

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

CCI 2014 FI 116M2OP001

KESTÄVÄÄ KASVUA JA TYÖTÄ 2014 – 2020

SUOMEN RAKENNERAHASTO-OHJELMA

KESTÄVÄÄ KASVUA JA TYÖTÄ 2014 – 2020

SUOMEN RAKENNERAHASTO-OHJELMA

Sisältö

1 Rakennerrahastot Eurooppa 2020 -strategian toteuttajana	4
Ohjelma-alue	4
1.1 Investointistrategia.....	4
1.2 Perustelut rahoituksen jakamiselle temaattisille tavoitteille.....	18
2 Toimintalinjat.....	22
2.1 TL 1 Pk-yritystoiminnan kilpailukyky (EAKR).....	22
2.2 TL 2 Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR).....	30
2.3 TL 3 Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)	38
2.4 TL 4 Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR)	44
2.5 TL 5 Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)	48
2.6 TL 6 Tekninen tuki (EAKR)	51
2.7 TL 7 Tekninen tuki (ESR)	52
2.8 Toimien valintaa ohjaavat periaatteet	53
3 Rahoitus.....	54
4 Yhdenmukainen alueellinen kehittäminen	58
4.1 Kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen kaupunkialueilla.....	59
4.2 Kestävä kaupunkikehittäminen	59
4.3 Yhdenmukaiset alueelliset investoinnit (ITI).....	61
4.4 EU:n Itämeren alueen strategia.....	61
5 Harvaan asuttujen ja saaristoalueiden erityistoimet	64
6 Hallinto	67
6.1 Viranomaiset	67
6.2 Kumppanit	67
7 Koordinaatio	71
8 Ennakkoehdot.....	73
9 Hallinnollisen taakan vähentäminen	73
10 Horisontaaliset periaatteet	74
10.1 Kestävä kehitys.....	74
10.2 Yhdenvertaisuus	78
10.3 Sukupuolten tasa-arvo.....	80

LIITTEET.....	82
Liite 1 Ennakkoehdot.....	82
Liite 2 Ohjelmakohtaiset tulosindikaattorit	107
Liite 3 Yleiset ja ohjelmakohtaiset tuotosindikaattorit	111
Liite 4 Tuloskehys	124
Liite 5 Tukitoimiluokat.....	128
Liite 6 Ohjelmavalmistelussa mukana olleet tahot.....	136
Liite 7 Maakuntakohtaisia taustatietoja	139

CCI	CCI 2014 FI 116M2OP001
Nimi	Kestävää kasvua ja työtä 2014 – 2020
Ensimmäinen vuosi	2014
Viimeinen vuosi	2020
Tukikelpoisuus alkaa	1.1.2014
Tukikelpoisuus päättyy	31.12.2023
Komission päätöksen numero	C(2014) 9831
Komission päätöksen päivämäärä	11.12.2014
Jäsenvaltion päätöksen päivämäärä	23.1.2014
Toimenpideohjelman kattamat NUTS-alueet	FI1 Manner-Suomi FI1B Helsinki-Uusimaa, FI1C Etelä-Suomi, FI19 Länsi-Suomi ja FI1D Itä- ja Pohjois-Suomi

1 Rakennerahastot Eurooppa 2020 -strategian toteuttajana

Ohjelma-alue

Suomen rakennerahasto-ohjelmaa toteutetaan koko Suomessa, pl. Ahvenanmaan maakunta, jolla on oma ohjelmansa.

1.1 Investointistrategia

Yritys- ja innovaatiotoiminta

Haaste: YKSIPUOLINEN ELINKEINORAKENNE, YRITYSTEN HEIKENTYNYT KANSAINVÄLINEN KILPAILUKYKY JA KASVUYRITYSTEN VÄHÄINEN MÄÄRÄ

Suomen elinkeinorakenne on ollut hyvin teollisuusvaltainen, mutta käynnissä olevan nopean rakennemuutoksen seurauksena palvelujen merkitys on kasvanut. Elinkeinoelämän rakenteet ovat kuitenkin useilla alueilla erittäin pitkälle keskittyneitä ja riippuvaisia yhdestä alasta, mikä tekee taloudesta haavoittuvan sektorikohtaisille ja rakenteellisille muutoksille. Suomalaiset vientiä harjoittavat yritykset ovat pääosin keskittyneet kypsille, hitaasti kasvaville markkinoille.

Rakennemuutos on Suomessa muuttanut alueiden elinkeinotoimintaa ja kehityskuvaa ja sen myötä alueilta on kadonnut tuotantoa ja yritystoimintaa, minkä seurauksena alueet ovat menettäneet verotuloja ja osaavaa työvoimaa. Äkilliset rakennemuutostilanteet ovat viime vuosina keskittyneet erityisesti eteläiseen Suomeen. Lisäksi on tapahtunut pitkäkestoista rakenteellista muutosta, etenkin itä- ja Pohjois-Suomessa. Perinteisen metsäteollisuuden lisäksi se näkyi meriteollisuudessa ja viime vuosina ICT-alalla.

Suomen yrityskanta on mikroyritysvaltaista. Kasvuhakuisia ja työllistäviä keskisuuria yrityksiä on vähän. Suomessa yrittäjät ovat myös keskimäärin vanhempia kuin yrittäjät muissa EU-maissa (Yrittäjyysskatseaus 2012, TEM). Tilastokeskuksen mukaan 55–74-vuotiaiden yrittäjien osuus oli 30 %. Pk-yrityksissä on lähivuosina tapahtumassa mittava sukupolvenvaihdos, kun suurten ikäluokkien yrittäjä-omistajat jäävät eläkkeelle. Suomalaisista yrittäjistä on edelleen vain noin kolmasosa naisia. Naisten yritykset ovat keskimäärin miesten yrityksiä pienempiä ja naiset toimivat eri toimialoilla kuin miehet.

Suomen talouden kehittymisen keskeinen haaste on nopeasti kasvavien yritysten vähäinen määrä ja niiden hidas kansainvälistyminen. Suomessa on alkavia yrityksiä suhteellisen paljon, mutta yritysten kasvu ja kansainvälisille markkinoille eteneminen on osoittautunut vaikeaksi. Taloudellisen menestyksen jatkuminen vaatii osaamispohjan ja innovaatiotoiminnan yhdistämistä kasvuhakuiseen yrittäjyyteen. Vientivetoisena taloutena Suomi tarvitsee kasvuyrityksiä, jotka onnistuneesti kaupallistavat ideoita tuotteiksi ja palveluiksi kansainvälisille markkinoille. Kasvuhakuiset yritykset ovat usein tuote- ja palveluinnovaatioiden kehittäjiä tai muualla kehitettyjen innovaatioiden hyödyntäjiä.

Suomessa oli vuosina 2007–2010 vain vajaat 670 OECD:n määritelmän mukaista erityisen nopeasti kasvavaa kasvuyritystä (Kasvuyrittäjyysskatseaus 2012, TEM). Näillä yrityksillä tarkoitetaan lähtötilanteessa vähintään kymmenen henkilöä työllistäviä yrityksiä, joiden henkilöstö on lisääntynyt kolmen seuraavan vuoden aikana keskimäärin yli 20 prosenttia. Kaikista toimintaansa jatkaneista vähintään kymmenen henkilön yrityksistä tällaiselle kasvu-uralle päätyi 4,4 prosenttia. Em. määritelmän mukaisten erityisen nopeasti kasvavien yritysten edistämisen lisäksi on otettava huomioon, että myös maltillisesti kasvavat yritykset ovat kansantalouden ja työllisyyden kannalta tärkeitä.

Lähes 50 prosenttia kasvuyrityksistä sijaitsi (kotipaikkakunta) Uudenmaan ELY-keskuksen alueella. Kasvuyrityksistä kuitenkin osa on monitoimipaikkaisia, joilla on toimipaikkoja kahden tai useamman ELY-keskuksen alueella tai myös ulkomailla. Erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen yritystoiminnan haasteena on kehittää kasvuhakuisten yritysten liiketoimintaa siten, että niiden avulla kyetään korvaamaan suurteollisuuden vientitoimintaa ja työllisyyttä.

Suomessa on moniin muihin EU-maihin verrattuna vähän kansainvälistyneitä pk-yrityksiä. Vuonna 2011 pk-yritysten osuus maamme tavaraviennistä oli 12–13 prosenttia, josta pienet alle 50 henkilön yritykset muodostivat ainoastaan neljä prosenttiyksikköä (Tullihallituksen tilastot, 2011). Koko tavaraviennin arvosta yli 50 % muodostui kolmessa maakunnassa: Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Pirkanmaalla. Suomi on menettänyt maailmanmarkkinaosuuksiaan koko 2000-luvun ajan ja finanssikriisi vain nopeutti kehitystä.

Neuvoston maakohtaisissa suosituksissa (OJ C 247, 29.7.2014, s.127) on kehoitettu Suomea lisäämään valmiuksia synnyttää innovatiivisia tuotteita, palveluita ja kasvuyrityksiä nopeasti muuttuvassa ympäristössä ja jatkaa teollisuuden monipuolistamista, erityisesti lisäämällä kannustimia investoida Suomeen ja helpottamalla edelleen pienempien yritysten pääsyä vientimarkkinoille. Älykkään erikoistumisen mukaisesti elinkeinotoiminnan uutta potentiaalia syntyy juuri osaamisalueita yhdistämällä. Kysynnän ja markkinoiden tuntemisella sekä alueiden omilla kehittämisratkaisuilla ja oivalluksilla on tässä keskeinen asema, jossa pyrkimyksenä on erityisesti alueiden rakennemuutoksen vauhdittaminen. Ajatuksena on löytää uudet kasvavat toiminta-alat, joiden tähtäimessä ovat kansainväliset markkinat. Välineenä on tukeutuminen avainteknologioihin, joita alueet hankkivat osaamisen ja teknologian siirrolla.

Elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi ja kasvavien, innovatiivisten ja kansainvälistyvien yritysten lisäämiseksi on tarpeen tukea uusien yritysten käynnistymistä ja uuden liiketoiminnan kehittämistä, pk-yritysten uudistumista, kestävää kasvua ja kansainvälistymistä sekä uuden tiedon hyödyntämistä yrityksissä. Yrityksiä kannustetaan kehittämään uusia tuotteita ja palveluita etenkin kansainvälistyville markkinoille ja ottamaan käyttöön tuottavuutta edistäviä innovaatioita. Pk-yrityksiä tuetaan myös kasvupotentiaalin ja uuden liiketoiminnan kehittämisessä, erikoistumisessa ja verkostomaisen yhteistyön lisäämisessä. On tärkeää tunnistaa myös naisten omistamien yritysten kasvu- ja kansainvälistymispotentiaali ja tukea sitä. Toimenpiteiden kohteena ovat Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimenpideohjelman mukaisesti erityisesti työllistävät, innovatiiviset kasvuyritykset sekä alueiden omat vahvat ja uudet potentiaaliset toimialat.

Merkittävää kasvupotentiaalia elinkeinotoiminnassa on mm. ympäristöliiketoiminnassa, kaivoksissa, puurakentamisessa ja luovassa taloudessa. Ympäristöliiketoiminnan osuus yrityksissä on kasvanut vuodesta 2008 tasaisesti. Vuonna 2011 kasvu oli 10,6 prosenttia. Suomessa on noin 50 000 puhtaan teknologian työpaikkaa ja tavoitteena on luoda vuoteen 2020 mennessä vähintään 40 000 uutta työpaikkaa ja kaksinkertaistaa suomalaisten cleantech-yritysten yhteenlaskettu liikevaihto nykyisestä 20 miljardista 50 miljardiin euroon (Cleantech-ohjelma). Ympäristöliiketoiminnan kehittäminen tukee Eurooppa 2020 -strategian mukaista kestävää kasvua ja parantaa elinkeinon kannaltakin tärkeää luonnonympäristön laatua. Sen avulla tehdään myös ilmastokestäviä investointeja. Kehittämispotentiaalia suomalaisessa teollisuudessa on uusien ja vanhojen teknologioiden yhdistäminen (bio-, ICT- ja nanoteknologiat) ja palveluliiketoiminnan kehittäminen, joiden avulla teollisiin tuotteisiin saataisiin uutta lisäarvoa. Resurssitehokkuuden merkittävällä nostamisella ts. vähemmästä enemmän -periaatteen noudattamisella, ympäristökuormitusta vähentämällä ja palveluliiketoiminnan kehittämisellä voidaan luoda uutta lisäarvoa ja tuotantopotentiaaleja.

Kaivosalan merkitys on kasvamassa Itä- ja Pohjois-Suomen merkittävien luonnonvarojen vuoksi. Luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen tähtävää ja jatkojalostusta lisäävää t&k&i-toimintaa tarvitaan, jotta alalle saadaan kannattavaa yritystoimintaa. Itä- ja Pohjois-Suomessa myös luonto- ja muu matkailu-, elämys-, palvelu ja hyvinvointiyritykset kasvattavat vetovoimaansa ja kilpailukykyään. Etelä- ja Länsi-Suomi ovat Suomen innovaatiotoiminnan ydintä ja alueella on aluekehityksen kannalta potentiaalia monella eri

alalla, mm. vihreän kasvun mahdollistava biotalous ja siihen liittyvä uudenlainen tuotteistaminen voi luoda tulevaisuudessa hyvinvointia alueella.

Pääosin Etelä- ja Länsi-Suomessa (NUTS2-alueet) sijaitsevien kaupunkiseutujen merkitys kansantalouden kannalta korostuu, kun suuri osa yrityksistä, työpaikoista ja väestöstä sijaitsee kaupunkiseuduilla. Kaupungit ovat merkittävässä asemassa Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden toteuttamisessa. Kaupunkien kehittämistarpeet koskevat kaupunkien uudistumis- ja kilpailukyyn vahvistamista, sosiaalisen kestävyyden vahvistamista ja vastaamista ilmastonmuutoksen haasteisiin mm. eheän yhdyskuntarakenteen kautta. Kaupunkiseudut tarvitsevat panoksia mm. innovaatioympäristöjen kehittämiseen, ulkomaisten investointien houkuttelemiseen, yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen, kaupunkiympäristöjen viihtyvyyden lisäämiseen, palveluiden innovointiin väestön ikääntyessä ja energiatehokkuuden lisäämiseen.

Yritysten kasvu- ja kansainvälistymisponnistelujen tukemisessa tulee hyödyntää myös kansainvälistä yhteistyötä, esim. EU:n Itämeren alueen strategian pk-yritystoiminnan edistäminen –painopistealueen puitteissa (ks. myös luku 4.4.).

Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Haaste: TUTKIMUS- JA INNOVAATIOPERUSTAN LAAJENTAMINEN

Neuvoston maakohtaisissa suosituksissa (OJ C 247, 29.7.2014, s.127) on kehoitettu Suomea lisäämään valmiuksia synnyttää innovatiivisia tuotteita, palveluita ja kasvuyrityksiä nopeasti muuttuvassa ympäristössä ja jatkaa teollisuuden monipuolistamista, erityisesti lisäämällä kannustimia investoida Suomeen ja helpottamalla edelleen pienempien yritysten pääsyä vientimarkkinoille. Suomen tutkimus- ja kehitystoiminnan (T&K) ja innovaatiotoiminnan suorituskyky on aiemmin ollut vahva, mutta se saattaa menettää asemiaan EU:n innovointijohtajana, ellei innovatiivisten kasvuyritysten määrä lisäännä merkittävästi. Eurooppa 2020 -strategian kansallisen ohjelman mukaisesti kehittämistarpeet liittyvät tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan riittävän tason eli 4 prosentin bruttokansantuoteosuuden varmistamiseen. Kansallisen ohjelman (2013) mukaisesti korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten rakenteellista kehittämistä tulee jatkaa kokoamalla laajoja ja laadukkaita tutkimus- ja oppimisympäristöjä. Kansallisesti ja kansainvälisesti verkottuneiden innovaatioyhteisöjen lisäksi Suomeen tarvitaan vahvoja alueellisia innovaatiokeskittymiä, jossa hyödynnetään osaamista monialaisesti. Kansallisena tavoitteena on myös nostaa Suomi johtavaksi luonnonvarojen ja materiaalien kestävän, taloudellisen ja innovatiivisen hyödyntämisen osaamisen maaksi.

Kokonaisuutena tutkimus- ja kehittämistoimintaan käytettävät panokset suhteessa BKT:een ovat Suomessa tyydyttävällä tasolla. Vuonna 2011 t&k-toiminnan osuus bkt:stä oli 3,73 prosenttia (Tilastokeskus, tutkimus- ja kehittämistoiminta). Viime vuosina T&K-toiminnan osuus suhteessa BKT:hen on ollut kuitenkin laskussa. Suomen erityisenä haasteena on, että T&K-investoinnit eivät ole generoituneet uudeksi liiketoiminnaksi ja työpaikoiksi odotetulla tavalla. Suomessa on melko vähän voimakkaan innovatiivista uutta yritystoimintaa. Varhaisen vaiheen yritykset tuovat vain harvoin markkinoille uusia tuotteita ja palveluja, jotka eivät kohtaa suoraan kilpailua muilta yrityksiltä tai jotka ovat kokonaan uusia asiakkaille. Kaiken kaikkiaan vain joka viides uusi yritys on ollut voimakkaasti innovatiivinen siten, että yrityksellä on ainutlaatuisia tuotteita ja palveluja tai yrityksellä ei ole kilpailijoita. Innovaatiotoiminnan keskeisenä tavoitteena tulee olla tiedon, tutkimustulosten ja osaamisen jalostaminen kestävän talouskasvun ja ilmastonmuutoksen hillinnän rakennusaineiksi. Tuottavuuden parantaminen ei enää yksin riitä, vaan on pystyttävä luomaan kokonaan uusia markkinoita ja työpaikkoja innovatiivisten tuotteiden ja palveluiden avulla. Naisten osuus innovaatio-toiminnassa on edelleen liian pieni ja onkin tunnistettava esteet naisten korkean koulutustason ja osaamisen muuntumisessa innovaatioiksi.

Toimenpiteillä vahvistetaan alueiden älykästä erikoistumista ja verkottumista. Yritysrakenteen monipuolistamista jatketaan tukemalla pk-yritysten tuotteiden ja palveluiden kehittämistä sekä kehittämällä ja ottamalla käyttöön innovaatioperustaa laajentavia toimenpiteitä, jotka vahvistavat alueiden kilpailuetua edistävän tuotavuuden kasvua. Keskeisessä asemassa on innovatiiviset kaupunkiympäristöt - ohjelma (INKA). Kestävän kaupunkikehittämisen toimenpiteet mahdollistavat aikaisempaa paremmat ja tehokkaammat palvelut, laajemman asukkaiden osallistumisen sekä kilpailukykyisemmän liiketoiminnan kehittymisen. Strategian toteutus kehittää tiedolla johtamista, joka mahdollistaa aiempaa kehittyneempää tietoa päätöksenteon tueksi sekä toiminnan suuntaamisen vaikuttavuudeltaan parhaisiin ratkaisuihin.

Panostuksia kohdistetaan maakuntien älykkään erikoistumisen strategioissa tunnistettuihin kärki-toimialoihin, osaamisalueisiin ja kehittämiskohteisiin. Alueilla olevalle osaamispotentialille ja kyvykkyydelle annetaan mahdollisuudet kehittyä huomioiden tiedon ja osaamisen monialainen yhdistäminen. Digitalisoituvassa maailmassa keskeinen menestystekijä on laadukas tieto sekä verkostomaiset kommunikaatio- ja toimintamallit tiedon tuottamisessa ja hyödyntämisessä. Uusimman tiedon helppo saatavuus, ripeä käyttöönotto, soveltaminen ja kaupallistaminen käytäntöön lisäävät alueiden kykyä sopeutua toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin. Erityisesti harvaan asuttujen alueiden kilpailukykyyn kehittämisessä ja maaseudun ja keskusten vuorovaikutuksen edistämisen kannalta uuden tiedon soveltaminen on keskeistä.

Kaupunkien yhteisenä haasteena on parempien palveluiden kehittäminen, kilpailukykyyn edistäminen sekä avoimet ja kestävät toimintamallit. Erityisinä haasteina suurimpia kaupunkeja yhdistää uudistumista vahvistavien innovaatioympäristöjen kehittäminen ja kaupunkilaisten osallisuuden lisääminen yhteiskuntaan uusilla, avoimilla tavoilla. Tältä pohjalta on laadittu Kestävän kaupunkikehittämisen kuuden suurimman kaupungin yhteinen ITI-strategia (ITI=integroidut alueelliset investoinnit) ”Avoimet ja älykkäät palvelut”, minkä ensisijainen tarkoitus on vahvistaa Suomen kilpailukykyä käyttämällä suurimpia kaupunkeja uusien innovaatioiden kehitys- ja kokeiluympäristöinä.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan tukemisessa hyödynnetään myös kansainvälisen yhteistyön tuottamaa lisäarvoa. EU:n Itämeren alueen strategia painopistealueineen tarjoaa tähän luontevan foorumin. Samalla tulee varmistaa täydentävyys ja päällekkäisyyksien välttäminen EAY-ohjelmien kanssa (ks. myös luku 4.4.).

Harvaan asutut alueet

Haaste: PK-YRITYSTEN HEIKOMPI KILPAILUKYKY

Yritysten toimipaikoista Itä- ja Pohjois-Suomessa sijaitsee noin neljännes, mutta liikevaihdon ja tavaraviennin osuus on vain noin 15 prosenttia (Yritys- ja toimipaikkarekisteri 2012, Tilastokeskus). Itä- ja Pohjois-Suomessa pk-yritystoiminnan erityishaasteita ovat pitkät välimatkat ja suhteellisen vähäinen asukasmäärä. Etäisyys Euroopan yhteismarkkinoiden ydinalueilta nostaa merkittävästi kuljetuskustannuksia. Pitkistä etäisyyksistä ja pienistä liikennevirroista johtuvat kustannukset heikentävät teollisuuden ja elinkeinotoiminnan kilpailukykyä. Pk-yritysten liiketoimintaedellytyksiin vaikuttavat esimerkiksi raaka-aineiden ja valmiiden tuotteiden kuljetuskustannukset, logistiset mahdollisuudet, logistiikan toimivuus ja alueen saavutettavuus. Myös talviset olosuhteet ja Itämeren alueen muut erityisolosuhteet aiheuttavat lisäkustannuksia esimerkiksi talvikunnossapidon kustannuksina ja kylmän ajan polttoaineen kulutuksena. Itä- ja Pohjois-Suomessa haasteena on teollisuuden ja elinkeinotoiminnan pitkistä etäisyyksistä ja luonnonoloista johtuva, muuta maata heikempi kilpailukyky.

Itä- ja Pohjois-Suomen kautta kulkee useita kansainvälisiä kuljetuskäytäviä, jotka luovat kasvupotentiaalia alueen yritystoiminnalle. Pohjois-Suomessa tavaravirtojen kasvua on odotettavissa erityisesti kaivosten käynnistyttyä ja taloudellisen toiminnan keskittyessä. Selkeä haaste on myös liikenteen ja maankäytön yhteensovittaminen sekä energiatehokkuuden ja ilmastonmuutoksen aiheuttamat uudenlaiset haasteet.

Itä-Suomen osalta pk-yritystoiminnan kasvupotentiaalia luo alueen sijoittuminen kahden metropolin ja kuuden miljoonan asukkaan vaikutusalueelle. Pietari on Itä-Suomen kannalta lähes yhtä lähellä kuin Helsinki.

Harvaan asuttujen alueiden kilpailukyvyyn ja elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi on parannettava pk-yritysten toimintaedellytyksiä tukemalla liikenneyhteyksien kehittämistä. Hankkeet ovat lisäosia pk-yritystoiminnan kehittämisen päätukitoimelle ja tarpeellisia erityistavoitteen saavuttamiseksi ja liittyvät olennaisesti valitun päätukitoimen interventioogiikkaan. Lisäksi on huolehdittava näillä alueilla toimivien yritysten kasvupotentiaalista ja uuden liiketoiminnan kehittämisestä hyödyntämällä älykästä erikoistumista ja verkostomaista toimintatapaa.

Ympäristö

Haaste: LUONNONVAROJEN KESTÄVÄ KÄYTTÖ JA HYVÄ YMPÄRISTÖN LAATU

Suomen pitkän aikavälin tavoitteena on korkea ympäristön laatu, monimuotoinen luonto, vähäpäästöinen ja hiilineutraali yhteiskunta sekä kestävä luonnonvarojen käyttö. Nämä tukevat myös Eurooppa 2020 -strategian tavoitetta kestävästä kasvusta. Tavoitteen saavuttaminen tarkoittaa elinkeinoelämän ja elämäntavan kehittämistä niin, että voidaan vähentää teollisuuden, maatalouden, energiantuotannon, liikenteen, kuluttamisen ja asumisen päästöjä, käyttää kestävästi luonnonvaroja, ylläpitää luonnon monimuotoisuutta ja korvata fossiilisten raaka-aineiden käyttöä uusiutuvilla.

Tulevaisuudessa taloudellinen kasvu ja hyvinvointi on pystyttävä tuottamaan merkittävästi pienemmällä luonnonvarojen käytöllä ja ympäristökuormituksella. Nykyisillä kulutus- ja tuotantotavoilla luonnonvarojen käyttö lisääntyy, minkä seurauksena ympäristön pilaantumista, ilmaston muutoksen etenemistä ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä on vaikeampi pysäyttää. Samalla energia ja useat raaka-aineet kallistuvat ja niukkenevat. Sisävesien, pohjavesien ja Itämeren tilassa on edelleen parannettavaa. Ravinteiden ja haitallisten aineiden päästöihin liittyvillä innovatiivisilla ratkaisuilla voidaan parantaa ympäristön laatua.

Luonnonvarojen käytössä ja ympäristön laadun parantamisessa merkittäviä kehityssuuntia ovat materiaali- ja resurssitehokkuuden lisääminen sekä sopeutuminen ilmastomuutoksen vaikutuksiin. Erityisesti pitkällä tähtäimellä on olennaista kyetä ennakoimaan ilmastomuutoksen vaikutukset alueen luonnonvarojen hyödyntämiseen ja alueen luonnonolosuhteisiin perustuviin elinkeinoihin. Luonnon monimuotoisuudesta saatavien palvelujen ja hyötyjen merkitys on kasvamassa ja niille syntyy markkinoita. Luonnon monimuotoisuuteen ja vihreään infrastruktuuriin liittyvä kehitystyö mahdollistaa myös uudenlaisten palvelukonseptien ja liiketoimintamallien kehittämisen.

Ympäristön laadun parantaminen ja luonnonvarojen kestävä käyttö luovat talouden perustan tarjoamalla uusia elinkeino- ja liiketoiminnan mahdollisuuksia ja monipuolisia työtilaisuuksia. Ohjelman toimenpiteissä luonnon ympäristön laadun sekä luonnonvarojen kestävä käytön edistämisen osalta keskitytään innovaatiotoimintaan, joka kehittää elinkeinotoiminnan kanssa vientikelpoisia ratkaisuja ympäristökysymyksiin, etenkin alueiden luonnonvarojen hallintaan, kestävään ja tehokkaaseen käyttöön sekä ympäristökuormituksen vähentämiseen liittyen. EU:n Itämeren alueen strategian ensimmäinen tavoite ”meren pelastaminen” siihen liittyvine painopistealueineen tarjoaa luontevan ympäristön alan kansainvälisen yhteistyön kehittämiseksi sekä koordinaatiolle EAY-ohjelmien vastaavien toimien kanssa.

Itä- ja Pohjois-Suomen kaivannaisteollisuuteen liittyvä potentiaali on alueella erityisen suuri. Erityistä huomiota on kiinnitettävä kaivostoiminnan ympäristöhaittojen ja -riskien hallintaan kehittämällä tuotantoprosessia ympäristöllisen ja sosiaalisen hyväksyttävyyden varmistamiseksi.

Energiatalous

Haaste: KORKEA ENERGIANKULUTUS ja ISOT KASVIHUONEKAASUPÄÄSTÖT

Eurooppa 2020 -strategian ilmasto- ja energiapaketin asettaman tavoitteen mukaisesti vuoteen 2020 mennessä EU:n yhteinen tavoite on vähentää kasvihuonekaasuja 20 prosentilla, lisätä uusiutuvan energian osuus 20 prosenttiin energian loppukulutuksesta sekä tehostaa energian kulutusta 20 prosentilla siitä, mitä se ilman uusia toimenpiteitä olisi. Suomen kansallisen toimenpideohjelman mukaisesti Suomelle näistä yhteisistä tavoitteista on ollut seurauksena sitovat tavoitteet ei-päästökaupparektorin päästöille (-16 % vuonna 2020) ja uusiutuvalle energialle (38 % vuonna 2020) ja energiatehokkuudelle (310 TWh). Energiatehokkuusalalla on myös menossa selkeä siirtyminen vapaaehtois pohjaisesta edistämisestä velvoittavaan säädöspohjaiseen toimintaan.

Suomessa energian kokonaiskulutus henkeä kohti on lähes kaksinkertainen EU:n keskiarvoon verrattuna. Toisaalta lämmitystarpeemme on vastaavasti lähes kaksinkertainen. Energian kokonaiskulutus oli noin 378 TWh (terawattituntia) vuonna 2012 (Tilastokeskus). Teollisuutemme on raskasta ja energiaintensiivistä ja sama suhdeluku EU:hun verrattuna vallitsee tässäkin. Korkea energiankulutus ja siihen liittyvät suuret kasvihuonekaasupäästöt ovat seurausta pitkistä lämmitys- ja valaistuskaudesta, energiaintensiivisestä teollisuudesta sekä pitkistä välimatkoista lähes kokonaan mutta harvaan asutussa maassa. Juuri korkeasta energiankulutuksestamme johtuu, että kasvihuonepäästöt ovat suuret, vaikka Suomella on jo nyt alhaisimpia fossiilisten polttoaineiden osuuksia OECD/Kansainvälisen energijärjestön IEA:n maista (neljänneksi alin Ruotsin, Ranskan ja Sveitsin jälkeen).

Suomi täyttäne kansalliset EU:ssa asetetut energia- ja ilmastopolitiikasta nousevat vuoden 2020 tavoitteet. Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi päästöjä tulee edelleen vähentää ja tavoitteiden odotetaan tiukentuvan vuoden 2020 jälkeen. Esimerkiksi komission vuonna 2011 julkaisemassa vähähiilitiekartassa lähdettiin siitä, että EU:n tulee vähentää päästöjä alueellaan 80 % vuoteen 2050 mennessä toimiakseen johdonmukaisesti 2 °C polulla päästövähennystavoitteen mukaisesti.

Vähähiilinen talous ja ilmastomuutoksen hillitseminen edellyttävät bioenergian käytön lisäämistä, mikä osaltaan luo paineita mm. metsien monikäytölle. Metsätalouden ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen tulevaisuudessa on tärkeimpiä haasteita. Tukemalla hajautettua uusiutuvan energian käyttöä lisätään energiaomavaraisuutta ja -varmuutta ja edistetään samalla vähähiiliseen talouteen siirtymistä.

Ilmastonmuutoksen hillinnässä suuri potentiaali löytyy kaupungeista. Kaupungit tai kaupungistuminen ei sinänsä ole syy suureen energiankulutukseen ja päästöihin vaan ennemminkin tapa, jolla kaupungeissa liikutaan, hajautuva kaupunkien rakenne sekä energiankäyttö asunnoissa ja rakennusten lämmityksessä.

Suomi on vahva energiateknologian ja cleantechin viejä. Energiateknologian vienti vuonna 2010 oli 6,6 miljardia euroa. Energiateknologioiden (SET-suunnitelma) viennin kasvu on ollut erittäin vahvaa viimeisen kymmenen vuoden aikana, tyypillisesti noin 10 % vuodessa. Energiateknologia on osa puhdasta teknologiaa ja koko cleantech-vienti oli noin 12 miljardia euroa vuonna 2011, mikä on lähes 20 % koko maamme viennistä. Näiden alojen pk-yritysten kannalta erityinen haaste on se, että tuotteiden päämarkkinat ovat kaukana eli lähinnä Aasiassa, Afrikassa ja Etelä-Amerikassa. Toimiminen näillä markkinoilla edellyttää kykyä laajojen toimituskokonaisuuksien hallinnasta. Tässä kotimaisilla pilot-kohteilla on merkitystä paitsi referenssien tuottajina mutta myös yhteistoiminnan alustoina.

Suomi panostaa suhteellisesti ehdottomasti eniten OECD-maista energia-alan tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Julkiset energiasektorin T&K-määrärahat ovat vajaa 0,1 % BKT:stä, mikä on noin kolme kertaa suurempi kuin keskimäärin.

Energiankulutuksen ja kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi ohjelma tähtää uusiutuvan energian osuuden ja paikallisten energialähteiden käytön lisääntymiseen ja energia- ja materiaalihokkuuden kasvatamiseen. Tämä tarkoittaa mm. uusiutuvaan energiaan liittyvien innovatiivisten ratkaisujen kehittämistä ja energia- ja resurssitehokkaiden tuotteiden kehittämistä niihin liittyvää liiketoiminnan edistämistä.

Erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa suuri uusiutuvan energian tuotantopotentiaali (biomassa, tuuli ja teollisuuden tuottama lämpö ja sivuvirrat) sekä metsä- ja maatalouden kehitysmahdollisuudet. Ilmastotavoitteiden saavuttaminen ja luonnonvarojen niukkeneminen edellyttävät myös kulutus- ja käyttäytymistottumusten muutosta kohti vähähiilistä elämäntapaa, jota voidaan vahvistaa mm kaupunkiympäristön suunnittelun avulla.

Väestönkehitys

Haaste: TYÖIKÄISEN VÄESTÖN VÄHENEMINEN IKÄÄNTYMISEN TAI POISMUUTON SEURAUKSENA

Työikäinen väestö Suomessa vähenee seuraavina vuosikymmeninä merkittävästi väestön ikääntymisen ja suurien ikäluokkien eläkkeelle siirtymisen seurauksena. Lisäksi suuri määrä työikäisiä siirtyy ennenaikaisesti työkyvyttömyyseläkkeelle, usein pitkäaikaistyöttömyyden kautta. Kaikkiaan eläkkeelle siirtyy vuosina 2007–2025 lähes 1,2 miljoonaa henkilöä. Työikäisen väestön vähentyessä työvoiman saatavuuden turvaaminen edellyttää työvoimapotentialin mahdollisimman täysimääräistä käyttöä.

Alueet ovat hyvin erilaisia väestökehitykseltään ja työikäisen väestön osuus vaihtelee maakunnittain. Mikäli väestökehitys jatkuu nykyisellään, lasten ja työikäisten määrä säilyy ennallaan vain Uudellamaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla. Puolessa maakunnista työikäisten määrä vähenee vähintään viidenneksellä, Kainuussa, Etelä-Savossa ja Lapissa jopa 30–40 prosenttia. Väestön ikääntyminen on nopeinta Itä-Suomessa, missä väestöennusteiden mukaan työikäisen väestön määrä vähenee yli 5 prosenttia vuosien 2010 ja 2020 välisenä aikana. Supistuvan väestön alueella Itä- ja Pohjois-Suomessa työikäisten määrä vähenee kokonaisväestöstä nopeammin. Harvaan asutulla maaseudulla vähenevät kaikki muut ikäluokat paitsi 65 vuotta täyttäneet. Kaikissa Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa keskimääräinen eläköitymisikä on alle valtakunnallisen keskiarvon ja 25–64-vuotiaista sairaseläkkeen saajia on niin ikään selvästi keskimääräistä enemmän.

Maaseutualueilla – erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa – haasteena on myös vääristynyt väestörakenne. Monilla maaseutukunnilla on vaikeuksia tarjota naisille mielekästä, koulutusta vastaavaa työtä. Tasainen sukupuolijakauma on väestökehityksen kannalta merkittävä asia, joka vaikuttaa mutta myös paikkakunnan ja alueen vetovoimaan sekä sosiaaliseen ilmapiiriin. Elinkeinoelämän ja työmarkkinoiden monipuolisuus olisi erityisen tärkeää naisten työllisyydelle, sillä naisten koulutustaso on usein miesten koulutustasoa korkeampi.

Ulkomaan kansalaisten määrä Suomessa on 2000-luvulla kasvanut tasaisesti (Maahanmuuton vuosikatsaus 2011; SM). Vuonna 2011 ulkomaalaisten osuus väestöstä oli 3,4 %. Ulkomailla syntyneistä 64 % on alkuperältään eurooppalaisia. Vuonna 2011 Suomeen muutti 29 500 henkilöä, mikä on itsenäisyyden aikana suurin vuosittain lukumäärä. Yleisimmät syyt maahanmuutolle ovat olleet perheside, opiskelu tai työ. Alueellisia ja alakohtaisia pullonkauloja työvoiman kysynnässä paikataan ulkomaalaisella työvoimalla, mikä aiheuttaa myös erilaisia haasteita julkisten palvelujen järjestämiselle ja kotouttamistoimenpiteiden edelleen kehittämiselle.

Työurien pidentäminen edellyttää työelämän laadun ja tuottavuuden parantamista, työterveyden ja työkyvyn ylläpitämistä, työolojen, työyhteisöjen ja johtamisen kehittämistä sekä naisten ja miesten erilaisten aseman ottamista huomioon työmarkkinoilla. Ikääntyvien ja osatyökykyisten työssä toimimisen edellytyksiä on parannettava ja kehitettävä näitä tukevia toimia työpaikoilla ja työterveyshuollossa. Väestön ikärakenteen muutosta tarkasteltaessa löytyy syy myös osatyökykyisten työhön osallistumisen tukemiseen. Osatyökykyisten työllistymisen edistäminen on tärkeää kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistamisen, julkisen talouden kestävyys- sekä köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämisen näkökulmasta. Koska työikäisen väestön määrä vähenee, on tärkeä saada koko työikäisten potentiaali käyttöön myös osatyökykyisten ja ikääntyvien osalta sopeuttamalla työtä ja työolosuhteita ja samalla myös työyhteisön toimintaa heille sopiviksi.

Työllisyys ja aluetaloudet

Haaste: TYÖTTÖMYYS, ERITYISESTI NUORET JA PITKÄAICAISTYÖTTÖMÄT

Kansallinen Eurooppa 2020 -strategian mukainen työllisyystavoite (Valtiovarainministeriön julkaisuja 10a/2013) – 78 %:n työllisyysaste 20–64-vuotiaiden ikäryhmässä – on kunnianhimoisempi kuin EU:n yleis-tavoite. Ohjelman valmisteluvaiheessa Suomen taloustilanne ei kuitenkaan näytä tukevan kansallisen tavoitteen saavuttamista. Tavoitteeseen pyrkiminen edellyttää työvoiman kysyntää lisäävän talous- ja elinkeinopolitiikan lisäksi työvoiman tarjontaa lisäävää, tuottavuutta nostavaa ja työmarkkinoiden toimivuutta parantavaa työpolitiikkaa. Neuvoston vuonna 2013 antamissa maakohtaisissa suosituksissa (COM(2013) 376 final, Bryssel 24.5.2013) kannustetaan Suomea parantamaan ikääntyvien työllisyysastetta ja toteuttamaan toimenpiteitä nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työmarkkina-aseman parantamiseksi keskittyen erityisesti työn kannalta merkityksellisen osaamisen kehittämiseen.

Suhdannotilanteeseen nähden työllisyys kehittyi varsin myönteisesti vuonna 2012 työllisyysasteen ollessa 69 % ja työttömyysasteen laskettua 7,7 %:iin. Työttömyystilanne oli vaikeinta Itä-Suomessa. Alimmat työt-tömyysasteet olivat Keski-Pohjanmaalla (4,9 %), Pohjanmaalla (6,0 %) ja Uudellamaalla (6,9 %). Vuoden 2012 lopulla talousnäkyvät kuitenkin jälleen heikkenivät, minkä seurauksena myös työllisyystilanne alkoi heiketä erityisesti vientipainotteisilla kaupunkialueilla, mm. Oulu, Jyväskylä ja Salo.

Kansallisessa Eurooppa 2020 -strategiaa toteuttavassa ohjelmassa korostetaan työvoiman hyödyntämistä täysimääräisesti yhtenä kasvun edellytyksenä. Työllisyyspoliittisten toimenpiteiden erityisinä kohderyhminä mainitaan nuoret, pitkäaikaistyöttömät ja maahanmuuttajat. Ohjelmassa todetaan, että työllisyysasteen nostamispotentiaalia löytyy kaikista ikäryhmistä, mutta eniten parhaassa työiässä olevista sekä ikääntyvistä työntekijöistä. Nuorten työllisyysasteen erityistä huomiota tulisi kiinnittää työmarkkinoilta syrjäytymis-vaarassa oleviin nuoriin. Sukupuolen mukaan jakautuneet koulutus- ja työmarkkinat ovat myös haaste, joka on otettava huomioon työvoiman täysimääräisen hyödyntämisen toimenpiteitä suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Nuorten työllisyyden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ovat keskeisiä haasteita koko Manner-Suomen alueella. Taantuman voimistuessa erityisesti alle 25-vuotiaiden työttömyys kasvaa voimakkaasti. Vuonna 2012 19 % alle 25-vuotiaista oli työttömänä. Nuorisotyöttömyys kohdistuu useammin nuoriin miehiin (19,9 %) kuin naisiin (18 %). 15–24-vuotiaiden nuorten työttömien osuus samankäisestä väestöstä oli 9,7 % eli noin joka kymmenes nuori oli työtön. Merkittävää on, että myös korkeakoulutettujen vastavalmistuneiden nuorten työttömyys on kasvanut kovaa vauhtia. Vastavalmistuneiden korkeasti koulutettujen työttömyys oli kasvanut heinäkuussa 2013 21,9 % vuoden takaiseen verrattuna. Yli 50-vuotiaiden työttömyys on ollut korkea pitkään ja ikääntyneiden työttömien työnhakijoiden määrä on pysytellyt samalla tasolla 1990-luvun lopulta lähtien. Elokuussa 2013 yli 50-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä oli kasvanut 13,2 % edelliseen vuoteen verrattuna. Kuitenkin 55–59-vuotiaiden työttömien määrä on laskenut, kun samanaikaisesti 60 vuotta täyttäneiden työttömien määrä on taas kasvanut. Jatkossa etenkin yli 60-vuotiaiden työttömyys kasvaa.

2000-luvun alun myönteisen kehityksen jälkeen maahanmuuttajien työttömyysaste kääntyi jyrkkään nousuun vuonna 2008. Vuonna 2012 maahanmuuttajien työttömyysaste oli 25,1 %, mikä oli yli kolmin-kertainen koko väestöön verrattuna. Vastaavasti maahanmuuttajien työllisyysaste (51,2 %) on tuntuvasti koko väestön työllisyysastetta (68,6 %) alaisempi. Maahanmuuttajanaisten työllisyysaste on puolestaan selvästi alhaisempi ja työttömyysaste korkeampi kuin miesten. Työllisyys- ja työttömyysasteissa on merkittäviä alueellisia eroja. Suurin osa työttömistä maahanmuuttajista asuu Etelä- ja Länsi-Suomessa.

Vaikeasti työllistyvien määrä vaihtelee maan eri puolilla. On huomattava, että vaikka jossain osassa maata vaikeasti työllistyvien suhteellinen osuus voikin olla hälyttävän suuri, on jossain muualla päin vastaavasti lukumääräisesti enemmän vaikeasti työllistyviä. Vaikeasti työllistyvien osalta tilanne on hankalampi Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Yksittäisillä seuduilla tilanne vaihtelee maakuntien sisälläkin voimakkaasti. Työttömyyden kokonaistilanteeseen ovat vaikuttaneet oleellisesti alueille kohdistuneet äkilliset rakennemuutokset sekä ammattirakenteen muutoksen aiheuttama kysynnän ja tarjonnan epäsuhta. Rakennemuutoksesta aiheutuvien työttömyysongelmien odotetaan ohjelmakauden alkuvaiheessa jatkuvan. Heikko suhdannetilanne aiheuttaa etenkin teollisuuden työpaikkojen vähenemistä. Rekrytointiongelmia on yrityksissä koettu erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa: Satakunnassa, Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa. Keskimääräistä vähemmän rekrytointiongelmia on esiintynyt Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa.

Rakennemuutokset eri aloilla ja alueilla haastavat etsimään jatkuvaa kestävää uudistamista ja sopeutumiskykyä sekä kykyä ennakkoivasti varautua muutoksiin. Suomessa on todettu, että työelämän laadulla ja työpaikan taloudellisella menestyksellä on selvä yhteys: mitä korkeampi laatuarvosana, sitä parempi taloudellinen menestys. Ainoastaan laadullisesti hyvin ja tuottavasti tai kannattavasti toimivat yritykset ja työpaikat säilyttävät ja luovat uutta työtä. Työ- ja elinkeinoelämän kehittämisen tavoitteena on lisätä työn tuottavuutta ja tätä kautta yritysten ja muiden työorganisaatioiden kilpailukykyä ja yleistä hyvinvointia. Työ- ja elinkeinoelämän kehittämistä tarvitaan lisäämään työmotivaatiota ja työhön sitoutumista ja ennen kaikkea vähentämään työstä poistumista.

Osaava työvoima

Haaste: MUUTTUVAT OSAAMISTARPEET JA JOUSTAVAT SIIRTYMÄT KOULUTUS- JA TYÖURILLA

Suomi on Eurooppa 2020 -strategiaa toteuttavassa kansallisessa ohjelmassaan sitoutunut mm. nuorten koulutustason parantamiseen ja varhain koulutuksen päättäneiden vähentämiseen. Suomi on asettanut tavoitteekseen, että vuoteen 2020 mennessä vähintään 42 prosenttia 30–34-vuotiaista on suorittanut korkeakoulututkinnon ja opintonsa keskeyttäneitä on enintään 8 prosenttia 18–24-vuotiaista. Neuvoston vuonna 2013 antamissa maakohtaisissa suosituksissa korostetaan erityisesti osaamisen kehittämistä keinona parantaa nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työmarkkina-asemaa. Kansallisessa ohjelmassa tuodaan esille tärkeänä toimenpiteenä vahvistaa yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, lukioden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä alueidensa yritysten ja innovaatiotoiminnan keskeisten toimijoiden kanssa pitkän aikavälin osaamistarpeisiin vastaamiseksi.

Eurooppa 2020 -strategian tavoitteisiin myötävaikutetaan vuoden 2013 alusta jokaiselle alle 30-vuotiaalle nuorelle annettavan yhteiskuntatakuun ja sen osana olevan koulutustakuun avulla. Koulutustakuu tarkoittaa, että jokaiselle peruskoulunsa päättäneelle nuorelle taataan paikka lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai vastaavassa paikassa.

Osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi koulutuksella on merkittävä rooli. Pelkän peruskoulun varaan jäämisellä on kauaskantoisia seurauksia. Vain perusasteen suorittaneiden työllisyysaste nousee parhaimmillaankin vain 60 %:iin. Keskiasteen tutkinto nostaa työllisyysastetta 10–20 prosenttiyksikköä miehillä ja 20 prosenttiyksikköä naisilla jo nuorten keskuudessa. Keskiasteen tutkinto nostaa miesten työvuosiodotetta kuudella ja naisten yhdeksällä vuodella. Korkean asteen tutkinto nostaa miesten työllisyyttä vielä runsaat 10 prosenttiyksikköä ja naisten työllisyyttä jopa 15 prosenttiyksikköä. Korkean asteen tutkinnon suorittaneet miehet ja naiset saavuttavat 90 prosentin työllisyysasteen, kun keskiasteen suorittaneiden työllisyystaso on parhaimmillaan 80 prosenttia ja perusasteen suorittaneiden 60 prosenttia.

On entistä tärkeämpää varmistaa, että koulutuksen laadullinen ja määrällinen tarjonta ja työvoiman kysyntä kohtaavat toisensa, mahdollisimman moni nuori aloittaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa heti perusopetuksen jälkeen, työmarkkinoille siirrytään mahdollisimman sujuvasti ammatillisen koulutuksen tai korkeakoulutuksen jälkeen ja myös syrjäytymisvaarassa olevien ja erilaisten oppijoiden ammattiosaamisesta huolehditaan. Opiskelijoilta puuttuu usein realistinen käsitys tulevan työelämän mahdollisuuksista erityisesti aloilla, jotka eivät valmista suoraan mihinkään ammattiin tai joilla työllisyystilanne vaihtelee rajusti, mikä pitkittää opintoja ja hidastaa valmistumista. Nuoret hakeutuvat usein perinteisiin oman sukupuolen mukaisiin ammatteihin, mikä vahvistaa työmarkkinoiden jakautumista sukupuolen mukaan.

Lisäksi on tärkeää vahvistaa elinikäistä oppimista ja huolehtia työssä olevien osaamisen ja ammattitaidon päivittämisestä ja kehittämisestä, jotta varmistetaan osaaminen, jolle maamme talous rakentuu tulevaisuudessa. Uuden oppiminen ja ammattiosaamisen kehittäminen ovat edellytys tuottavuuden kasvulle, kun työpanoksen määrä ei väestön ikääntyessä enää kasva.

Rakennemuutokset ja väestön ikärakenteen kehitys näkyvät vahvasti työmarkkinoilla ja koulutustarpeissa. Työikäisten määrän pienentyessä koulutustarjonnan ja sen oikean mitoituksen merkitys korostuu. Työpaikkoja avautuu kaikkiin ammattiryhmiin riippumatta niiden kokonaiskehityksestä. Pääammattiryhmistä suurin uuden työvoiman kokonaistarve on sosiaali- ja terveysalan työssä ja palvelutyössä. Kuitenkin myös pieneneville toimialoille tarvitaan runsaasti uutta työvoimaa. Uusien kasvualojen löytäminen ja kehittäminen on myös yhä tärkeämpää, jolloin erilaisten osaamisten, ml. luova osaaminen, yhdistäminen on keskeistä.

Talouden muutosten vuoksi Suomen elinkeino- ja ammattirakenne uudistuu ja sen myötä osaamisen laadulliset ja määrälliset vaatimukset muuttuvat nopeastikin. Suomi voi kilpailla globaaleilla markkinoilla ainoastaan vahvalla osaamisella ja luovuudella sekä hyödyntämällä uusia sosiaalisia ja teknologisia innovaatioita ja digitalisoitumisen mahdollisuuksia. Alueiden älykäs erikoistuminen edellyttää innovaatio- ja koulutusrakenteilta tiivistä vuorovaikutusta ja mm. T&K&I-valmiuksien parantamisessa eri rahastojen saumatonta yhteistyötä.

Tässä yhteydessä myös kansainvälinen yhteistyö on merkityksellistä. Itämeren alueen yhteistyötä voidaan toteuttaa elinikäisen oppimisen ja muun koulutuksen osalta esimerkiksi tiivistämällä oppilaitosten, kuten korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen, rajat ylittävää yhteistyötä. Erityisesti nuorten osalta tällaisia mahdollisuuksia voisi löytyä koulutuksen ja työelämän yhteistyöstä, koulutuksen niveltämisestä liittyvistä toimenpiteistä, kuten toisen asteen opiskeluun hakeutumisesta. Myös opiskelijoiden ja työntekijöiden liikkuvuuden edistäminen sekä sosiaalisen osallisuuden lisääminen ja köyhyyden torjunta erityisesti erilaisten etnisten ryhmien osalta ovat mahdollisia yhteistyökohteita (ks. myös luku 4.4.).

Miehet ja naiset työmarkkinoilla

Haaste: TYÖ- JA KOULUTUSURIEEN SUKUPUOLEN MUKAINEN ERIITYMINEN

Työmarkkinat ovat Suomessa edelleen vahvasti sukupuolen perusteella jakautuneet, mikä voi haitata niiden joustavaa toimintaa. Naisvaltaisin toimiala on julkinen hallinto sisältäen koulutuksen ja sosiaali- ja terveysalan, jossa 3/4 työssä käyvistä on naisia. Seuraavaksi tulevat rahoitus- ja vakuutusala (71 %) ja muut palvelut (65 %). Miesten suosiossa ovat perinteiset rakentamisen (94 %) ja sähkö-, lämpö-, kaasu-, ja lvi-huoltoala (84 %). Myös teollisuuden työllistävistä noin 3/4 on miehiä. Pienin suhteellinen osuus miehillä on julkisen hallinnon työpaikoista, siinäkin kuitenkin neljännes, joten kun naisia on esimerkiksi rakennussektorilla vain (6 %) ja huoltoalalla (16 %), voidaan todeta miesten työpaikkajakauma tasaisemmaksi eri toimialoilla. Naiset toimivat yrittäjinä ja erityisesti työnantajayrittäjinä harvemmin kuin miehet. Vuonna 2010 2,1 % työssäkäyvistä naisista toimi työnantajina, kun miehistä 6,1 % toimi työnantajayrittäjinä (OECD).

Suomessa naisten koulutustaso on jonkin verran korkeampi kuin miehillä. Tilastokeskuksen tietokannan mukaan kaikista tutkinnon suorittaneista 51 prosenttia on naisia. Kun tarkastellaan perusasteen tutkinnon suorittamista koulutusalan ja sukupuolen mukaan, voidaan todeta miesvaltaisimpina aloina tekniikan, maa- ja metsätalouden sekä luonnontieteiden alat. Naisten suosiossa ovat kaupallinen ja yhteiskuntatieteellinen ala, palveluala, terveys- ja sosiaaliala sekä opetusala. Lähes 90 prosenttia terveys- ja sosiaalialan tutkinnon suorittaneista oli naisia vuonna 2010. Tekniikan alan tutkinnon suorittaneista yli 80 prosenttia oli miehiä. Naisten koulutustaso ei näy yhtä vahvasti innovaatioiden kehittämisessä – vain 10,8 % patenttihakemateriaaliin kirjatuista keksijöistä oli naisia (OECD, 2011).

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan perheen nuorimman lapsen ikä vaikuttaa 20–59-vuotiaiden äitien työllisyyteen. Kun nuorin lapsi on alle 3-vuotias, äideistä on työllisiä vain noin puolet. Äitien työllisyysaste nousee samalle tasolle kuin isien (noin 90 %) vasta, kun nuorin lapsi on kouluiässä. Isien työllisyysasteeseen lasten ikä ei vaikuta. Isät käyttävät Suomessa vähiten perhevapaita verrattuna muihin Pohjoismaihin.

Naiset työskentelevät miehiä useammin epätyypillisissä työsuhteissa. Vuonna 2010 naisista 19,6 prosenttia oli osa-aikatyössä, kun miesten vastaava osuus oli 10 prosenttia. Opiskelu on suurin syy miespalkansaajien osa-aikatyön tekemiseen, naispalkansaajista noin kolmannes työskentelee osa-aikaisesti, koska kokoaikatyötä ei löytynyt. Lastenhoidon vuoksi osa-aikatyötä tekeviä naisia on palkansaajista 13 prosenttia ja miehistä 1 prosenttia. Vuonna 2011 naiset työskentelivät kaikissa ikäryhmissä miehiä useammin määräaikaissa työtehtävissä. Ikäryhmässä 25–34 määräaikaaisesti työskentelevien naisten osuus kaikista palkansaajista oli yhteensä 26,8 % kun miesten osuus oli 15,6 %. Myös ikäluokassa 35–44 naisten osuus (15,1 %) määräaikaista oli yli kaksinkertainen miehiin (6,9 %) verrattuna. Yli 55-vuotiaiden osalta sukupuolten välinen ero kaventui jo merkittävästi, naisten osuus määräaikaista oli 7,1 prosenttia kun vastaava miesten osuus oli 6,3 prosenttia.

Syrjäytymiseen johtavalla polulla miesten suhteellinen osuus on koko Itä- ja Pohjois-Suomen alueella selvästi väestöosuutta suurempi. Alueella laajasta rakennetyöttömyydestä miehiä on noin 59 prosenttia. Suurin osa äkillisten rakennemuutosten aiheuttamista työpaikkamenetyksistä on kohdistunut miesvaltaisille aloille. Pitkäaikaistyöttömistä miehiä on n. 62 prosenttia (koko maassa 60 %). Myös keskimääräinen työiän odote on miehillä noin 1–1,5 vuotta alempi. Kehityssuunta on edelleen huolestuttava, sillä myös nuorista työttömistä 60 prosenttia on miehiä.

Sosiaalinen osallisuus

Haaste: HYVINVOINTI- JA TERVEYSEROJEN SEKÄ ERIARVOISTUMISEN KASVU

Eurooppa 2020 -strategian tavoitteisiin liittyvien indikaattoreiden mukaan köyhyys- tai syrjäytymisriski koskettaa Suomessa kaikkiaan lähes 900 000 henkilöä (Eurostat, 2011) eli 17,9 %:a väestöstä. Tähän lasketaan vajaatyöllistetyissä kotitalouksissa asuvat, tulonsiirtojen jälkeen köyhyysriskissä olevat ja/tai vakavasta materiaalisesta puutteesta kärsivät henkilöt. Kansallisesti on arvioitu, että Eurooppa 2020 -strategian yleistavoitteen saavuttamiseksi Suomessa tulee köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien määrää vähentää noin 150 000 henkilöllä. Näistä noin 50 000 henkilön osalta tavoite on saavutettavissa työllisyyttä edistävin toimenpitein. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien joukkoon sisältyy noin 300 000 vajaatyöllistä. Noin puolet vajaatyöllisistä kuuluu ryhmään, jotka eivät joko ole pienituloisia tai heitä ei ole helppo työllistää. Tähän ryhmään kuuluu esimerkiksi noin 100 000 työkyvyttömyyseläkeläistä. Neuvoston maakohtaisissa suosituksissa on kiinnitetty huomiota erityisesti mm. pitkäaikaistyöttömien työmarkkina-aseman parantamiseen.

Pienituloisen sekä pitkittyneesti pienituloisen väestön osuus on kasvanut viime vuosina. Suhteellinen köyhyysaste on lähes kaksinkertaistunut kuluneen viidentoista vuoden aikana Suomessa. Tämä näkyy toimeentulotukimenojen kasvussa. Suuri osa pienituloisista on työttömiä tai muusta syystä (esim. työkyvyttömyys) työelämän ulkopuolelle jääneitä. Köyhyysriski ja syrjäytyminen työmarkkinoilta kasautuvat usein samoille väestöryhmille. Vammaiset, ikääntyneet työnhakijat ja etniset vähemmistöt kokevat myös suoranaista syrjintää pyrkiessään työelämään. Erityisen huolestuttavaa on pitkäaikaistyöttömyyden ja pitkään toimeentulotukea saaneiden määrän kasvu sekä yleistynyt nuorisotyöttömyys. Pitkäaikaistyöttömistä suurin osa on yli 50-vuotiaita. Alueellisesti toimeentulossa ja työllisyydessä on suuria eroja. Köyhyysriskiin ja syrjäytymiseen vaikuttaa myös sukupuoli. Suurin köyhyysriski koskee yksinhuoltajia sekä ikääntyviä yksin eläviä naisia.

Työikäisen väestön työvoimapotentialin hyödyntämistä vaikeuttavat viimeisen parinkymmenen vuoden aikana syventyneet hyvinvointi- ja terveyserot. Suomen haasteena on erityisesti sosioekonomisten terveyserojen kasvu. Suomalaisten yleinen hyvinvoinnin taso on jatkuvasti kohentunut, mutta hyvinvoinnin jakautuminen väestössä on yhä eriarvoisempaa: koettu terveys ja pitkäaikaissairastavuus vaihtelevat suuresti tulojen mukaan. Työssä olevien ja työttömien väliset terveyserot ovat selkeitä lähes kaikilla hyvinvoinnin ja terveyden mittareilla mitattuna. Varsinkin pitkittyessään työttömyys lisää sairastavuutta ja heikentää hyvinvointia. Työttömillä on taloudellisten ja terveydellisten ongelmien lisäksi ongelmia terveyspalveluiden saannissa. Työttömät käyttävät myös kuntoutuspalveluita huomattavasti vähemmän kuin työssä olevat. Myös alueelliset terveyserot ovat edelleen merkittäviä. Sairastavuus on Itä- ja Pohjois-Suomessa suurempi kuin maan länsi- ja lounaisosissa.

Asunnottomuus, mielenterveys- ja päihdeongelmat kohdistuessaan erityisesti nuoriin ovat vakavia yhteiskunnallisia ongelmia, joiden seuraukset ovat pitkäkestoisia. Vakiintuneilla ohjaus- ja palvelujärjestelmillä ei toistaiseksi ole ollut riittävästi keinoja vastata nuorten sosiaaliseen syrjäytymiseen liittyviin koulutus-, kuntoutus- ja työllistymistarpeisiin. Aktivoinnilla on ollut myönteinen vaikutus niiden nuorten tilanteeseen, joiden työllistymisedellytykset ovat hyvät jo entuudestaan, mutta keskimääräistä enemmän tukea tarvitsevilla nuorilla, moniongelmaisilla nuorilla ja nuorilla, joilla on maahanmuuttajatausta tai erilainen etninen tausta, aktivoinnin tuloksellisuus on ollut vähäisempää. Syrjäytymisen polut ovat tyypillisesti erilaisia nuorilla naisilla ja miehillä. Määrällisesti syrjäytyminen koskee enemmän nuoria miehiä, mutta toisaalta nuorten naisten ja tyttöjen ongelmat ovat usein kaikkein vaikeimpia.

Työmarkkinoille kiinnittyminen ja työn tekeminen ovat ensisijaiset ja kestävimmat keinot torjua köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. Hyvinvointi ja terveys ovat voimavaroja, joiden avulla yksilöt kykenevät osallistumaan yhteisön toimintaan ja hankkimaan ja ylläpitämään hyvinvointiaan sekä sen kannalta tärkeitä resursseja, kuten tuloja ja koulutusta. Sosiaalista eriarvoisuutta vähennetään vaikuttamalla esimerkiksi koulutukseen ja työllisyysmahdollisuuksiin, tukemalla sosiaalisia verkostoja ja haavoittuvassa asemassa olevia ja kehittämällä palvelujen saatavuutta ja laatua yhdenvertaiseksi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää työttömien ja osatyökykyisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Oleellista on kehittää ehkäiseviä toimia niin, että työelämän ulkopuolelle joutuneet pääsevät niistä osallisiksi. Palvelujen saatavuuden ohella on kehitettävä palvelujen sisältöjä työttömien ja työelämästä syrjäytyneiden erityistarpeita mahdollisimman hyvin vastaaviksi.

Paikallinen kehittäminen on yksi keino edistää aktiivista kansalaisuutta, osallistumista, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja ehkäistä syrjäytymistä. Myös yksilöiden ja yhteisöjen voimaistaminen oman elämänsä hallintaan nousee yhä tärkeämpään rooliin. Tämä haastaa kuntia tulevana vuosina tukemaan uusien yhteisöllisyyden muotojen kehittymistä sekä hallinnon ja kuntalaisten välistä vuorovaikutusta ja osallistumista. Paikallistason kohdennettujen palveluiden lisäksi tulee vahvistaa ja vakiinnuttaa valtakunnallisia malleja, joilla tuetaan irtipääsyä pitkittyneestä ulkopuolisuudesta ja siihen mahdollisesti kytkeytyvistä terveydellisistä ja sosiaalisista pulmista.

Liitteessä 7 on tarkempia tietoja maakunnittain.

Taulukko 1. Valitut temaattiset tavoitteet ja investointiprioriteetit

Valittu temaattinen tavoite	Valittu investointiprioriteetti	Valintaperusteet
Pk-yritysten kilpailukykyyn parantaminen	1. Yrittäjyyden edistäminen erityisesti helpottamalla uusien ideoiden taloudellista hyödyntämistä ja tukemalla uusien yritysten perustamista (3a) 2. Pk-yritysten tukeminen siten, että ne voivat kasvaa alueellisilla, kansallisilla ja kansainvälisillä markkinoilla sekä osallistua innovointiprosesseihin (3d)	Yritysten heikentynyt kv-kilpailukyky ja yksipuolinen elinkeinorakenne Vähäinen kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten määrä Itä- ja Pohjois-Suomen yritysten heikompi kilpailukyky Maakohtainen suositus lisätä valmiuksia synnyttää innovatiivisia tuotteita, palveluita ja kasvuyrityksiä nopeasti muuttuvassa ympäristössä ja jatkaa teollisuuden monipuolistamista, erityisesti lisäämällä kannustimia investoida Suomeen ja helpottamalla edelleen pienempien yritysten pääsyä vientimarkkinoille Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimenpideohjelma mukainen T&K-toiminnan 4 %:n BKT-osuuden varmistamiseen
Tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin tehostaminen	4. Tutkimus- ja innovointiinfraktuurin ja tämän alan huipputaamisen kehittämisvalmiuksien parantaminen sekä etenkin Euroopan laajuisia etuja tuottavien osaamiskeskusten edistäminen (1a) 5. Yritysten tutkimukseen ja innovointiin tekemien investointien edistäminen, yritysten, tutkimus- ja kehittämisskusten sekä korkeakoulujen välisten yhteyksien ja synergoiden kehittäminen, erityisesti tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen tehtävien investointien edistäminen, teknologian siirto, sosiaalinen innovointi, ekoinnovointi ja julkisten palveluiden sovellukset, kysynnän tukeminen, verkostoituminen, klusterit ja avoin innovointi älykkään erikoistumisen	Yritysten heikentynyt kv-kilpailukyky ja yksipuolinen elinkeinorakenne Vähäinen kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten määrä Itä- ja Pohjois-Suomen yritysten heikompi kilpailukyky Maakohtainen suositus lisätä valmiuksia synnyttää innovatiivisia tuotteita, palveluita ja kasvuyrityksiä nopeasti muuttuvassa ympäristössä ja jatkaa teollisuuden monipuolistamista, erityisesti lisäämällä kannustimia investoida Suomeen ja helpottamalla edelleen pienempien yritysten pääsyä vientimarkkinoille. Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimenpideohjelma

	avulla, sekä teknologisen ja soveltavan tutkimuksen, kokeilutuotantolinjojen, tuotteiden varhaisen validoinnin, edistyneiden tuotantotekniikoiden ja ensituotannon tukeminen, erityisesti kehitystä vauhdittavien avainteknologioiden alalla ja yleiskäyttöisten teknologioiden levittämisen alalla (1b)	mukainen T&K-toiminnan 4 %:n BKT-osuuden varmistamiseen.
Vähähiiliseen talouteen siirtymisen tukeminen kaikilla aloilla	3. Vähähiilistä teknologiaa koskevan tutkimuksen ja innovoinnin sekä sen käyttöönoton edistäminen (4f)	Suuri energiankulutus ja isot kasvihuonekaasupäästöt Maakohtainen suositus lisätä valmiuksia synnyttää innovatiivisia tuotteita, palveluita ja kasvuyrityksiä nopeasti muuttuvassa ympäristössä ja jatkaa teollisuuden monipuolistamista, erityisesti lisäämällä kannustimia investoida Suomeen ja helpottamalla edelleen pienempien yritysten pääsyä vientimarkkinoille. Tavoitteet Suomen kansallisen toimenpideohjelman mukaisesti ei-päästökauppa-sektorin päästöille (-16 % vuonna 2020) ja uusiutuvalle energialle (38 % vuonna 2020) ja energiatehokkuudelle (310 TWh) Vähähiilisten teknologioiden kehittäminen (SET-suunnitelma)
Kestävien ja laadukkaiden työpaikkojen edistäminen ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen	6. Työnhakijoiden ja työvoiman ulkopuolella olevien, pitkäaikaistyöttömät ja työmarkkinoista kaukana olevat henkilöt mukaan lukien, pääsy työhön, myös paikallisten työllisyysaloitteiden kautta, ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen (8i) 7. Työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien sopeutuminen muutoksiin (8v) 8. Naisten ja miesten tasa-arvo kaikilla aloilla, mukaan lukien työpaikan saanti, urakehitys, työ-, perhe- ja yksityiselämän yhteensovittaminen ja samapalkkaisuuden periaatteen edistäminen (8iv)	Korkea nuorten työttömyysaste, kasvava pitkäaikaistyöttömien määrä, matala ikääntyneiden työllisyysaste; joista myös maakohtainen suositus Globalisaation, äkillisten rakennemuutosten ja ikääntymisen tuomat haasteet, työurien pidentäminen ja uusien alojen, ml. vihreän ja vähähiilisen talouden työvoimatarpeet Voimakkaasti eriytyneet työmarkkinat, koko työvoimapotentialien hyödyntäminen

Investoiminen koulutukseen, ammattitaidon hankkimiseen ja elinikäiseen oppimiseen	9. Lisätään kaikkien ikäryhmien yhtäläisiä mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen virallisen ja epävirallisen sekä arkioppimisen puitteissa, kohennetaan työvoiman tietoja, ammattitaitoa ja pätevyyttä ja edistetään joustavia koulutuspolkuja muun muassa ura-ohjauksen ja hankittujen pätevyyksien hyväksynnän avulla (10iii)	Rakennemuutoksista ja uusista aloista, ml. vihreä talous, johtuvat muuttuvat osaamistarpeet, työurien pidentäminen erityisesti niiden alkupäästä, osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen, älykkään erikoistumisen ja vähähiilisen t&k&i-toiminnan tukeminen
Sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja köyhyyden ja syrjinnän torjunta	10. Aktiivinen osallisuus, myös yhtäläisten mahdollisuuksien ja aktiivisen osallistumisen edistämiseksi, ja työllistettävyyden parantaminen (9i)	Syrjäytymiskehityksen pysäyttäminen ja hyvinvointierojen lieventäminen, koko työvoimapotentialin käyttö

1.2 Perustelut rahoituksen jakamiselle temaattisille tavoitteille

Pk-yritysten kilpailukyvyyn parantamisen temaattiseen tavoitteeseen on kohdistettu n. 28 % EAKR-rahoituksesta, tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin tukemisen tavoitteeseen n. 41 % ja vähähiiliseen talouteen siirtymisen tukemisen tavoitteeseen 25 %:ia.

Asetuksen mukainen vähimmäisrahoitus vähähiiliseen talouteen on 20 %. Suomi pyrkii korkeampaan tavoitteeseen, koska päämääränä on kehittää Suomesta hiilineutraali yhteiskunta sekä ympäristöosaamisen, puhtaan teknologian ja kestävä luonnonvarapolitiikan edelläkävijä. Elinkeinojen monipuolistamisen ja kasvuyritysten lisäämiseksi potentiaalia on katsottu olevan erityisesti juuri ympäristöliiketoiminnassa, puhtaan ja vähähiilisen teknologian kehittämisessä ja tuotteistamisessa, joihin ohjelma haluaa panostaa. Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimenpideohjelman energiatehokkuutta, uusiutuvaa energiaa ja kasvihuonekaasupäästöjä koskevat tavoitteet edellyttävät merkittävää aiempaa suurempaa panostusta myös rakennerahasto-ohjelmalta.

Tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin temaattinen tavoite on keskeisin Suomen kilpailukyvyyn kehittämisen ja Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumisen kannalta. Siksi sen rahoitusosuus on suurin. Suomen kilpailukyky on viime vuosina heikentynyt ja se on yhteydessä T&K:n suhteellisen vähäiseen muuntamiseen kaupallisesti hyödynnettäviksi tuotteiksi. Pk-yritysten kilpailukyvyyn temaattinen tavoite on rinnalla tärkeä, koska huolimatta suurista T&K-investoinneista ja osaavasta työvoimasta kasvuun ja kansainvälistymiseen tähtääviä yrityksiä on vähän. Molemmat teemat ovat vahvasti esillä Eurooppa 2020 -strategian kansallisessa ohjelmassa.

Työllisyyden edistäminen ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen temaattiseen tavoitteeseen on kohdistettu 47 % ESR:n rahoituksesta. Kolmannes ESR-rahoituksesta kohdistuu koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen temaattiseen tavoitteeseen. ESR-asetuksen edellytysten mukaisesti 20 % ESR-rahoituksesta on osoitettu sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta temaattisen tavoitteen toteuttamiseen.

Työllisyyden edistämisen temaattinen tavoite sisältää Suomen kannalta oleelliset painopisteet: nuorten ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen tukemisen sekä pk-yritysten ja työorganisaatioiden sopeutumiskykyä vahvistavan työelämän laatua parantavan kehittämistoiminnan. Em. painopisteet sisältyvät myös Eurooppa 2020 -strategian kansalliseen ohjelmaan ja ne ovat oleellisia strategian työllisyystavoitteiden saavuttamisessa. Näillä perusteilla ao. temaattisen tavoitteeseen kohdistetaan suurin osuus ESR-rahoituksesta.

Koulutus, ammatitaito ja elinikäinen oppiminen Eurooppa 2020 -strategian kansallisessa ohjelmassa on sitouduttu erityisesti nuorten koulutustason parantamiseen ja varhain koulutuksen päättäneiden vähentämiseen. Myös aikuisväestön koulutustason nostaminen edellyttää toimenpiteitä, joita ohjelmassa tuetaan. On siten perusteltua kohdistaa merkittävä osuus ESR-rahoituksesta ao. temaattiseen tavoitteeseen.

Eurooppa 2020 -strategian kansallisessa ohjelmassa on asetettu tavoite köyhyyden vähentämiseksi. Yksi tapa tukea tavoitteen toteutumista on parantaa heikoimmassa asemassa olevien työllistymisvalmiuksia työ- ja toimintakykyä edistämällä sekä paikallista kehittämistoimintaa tukemalla. Ohjelmakauteen 2007–2013 verrattuna osallisuutta vahvistavalle toiminnalle on sosiaalirahastosta osoitettu suurempi rahoitusosuus ESR-asetuksen mukaisen 20 %:n korvamerkinnän ansiosta. Rahoitettava toiminta keskittyy nyt myös omaan toimintalinjaansa.

Ohjelman hallintoon tarkoitetun teknisen tuen osuus on kolme prosenttia. Osuus on asetuksen sallimaa enimmäismäärää (4 %) pienempi. Kokonaan sähköinen hankejärjestelmä ja hallinnon kustannus- tehokkuuden parantaminen vapauttaa aiempaa enemmän rahoitusta ohjelman sisällön toteuttamiseen.

Suomen rakennerahastorahoitus vähenee n. 27 prosenttia verrattuna ohjelmakauteen 2007 – 2013. Uuden rakennerahasto-ohjelman tavoitteita on tästä syystä priorisoitu aiempaa tarkemmin ja vähennetty määrällisesti. Tarve tähän tuli esille myös ohjelman ennakoarvioin yhteydessä. Tarkemmin kohdennetuilla resursseilla saavutetaan mitattavia tuloksia ja pitkän tähtäimen vaikutuksia.

Euroopan sosiaalirahaston osuus rakennerahastojen yhteenlasketusta rahoituksesta (ml. harvan asutuksen erityisrahoitus) on 39,5 prosenttia. Perusrahoituksesta ESR:n osuus on 51,6 %. EAKR:n hieman korkeampi osuus kokonaisrahoituksesta on perusteltu rahoituksen kohdistuessa enemmän Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutuille alueille, missä EAKR-tyyppiset toimet ovat erityisen tärkeitä yritystoiminnan heikomman kilpailukyvyn vuoksi.

Taulukko 2 Ohjelman investointistrategia

Toimin- talinja	Rahasto	EU-tuki milj. €	Osuus %	Temaattinen tavoite (yleisasetus artikla 9 mukainen numerointi)	inv.priorit	Erityistavoite	Tulos- indikaattori
TL 1	EAKR	328,403	25,3 %	Pk-yritysten kilpailukyvyyn parantaminen (3)	1	1.1 Uuden liiketoiminnan luominen	Elinkeinoelämän dynamiikkaindeksi (TL 1 yhteinen tulosindikaattori)
					1	1.2 Pk-yritysten kannalta tärkeiden liikenne- ja logistiikkayhteyksien parantaminen	Yritystoimipaikkojen lisäys (1.1)
					2	2.1 Yritysten kasvun kansainvälistymisen edistäminen	Kasvavat yritykset (2.1)
				Vähähiiliseen talouteen siirtymisen tukeminen kaikilla aloilla (4)	3	3.1 Pk-yritysten energiatehokkuuden edistäminen	Kasvavat yritykset Itä- ja Pohjois-Suomessa (1.2)
TL 2	EAKR	434,769	33,5 %	Tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin tehostaminen (1)	4	4.1 Tutkimus-, osaamis- ja innovaatiokeskittyminen kehittäminen alueellisten vahvuuksien pohjalta	Päästökauppaan kuulumattomien päästöjen väheneminen (3.1)
					5	5.1 Yritysten innovaatiotoiminnan vahvistaminen	T&K-menojen kasvu
				Vähähiiliseen talouteen siirtymisen tukeminen kaikilla aloilla (4)	3	3.2 Uusiutuvan energian ja energiatehokkaiden ratkaisujen kehittäminen	T&K-menojen kasvu

TL 3	ESR	233,733	18,0 %	Kestävien ja laadukkaiden työpaikkojen edistäminen ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen (8)	6	6.1 Nuorten ja muiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistäminen	Alle 30-vuotiaat osallistujat, jotka ovat työelämässä jättäessään toimen Yli 54-vuotiaat osallistujat, jotka ovat työelämässä jättäessään toimen
					7	7.1 Tuottavuuden ja työhyvinvoinnin parantaminen	Hankkeisiin osallistuneiden työorganisaatioiden parantunut työhyvinvointi
					8	8.1 Työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaisen eriytymisen lieventäminen	Hankkeet, jotka ovat saaneet validoinnin kehittämälleen tuotteelle
TL 4	ESR	164,110	12,6 %	Investoiminen koulutukseen, ammattitaidon hankkimiseen ja elinikäiseen oppimiseen (10)	9	9.1 Siirtymävaiheita ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevien palveluiden parantaminen	Alle 25-vuotiaat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen Osallistujille osuvampi koulutus työelämän vaatimuksiin
						9.2 Kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen tarjonnan ja laadun parantaminen	
TL 5	ESR	99,461	7,7 %	Sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja köyhyyden ja syrjinnän torjunta (9)	10	10.1 Työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen	Osallistujien parantunut työ- tai toimintakyky
TL 6	EAKR	23,604	1,8 %	Tekninen tuki		11.1 RR-ohjelman tehokkaan toimeenpanon varmistaminen	Ohjelman täysimääräinen ja tehokas toteuttaminen
TL 7	ESR	15,381	1,2 %	Tekninen tuki		11.2 RR-ohjelman tehokkaan toimeenpanon varmistaminen	Ohjelman täysimääräinen ja tehokas toteuttaminen

2 Toimintalinjat

2.1 TL 1 Pk-yritystoiminnan kilpailukyky (EAKR)

Toimintalinjalla toteutetaan kahden Eurooppa 2020 -strategian mukaisen temaattisen tavoitteen toimia: Pk-yritysten kilpailukyvyn parantaminen ja vähähiilisen talouden parantaminen kaikilla aloilla. Vähähiilinen talous on kiinteä osa yritysten kilpailukyvyn edistämisen kokonaisuutta ja siksi sen yhdistäminen osaksi Pk-yritystoiminnan kilpailukyvyn edistämistä on käytännöllinen ja tehokas ratkaisu. Tämä on todettu myös ohjelman ennakoarvioinnissa. Pk-yritysten kilpailukykyä ja liiketoiminnan vähähiilisyyttä edistetään samoilla tukijärjestelmillä. Vähähiilisyyden tavoitteen erottaminen omalle toimintalinjalle olisi keinotekoinen ratkaisu ja tekisi ohjelmasta hajanaisen ja toimenpiteiden päällekkäisyys kasvaisi. Teemojen yhdenmukaisuus lähestymistapa edistää ohjelman tehokasta ja tuloksellista toimintaa lisäämällä mm. hankkeiden keskinäistä kilpailua ja parantamalla ohjelman rahoituksen joustavuutta vaihtuvissa tilanteissa.

Toimintalinjalle 1 asetetaan ohjelmassa yhteiseksi tulosindikaattoriksi Elinkeinoelämän dynamiikkaindeksi, joka koostuu kolmesta osatekijästä. Nämä osatekijät ovat 1) kasvavien yritysten määrä, 2) pk-yritystoimipaikkojen nettomuutos, 3) vientiä harjoittavat toimipaikat. Kaikki osatekijöitä seurataan kolmen vuoden seurantajaksolla. Kunkin osatekijän painotus on sama eli 1/3. Vuoden 2023 tavoitetasoksi asetetaan 1,1 (vuosien 2021-2023 keskiarvo). Kolmen vuoden keskiarvoja käytetään, jotta vältetään eri vuosien väliset suhdannevaihtelut.

Kyseisten osatekijöiden lähtötasot on määritelty vuosien 2009–2011 keskiarvona (pois lukien Uusimaa). Kasvavien yritysten lähtötaso on 4 326 (indeksi=1), pk-yritystoimipaikkojen nettomuutoksen lähtötaso on 16 761 (indeksi=1) ja vientiä harjoittavien toimipaikkojen lähtötaso on 5 857 (indeksi=1). Täten dynamiikkaindeksin lähtötaso on 1 ($(1 + 1 + 1)/3$). Tavoitetasoksi asetetaan vuosien 2021-2023 keskiarvolla mitattuna 1,1, jolloin kunkin osatekijän kohdalla tavoitellaan keskimäärin 10 %:n lisäystä.

Kasvavaksi yritykseksi määritellään tässä yhteydessä yritys, joka työllistää kasvukauden alussa vähintään 3 henkilöä ja seuraavan kolmen vuoden aikana henkilöstön keskimääräinen kasvu ylittää 10 % vuositasolla.

Investointiprioriteetti 1. yrittäjyyden edistäminen, erityisesti helpottamalla uusien ideoiden taloudellista hyödyntämistä ja tukemalla uusien yritysten perustamista muun muassa yrityshautomoiden avulla

Erityistavoite 1.1 Uuden liiketoiminnan luominen

Erityistavoitteen toimien tuloksena on syntynyt erityisesti uutta, osaamisintensiivistä yritys- ja liiketoimintaa tukemalla uusien yritysten käynnistymistä ja uuden liiketoiminnan kehittämistä ja pk-yritysten ideoiden, tuotteiden ja palvelujen tuotteistamista ja kaupallistamista.

Alueiden kilpailukyvyn ja elinkeinon monipuolistamisen kannalta yritystoiminnan vaihtuvuudella ja sen esteiden poistamisella sekä uuden liiketoiminnan luomisella on tärkeä merkitys. Mahdollisimman monen liikeidean ja innovaation kaupallistaminen parantaa alueen uudistumiskykyä ja tuottavuutta. Vaihtuvuudella on kansantaloudessa eteenpäin vievä voima erityisesti korkean teknologian tuotteiden valmistuksessa ja osaamisintensiivisissä liike-elämän palveluissa. Yritysten tilastollinen vaihtuvuus on alentunut viime vuosina Suomessa, mikä vähentää yrityskannan tarpeellista uudistumista. Myös yritysten kokonaismäärän kasvu on tasaantunut vuodesta 2009 lähtien. Kehitys on ollut erityisen huolestuttavaa teollisuudessa ja osaamisintensiivisissä liike-elämän palveluissa. Vaihtuvuuteen vaikuttaa merkittävästi suhdannetilanne ja rakennemuutostilanteet.

Pk-yritystoiminnan alueellista laajuutta mittaavat parhaiten toimipaikkatason muutokset, joka on asetettu kyseisen erityistavoitteen kohdalla tulosindikaattoriksi. Vuosien 2009-2011 aikana Manner-Suomessa (pl. Uudenmaan maakunta) oli vuosittaisena keskiarvona mitattuna yhteensä 16 761 pk-yritystoimipaikkaa (tulosindikaattorin lähtötaso), joista 11 754 sijaitsi Etelä- ja Länsi-Suomessa ja 5 007 Itä- ja Pohjois-Suomessa. Pk-yritystoimipaikkojen määrästä 70 prosenttia sijaitsi Etelä- ja Länsi-Suomessa ja 30 prosenttia Itä- ja Pohjois-Suomessa. Tavoitteena on, että pk-yritystoimipaikkojen lisäys on 10 % vuoden 2023 loppuun mennessä vuosien 2021- 2023 keskiarvon mukaan, jolloin tavoitetasoksi asetetaan 18 437.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Erityistavoite 1.2 Pk-yritysten kannalta tärkeiden liikenne- ja logistiikkayhteyksien parantaminen (vain Itä- ja Pohjois-Suomessa)

Erityistavoitteen toimenpiteiden tuloksena on parannettu yritysten kilpailukykyä ja toimintaedellytyksiä, palveluiden saatavuutta ja logistista tehokkuutta kestävän liikenteen, palveluiden ja logistiikkayhteistyön avulla. Elinkeinoelämää ja yritysten toimintaympäristöä tukevia liikenneväyliä on kehitetty erityisesti kaupunkiseudulla ja mm. matkailukeskuksissa. Liikenteen tehokkuutta parantavia älyliikenteen palveluja sekä eri liikennemuotojen yhteensovittamiseen liittyviä ratkaisuja on syntynyt.

Itä- ja Pohjois-Suomessa pk-yritystoiminnan kasvun ja yritysten kansainvälistymisen erityishaasteita ovat pitkät välimatkat sekä suhteellisen vähäinen ja laajoilla alueilla edelleen vähenevä asukasmäärä. Tavaravirtoja puoleensa vetävät ja niitä synnyttävät tekijät eli väestö (kulutus) sekä teollinen toiminta ovat keskittyneet muutamiin keskuksiin. Pitkistä etäisyyksistä ja ohuista liikenneverroista johtuvat kuljetuskustannukset heikentävät teollisuuden ja elinkeinotoiminnan kilpailukykyä. Itä- ja Pohjois-Suomessa haasteena on kompensoida maantieteellisestä sijainnista ja luonnonoloista johtuvaa eroa logistiikan tehokkuudella, hyvillä liikenneyhteyksillä ja osaamisella.

Alueella tavaravirtojen kasvua on odotettavissa erityisesti uusien kaivosten käynnistyttyä ja taloudellisen toiminnan keskittyessä. Pääliikenneverkon toimivuus ja yritysten saavutettavuus ovat kohtalaisen hyviä, mutta verkolla on puutteita ja eri liikennemuotojen yhteensovittamiseen ja esim. puuraaka-aineen alati muuttuviin kuljetustarpeisiin liittyviä ongelmia Itä- ja Pohjois-Suomen kautta kulkee useita kansainvälisiä kuljetuskäytäviä, joiden kautta toivotaan tulevaisuudessa tapahtuvan nykyistä huomattavasti laajemmin tavaraliikennettä. Kansainvälisten liikenneyhteyksien kehittäminen ja uusien yhteyksien avaaminen edistää kansainvälisen elinkeinoelämän ja kaupankäynnin uusia mahdollisuuksia.

Kasvavaksi yritykseksi määritellään tässä yhteydessä yritys, joka työllistää on kasvukauden alussa vähintään 3 henkilöä ja seuraavan kolmen vuoden aikana henkilöstön keskimääräinen kasvu ylittää 10 % vuositasolla. Tulosindikaattoriksi tässä asetetun kasvavien yritysten indikaattorin vuosien 2009–2011 keskiarvo (lähtötaso) oli Itä- ja Pohjois-Suomessa 1 318. Tavoitteena on nostaa Itä- ja Pohjois-Suomen kasvavien yritysten määrää 10 %:lla vuosien 2021–2023 keskiarvolla mitattuna, jolloin tavoitetasoksi asetetaan 1 450.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Investointiprioriteetilla 1 tuettava toiminta

Erityistavoite 1.1 Uuden liiketoiminnan luominen

Investointiprioriteetin toimien tavoitteena on elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja kasvavien, innovatiivisten ja kansainvälistyvien yritysten lisääminen. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi toimenpiteitä kohdistetaan etenkin uusien yritysten käynnistymiseen ja uuden liiketoiminnan kehittämiseen.

Kansallisen ja alueellisten älykkään erikoistumisen strategioiden pohjalta panostuksia kohdistetaan alueiden vahvojen toimialojen kehittämiseen sekä muutos- ja murrosvaiheessa olevien toimialojen tunnistamiseen. Usein uutta liiketoimintaa syntyy perinteisten toimialojen rajapinnoille ja rakennemuutostilanteissa perinteisten toimialojen murroksessa. Näissä tilanteissa on mahdollisuus sekä kokonaan uuden yritystoiminnan aikaansaamiseen että toimivien yritysten liiketoiminnan uudelleen suuntaamiseen. Tuetaan yrityksiä esimerkiksi seuraavilla aloilla: biotalous, energia-, ympäristö- ja materiaalitehokkaat teknologiat, bio- ja nanoteknologiat, kylmän ympäristön osaaminen ja erityisolosuhteiden teknologiat. Pääpaino on kasvuhakuisen työnantajayrittäjyyden edistämisessä.

Uutta yritystoimintaa voidaan edistää myös omistajanvaihdostilanteissa nykyisten yrittäjien ikääntyessä. Tässä yhteydessä kiinnitetään huomiota erityisesti naisten ja nuorten yrittäjyyspotentiaalin tunnistamiseen ja hyödyntämiseen.

Nykyisessä nopeasti muuttuvassa liiketoimintaympäristössä yritysten kilpailukyvyn säilymisen ja kehittymisen edellytyksenä on jatkuva uudistuminen. Toimenpiteillä tuetaan ja kannustetaan pk-yrityksiä kehittämään uusia tuotteita ja palveluita etenkin kansainvälisille markkinoille ja ottamaan käyttöön tuottavuutta edistäviä innovaatioita. Asemoitumiseksi uusille kasvualueille tuetaan vahvoja verkostoja, uusien liiketoimintamallien omaksumista ja kehittämistä sekä tarvittavan osaamisen kehittämistä yrityksessä. Toimenpiteitä kohdennetaan yritysten edellytyksiin hyödyntää uusia kasvualustoja, esimerkiksi uusia innovaatioalustoja, ja niihin liittyviä asiantuntijapalveluita.

Useat pk-yritykset tarvitsevat tukea uudistumistarpeidensa ja kasvupotentiaalinsa havaitsemiseen, konkreettiseen kehittämiseen ja erikoistumiseen. Tämän lisäksi pk-yritykset tarvitsevat tukea verkostomaisen yhteistyön kehittämiseen ja uusiin yhteistoimintamuotoihin. Uutta yritystoimintaa ja kasvuyrittäjyyttä tukemaan kehitetään uudenlaisia yrityskehittämöille. Kilpailukykyisen yritystoiminnan käynnistämiseksi tuetaan potentiaalia sisältävien aloittavien yritysten kehittämishankkeita. Lisäksi panostuksia kohdistetaan yritysten kasvuprosesseja ja kansainvälistymistä tukevan uuden yrityspalvelujärjestelmän kehittämiseen. Elinkeinorakenteen ja yrityspohjan monipuolistamiseksi voidaan tukea myös yritysten sijoittumis- ja investoimisedellytyksiä parantavia kehittämistoimia.

Toimenpiteiden kohteena ovat Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimenpideohjelman mukaisesti erityisesti työllistävät, innovatiiviset kasvuhakuiset yritykset sekä alueiden omat vahvat ja uudet potentiaaliset toimialat.

Yksittäisen matkailuinvestoinnin kokonaiskustannusten tulee olla alle viisi miljoonaa euroa.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- tuetaan uusien yritysten käynnistymistä ja uuden liiketoiminnan kehittämistä (ml. yrityskehittämömallit);
- tuetaan pk-yritysten ideoiden, tuotteiden ja palvelujen tuotteistamista ja kaupallistamista sekä markkinoille pääsyä.

Erityistavoite 1.2 Pk-yritysten kannalta tärkeiden liikenne- ja logistiikkayhteyksien parantaminen (vain Itä- ja Pohjois-Suomessa)

Investointiprioriteetin toimilla parannetaan pk-yritysten kilpailukyyn kannalta tärkeitä liikenne- ja logistiikkayhteyksiä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä ja kansainvälistymistä kehittäviä liikenneväyliä ja -palveluita sekä kestäväää liikennettä.

Liikenne- ja logistiikkajärjestelmän kehittämistoimenpiteet ovat lähtökohtaisesti kokoluokaltaan pieniä, tehokkaita ja nopeasti toteutettavia pk-yritystoimintaa tukevia toimenpiteitä. Hankkeet ovat lisäosia pk-yritystoiminnan kehittämisen päätukitoimelle ja tarpeellisia erityistavoitteen saavuttamiseksi ja liittyvät olennaisesti valitun päätukitoimen interventioogiikkaan.

Itä- ja Pohjois-Suomen pk-yritysten kilpailukykyä tukevan pienimuotoisen liikenneinfrastruktuurin kehittämisessä painopiste on kestävään liikenteen ratkaisuihin sekä liikkumistarpeen ja -volyymin vähentämisessä. Osana pk-yritysten kilpailukyyn kehittämishankkeita voidaan hankkeilla parantaa toiminnallisesti puutteellisia tiejaksoja ja liittymäkohtia, jotka ovat keskeisiä pk-yritysten kannalta.

Kyseeseen voivat tulla pienet strategiset liikenneväyläinvestoinnit, jotka edesauttavat pk-yritysten markkinoille pääsyä. Kehittämishankkeiden osalta keskitytään liikenteen palveluiden ja liikenteen hallinnan kehittämiseen, älyliikenteen mahdollisuuksien hyödyntämiseen sekä logistiikkayhteistyön kehittämiseen. Toimenpiteet ovat osa alueellista tavoitetta kehittää vähähiilistä yhteiskuntaa ja ovat vahvasti linkitetty pk-yritysten tarpeisiin.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- kehitetään pk-yritystoimintaa tukevia liikenneyhteyksiä älyliikenteen mahdollisuudet huomioiden mm. yrityskeskittymiin ja -puistoihin, liikenne- ja logistiikkaterminalleihin sekä teollisen tuotannon ja jalostuksen kannalta keskeisille alueille;
- kehitetään alueen pk-yritystoimintaa tukevia matka- ja kuljetusketjuja sekä logistiikkakeskuksia.

Kohderyhmät: pk-yritykset

Erityiset alueelliset kohdennukset: erityistavoitteen 1.2 mukaiset toimet vain Itä- ja Pohjois-Suomessa

Tuensaajat: Aloittavat ja kasvuhakuiset yritykset, yritysryhmät ja -verkostot, elinkeinojen kehittämisorganisaatiot, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kunnat ja muut julkisyhteisöt, yhdistykset ja osuuskunnat

Vastikkeellisten rahoitusvälineiden käyttö: Euroopan aluekehitysrahaston tukea voidaan käyttää pääomasijoituksiin suoran yrityssijoitustoiminnan tai rahastosijoittamisen kautta. Pääomasijoitusrahastot voivat olla valtakunnallisia tai alueellisia rahastoja. Rahastoja koskeva yleisasetuksen 37 artiklan mukainen ennakoarviointi laaditaan ennen rahastojen käyttöönottoa. Pääomasijoituksia käytetään ensisijaisesti aloittavien yritysten siemenrahoituksena (erityistavoite 1.1.).

Investointiprioriteetti 2. Pk-yritysten tukeminen siten, että ne voivat kasvaa alueellisilla, kansallisilla ja kansainvälisillä markkinoilla sekä osallistua innovointiprosesseihin

Erityistavoite 2.1 Pk-yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistäminen

Erityistavoitteen toimien tuloksena kasvavien pk-yritysten määrä on lisääntynyt. Uudet pk-yritykset ovat aloittaneet kansainvälisen viennin tai jo kansainvälistyneet yritykset aloittaneet viennin uudella liiketoiminta-alueella.

Valtaosa uusista työpaikoista ja tuottavuuden lisäyksestä syntyy nopeasti kasvavissa pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Keskisuurten yli 50 henkilöä työllistävien yritysten määrä on Suomessa alhainen. Suomessa on kansainvälisesti verrattuna suhteellisen pieni määrä nopean kasvun yrityksiä ja yritysraakenteen uudistuminen on hidasta.

Kasvavaksi yritykseksi määritellään tässä yhteydessä yritys, jonka työllisyys on kasvukauden alussa vähintään 3 henkilöä ja seuraavan kolmen vuoden aikana henkilöstön keskimääräinen kasvu ylittää 10 % vuositasolla. Tarkastelujaksolla 2009-2011 Manner-Suomessa oli keskiarvolla mitattuna 4 326 (tulosindikaattorin lähtötaso) kasvavaa yritystä (pois lukien Uudenmaan maakunta). Kasvavien yritysten vuosien 2009–2011 keskiarvo oli Itä- ja Pohjois-Suomessa 1 318 ja Etelä- ja Länsi-Suomessa 3 008. Tavoitteena on nostaa kasvavien yritysten määrää 10 %:lla vuosien 2021–2023 keskiarvolla mitattuna, jolloin tavoitetasoksi asetetaan 4 759.

Suomessa kotimarkkinat ovat pienet, mutta siitä huolimatta Suomessa on moniin muihin EU-maihin verrattuna vähän kansainvälistyneitä pk-yrityksiä. Kuitenkin pk-yrityksillekin kansainvälistyminen on keskeinen kilpailutekijä; keino kasvaa ja laajentaa markkina-aluetta sekä kasvattaa kilpailukykyä. Kansainvälistymällä yritys voi myös laajentaa asiakaspohjaansa, joka Suomessa on etenkin alihankkija-yrityksillä monesti hyvin kapea. Kansainvälistyminen vaatii hyvän tuotteen, osaamista verkostoja, markkinointi- ja myyntikanavat sekä pääomaa. Pk-yritysten kansainvälistymisedellytyksissä ja -valmiuksissa on kuitenkin puutteita, joiden kohentaminen edellyttää yrityksille suunnattavaa tukea. Kansainvälistyneiden yritysten määrää lisäämällä voidaan samalla kasvattaa osaamista, työllisyyttä ja lisätä viennin osuutta bruttokansantuotteesta sekä luoda keinoja rakennemuutoksesta selviytymiseen. Ennen talouskriisiä Suomen bruttokansantuotteesta (BKT) lähes puolet koostui viennistä. Vuonna 2009 viennin osuus BKT:stä putosi 36,2 prosenttiin. Neljäs osa pk-yrityksistä harjoittaa vientiä (Suhdannebarometri 2013, EK).

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Investointiprioriteetilla 2 tuettava toiminta

Elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi ja kasvavien, innovatiivisten ja kansainvälistyvien yritysten lisäämiseksi on tarpeen tukea pk-yritysten uudistumista, kestävästä kasvusta ja kansainvälistymistä. Pk-yrityksiä tuetaan myös kasvupotentiaalin ja uuden liiketoiminnan kehittämisessä, erikoistumisessa ja verkostomaisen yhteistyön lisäämisessä. Myös naisryhtäjäien kasvu- ja kansainvälistymispotentiaali tulee tunnistaa ja sitä tukea.

Pk-yrityksissä tuetaan kasvuun, kansainvälistymiseen ja näitä tukevaan liiketoiminnan uudistumiseen liittyviä kehittämis- ja investointihankkeita. Pk-yrityksille suunnattuja asiantuntijapalveluita kehitetään. Toimenpiteitä kohdennetaan myös liiketoimintaosaamisen vahvistamiseen ja erikoistumiseen, verkostoyhteyksien luomiseen, uusien yhteistoimintamuotojen kehittämiseen erityisesti kansainvälistyvissä liiketoiminnassa sekä uudenlaisten tuotanto- ja jakeluketjujen luomiseen.

Pk-yritysten kasvua tuetaan älykkäiden erikoistumisen mukaisesti toimilla, jotka tähtäävät yritysten ja alueiden vahvojen toimialojen uusiutumiseen ja tuottavuuden lisäämiseen, uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen, niiden markkinoille saattamiseen sekä arvonalisän kasvattamiseen.

Kansainvälisen yhteistyön edistäminen on keskeisessä asemassa. Itä- ja Pohjois-Suomen pk-yritysten kilpailukyvyyn edistämässä maantieteellisen aseman vuoksi yhteistyö Ruotsiin, Norjaan ja Venäjälle on erityisasemassa. Lisäksi erityisen suuria liiketoimintamahdollisuuksia liittyy Barentsin alueen rikkaisiin luonnonvaroihin ja teollisuuteen, myös Pietari ja laajemmin Luoteis-Venäjä ovat alueelle merkittäviä yhteistyökumppaneita myös Etelä-Suomessa. Ohjelman kautta tuetaan alueen pk-yritysten mahdollisuuksia luoda uusia verkostoja ja päästä osalliseksi hankkeiden laajaan palvelutarjontaan. EU:n Itämeristrategian yrittäjyyttä ja pk-yritysten kasvua edistävä painopistealue (PA SME) lippulaivahankkeineen tarjoaa hyviä välineitä suomalaisten pk-yritysten kansainvälistymiselle lähialueilla.

Pk-yritystoiminnan vientiedellytysten edistämisen ja kansainvälisiin arvoverkkoihin osallistumisen osalta panostuksia kohdistetaan erityisesti alueen vahvojen toimialojen kansainvälistymis- ja vientiedellytysten kehittämiseen sekä yritysten tuotteiden markkinoille saattamiseen. Huomiota kiinnitetään myös palveluiden vientiin ja projektiviennin edistämiseen sekä vientiin rinnastettavan matkailutulon kasvattamiseen. Haasteellisuutta lisää se, että harvaan asutun Itä- ja Pohjois-Suomen yritykset sijaitsevat kaukana keskeisistä, kasvavista kansainvälisistä vientimarkkinoista. Turismiin liittyviä pienimuotoisia investointeja voidaan rahoittaa, jos hankkeiden yhteenlasketut kustannukset

Toimenpiteiden kohteena ovat Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimenpideohjelman mukaisesti erityisesti työllistävät, innovatiiviset kasvuhakuiset yritykset sekä alueiden omat vahvat ja uudet potentiaaliset toimialat.

Yksittäisen matkailuinvestoinnin kokonaiskustannusten tulee olla alle viisi miljoonaa euroa.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- vahvistetaan kasvuhakuisten, kansainvälistyvien sekä kansainvälisille markkinoille tähtäävien pk-yritysten liiketoimintaosaamista ja kansainvälistymisvalmiuksia;
- tuetaan kasvua, kansainvälistymistä sekä kilpailukykyisyyttä edistäviä pk-yritysten investointeja ja kehittämishankkeita;
- kehitetään yritysklustereita, yritysverkostoja ja muita yritysten yhteistyömuotoja
- käytetään pääomasijoituksia yritysten kasvun turvaamiseksi.

Kohderyhmät: pk-yritykset

Tuensaajat: Aloittavat ja kasvuhakuiset yritykset, yritysryhmät ja -verkostot, elinkeinojen kehittämisorganisaatiot, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kunnat ja muut julkisyhteisöt

Vastikkeellisten rahoitusvälineiden käyttö: Euroopan aluekehitysrahaston tukea voidaan käyttää pääomasijoituksiin suoran yrityssijoitustoiminnan tai rahastosijoittamisen kautta. Pääomasijoitusrahastot voivat olla valtakunnallisia tai alueellisia rahastoja. Rahastoja koskeva yleisasetuksen 37 artiklan mukainen ennakoarviointi laaditaan ennen rahastojen käyttöönottoa. Pääomasijoituksia käytetään ensisijaisesti aloittavien ja nuorien yritysten siemenrahoituksena.

Investointiprioriteetti 3. Vähähiilistä teknologiaa koskevan tutkimuksen ja innovoinnin sekä sen käytön edistäminen

3.1 Pk-yritysten energiatehokkuuden edistäminen

Erityistavoitteen toimien tuloksena pk-yritysten toiminnan, tuotteiden ja palveluiden energia- ja resurssitehokkuus on parantunut uusien energiatehokkuutta parantavien ratkaisujen käyttöönoton avulla ja energiaa säästynyt yrityksen toimintaprosesseissa. Kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet.

Pk-yritysten oman toiminnan ja tuotannon energiakulutus muodostuu tuotantoprosessista ja tuotanto- ja toimitilojen lämmityksestä, valaistuksesta, erinäisten laitteiden käytöstä, liikenteestä jne. Energiakulutus vaihtelee toimiston suhteellisen pienestä kulutuksesta teollisuuden, vaikkapa leipomon suurempaan käyttöön. Pääosin kasvihuonekaasupäästöt syntyvät välillisesti sähkön ja kaukolämmön tuotannossa. Yrityksen oma polttoaineen käyttö, kuten öljylämmitys tai liikenne aiheuttaa suoria kasvihuonekaasupäästöjä.

Energiakulutusta pienennetään ja kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään EU-laajuisilla laitteiden energiatehokkuusvaatimuksilla ja energiamerkinnöillä, energiatehokkuussopimus- ja energiakatselmus-toiminnalla sekä energiatehokkuustoimilla kuten tiedottaminen ja valistaminen. Uudet älykkäät ICT-sovellukset ovat yksi tehokas tapa edistää energia- ja resurssitehokkuutta.

Suotuisassa toimintaympäristössä kaikki yritykset kykenevät osallistumaan vähähiilisen, resurssitehokkaan ja ympäristön kannalta kestävä talouden edistämiseen. Vähähiilisen talouden hyödyt perinteisillekin liiketoiminta-alueille syntyvät, kun toiminnan tehokkuus kohenee, energiaa käytetään säästävaisesti ja raaka-aineita kierrätetään tehokkaasti. Vastuullinen ja ympäristömyönteinen imago lisäävät asiakkaiden uskollisuutta ja tukevat kilpailuedun synnyttämistä markkinoilla. Näin ollen vähähiiliset ja ekologisesti kestävät tuoteominaisuudet voivat toimia markkinaosuuden kasvun lähteenä. Tulevaisuuden osaajat vaativat myös työnantajiltaan ilmastomyönteistä toimintaa. Pk-yritykset tarvitsevat tuekseen veturiyritysten, tutkimuslaitosten, koulutusorganisaatioiden sekä työmarkkina-, elinkeino- kansalais- ja kuluttajajärjestöjen yhteistyötä.

Ohjelman päästökauppaan kuulumattomat päästöt tulosindikaattorin lähtötasoksi asetetaan vuosien 2008 - 2010 keskiarvo, joka oli Manner-Suomessa 33,07 milj.t CO₂-ekv. Tavoitetasoksi asetetaan päästötavoite 29 milj.t CO₂-ekv vuosien 2021-2023 keskiarvolla mitattuna.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Investointiprioriteetilla 3 tuettava toiminta

Erityistavoitteen toimilla parannetaan pk-yritysten kilpailukykyä mm. edistämällä uusien ympäristöä vähemmän kuormittavien, resurssiviisaisten ja energiatehokkaampien teknologioiden ja innovaatioiden käyttöönottoa niiden toiminnassa.

Pk-yrityksissä tuetaan kasvuun, kansainvälistymiseen ja vähähiiliseen liiketoiminnan uudistumiseen liittyviä kehittämis- ja investointihankkeita. Tuetaan yrityksiä vähähiilisen kasvupotentiaalinsa tunnistamisessa ja uusien vähähiilisten tuotteiden tuotteistamisessa ja kaupallistamisessa sekä verkostomaisen yhteistyön lisäämisessä. Myös naisyrittäjien vähähiilinen kasvu- ja kansainvälistymispotentiaali tulee tunnistaa ja sitä tukea. Muun muassa rakennemuutokset niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla synnyttävät mahdollisuuksia uuteen yritystoimintaan, joka erityisesti tähtää vähähiilisen talouden ja ilmastomuutoksen hallinnan kehittämiseen.

Suurten yritysten vähähiilisyyttä edistäviä investointeja tuetaan silloin, kun kyseessä on investointi uuteen toimintayksikköön, liiketoiminta-alueeseen, tuotteeseen tai palveluun.

Toimenpiteiden kohteena ovat Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimenpideohjelman mukaisesti erityisesti työllistävät, innovatiiviset kasvuhakuiset yritykset. Tuetaan yrityksiä esimerkiksi seuraavilla aloilla: biotalous, energia-, ympäristö- ja materiaalitehokkaat teknologiat, bio- ja nanoteknologiat, kylmän ympäristön osaaminen ja erityisolosuhteiden teknologiat.

Vähähiilistä taloutta kaikilla aloilla edistävään toimintaan tulee kohdentaa vähintään 25 % EAKR-rahoituksesta, mikä huomioidaan hankevalintoja tehtäessä. Olennaista on myös, miten luonnonvaroja (esim. metsät, turve, mineraalit) hyödyntävässä elinkeinotoiminnassa huomioidaan toiminnan ympäristövaikutukset, mm. luonnon monimuotoisuus ja erilaisten intressien yhteensovittaminen ekologisesti kestäväällä tavalla. Hankkeita, joilla on merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia, ei rahoiteta. Toimintalinjan myönteisten ympäristövaikutusten (päästöjen väheneminen, ilmastonmuutoksen hillintä) kannalta on olennaista se, että toimintalinjan 2 vähähiilisyyttä edistävät toimenpiteet tukevat sisällöllisesti myös toimintalinjan 1 toteutumista. Tavoiteltava tilanne on, että toimintalinjan 2 toimenpiteillä luodaan kysyntää vähähiilisyyttä tukeville hankkeille toimintalinjalla 1 sekä myös teemaa tukeville ESR-hankkeille.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- tuetaan uusien vähähiilisyyttä edistävien yritysten käynnistymistä ja uuden liiketoiminnan kehittämistä;
- tuetaan pk-yritysten vähähiilisten ja resurssiviisaiden ideoiden, tuotteiden ja palvelujen tuotteistamista ja kaupallistamista sekä markkinoille pääsyä;
- vahvistetaan vähähiilisten, kasvuhakuisten, kansainvälistyvien sekä kansainvälisille markkinoille tähtäävien pk-yritysten liiketoimintaosaamista ja kansainvälistymisvalmiuksia;
- tuetaan pk-yritysten kasvua, kansainvälistymistä sekä kilpailukykyisyyttä edistäviä investointeja ja kehittämishankkeita, jotka parantavat yrityksen vähähiilisyyttä ja resurssiviisautta;
- kehitetään vähähiilisiä yritysklustereita, yritysverkostoja ja muita yritysten yhteistyömuotoja;
- käytetään pääomasijoituksia yritysten kestävä kasvun turvaamiseksi.

Kohderyhmät: yritykset

Tuensaajat: Aloittavat ja kasvuhakuiset yritykset, yritysryhmät ja -verkostot, elinkeinon kehittämisorganisaatiot, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kunnat ja muut julkisyhteisöt

Vastikkeellisten rahoitusvälineiden käyttö: Euroopan aluekehitysrahaston tukea voidaan käyttää pääomasijoituksiin suoran yrityssijoitustoiminnan tai rahastosijoittamisen kautta. Pääomasijoitusrahastot voivat olla valtakunnallisia tai alueellisia rahastoja. Rahastoja koskeva yleisasetuksen 37 artiklan mukainen ennakoarviointi laaditaan ennen rahastojen käyttöönottoa. Pääomasijoituksia käytetään ensisijaisesti aloittavien ja nuorien yritysten siemenrahoituksena.

Toimintalinjan 1 tuloskehys on liitteessä 4.

Toimintalinjan 1 tukitoimiluokat ovat liitteessä 5.

2.2 TL 2 Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR)

Toimintalinjalla toteutetaan kahden Eurooppa 2020 -strategian mukaisen temaattisen tavoitteen toimia: tutkimuksen, teknologian ja innovoinnin tukeminen ja vähähiilisen talouden parantaminen kaikilla aloilla. Molempien osalta kaikki toimet perustuvat älykkääseen erikoistumiseen. Rahoitettavat toimet pohjautuvat maakuntien kehittämisstrategioihin, jotka sisältävät maakuntien älykkään erikoistumisen painopistealat sekä Innovatiiviset kaupungit -ohjelmaan valittuihin teemoihin osallistumisen. Maakuntien kehittämisstrategiat ja -ohjelmat on laadittu kansallisen innovaatiostrategian linjausten pohjalta.

Vähähiilinen talous on kiinteä osa T&K&I-toiminnan edistämisen kokonaisuutta ja siksi sen yhdistäminen osaksi uusimman tiedon ja osaamisen tuottamisen ja hyödyntämisen toimintalinjaa on käytännöllinen ja tehokas ratkaisu. Tämä on todettu myös ohjelman ennakoarvioinnissa. Uusimman tiedon ja osaamisen tuottamista ja hyödyntämistä ja vähähiilistä taloutta edistetään samoilla tukijärjestelmillä. Vähähiilisyiden tavoitteen erottaminen omalle toimintalinjalle olisi keinotekoinen ratkaisu ja tekisi ohjelmasta hajanaisen ja toimenpiteiden päällekkäisyys kasvaisi. Teemojen yhdenmukaisuus lähestymistapa edistää ohjelman tehokasta ja tuloksellista toimintaa lisäämällä hankkeiden keskinäistä kilpailua ja parantamalla ohjelman rahoituksen joustavuutta vaihtuvissa tilanteissa.

Investointiprioriteetti 4: tutkimus- ja innovointitoiminnan infrastruktuurin parantaminen, alan huippuosaamisen kehittäminen ja etenkin Euroopan laajuisia etuja tuottavien osaamiskeskusten edistäminen

Erityistavoite 4.1 Tutkimus-, osaamis- ja Innovaatiokeskittymien kehittäminen alueellisten vahvuuksien pohjalta

Erityistavoitteen toimenpiteiden tuloksena uusia, alueellisten vahvuuksiin ja älykkääseen erikoistumiseen pohjautuvia innovaatiokeskittymiä on syntynyt. Kestävän kaupunkikehittämisen toimien tuloksena on syntynyt uusia toimintatapoja ja työkaluja uusien innovaatioalustojen kehittämiseen. Alueiden älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti T&K-investoinnit ovat kasvaneet ja innovaatiopohja laajentunut. Kasvu on ollut mahdollinen, koska soveltavan tutkimuksen tutkimus- ja kehitysympäristöjä on parannettu ja innovaatiotoiminnalle löydetty uusia tapoja. Pienemmät tutkimusyksiköt ovat voineet kehittyneet huippuyksiköiksi ja korkeakoulujen ja tutkimusorganisaatioiden valmiudet tehdä huippututkimusta ovat kehittyneet. Tiede- ja teknologiapohjaa vahvistamalla on luotu myös uutta vihreän ja luovan talouden liiketoimintaa sekä edellytyksiä teollisten arvoketjujen uudistumiselle, mikä on välttämätöntä alueille syntyvien uusien työpaikkojen kannalta.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot olivat Manner-Suomessa (pl. Uudenmaan maakunta) 4,1 miljardia euroa vuonna 2011. T&K-menojen kasvusta huolimatta niiden BKT-osuus laski ja oli 3,78 prosenttia vuonna 2011. T&K-menojen BKT-osuus on silti EU-maiden korkein. (Tilastokeskus: Tutkimus- ja kehittämistoiminta 2011).

Etelä- ja Länsi-Suomen tutkimus- ja kehittämismenot olivat 2 670 milj. euroa vuonna 2011. Yritysten osuus näistä menoista oli 74 % ja korkeakoulusektorin 21 %. Alueittain tilanne kuitenkin vaihtelee paljon, koska valtaosa T&K-panostuksista kohdistuu pääkaupunkiseudulle, Oulun, Tampereen ja Turun seuduille. Samaan aikaan myös muualla Suomessa, myös Etelä- ja Länsi-Suomessa on maakuntia, joissa tutkimus- ja kehittämistoimintaan käytettävät panokset ovat vain alle 1 %:n tasolla BKT:stä. Tilanne heijastuu myös TEKES-rahoitukseen, josta valtaosa kanavoituu Etelä- ja Länsi-Suomen alueelle.

Itä- ja Pohjois-Suomen tutkimus- ja kehittämismenot ovat miltei kaksinkertaistuneet 2000-luvulla ja olivat 1 385 milj. euroa vuonna 2011. Yritysten osuus näistä menoista oli 69 % ja korkeakoulusektorin 23 %. Oulun seudun merkitys suuralueen tutkimustoiminnassa on merkittävä, erityisesti yrityssektorilla. Alueelliset

erityispiirteet näkyvät osaamisaloissa, joiden vahvistamiseen alueella on keskitytty. Lähes koko alueen yhteiset ja samalla tärkeät osaamisen vahvuusalat koskevat teknologia-, kaivannais- ja metsäteollisuutta.

Ohjelman T&k-menojen tulosindikaattorin lähtötasoksi asetetaan vuosien 2009-2011 keskiarvo, joka oli Manner-Suomessa (pl. Uudenmaan maakunta) 3,973 mrd. euroa. Tavoitteena on T&k-menojen 15 %:n kasvu ohjelmakauden aikana, jolloin tavoitetasoksi asetetaan 4,569 mrd. eur vuosien 2021-2023 keskiarvolla mitattuna. Ko. tulosindikaattori on yhteinen erityistavoitteille 4.1 ja 5.1.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteessä 2 – 3.

Investointiprioriteetilla 4 tuettava toiminta

Innovaatiopohjan laajentamiseksi ja toimivuuden ja uusiutumisen varmistamiseksi kehitetään tutkimus-, osaamis- ja innovaatiotoiminnan infrastruktuuria. Tämän avulla tuetaan alueellisen kilpailukyvyn rakentamista ja ylläpitoa. Vetovoimaisten t&k&i-ympäristöjen kehittämiseksi vahvistetaan alueen yritysten, tutkimuslaitosten, korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten sekä julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä ja verkostoja.

Toimenpiteiden sisältönä on alueiden tutkimukseen ja innovointiin liittyvän huippuosaamisen ja teknologian muutoksen valmiuksien parantaminen. Tuetaan investointeja innovatiivisiin ratkaisuihin ja tutkimus- ja teknologiainfrastruktuureihin, -välineisiin (mm. koneet ja laitteet) ja toimintatapoihin. Tavoitteiden toteuttamiseksi tuetaan myös kansallisia/alueellisia tutkimuslaitoksia ja teknologiakeskuksia, osaamiskeskuksia ja tiedepuistoja ja parannetaan valmiuksia tutkimuksesta ja innovoinnista tulevien uusien ratkaisujen nopeaan ja laajamittaiseen kaupalliseen hyödyntämiseen. Toimilla pyritään tehostamaan soveltavaa tutkimusta vahvemalla yhteistyöllä yritysten ja muiden sidosryhmien kanssa, jotta saadaan yksityisiä investointeja tutkimukseen ja innovointiin.

Toimenpiteillä vahvistetaan alueiden älykästä erikoistumista. Panostuksia kohdistetaan maakuntien strategioissa tunnistettuihin kärkitoimialoihin, osaamisalueisiin ja kehittämiskohteisiin. Keskiössä ovat osaamisintensiiviset toimialat ja huomioon otetaan teollisuuden eri alat ja palveluliiketoiminta maakuntien vahvuuksien mukaisesti.

Alueiden vahvoja jo pitkälle kehittyneitä toimialoja ja osaamisalueita uudistetaan, kehittämällä kilpailukykyisiä osaamis- ja innovaatiokeskittymiä ja luomalla edellytyksiä uusille teollisille investoinneille, arvoketjuille ja työpaikkojen syntymiselle. Toimenpiteitä kohdistetaan ympäristömyönteisiin elinkeinoelämän kilpailukykyä ja toimintaedellytyksiä sekä kestävästä yhdyskuntakehityksestä edistäviin rakenteisiin. Painotuksia ovat mm. biotalous, energia-, ympäristö- ja materiaalitehokkaat teknologiat, bio- ja nanoteknologiat, kylmän ympäristön osaaminen ja erityisolosuhteiden teknologiat ja hyvinvointi ja terveys.

Innovaatio- ja t&k&i-toiminnan osalta erityisesti pohjoisten harvaan asuttujen alueiden haasteena on paikallisten kehittämissympäristöjen institutionaalinen kyky olla mukana kansainvälisissä verkostoissa. Tutkimus-, koulutus- ja innovaatioalan toimijoiden yhteistyökumppanuudet parantavat alueiden ja innovaatiokeskittymän osaamisen, tiedon ja kyvykkyyksien kasautumista sekä tutkimus- ja innovaatiokapasiteetin rakentamista. Toimintamalleina korostuvat pk-yritysten näkökulma tutkimus- ja innovaatioyhteistyössä ja verkottumisessa niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, ammatillisten oppilaitosten, yritysten ja kehittäjäyhteisöiden tutkimus- ja tuotekehitystyöhön panostetaan erityisesti hyödyntäen luovia sisältöjä ja osaamista sekä kokemuksia käyttäjä- ja käytäntölähtöisestä innovaatiotoiminnasta. Tuettavassa toiminnassa huomiota kiinnitetään myös nuoria aktivoiviin toimintaympäristöihin sekä naisten yritys- ja innovointitoiminnan aktivointiin.

Uusien sovelluksien ja palveluiden kehittämiseksi panostuksia kohdistetaan kokeelliseen toimintaan, demonstraatio- ja pilotointiympäristöihin sekä niissä syntyvien tuotteiden ja palveluiden käyttöönottoon ja kaupallistamiseen. Uusien ratkaisujen markkinoille saattamiseksi toimenpiteitä kohdistetaan sellaisiin demonstraatio- ja pilotointiympäristöihin, jotka EU:n KET-strategian mukaisesti tukevat yritysten lähellä markkinoita olevien tuote-, palvelu- ja ratkaisuideoiden kehittämistä, käyttöönottoa ja kaupallistamista. EU:n KET-strategian tavoitteiden lisäksi kehittämistoiminnassa huomioidaan eri osaamisalueiden lähtökohdat, toimintamallit ja myös muiden kuin KET-teknologioihin perustuvien toimialojen kehittäminen. Työvälineenä voivat olla esimerkiksi innovaatioalustat, joissa asukkaat, opiskelijat, tutkijat, yritykset ja kaupungin edustajat luovat yhdessä ratkaisuja arjen tarpeisiin. Osaamisalueiden yhdistämiseen kannustetaan. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa aktivoidaan ja rohkaistaan uusiin ja haasteellisiin kysyntälähtöisiin kokeiluihin ensisijaisesti elinkeinotoiminnan, mutta myös julkisten palvelujen uudistamiseksi ja työpaikkojen luomiseksi. Digitaalisia tietovarantoja hyödyntävien, innovatiivisten palveluiden ja sovellusten kehittäminen edellyttää tietojen, toimintaprosessien ja järjestelmien yhteen toimivuuden vahvistamista sekä monialaisten kehittäjäyhteisöiden muodostumista.

Kansallisten ja aluelähtöisten toimien synergiaa tuetaan Innovatiiviset kaupungit (INKA) -ohjelmalla, jonka painopiste on suurilla kaupunkiseuduilla. Ohjelma haastaa kaupunkiseudut synnyttämään ja uudistamaan osaamislähtöistä liiketoimintaa uudentyyppisten kehitysympäristöjen ja edelläkävijämarkkinoiden avulla. Rakennerahastotoimet täydentävät INKA-ohjelman toteutusta ja resurssien kohdentumista alueiden strategisille painopistealueille. Toimenpiteet voivat tukea myös INKA-ohjelmaan kuuluvien keskittymien ja muiden paikallisten osaamiskeskittymien välisiä hankkeita ja muiden kuin INKA-ohjelmaan kuuluvien pienempien osaamiskeskittymien hankkeita.

Kestävän kaupunkikehittämisen kuuden suurimman kaupungin yhdenmisen strategian (ITI) pohjalta tuetaan avoimien innovaatioalustojen kehittämistä. Toimenpiteillä tuetaan mm. yhteisen toimintamallin, käsitteistön, työkalujen ja verkoston synnyttämistä kaupunkien innovaatioympäristöjen toiminnan laadun parantamiseksi sekä uudenlaisten hankintatyökalujen, markkinavuoropuhelun menetelmien sekä ympäristöystävällisten työkalujen kehittämistä julkisen sektorin ongelmien ratkaisuun. Toimenpiteet ovat kaupunkien haasteisiin (liikenne, terveys, lähipalvelut ym) liittyviä pilottihankkeita.

Ympäristön laadun parantamisessa sekä luonnonvarojen kestävän hyödyntämisessä keskitytään kehittämiseen ja innovaatiotoimintaan, joka etsii ratkaisuja elinkeinotoiminnan ympäristökysymyksiin sekä kehittää elinkeinotoiminnan kanssa vientikelpoisia, päästöjä vähentäviä ratkaisuja ympäristökysymyksiin, etenkin alueiden luonnonvarojen ja biotalouden hallintaan, kestävään ja tehokkaaseen käyttöön sekä ympäristökuormituksen vähentämiseen liittyen.

Tavoitteena on tukea ja laajentaa T&K&I -toimijoiden kumppanuuksia ja yhteyksiä kansallisiin ja eurooppalaisiin aloitteisiin ja ohjelmiin ja ratkaisevalla tavalla vähentää toimenpiteiden hajanaisuutta (erityisesti Horisontti 2020 -ohjelmaan osallistumisen helpottaminen). EU:n KET-strategian mukaisia alueellisia ja kansallisia kunnianhimoisia tavoitteita edistetään mahdollisimman tehokkaasti hyödyntämällä erityyppisiä rahoitusinstrumentteja synergiaedun ja kriittisen massan saavuttamiseksi sekä tarpeellisten rakennemuutosten läpiviemiseksi. EU:n Itämeristrategiaa tukevia hankkeita ja kumppanuuksia - erityisesti tutkimuksen ja innovaatioiden edistämisen painopistealueella (PA Innovation) - edistetään hakien synergiaa myös Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmien kanssa (erityisesti Central Baltic ja Itämeri-ohjelma) sekä ENI-ohjelman kanssa.

Innovaatiotoiminnan kehittämiseen kytketään ESR:n toimet uudentyyppisen innovaatiotoiminnan edellyttämien kyvykkyyksien ja osaamisen kehittämiseksi niin yrityksissä kuin julkisella sektorilla. Hanketoiminnassa tulee voida saumattomasti kytkeä yhteen kehitys- ja koulutustoimet sekä huomioida elinikäisen oppimisen periaatteet. Oppilaitosten valmiudet ammattitaitoisen työvoiman kouluttamiseen tulee turvata huolehtimalla koulutusorganisaatioiden ajanmukaisuudesta sekä korkeakoulujen ja oppilaitosten työelämäyhteyksistä.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- kehitetään alueen elinkeinotoimintaa tukevaa tutkimus-, kehitys-, ja innovaatiotoiminnan infrastruktuuria hyödyntäen pilotointi-, kokeilu- ja demonstraatioympäristöjä;
- luodaan ja kehitetään tutkimus-, osaamis- ja innovaatiokeskittymiä kehittämällä t&k&i -ympäristöjä ja kehitysalustoja huomioiden alueiden osaamiskärjet;
- lisätään yliopistojen, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, ammatillisten oppilaitosten, julkisyhteisöjen ja yritysten t&k&i-yhteistyötä, myös kansainvälisellä tasolla, erityisesti Itämeren alueella.

Kohderyhmät: yritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot

Tuensaajat: Tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yritykset ja yritysryhmät, elinkeinoiden kehittämisorganisaatiot, julkisomisteiset teknologia- ja osaamiskeskukset, kunnat ja muut julkisyhteisöt, yhdistykset ja osuuskunnat

Investointiprioriteetti 5: Yritysten tutkimukseen ja innovointiin tekemien investointien edistäminen, yritysten, tutkimus- ja kehittämiskeskusten sekä korkeakoulujen välisten yhteyksien ja synergioiden kehittäminen, erityisesti tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen tehtävien investointien edistäminen, teknologian siirto, sosiaalinen innovointi, ekoinnovointi ja julkisten palveluiden sovellukset, kysynnän tukeminen, verkostoituminen, klusterit ja avoin innovointi älykkään erikoistumisen avulla, sekä teknologisen ja soveltavan tutkimuksen, kokeilutuotantolinjojen, tuotteiden varhaisen validoinnin, edistyneiden tuotantotekniikoiden ja ensituotannon tukeminen, erityisesti keskeisten kehitystä vauhdittavien teknologioiden alalla ja yleiskäyttöisten teknologioiden levittämisen alalla

5.1 Yritysten innovaatiotoiminnan vahvistaminen

Erityistavoitteen toimien tuloksena yritysten T&K-investoinnit ovat kasvaneet ja uutta liiketoimintaa syntynyt. Pk-yritykset ovat kehittäneet, tuoneet markkinoille tai ottaneet käyttöön uusia tai parannettuja tuotteita, tuotantomenetelmiä, teknologioita tai palveluita. Yritykset hyödyntävät uutta, avointa dataa ja ovat kehittäneet sen pohjalta uusia sovelluksia.

Yksittäisen yrityksen näkökulmasta osaamisen ja innovaatiotoiminnan kehittäminen liittyy yrityksen kehittämistoiminnan kokonaisuuteen, jonka tavoitteena on parantaa kilpailukykyä. Yrityksen tuotteiden (tavaroiden tai palveluiden) tehokas tuotteistaminen ja kaupallistaminen muodostavat yritysten kilpailukyyn kehittämiseen panostavien toimien yhden pääkomponentin. Tuotannon tehostuminen ja syntyneet innovaatiot realisoituvat yritysten kilpailukykyyn vasta onnistuneen tuotteistamis- ja kaupallistamisprosessin kautta. Tukemalla pk-yrityksiä tuotteiden, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämisessä vaikutetaan samalla yritysten substanssiosaamisen ja liiketoimintaosaamisen kehittämiseen.

Tavoitteena on kasvattaa t&k-menojen osuutta bruttokansantuotteesta 4 %:iin vuoden 2023 loppuun mennessä. Ohjelman T&k-menojen tulosindikaattorin lähtötasoksi asetetaan vuosien 2009-2011 keskiarvo, joka oli Manner-Suomessa (pl. Uudenmaan maakunta) 3,973 mrd. euroa. Tavoitteena on T&k-menojen 15 %:n kasvu ohjelmakauden aikana, jolloin tavoitetasoksi asetetaan 4,569 mrd. eur vuosien 2021-2023 keskiarvolla mitattuna. Ko. tulosindikaattori on yhteinen erityistavoitteille 4.1 ja 5.1.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteessä 2 – 3.

Investointiprioriteetilla 5 tuettava toiminta

Panostuksia kohdistetaan tutkimus-, kehitys- ja innovointitoimintaan lähtökohtana älykäs erikoistuminen ja elinkeinoelämästä nousevat, kysyntä- ja käyttäjälähtöiset kehittämistarpeet. Tuen avulla lisätään tuottavuutta ja vauhditetaan tuotekehitystoimintaa, kaupallistamista, uusien teknologioiden ja mahdollistavien teknologioiden kehitystä. Innovaatioiden kaupallistamiseen ja liiketoimintaosaamiseen kiinnitetään huomiota.

Toimenpiteillä tuetaan erityisesti kysyntä-, käyttäjä- ja työelämälähtöisten innovaatioiden edistämistä ja uusien teknologioiden käyttöönottoa ja levittämistä. Tavoitteena on auttaa yrityksiä kehittämään innovatiivisempia tuotteita, prosesseja, markkinointia ja palveluita sekä saattamaan niitä markkinoille. Yrityskohtaisten tuki-instrumenttien rinnalla tuetaan mm. yritysten yhteisiä sekä yritysten ja muiden innovaatiotoimijoiden yhteishankkeita. Pienimuotoiset, avoimella kumppanuudella saavutetut innovatiiviset tuotteet ja palvelut voivat tukea myös järjestöjen ja sosiaalisten yritysten toimintaa.

Kaupungit ovat merkittäviä palvelujen ja ratkaisujen ostajia, jotka voivat hankinnoillaan edistää uusien innovatiivisten ratkaisujen syntymistä. Toimenpiteillä voidaan tukea mm. uudenlaisia hankintatyökaluja ja markkinavuoropuhelun menetelmiä. Innovatiivisten hankintojen ja kaupunkiyhteisön yhteistyön lisäämiseksi hyödynnetään innovaatioalustoja: työkaluja jotka kattavat palvelun koko elinkaaren, ideasta testaukseen ja testauksesta tuotteeksi.

Avoin data on pk-yrityksille resurssi, jonka päälle voidaan rakentaa uusia palveluita ja kansainvälistä liiketoimintaa. Tuetaan eri tietolähteiden (esim. liikenne- ja ympäristödata) julkaisemista avoimena datana sekä niiden jakamista löytämistä ja yhdisteltävyyttä tukevien palveluiden kehittämistä. Erityinen huomio kiinnitetään tiedon harmonisointiin ja yhteiskäytettävyyteen.

Uusiutumista haetaan toimialojen rajat ylittävien ja toisia täydentävien ja tukevien osaamisalueiden ja kokonaisuuksien rajapinnoista huomioiden myös kulttuurialojen tarjoamat mahdollisuudet. Yritysverkostoja, klustereita ja klustereiden välistä toimintaa kehitetään edelleen. Itä- ja Pohjois-suomessa alueen arktiset ominaispiirteet ja niihin liittyvää osaamispotentiaalia hyödynnetään. Edistetään tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntävien ratkaisujen käyttöönottoa ja siten vahvistetaan itä- ja erityisesti Pohjois-Suomessa alueiden saavutettavuutta.

Uusien sovelluksien ja palveluiden kehittämiseksi panostuksia kohdistetaan kokeelliseen toimintaan, erilaisiin pilotointi- ja demonstraatiokokeiluihin sekä niiden käyttöönottoon ja kaupallistamiseen. Kehittämistoiminnassa huomioidaan eri osaamisalueiden lähtökohdat, toimintamallit ja myös muiden kuin teknologiaan perustuvien toimialojen kehittäminen. Osaamisalueiden yhdistämiseen kannustetaan.

Kestävän kaupunkikehittämisen yhdennetyn strategian (ITI) pohjalta tuetaan toimenpiteitä, jotka kehittävät avoimia innovaatioalustoja ja avoimen datan hyödyntämistä. Toimenpiteillä voidaan tukea mm. avoimen data tietovarantojen avaamista, tuottamista, julkaisua ja yhteistyömalleja.

Ympäristön laadun parantaminen, luonnonvarojen kestävä käyttö ja ilmastokestävyys tarjoavat uusia elinkeino- ja liiketoiminnan mahdollisuuksia ja monipuolisia työtilaisuuksia. Ympäristön laadun sekä luonnonvarojen kestävä hyödyntämisen edistämisen osalta keskitytään kehittämis- ja innovaatiotoimintaan, joka etsii ratkaisuja elinkeinotoiminnan ympäristökysymyksiin sekä kehittää elinkeinotoiminnan kanssa vientikelpoisia ratkaisuja ympäristökysymyksiin, etenkin alueiden luonnonvarojen hallintaan, luontoarvojen hyödyntämiseen, kestävään ja tehokkaaseen käyttöön sekä ympäristökuormituksen vähentämiseen liittyen. Panostuksia kohdistetaan ympäristömyönteisiin elinkeinoelämän kilpailukykyä ja toimintaedellytyksiä edistäviin innovaatio- ja kehittämistoimiin.

Ohjelmataason myönteisten ympäristövaikutusten (päästöjen väheneminen, ilmastonmuutoksen hillintä) kannalta on olennaista, miten hyvin toimintalinjan 2 ympäristöratkaisuja edistävät toimenpiteet tukevat

sisällöllisesti myös toimintalinjan 1 toteutumista. Tavoiteltava tilanne on, että toimintalinjan 2 toimenpiteillä luodaan kysyntää ympäristöratkaisuja tuottaville hankkeille toimintalinjalla 1 sekä myös teemaa tukeville ESR-hankkeille.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- tuetaan yritysten tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä, kaupallistamista ja uuden teknologian käyttöönottoa, kysyntä- ja käyttäjälähtöisyys huomioiden;
- tuetaan uusien tuotteiden, materiaalien ja tuotantomenetelmien prototyyppijä, pilotointeja ja demonstraatioita;
- kehitetään elinkeinoelämää tukevaa soveltavaa tutkimusta, selvityksiä ja kokeiluja sekä toiminta-, palvelu- ja kaupallistamisprosesseja;
- kehitetään ympäristöhaittoja ja -riskejä vähentäviä innovaatioita;
- edistetään ympäristön laatuun ja kestävään hyödyntämiseen liittyvää elinkeinoelämän edellytyksille tärkeää t&k&i-toimintaa ja sitä tukevia pilotointi- ja demonstraatiohankkeita.

Kohderyhmät: yritykset

Tuensaajat: Tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yritykset ja yritysryhmät, elinkeinojen kehittämisorganisaatiot, julkisomisteiset teknologia- ja osaamiskeskukset ja -keskittymät, kunnat ja muut julkisyhteisöt, yhdistykset ja osuuskunnat

Investointiprioriteetti 3. Vähähiilistä teknologiaa koskevan tutkimuksen ja innovoinnin sekä sen käytön edistäminen

Erityistavoite 3.2 Uusiutuvan energian ja energiatehokkaiden ratkaisujen kehittäminen

Toimien tuloksena uusiutuvaan energiaan, energiatehokkuuteen ja materiaalitehokkuuteen liittyvää t&k&i-toimintaa on lisätty ja siten on voitu nostaa uusiutuvien energialähteiden osuutta energiatuotannossa ja kehittää uusiutuviin energiaratkaisuihin ja energia- ja materiaalitehokkaisiin ratkaisuihin perustuvaa liiketoimintaa ja edistää yritysten kilpailukykyä. Toimenpiteillä on edistetty koko energian hankinta-, tuotanto- ja jakeluketjun kilpailukykyä ja tehokkuutta. Erityisesti mahdollisuuksia on avautunut uudenlaisille energiapalveluille, maaseudulla sijaitsevalla yritystoiminnalle ja hajautetun energiantuotannon ratkaisuille. Toimenpiteiden tuloksena kasvihuonekaasupäästöt vähenevät.

Suomessa oli vuoden 2011 uusiutuvan energian osuus energian loppukulutuksesta 33 % (RES-direktiivin laskentatapa). Sähkön osalta uusiutuvan energian osuus on hieman suurempi. Keskeisimmät taloudelliset kannustimet uusiutuvan energian lisäämiseksi ovat vuonna 2011 voimaan tulleet syöttötariffit tuulivoimalle, biokaasulle ja pien-CHP:lle sekä muuttuva tuotantotuki metsähakkeelle. Näillä voidaan saavuttaa suurin osa RES-direktiivissä Suomelle määritetystä 38 %:n tavoitteesta vuodelle 2020.

Vuonna 2012 Suomen cleantech-yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 25 miljardia euroa ja kasvua edellisestä vuodesta oli 15%. TEM:n koordinoiman cleantechin strategisen ohjelman tavoite on edistää liikevaihdon kasvua 50 miljardiin euroon vuoteen 2020 mennessä. Tämä tarkoittaisi noin 40 000 uuden puhtaamman työpaikan syntymistä maahamme. Kasvu saavutetaan pääasiassa kansainvälisiltä markkinoilta, mutta yritykset tarvitsevat useimmiten myös kotimarkkinareferenssejä ennen kuin pystyvät kansainvälistymään.

Ohjelman päästökauppaan kuulumattomat päästöt tulosindikaattorin lähtötasoksi asetetaan vuosien 2008–2010 keskiarvo, joka oli Manner-Suomessa 33,07 milj.t CO₂-ekv. Tavoitetasoksi asetetaan päästötavoite 29 milj.t CO₂-ekv vuosien 2021–2023 keskiarvolla mitattuna. (Tavoite sisältyy toimintalinjan 1 tavoitelukuun.)

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 – 3.

Investointiprioriteetilla 3 tuettava toiminta

Toimenpiteissä korostuu kolme osa-aluetta: energia- ja materiaalitehokkuus, uusiutuva energia ja vähähiiliset strategiat. Toiminta voi kohdistua laajalti yhteiskunnan eri sektoreille: yhdyskuntarakenne ja rakennukset, liikenne, teollisuus, energiantuotanto- ja kulutus, julkinen ja yksityinen palvelusektori sekä kotitaloudet. Toimissa keskitytään liiketalouden edistämiseen tähtääviin toimiin, kuten uusien energia- ja materiaalitehokkaiden tuotteiden, palveluiden ja tuotantotapojen t&k&i-toimintaan, uuden liiketoiminnan kehittämiseen ja uusiutuvien energiamuotojen käytön edistämiseen. Lisäksi voidaan tukea ilmastomyönteisten asenteiden ja valintojen kannustamiseen erityisesti kaupunkialueilla.

Toimien tavoitteena on myös myötävaikuttaa uusituvan energian osuuden ja paikallisten energialähteiden käytön lisääntymiseen ja energia- ja materiaalitehokkuuden kasvattamiseen. Uusiutuvia energialähteitä ovat puu, aurinko, tuuli, muiden prosessien sivutuotteet sekä ilman, veden tai maan lämpö. Uusiutuvien energialähteiden käyttöä lisätään sähkön- ja lämmöntuotannossa sekä entistä enemmän myös liikenteessä. Erityisesti keskitytään paikallisten uusiutuvien energialähteiden ja lähienergian käytön monipuolistamiseen ja lisäämiseen, jolloin myös energiaomavaraisuus paranee.

Energia- ja materiaalitehokkuuden edistämisessä tuetaan toimia, jotka edistävät ilmastovaikutuksia vähentävien tuotantoprosessien, toimintamallien ja tuotteiden t&k&i-toimintaa sekä liiketoimintaa. Toimet tukevat TL1 tavoitteita erityisesti pk-yritysten kilpailukykyä mm. mahdollistamalla uusien ympäristöä vähemmän kuormittavien ja energiatehokkaiden teknologioiden ja innovaatioiden käyttöönottoa niiden toiminnassa sekä vähähiilistä, kestävää ympäristöliiketoimintaa.

Energia- ja materiaalitehokkuuden parantamiseksi sekä uusiutuvan energian kestävän tuotannon ja käytön edistämiseksi tarvitaan alueellisia ratkaisuja, pilotoiteja ja uusia toimintamalleja niiden luomiseksi. Energia- ja materiaalitehokkuutta voidaan parantaa esimerkiksi teollisissa symbiooseissa, joka tuo eri toimijat yhteen hyödyntämään sivuvirtoja sekä kehittämään kierrätystaloutta tukevia toimintamalleja ja ratkaisuja.

Kaupungeilla ja kunnilla on merkittävä rooli ratkoa tulevaisuuden kannalta isoja haasteita tekemällä vähähiilisyttä edistäviä strategioita, joiden suunnittelussa ja toteutuksessa ovat mukana yritykset, kuntalaiset ja muut alueen toimijat. Vähähiilisten strategioiden toimenpiteillä tuetaan kehittämistoimintaa ja innovaatioita, jotka vähentävät liikkumistarvetta, hajautuvaa kaupunkirakennetta sekä energiankäyttöä asunnoissa ja rakennusten lämmityksessä. Tavoitteena on kunnianhimoisten energia- ja ilmastotavoitteiden edellyttämien isojen, vähähiilisyyteen ja pitkällä aikavälillä vähähiilisyyteen tähtäävien rakenteellisten muutosten vauhdittaminen ja terävöittäminen kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla.

Tulevien vuosien kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistavoitteet ovat niin haastavia, että niihin vastaaminen edellyttää muutoksia yksityisessä ja julkisessa kulutuksessa. Vähähiilisten valintojen tekemiseksi kansalaiset ja yritykset tarvitsevat tuotteita, palveluja ja sosiaalisia innovaatioita, jotka tekevät ilmastomyönteisistä ja ekologisesti kestävästä valinnoista helppoja ja tavoiteltavia. Vähähiilisyyden edistämiseksi tuetaan toimia, jossa kehitetään innovatiivisia ja ekologisia toimintamalleja sekä liiketoimintaa, jotka muuttavat tapamme asua, liikkua ja syödä.

Kestävän kaupunkikehittämisen kuuden suurimman kaupungin yhdenmisen strategian pohjalta tuetaan avoimien innovaatioalustojen kehittämistä vähähiilisen talouden edistämiseksi. Toimenpiteillä tuetaan mm. yhteisen toimintamallin, käsitteistön, työkalujen ja verkoston synnyttämistä kaupunkien innovaatio-

ympäristöjen toiminnan laadun parantamiseksi sekä uudenlaisten hankintatyökalujen, markkinavuoropuhelun menetelmien sekä ympäristöystävällisten työkalujen kehittämistä julkisen sektorin ongelmien ratkaisuun. Toimenpiteet ovat kaupunkien haasteisiin (liikenne, terveys, lähipalvelut ym) liittyviä pilottihankkeita.

Kaupungit luovat edellytykset asukkaidensa ilmastomyönteisille ja ekologisesti kestäville valinnoille. Kaupungit ja kunnat voivat omilla valinnoillaan olla luomassa kasvua ja kehittyviä markkinoita. Edelläkävijämarkkinoita syntyy, kun innovatiiviset, kestävät julkiset hankinnat (erityisesti cleantech) ja avoin data kotimaassa tukevat yritysten kasvua ja innovaatiotyötä. Edelläkävijämarkkinoita edistävät toimenpiteet, esimerkiksi julkisten hankintojen ja kestävämpi sekä innovatiivisempi toteutus, tukevat yritysten kilpailukykyä kehittämistä. Toimia kohdistetaan kestäviä hankintoja edistävien uusien toimintamallien ja innovaatioiden kehittämiseen.

Uusien sovelluksien ja palveluiden kehittämiseksi panostuksia kohdistetaan kokeelliseen toimintaan, erilaisiin pilotointi- ja demonstraatiokokeiluihin sekä niiden käyttöönottoon ja kaupallistamiseen. Kehittämistoiminnassa huomioidaan eri osaamisalueiden lähtökohdat, toimintamallit ja myös muiden kuin teknologiaan perustuvien toimialojen kehittäminen. Osaamisalueiden yhdistämiseen kannustetaan.

Vähähiilistä taloutta kaikilla aloilla edistävään toimintaan tulee kohdentaa vähintään 25 % EAKR-rahoituksesta, mikä huomioidaan hankevalintoja tehtäessä. Ohjelmaston myönteisten ympäristövaikutusten (päästöjen väheneminen, ilmastomuutoksen hillintä) kannalta on olennaista, miten hyvin toimintalinjan 2 vähähiilisyyttä edistävät toimenpiteet tukevat sisällöllisesti myös toimintalinjan 1 toteutumista. Tavoiteltava tilanne on, että toimintalinjan 2 toimenpiteillä luodaan kysyntää vähähiilisyyttä tukeville hankkeille toimintalinjalla 1 sekä myös teemaa tukeville ESR-hankkeille.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- tuetaan vähähiilisten tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä, kaupallistamista ja uuden teknologian käyttöönottoa, kysyntä- ja käyttäjälähtöisyys sekä tuotteiden elinkaaren aikaiset ympäristökustannukset huomioiden;
- tuetaan uusien vähähiilisten tuotteiden, materiaalien ja tuotantomenetelmien prototyyppejä, pilotointeja ja demonstraatioita;
- tuetaan vähähiilisyystrategioiden toteuttamisen kannalta keskeisiä innovatiivisia ratkaisuja ja selvityksiä;
- kehitetään vähähiilisiä liikennejärjestelmiä ja liikkumismuotoja;
- kehitetään asumisen energiatehokkuutta parantavia innovaatioita ja teknologioita;
- luodaan alueellisia materiaali- ja energiavirtojen hyödyntämistä tukevia verkostoja sekä yhteistyömuotoja.

Kohderyhmät: yritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kunnat

Tuensaajat: Yritykset, yritysryhmät ja -verkostot, elinkeinojen kehittämisorganisaatiot, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kunnat ja muut julkisyhteisöt, yhdistykset ja osuuskunnat

Toimintalinjan 2 tulokset on liitteessä 4.

Toimintalinjan 2 tukitoimiluokat ovat liitteessä 5.

2.3 TL 3 Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)

Investointiprioriteetti 6: Työnhakijoiden ja työvoiman ulkopuolella olevien, pitkäaikaistyöttömät ja työmarkkinoista kaukana olevat henkilöt mukaan lukien, pääsy työhön, myös paikallisten työllisyysaloitteiden kautta, ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen

Erityistavoite 6.1 Nuorten ja muiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistäminen

Erityistavoitteen tuloksia ovat toimenpiteisiin osallistuneiden nuorten ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien parantuneet työllistymisvalmiudet, minkä kautta on myötävaikutettu kohderyhmän työllistymiseen. Ikääntyneet ovat erityinen kohderyhmä heikossa työmarkkina-asemassa olevien joukossa. Erityistavoitteen toteutumiseksi on myös kohderyhmälle suunnattujen työvoima- ja yrityspalvelujen laatua ja tarjontaa parannettu.

ESR:n tuella halutaan aikaansaada muutosta erityisesti nuorten ja yli 54-vuotiaiden tilanteeseen. Nuoret ovat tulevaisuuden kannalta erittäin tärkeä kohderyhmä ja yli 54-vuotiaat puolestaan erittäin haasteellinen kohderyhmä. Muihin heikossa työmarkkina-asemassa oleviin sisältyvät myös pitkäaikaistyöttömät, joille voidaan kohdistaa toimenpiteitä alueellisista lähtökohdista ottaen huomioon kansallisesti rahoitettavat työllisyystoimenpiteet. Ohjelmatasolla tavoitetasot asetetaan nuoria ja ikääntyneitä koskeville tuotosindikaattoreille.

Koska kansallinen nuorisotakuu koskee kaikkia alle 25-vuotiaita sekä vastavalmistuneita alle 30-vuotiaita, asetetaan alle 30-vuotiaiden työllistymiselle tavoite hankkeiden välittömänä vaikutuksena. Vastaavasti yli 54-vuotiaiden työllistymiselle asetetaan tavoite. Ohjelmakaudella 2007–2013 on työllistymistä edistäviin (menoluokat 66 ja 70) ESR-toimenpiteisiin osallistunut yhteensä 44 432 henkilöä vuoteen 2012 mennessä. Näistä on alle 30-vuotiaita ollut noin 34 % ja yli 54-vuotiaita 9,4 %. Toimenpiteen päättäneistä 54 % on ollut välittömästi sen jälkeen työelämässä joko avoimilla työmarkkinoilla tai muualla. Tavoitteena on, että yhä useampi hankkeen päättäneistä alle 30-vuotiaista ja yli 54-vuotiaista on toimenpiteen jälkeen työelämässä. Toimenpiteiden välittöminä vaikutuksina tavoitellaan, että alle 30-vuotiaista osallistujista 30 % työllistyisi ja yli 54-vuotiaista osallistujista 23 % työllistyisi ESR-hankkeen myötävaikutuksella.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Investointiprioriteetilla 6 tuettava toiminta

Investointiprioriteetin erityistavoitteena on parantaa nuorten ja muiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä. Työllisyysasteen nostoa tukemaan tarvitaan erityisen tarkoin kohdennettuja keinoja sekä kuntien, valtion, yksityisen ja kolmannen sektorin tuloksellista yhteistyötä työllisyyden hoitamiseksi. Kohteena ovat nuorten lisäksi sellaiset heikossa työmarkkina-asemassa olevat miehet ja naiset, joilla on mahdollisuus aktiivisen työvoimapolitiikan keinoin päästä avoimille työmarkkinoille. Kohteena voivat olla työmarkkinoilla jo olevien lisäksi passiiviset miehet ja naiset, joiden työllistymisedellytysten parantamiseksi tarvitaan pääasiassa osaamista ja työmarkkinavalmiuksia vahvistavia toimenpiteitä eikä niinkään pitkällisiä kuntouttavia toimenpiteitä. Näitä ryhmiä ovat erityisesti pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömät, ikääntyvät, osatyökykyiset ja vammaiset henkilöt sekä maahanmuuttajataustaiset, romanit ja muut etniset vähemmistöt.

ESR:n tukemin toimin kehitetään uusia, innovatiivisia keinoja nuorten työllistymisen edistämiseksi osana nuorisotakuun toteuttamista. Tämän toimintalinjan toimilla tuetaan nuorisotakuuta tarjoamalla ja kehittämällä nuorten työvoima- ja elinkeinopalveluja sekä muita nuorille tarkoitettuja yksilöllisiä palveluja, kuten nuorten työpajatoimintaa. Toimenpiteitä suunniteltaessa ja toteutettaessa otetaan huomioon myös

nuorten naisten ja miesten erilaiset lähtökohdat ja tarpeet. Nuorisotakuun toteutumista tuetaan myös toimintalinjojen 4 ja 5 sisältämin toimin.

Työvoiman ulkopuolella olevien miesten ja naisten saamiseksi työmarkkinoille parannetaan heidän ammattiosaamistansa yksilöllisiä palveluja tarjoamalla, koulutukseen ohjaamisen ja motivoinnin toimintamalleja tehostamalla sekä koulutusten sisältöjä ja malleja kehittämällä sukupuolinäkökulma huomioon ottaen. Toimenpiteitä kohdistetaan joustavaan ja nopeaan integrointiin työelämään sekä työvoiman täysikäytön edistämiseen. Työllistyvyyden lisäämiseksi edistetään ja hyödynnetään sosiaalisia innovaatioita. Ikääntyvien työllistymistä edistäviin ratkaisuihin kiinnitetään erityistä huomiota.

Toiminnassa paneudutaan vertaiskehittämiseen, eri palveluiden toimivuuden selvittämiseen ja varmistamiseen sekä palveluiden kohdentamisen problematiikkaan mm. palvelumuotoilun menetelmiä hyödyntäen. Toimenpiteitä kohdistetaan monialaiseen yhteistyöhön ja verkostomaisesti toteutettavien palveluiden ja uusien toimintamallien kehittämiseen työmarkkinoille pääsyn edistämiseksi. Lisäksi testataan ja kehitetään erilaisia palvelu- ja tukirakenteita, yritys yhteistyötä sekä edistetään ammatillista ja alueellista liikkuvuutta. Maahanmuuttajien integroimiseksi kehitetään ja tuoteistetaan kotoutumista edistäviä malleja ja toimintatapoja sekä edistetään palvelujen saatavuutta ja palvelutarpeiden tunnistamista.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- tuetaan nuorisotakuun toimeenpanoa mm. nuorille suunnatun ohjauksen, koulutuksen ja tukipalvelujen keinoin;
- kehitetään uudenlaisia ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa oleville kohdennettaviin (ml. pitkäaikaistyöttömät ja osatyökykyiset) palveluihin, mm. monikanavaisia palveluita ja palveluun ohjausta sekä eri toimijoiden välistä monialaista verkosto- ja yritys yhteistyötä edistämällä;
- kehitetään maahan muuttaneiden vastaanoton palveluita ja tuetaan kotouttamistoimenpiteitä sekä tuetaan pysyvän poikkihallinnollisen kotouttamistyön tukirakenteen luomista;
- tuetaan kansainväliseen rekrytointiin liittyviä toimintamalleja erityisesti EURES-palveluja kehittämällä.

Investointiprioriteetilla tuettavalla toiminnalla edistetään työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista ottaen huomioon erityisesti toimintalinjojen 1 ja 2 tuella kehitettyjen pk-yritysten työvoimatarpeet. Koulutusvalinnoissa otetaan huomioon osaamisen tarpeet paikallisissa pk-yrityksissä näiden kilpailukykyyn vahvistamiseksi ja tuetaan siten toimintalinjan 1 tavoitteita. Investointiprioriteetista voidaan rahoittaa myös kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategiaan sisältyviä alla mainitun kohderyhmän palveluihin liittyviä toimenpiteitä.

Kohderyhmät: työttömät, työttömyysuhan alla olevat ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat nuoret ja heikossa työmarkkina-asemassa olevat (mm. ikääntyvät, pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömät, osatyökykyiset ja vammaiset henkilöt sekä maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt); kohderyhmälle palveluja tarjoavat tahot; kohderyhmän potentiaaliset työllistäjät – erityisesti mikro- ja pk-yritykset

Tuensaajat: Työvoimapalvelujen tarjoajat ja kehittäjät, kunnat, koulutusorganisaatiot, sosiaalipartnerit, järjestöt ja muut toimialaan liittyvät organisaatiot

Investointiprioriteetti 7: Työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien sopeutuminen muutoksiin

Erityistavoite 7.1 Tuottavuuden ja työhyvinvoinnin parantaminen

Erityistavoitteen tuloksena on parantunut työhyvinvointi ja samalla tuottavuus hankkeisiin osallistuvissa mikro- ja pk-yrityksissä ja julkisissa työorganisaatioissa – erityisesti rakenteellisia muutoksia kokevissa organisaatioissa. Hankkeiden tuloksina on tuotettu uusia työelämää kehittäviä toimintatapoja, esim. työn organisoinnissa ja johtamisessa, tai on hyödynnetty hyviä olemassa olevia malleja. Toimenpiteet ovat parantaneet yritysten, yrittäjien ja työntekijöiden sopeutumiskykyä erilaisiin muutostilanteisiin. Tuloksena on siten myös parantunut tuottavuus ja tuloksellisuus yrityksissä ja muissa työorganisaatioissa.

Työelämää koskevat lukuisat erilaiset muutokset. Yritykset joutuvat sopeutumaan globaaliin kilpailutilanteeseen, joka näkyy talouden rakenteiden muuttumisena ja paikoin myös äkillisinä rakennemuutostilanteina. Tämän lisäksi väestön ikärakenne on muuttumassa siten, että työmarkkinoilta poistuu enemmän työntekijöitä kuin mitä sinne tulee. Sopeutuminen näihin muutoksiin edellyttää tuottavuuden kasvua ja työurien pidentämistä tukevaa hyvää työelämää.

Kansallisen työelämän kehittämisstrategian lähtökohtana on arvioitu, että Suomi on tuottavuudessa ja työelämän laadussa Euroopan kärkeä. Suomen työelämän laatua on vertailtu Euroopan työ- ja elinolojen kehittämissäätiön 2010 julkaistun työolotutkimuksen perusteella mm. työelämän kehittämisohjelman puitteissa. Työn tuottavuuden kasvu on kuitenkin heikentynyt 2000-luvulla ja etenkin talouskriisin alettua. Samaan aikaan noin joka neljännellä työssäkäyvällä on työuupumuksen merkkejä Terveys 2011 -tutkimuksen mukaan.

Tavoitteena on, että investointiprioriteettiin sisältyviin hankkeisiin osallistuvissa organisaatioissa on toimenpiteiden jälkeen työhyvinvointi parantunut jollakin sen osa-alueella, mikä osaltaan vaikuttaa positiivisesti ao. organisaatioiden tuottavuuteen ja tuloksellisuuteen. Tapahtuneen muutoksen selvittämiseksi on kehitetty mittaristo, joka sisältää työhyvinvoinnin keskeisiä osatekijöitä. Mittaaminen tapahtuu aina kunkin hankkeen lopussa osallistuville organisaatioille suunnatulla kyselyllä. Lopullinen muutosta kuvaava indikaattori muodostetaan laskemalla mittariston osa-alueille annetuista pisteistä keskiarvo. Jotta voidaan todeta positiivista muutosta tapahtuneen hankkeissa mukana olevissa organisaatioissa, tulee vähintään 80 %:ssa tapauksista arvioida työhyvinvoinnin hyvää tai erinomaista kehitystä hankkeen tuloksena. Indikaattori raportoidaan kahdesti ohjelmakauden aikana: vuoden 2018 tuloksellisuustarkastelua tukevana sekä ohjelman toteutuksen lopussa vuonna 2023.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Investointiprioriteetilla tuettava toiminta

Investointiprioriteetilla tuettavan toiminnan taustalla on yritysten ja muiden työorganisaatioiden parempi sopeutuminen seuraaviin muutostilanteisiin: globalisaation aiheuttamat rakenteelliset muutokset ja uudistukset ml. vihreän talouden kasvu; äkilliset rakennemuutostilanteet ml. irtisanomistilanteet; sekä ikärakenteen kehitys.

Investointiprioriteetin toimenpiteillä parannetaan työn tuottavuutta ja tuloksellisuutta työelämän kehittämisstrategian toteuttamista tukevin toimenpitein, joihin sisältyvät mm. johtamiseen, työn organisointiin, työhyvinvointiin, työkykyyn, työyhteisöön, työympäristöön sekä haasteiden ennakointiin ja hallintaan liittyviä näkökulmia. Toimilla voidaan tukea organisaatiolähtöistä osaamisen kehittämistä esimerkiksi toimiala- tai ekosysteemipohjaisilla johdon ja henkilöstön osaamista lisäävillä menetelmillä. Toimenpiteillä edistetään myös työn ja yksityiselämän yhteensovittamista. Toimilla edesautetaan työntekijöiden ja yritysten sopeutumiskykyä sekä työurien pidentämistä niiden alusta, keskeltä ja lopusta.

Erityishuomiota kiinnitetään osatyökykyisten työssä pysymiseen ja ennen aikaisten eläköitymisten ehkäisyyn.

Lisäksi tuetaan muutostilanteiden hallintaa mm. räätälöityjä koulutusratkaisuja toteuttamalla työttömyysuhan alaisille ja ammattia vaihtaville yhteistyössä yritysten ja julkisyhteisöjen kanssa. Siten turvataan työmarkkinoiden toimivuutta ja varmistetaan, että siirtymät työpaikasta toiseen ovat mahdollisimman joustavia.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- tarjotaan ja kehitetään tuottavuutta ja työhyvinvointia parantavia koulutus-, ohjaus-, neuvonta- ja asiantuntijapalveluita sekä vahvistetaan aiheeseen liittyvää vertaisoppimista ja verkostoitumista;
- kehitetään ja vahvistetaan työhyvinvointia ja työssä jaksamista edistäviä toimintamalleja ja palveluja kiinnittäen erityisesti huomiota ikääntyvien työssä jaksamiseen;
- kehitetään ja levitetään yritysten ja työorganisaatioiden uudistumista ja kilpailukykyä edistäviä johtamisen ja työn organisoinnin toimintamalleja;
- vahvistetaan yrittäjien ja työntekijöiden sopeutumis- ja kilpailukykyä osaamista, innovaatiokykyä ja muutostilanteiden parempaa hallintaa kehittämällä.

Investointiprioriteetilla tuettavassa toiminnassa otetaan huomioon tarpeet paikallisissa pk-yrityksissä näiden kilpailukykyä vahvistamiseksi ja tuetaan siten erityisesti toimintalinjan 1 tavoitteita. Toimien sisällöissä ja toteutettavissa toimintamalleissa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon vähähiilistä taloutta edistävät tavoitteet. Toimintalinjan myönteisten ympäristövaikutusten kannalta on olennaista, että ympäristöosaaminen ja -vastuullisuus sisällytetään osaamisen ja ammattitaidon kehittämiseen kattavasti (ekologiset ja kulttuuriset vaikutukset).

Kohderyhmät: mikro- ja pk-yritysten henkilöstö ja johto, ml yrittäjät; kohderyhmälle palveluja tarjoavat tahot; erilaisten työvoima- ja yrityspalvelujen kehittäjät ja tarjoajat; julkiset työorganisaatiot

Tuensaajat: yritykset, työvoima- ja yrityspalvelujen kehittäjät ja tarjoajat, kunnat, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, sosiaalipartnerit ja muut toimialaan liittyvät järjestöt ja säätöt

Investointiprioriteetti 8: Miesten ja naisten tasa-arvo kaikilla aloilla, mukaan lukien työpaikan saanti, urakehitys, työ-, perhe- ja yksityiselämän yhteensovittaminen ja samapalkkaisuuden periaatteen edistäminen

Erityistavoite 8.1 Työ- ja koulutusurien sukupuolenumukaisen eriytymisen lieventäminen

Erityistavoitteen tuloksena on myötävaikutettu työ- ja koulutusurien sukupuolenumukaisen eriytymisen lieventämiseen. Hankkeiden tuloksina on saatu aikaan tasa-arvoa edistäviä tuotoksia (koulutus- tiedostus- tai viestintämateriaalia, työtapoja ja menetelmiä, oppaita jne.). Lisäksi on koulutettu miehiä ja naisia horisontaalisen ja vertikaalisen tasa-arvon edistämiseksi ja tietoisuutta tasa-arvosta on lisätty sekä työelämässä toimivien tahojen parissa että rakennerrahastotoimijoiden joukossa.

Komission tasa-arvon edistymisraportin (Commission SWD Progress on equality between women and men in 2012) mukaan Suomi kuuluu niiden EU-maiden joukkoon, joissa työurat ovat vahvimmin eriytyneet sukupuolenumukaan. Ammattien eriytymistä tarkastellessa neljässä jäsenmaassa työurat ovat Suomea eriytyneemmät ja teollisuuden aloja tarkasteltaessa vain kahdessa jäsenmaassa. Naisten työllisyysaste ja osallistuminen työelämään ovat kuitenkin merkittävästi korkeammalla tasolla kuin niissä maissa, joissa

eriytyminen on lievintä. Noin kolmannes yrittäjistä on naisia, ja etenkin naisten omistamat kasvuyritykset ovat harvassa. Työurien eriytyminen vaikuttaa osaltaan naisten ja miesten välisiin palkkaeroihin, jotka ovat myös EU:n keskiarvoa korkeammat. Sosiaalisen syrjäytymisen riski puolestaan on korkeampi miesten joukossa kuin naisten. Vuonna 2010 kaksi kolmasosaa syrjäytyneistä alle 30-vuotiaista oli miehiä (Myrskylä, Eva Analyysi no 19/2012).

Sukupuolten välisen työurien eriytymisen lieventämiseksi on koulutusta järjestetty aiemminkin ohjelma-kausilla. Tuloksellisuuden vahvistamiseksi tästä investointiprioriteetista rahoitettavien hankkeiden tuotoksia arvioidaan hyödyntäen ohjelmakaudella 2007–2013 tasa-arvon valtavirtaistamisen kansainvälisessä verkostossa kehitettyä minimistandardia soveltuvin osin. Tavoitteena on aikaan saada laadukkaampia tasa-arvohankkeita, joissa kehitetään hyviä tasa-arvoa edistäviä tuotoksia. Investointiprioriteettia varten on kehitetty tasa-arvoon ja hyviin käytäntöihin liittyvä arviointikriteeristö, jonka perusteella voidaan hankkeissa kehitetyille konkreettisille tuotoksille antaa tasa-arvon hyvälle käytännölle validointi. Tuloksena saadaan siten validoituja tasa-arvoa edistäviä ja sukupuolten välistä eriytymistä lieventäviä menetelmiä, toimintatapoja sekä materiaaleja mm. koulutukseen ja tiedotukseen. Tulosindikaattorista raportoidaan vähintään kerran ohjelmakauden aikana - viimeistään ohjelman toteutuksen päättyessä vuonna 2023. Jos päättäneitä hankkeita on riittävästi, voidaan toteumasta raportoida jo ohjelmakauden puolen välin jälkeen vuonna 2018.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Investointiprioriteetilla 8 tuettava toiminta

Investointiprioriteetin toimenpiteillä pyritään omalta osaltaan lieventämään työelämässä esiintyviä sukupuolten välisiä kuiluja mm. työmarkkinoille osallistumisen, urakehityksen ja yrittäjyyden osalta. Sukupuolten tasa-arvoa työelämässä edistetään mm. lieventämällä työ- ja koulutusurien eriytymistä ja edistämällä työllistymistä tukevia ratkaisuja työn ja yksityiselämän yhteensovittamiseksi. Toimenpiteillä voidaan vaikuttaa eriytymistä ylläpitävien rakenteiden, toimintakulttuurien ja käytäntöjen muuttamiseen yksilöiden valintojen lisäksi esimerkiksi kehittämällä oppilaitosten ja työnantajien toimintatapoja ja -kulttuureja sukupuolenmukaisen eriytymisen lieventämiseksi. Toimenpiteitä voidaan myös suunnata ryhmille, jotka sukupuolen lisäksi ovat muilta taustatekijöiltään erityisen heikossa työmarkkina-asemassa. Tällaisia ryhmiä ovat mm. maahanmuuttajat ja romanit.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- kehitetään ja tarjotaan koulutusta, neuvontaa, ohjausta, mentorointia ym. toimenpiteitä, joilla vähennetään sukupuolten välisiä koulutus- ja osaamiseroja;
- tarjotaan ohjausta ja koulutusta työllistävillä aloilla ottaen huomioon sukupuolen mukaisen eriytymisen lieventäminen;
- tuetaan naisten johtajuutta ja yrittäjyyttä tukevaa osaamista – liittyen erityisesti työnantaja-yrittäjyyteen ja innovaatioiden hyödyntämisestä lähtevään yrittäjyyteen.

Kohderyhmät: työssäkäyvät, työttömät ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat naiset ja miehet; tutkimus- ja koulutusorganisaatiot; työnantajat, työllisyys- ja sosiaalipalvelujen tarjoajat; sosiaalipartnerit sekä muut järjestöt ja säätiöt

Tuensaajat: yritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, sosiaalipartnerit ja muut toimialaan liittyvät järjestöt ja säätiöt

Sosiaaliset innovaatiot, kansainvälinen yhteistyö ja ESR:n tuki EAKR:n temaattisille tavoitteille (koskee koko temaattista tavoitetta/toimintalinjaa)

Sosiaalisia innovaatioita pyritään saamaan aikaan erityisesti nuorille ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä edistävien palvelujen kehittämisessä. Lisäksi uusia innovatiivisia lähestymistapoja haetaan työhyvinvoinnin ja työn tuottavuuden lisäämiseen sekä työurien pidentämiseen.

Kansainvälisellä yhteistyöllä tuotetaan lisäarvoa erityisesti työelämän laatua ja työurien pidentämistä kehittävään toimintaan sekä kansainvälisen rekrytoinnin ja työvoiman liikkuvuuden edistämiseen.

Toimilla edistetään työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista ottaen huomioon erityisesti toimintalinjojen 1 ja 2 tuella kehitettyjen pk-yritysten työvoimatarpeet. Koulutusvalinnoissa otetaan huomioon osaamisen tarpeet paikallisissa pk-yrityksissä näiden kilpailukyvyn vahvistamiseksi ja tuetaan siten toimintalinjan 1 tavoitteita. Toimintalinjasta voidaan rahoittaa myös kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategiaan sisältyviä edellä mainittujen kohderyhmien palveluihin liittyviä toimenpiteitä.

Toimien sisällöissä ja toteutettavissa toimintamalleissa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon vähähiilistä taloutta edistävät tavoitteet. Toimintalinjan myönteisten ympäristövaikutusten kannalta on olennaista, että ympäristöosaaminen ja -vastuullisuus sisällytetään osaamisen ja ammattitaidon kehittämiseen kattavasti (ekologiset ja kulttuuriset vaikutukset).

Toimintalinjan 3 tuloskehys on liitteessä 4.

Toimintalinjan 3 tukitoimiluokat ovat liitteessä 5.

2.4 TL 4 Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR)

Investointiprioriteetti 9: Lisätään kaikkien ikäryhmien yhtäläisiä mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen virallisen ja epävirallisen sekä arkioppimisen puitteissa, kohennetaan työvoiman tietoja, ammattitaitoa ja pätevyyttä ja edistetään joustavia koulutuspolkuja muun muassa ura-ohjauksen ja hankittujen pätevyyksien hyväksynnän avulla

Erityistavoite 9.1 Siirtymävaiheita ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevien palveluiden parantaminen

Erityistavoitteen tuloksia ovat tehostuneet koulutuksen ja työelämän siirtymävaiheita tukevat palvelut ja toimintatavat. Tehostuneiden palvelujen ja toimintatapojen kautta on lisätty erityisesti nuorten ja muiden vailla ammatillisesti suuntautunutta tutkintoa olevien osallistumista koulutukseen, parannettu heidän ammatillista osaamistaan ja työelämävalmiuksiaan ja edistetty näin työllistymistä. Tuloksena on myös tuotettu laadukkaampaa ja aiempaa paremmin työelämän tarpeita vastaavaa koulutusta kohderyhmälle. Aliedustettujen ryhmien osallistuminen tarjottuihin koulutuksiin on lisääntynyt.

Eurostatin tilastojen mukaan kaikista Suomessa perusopetuksen päättäneistä 8,9 % ei edennyt tutkintoon johtaviin jatko-opintoihin vuonna 2012. Koulutuksen keskeyttäminen vaikuttaa siten, että jokaisesta ikäluokasta jää lopulta vajaat 15 prosenttia ilman toisen asteen tutkintoa. Ehdotuksessa valtioneuvoston strategiaksi koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseksi (Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:28) todetaan, että oppimistulokset ovat eriytyneet. Eriytyminen tulee ilmi niin eri sukupuolten välisissä oppimistuloksissa kuin erilaisesta sosioekonomisesta tai etnisestä taustasta tulevien oppimistuloksissa.

Perusasteella saavutetut oppimistulokset, joilla on yhteys nuoren omaan taustaan, vaikuttavat siirtymiin liittyviin valintoihin. Vaikka suomalaiset aikuiset ovat OECD-maiden aktiivisimpien kouluttautujien joukossa, myös aikuiskoulutuksessa osaamisen kehittäminen kasautuu. OECD:n tuoreen aikuisten osaamista arvioineen kansainvälisen aikuistutkimuksen (PIAAC, 2013) mukaan suomalaiset aikuiset ovat osaavimpien joukossa OECD-maista. Osaamisen taso vaihtelee kuitenkin eri väestöryhmissä. Eriyisesti ikäryhmien väliset erot ovat suuria ja vanhimpien ikäryhmien perustaidot ovat selvästi huonompia kuin nuorempien. Ero selittyy osin sillä, että nuoremmat aikuiset ovat opiskelleet erilaisessa koulutusjärjestelmässä kuin ikääntyvät. Osaaminen myös heikkenee iän myötä, ellei sitä erityisesti ylläpidetä ja kehitetä. Vanhimmat ikäryhmät kuitenkin osallistuvat sekä PIAAC:in että aikuiskoulutustutkimuksen (Tilastokeskus) mukaan aikuiskoulutukseen nuorempia vähemmän. Tulokset kertovat myös, että koulutus vaikuttaa voimakkaasti perustaitojen tasoon ja että koulutus kasautuu edelleen jo valmiiksi hyvin koulutetuille; naiset, hyvin koulutetut ja hyvässä sosioekonomisessa asemassa olevat kouluttautuvat muita enemmän. Aikuiskoulutus ei siten tasaa syntyneitä koulutuseroja, vaan pikemminkin kasvattaa niitä. On kuitenkin huomattava, että uraa edistävissä yritysten maksamissa koulutuksissa miehet muodostavat enemmistön kun taas naisvaltaisuus korostuu vapaaehtoisessa ja vapaan sivistystyön koulutuksissa.

Ohjelmakaudella 2007–2013 on vuoden 2012 loppuun mennessä koulutukseen ja osaamiseen (menoluokat 62+72+73) liittyvissä ESR-toimenpiteissä 15 %:lla aloittaneista ollut vain perustason koulutus. Tavoitteena on, että toimenpiteisiin osallistuu aiempaa enemmän vain perusasteen suorittaneita ja yhä useammat alle 25-vuotiaista (7 % kaikista toimenpiteen päättäneistä ohjelmakaudella 2007–2013) ovat toimenpiteen päättyessä siirtyneet eteenpäin koulutuspolulla.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Erityistavoite 9.2 Kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen tarjonnan ja laadun parantaminen

Erityistavoitteen tuloksena on tarjottu paremmin kasvu- ja rakennemuutosalojen tarpeisiin vastaavaa koulutusta. Samalla on parannettu hankkeisiin osallistuneiden työelämässä olevien tai työttöminä olleiden miesten ja naisten osaamista ja sopeutumiskykyä muuttuviin osaamistarpeisiin. Koulutustarjonnan osuvuuden ja laadun varmistamiseksi on tuotettu parempia koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointimenetelmiä. Samalla on vahvistettu oppilaitosten, korkeakoulujen ja työelämän systemaattista yhteistyötä.

Suomessa aikuiskoulutukseen osallistutaan kansainvälisesti vertaillen paljon. EU:n työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2010 suomalaisista 25–64-vuotiaista 23 % osallistui koulutukseen kyselyä edeltäneen neljän viikon aikana. Osallistumisaste on kuitenkin viiden viimeisen vuoden aikana pysynyt samana ja välillä jopa laskenut. OKM:n koulutus ja tutkimus 2011–2016 kehittämissuunnitelmassa arvioidaan, että aikuiskoulutus on tarjontapainotteista eikä koulutusorganisaatioiden tarjonta välttämättä aina vastaa aikuisoppijoiden tarpeisiin. Tämä ilmenee mm. siinä, että korkeakoulututkinnon suorittaneet käyttävät korkeakoulujen perustutkintoja uuden asiantuntijuuden kasvattamiseen ja erikoistumiseen.

Koulutuksen osuvuutta ja laatua mitataan koulutuksen suorittaneille suunnatulla kyselyllä. Tavoitteena on, että ainakin 81,7 prosenttia koulutukseen osallistuneista kokee koulutuksen laadun ja osuvuuden hyväksi tai erinomaiseksi. ESR-hankkeisiin osallistuu yleensä haasteellisempia kohderyhmiä kuin puhtaasti kansallisin varoin tarjottuun koulutukseen, mistä johtuen osuvuuden ja laadun arviot ovat ESR:n tukemissa koulutuksissa olleet kansallista tasoa alhaisempia. Siksi tavoitellaan, että koulutuksen laatu ja osuvuus vastaisi vähintään kansallisen koulutuksen tasoa. Investointiprioriteettitasolla tulosindikaattorin toteuma raportoidaan kahdesti ohjelmakauden aikana: vuoden 2018 tuloksellisuustarkastelua tukevana sekä ohjelman toteutuksen loppuvaiheessa vuonna 2023.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Investointiprioriteetilla 9 tuettava toiminta

Toimilla edistetään nuorisotakuun ja koulutustakuun täysimääräistä toteutumista sekä ammatillisen tutkinnon tai korkeakoulututkinnon suorittamisen tehostamista ja työmarkkinoille kiinnittymistä. Erityisenä kehittämiskohteena ovat koulutus- ja työuriin liittyvien siirtymävaiheet, joita tehostamalla saadaan työuria pidemmäksi sekä työurien alkupäästä että niiden aikana. Tähän liittyvät mm. tieto-, neuvonta ja ohjauspalvelut, opetusjärjestelyt, opintoprosessit sekä opiskelukykyä ja motivaatiota vahvistavat ja työllistymistä tukevat toimet eri koulutusasteilla. Toimenpiteitä suunniteltaessa ja toteutettaessa huomioidaan myös naisten ja miesten erilaiset lähtökohdat ja tarpeet. Lisäksi vahvistetaan koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta sekä lisätään opiskelijoiden työelämävalmiuksia erilaisin toimenpitein, mm. oppisopimuskoulutuksella, työpajoilla ja yrittäjyyskasvatuksella.

Toimilla tuetaan joustavia ja yksilöllisiä opinto- ja tutkintopolkuja, jotta voidaan vastata nopeasti muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin, esim. alojen rajapinnoille syntyviin tai huippuosaamista edellyttäviin työelämän tarpeisiin. Toimenpiteitä toteutetaan myös erityistä tukea tarvitsevien sekä koulutuksessa aliedustettujen ryhmien (mm. poikien, miesten, etnisten vähemmistöjen) osaamisen kehittämistä ja tutkinnon suorittamista esim. erilaisten koulutuksellisten kokeilujen avulla. Osaamispuutteen vahvistamisessa hyödynnetään sosiaalisia ja teknologisia innovaatioita sekä digitalisoitumiskehitystä.

Lisäksi kehitetään nuorisolain mukaista monialaista yhteistyötä ja monialaisen yhteistyön johtamista, jotta voitaisiin luoda kokonaisvaltaiset ja suunnitelmallisesti etenevät palvelumallit ja -prosessit perusopetuksen päättäneiden toisen asteen koulutukseen pääsyn varmistamiseksi ja vailla toisen asteen koulutusta olevien nuorten aikuisten osaamisen ja työllistymisen edistämiseksi. Toimissa kiinnitetään huomiota hyvinvointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja osallisuuteen opiskelumotivaatioita, työelämään hakeutumista ja osaamisen kehittymistä vahvistavina tekijöinä.

Toimilla kehitetään osaamistarpeiden ennakointimenetelmiä aikuiskoulutukseen, vahvistetaan koulutuksen ja työelämän yhteistyötä kaikilla koulutusasteilla sekä edistetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan integroitumista koulutukseen. Investointiprioriteetilla tuetaan myös elinikäistä oppimista vahvistavia toimenpiteitä, jotta tulevaisuuden tarpeisiin vastaava osaamispohja vahvistuu. Erityisesti yli 50-vuotiaille ja niille, joilla ei ole aiempaa ammatillista koulutusta tai joilla on muutoin heikot työelämässä tarvittavat perustaidot, kehitetään ja tarjotaan räätälöityjä aikuiskoulutusratkaisuja.

Lukutaito, numerotaidot sekä tieto- ja viestintätekniikkataidot ovat edellytys täysipainoiselle työelämään osallistumiselle. Ne luovat pohjan elinikäiselle oppimiselle, jonka avulla on mahdollista sopeutua muutoksiin ja uudistaa osaamistaan. Opintomahdollisuuksien ja opiskeluvälineiden esteettömyys on olennaista näiden taitojen kertymisen kannalta. Aikuiskoulutusta kehitetään keinona osaamistason nostamiseen ja tarvittaessa ammatilliseen uudelleen suuntaamiseen, mm. erilaisten joustavien ja työelämälähtöisten koulutusväylien avulla sekä aikuiskoulutukseen sopivia pedagogisia menetelmiä ja monimuotoisia innovatiivisia oppimisympäristöjä hyödyntäen.

Rakennemuutoksiin vastataan kehittämällä ja uudistamalla eri alojen, ml. luovat alat, yhteisiä kehittämistoimia, monialaisia osaamisverkostoja sekä tuote- ja palvelukehitystoimintaa sekä tukemalla älykästä erikoistumista.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- kehitetään ja vahvistetaan koulutuksesta koulutukseen tai työelämään siirtymistä tukevia menetelmiä ja palveluita;
- lisätään koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta mm. oppisopimuskoulutuksella ja opiskelijoiden työelämävalmiuksia parantamalla;
- tuetaan älykkääseen erikoistumiseen liittyviä osaamistarpeita ja parannetaan innovaatiovalmiuksia;
- kehitetään erityisryhmien (ml. maahanmuuttajat, romanit, vammaiset henkilöt, osatyökykyiset ja erilaiset oppijat) perustaitoja, koulutusvaihtoehtoja ja koulutuksessa aliedustettujen ryhmien koulutukseen osallistumista;
- kehitetään aikuiskoulutuksen ennakointimenetelmiä ja parannetaan koulutustarjonnan osuvuutta kasvu- ja rakennemuutosalojen tarpeet huomioon ottaen;
- tuetaan uuden ammatin hankkimista työpaikkoja tarjoavilta aloilta sukupuolinäkökulma huomioon ottaen;
- tuetaan työssä olevien miesten ja naisten osaamisen ja ammattitaidon parantamista.

Kohderyhmät: opiskelijat, työntekijät (ml. yrittäjät), työttömät ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat naiset ja miehet; erilaiset koulutusorganisaatiot; opinto-ohjaajat, uraneuvojat ja muut ohjaus- ja koulutuspalveluiden asiantuntijat; hankkeiden toimintaan liittyvät työnantajat

Tuensaajat: tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kunnat ja kuntayhtymät, sosiaalipartnerit ja muut toimintaan liittyvät järjestöt, säätiöt ja yritykset

Sosiaaliset innovaatiot, kansainvälinen yhteistyö ja ESR:n tuki EAKR:n temaattisille tavoitteille

Sosiaalisia innovaatioita pyritään kehittämään erityisesti koulutuksen ulkopuolelle jättäytyneiden nuorten saavuttamiseksi ja motivoimiseksi sekä koulutusratkaisujen löytämiseksi. Myös ikääntyvien elinikäiseen oppimiseen aktivoimiseksi pyritään saamaan uusia toimintatapoja.

Kansainvälisellä yhteistyöllä pyritään saamaan lisäarvoa erityisesti kasvu- ja rakennemuutosalojen edellyttämän osaamisen kehittämisessä ja innovaatiovalmiuksien vahvistamisessa. Yhteistyötä etsitään erityisesti Itämeren alueen EU-maiden kanssa, esim. Itämeristrategian koulutuspainopisteen (PA Education) lippulaivahankkeisiin liittyen.

Toimintalinja tukee toimintalinjan 1 ja toimintalinjan 2 sekä vähähiilinen talous tavoitteiden saavuttamista lisäämällä korkeakoulujen ja oppilaitosten valmiuksia ammattitaitoisen työvoiman kouluttamiseen, parantamalla oppilaitosten työelämäyhteyksiä, lisäämällä opiskelijoiden yrittäjämönteisyyttä ja yrittäjyysosaamista sekä vahvistamalla työntekijöiden innovointikykyä ja energiaosaamista koulutuksen keinoin. Uusia kasvualoja kehitetään teollisuudessa, palveluissa ja luovassa taloudessa. Keskeistä on pitkäjänteinen yhteistyö koulutusorganisaatioiden ja tutkimuslaitosten välillä.

Toimintalinjasta voidaan rahoittaa myös kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategiaan sisältyviä edellä mainittujen kohderyhmien siirtymävaiheidenpalveluihin liittyviä toimenpiteitä.

Myönteisten ympäristövaikutusten kannalta on oleellista, että ympäristöosaaminen ja -vastuullisuus sisällytetään osaamisen ja ammattitaidon kehittämiseen kattavasti (ekologiset ja kulttuuriset vaikutukset), esim. priorisoimalla hankevalinnoissa tällaisia hankkeita.

Toimintalinjan 4 tuloskehys on liitteessä 4.

Toimintalinjan 4 tukitoimiluokat ovat liitteessä 5.

2.5 TL 5 Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)

Investointiprioriteetti 10: Aktiivinen osallisuus, myös yhtäläisten mahdollisuuksien ja aktiivisen osallistumisen edistämiseksi, ja työllistettävyyden parantaminen

Erityistavoite 10.1: Työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen

Erityistavoitteen tuloksena on toimenpiteisiin osallistuneiden heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien kohderyhmien työ- ja toimintakykyä parannettu ja siten edistetty heidän etenemistään työllisyyspoluilla. Tuloksena ovat myös hankkeissa toteutetut tehokkaammat ja laadukkaammat palveluprosessit kohderyhmälle. Lisäksi on vahvistettu yhteisöllisyyttä ja kansalaisuutta kansalaistoimijalähtöisissä kehittämishankkeissa kaupunkialueilla.

Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011 (THL 68/2012) tutkimukseen vastanneista 30–64-vuotiaista miehistä 4,9 % ilmoitti olevansa täysin työkyvytön ja naisista 4,5 %. Erityisen ongelmalliseksi on noussut pitkään työttömänä olleiden henkilöiden terveys ja työkyky. Pitkittyessään työttömyys usein lisää sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Sairaudet ja kuntoutustarve jäävät työttömillä usein tunnistamatta ja kuntoutusprosessista tulee satunnainen ja katkonainen. Työttömien kuntoutusasiakkaiden kohdalla kuntoutustarpeen tunnistamisen viiveet ovat tavallisia, koska työttömillä työnhakijoilla ei ole työterveyshuollon luonteisia palveluja. Kuntien aktivoivat ja sosiaalista toimintakykyä vahvistavat palvelut, lääkinnällinen kuntoutus mukaan luettuna, olisivat monille työttömille ensisijaisia. Kuntouttavien palveluiden järjestämisessä on viiveitä ja resurssien vähäisyyttä.

Tavoitteena on, että yhä useampi hankkeeseen osallistunut työelämän ulkopuolelta tuleva on päässyt työkykyä vahvistavalle jatkopolulle toimenpiteiden päätyttyä. Tavoitteena on myös, että osallistuneiden työ- tai toimintakyky on parantunut toimenpiteiden vaikutuksena. Hanketasolla osallistujien lähtötaso mitataan tähän tarkoitukseen tehdyllä työkykyindeksillä toimenpiteiden alussa ja sen päätyttyä. Indeksia koostuu työ- ja toimintakykyä mittaavista kysymyksistä, joiden vastaukset voidaan pisteyttää. Lopussa tehtävä arviointi osoittaa, onko hankkeen vaikutuksesta työ- tai toimintakyvyssä tapahtunut muutosta. Investointiprioriteettitasolla saadut tulokset aggregoidaan, ja tapahtuneesta muutoksesta raportoidaan kahdesti ohjelmakauden kuluessa vuosina 2018 ja 2023.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Investointiprioriteetilla 10 tuettava toiminta

Investointiprioriteetin toimilla tuetaan syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän poikkihallinnollisen toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista. Toimilla parannetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työ- ja toimintakykyä kehittämällä sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluita, sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja palvelujen asiakaslähtöisyyttä. Työllistymisen edistäminen edellyttää monesti pitkää moniammatillista palveluprosessia, jota voidaan tehostaa sekä asiakkaan että toimijoiden näkökulmasta. Ensisijainen palvelutarve tai muiden palvelujen rinnalla tarjottava palvelu on usein terveydenhuollon palvelut ja päihdepalvelut tai muu kunnallinen palvelu. Toimenpiteitä suunniteltaessa ja toteutettaessa huomioidaan myös erityisryhmien sisällä naisten ja miesten erilaiset lähtökohdat ja tarpeet. Lisäksi vahvistetaan kolmannen sektorin roolia syrjäytymisen ehkäisyssä.

Toiminnan kohteena ovat ensisijaisesti väestöryhmät, joiden sosiaalinen osallisuus on uhatuin ja jotka tarvitsevat työ- ja toimintakyvyn parantamista ja sosiaalisen osallisuuden tukemista, jotta työllistyminen avoimille työmarkkinoille olisi mahdollista. Lisäksi kohteena ovat ne väestöryhmät, joita köyhyys- ja syrjäytymisriski koskettavat keskimääräistä enemmän, kuten esimerkiksi romanit, vammaiset henkilöt,

tiettyt maahanmuuttajaryhmät sekä muut syrjintää ja ennakkoluuloja työelämään pyrkiessään kohtaavat ihmiset. Pitkäaikaistyöttömillä – erityisesti työmarkkinatukea saavilla ja ensisijaisen etuuden piiristä toimeentulotuella pudonneilla henkilöillä – on myös suuri köyhyys- ja syrjäytymisriski. Huomiota kiinnitetään erityisessä syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin miehiin ja naisiin, kuten päihde- ja mielen-terveysongelmista kärsiviin, vammaisiin henkilöihin, pitkäaikaissairaisiin, etnisiin vähemmistöihin kuuluviin sekä perusasteen jälkeistä tutkintoa vaille oleviin. Toiminnassa painotetaan erityisesti ennaltaehkäiseviä palveluita ja toimintatapoja. Ikääntyneiden työelämän ulkopuolelle joutuneiden henkilöiden työ- ja toimintakykyä tuetaan ja vahvistetaan heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa.

Toimilla tuetaan syrjäytymisvaarassa oleville miehille ja naisille suunnattuja palveluita, joihin sisältyvät palvelusuhteen luominen esim. etsivän sosiaalityön kautta, palvelutarpeen yksilöllinen arviointi, räätälöidyn kuntoutus-, koulutus- ja työllisyyspolun rakentaminen, peruspalvelujen tuki elämäntilanteisiin liittyvissä ongelmissa. Sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluita kehitetään niin, että ne paremmin tavoittavat nyt palveluiden ulkopuolelle helposti jäävät asiakasryhmät, kuten esimerkiksi työttömät ja maahanmuuttajat. Toimilla tuetaan omien voimavarojen vahvistamista myös vertaistuen, yhteisöllisten palveluratkaisujen tai omaehtoisen toiminnan kautta. Kehitettäviä kohteita ovat mm. sosiaalista osallisuutta parantavat palveluinnovaatiot, interaktiivisia palvelurakenteet sekä verkostot. Lisäksi hyödynnetään uusia teknologiaratkaisuja ottaen huomioon harvaan asutun alueen tarpeet.

Toimilla tuetaan omien voimavarojen vahvistamista myös vertaistuen, yhteisöllisten palveluratkaisujen tai omaehtoisen toiminnan kautta. Osatyökykyisten työ- ja toimintakykyä parannetaan kuntoutuspalveluita ja -menetelmiä ja niiden oikea-aikaisuutta kehittämällä painottaen erityisesti päihde- ja mielenterveys-kuntoutuksen vahvistamista ja työelämään osallistumista tukevia toimintamalleja. Työ- ja toimintakyvyn arviointia kehitetään eri sektorien välisenä yhteistyönä. Sosiaalista kuntoutusta vahvistetaan ja sen sisältöä kehitetään siten, että palvelulla paremmin saavutetaan sekä työelämävalmiuksien että hyvinvoinnin parantumiseen liittyvät tavoitteet.

Syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä kehitetään varhaisen puuttumisen toimintamalleja. Kehittämisen kohteena ovat sosiaalista osallisuutta sekä hyvinvointia tukevat palvelut, toimintamallit ja rakenteet. Lisäksi kehitetään sosiaalisia tukiverkostoja, asiakaslähtöisiä toimintamalleja, matalan kynnyksen palveluita sekä tuetaan yhteisöllisyyttä ja yhteisöllisiä palveluratkaisuja. Kuntoutustoimenpiteinä voidaan käyttää aktiivisuutta lisääviä liikunta- ja kulttuuripalveluita.

Maahanmuuttajien sosiaalista osallisuutta voidaan tukea tehostetuilla kotoutumistoimenpiteillä, jotka tapahtuvat monialaisena yhteistyönä eri toimialojen viranomaisten ja muiden tahojen välillä. Maahanmuuttajia vahvistetaan sosiaalisesti suuntaamalla toimenpiteitä heidän elämäntaitojensa parantamiseen ja syrjäytymisensä ehkäisemiseen. Painopisteellä tuetaan niitä maahanmuuttajia, jotka tarvitsevat tehostettuja kotouttamistoimenpiteitä erityisesti sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi alentuneen toimintakyvyn, iän, perhetilanteen, luku- ja kirjoitustaidottomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella. Investointiprioriteetista voidaan rahoittaa myös kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategiaan sisältyviä kohderyhmän palveluihin liittyviä toimenpiteitä.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- kehitetään osallisuutta vahvistavia kokonaisvaltaisia palveluita erityisesti työelämävalmiuksien näkökulmasta ja vahvistetaan monialaista ja -ammattillista yhteistyötä sekä parannetaan siihen liittyvää osaamista;
- tarjotaan nuorten, ikääntyvien ja osatyökykyisten syrjäytymistä ehkäiseviä toimenpiteitä ja kehitetään siihen liittyviä palveluita;
- kehitetään asukaslähtöisiä toimintatapoja ja palveluita osallisuuden tukemisessa.

Kohderyhmät: työttömät ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat naiset ja miehet – erityisesti nuoret, maahanmuuttajataustaiset, romanit, vammaiset henkilöt, vajaakuntoiset, pitkäaikaissairaat ja ikääntyvät; työllisyys-, sosiaali-, terveys-, ja kuntoutuspalvelujen tarjoajat, toiminnassa mukana olevat työnantajat

Tuensaajat: kunnat; työllisyys-, sosiaali- ja kuntoutuspalvelujen tarjoajat; tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kansalaisjärjestöt, sosiaalipartnerit ja muut toimialaan liittyvät järjestöt, säätiöt ja yritykset

Sosiaaliset innovaatiot, kansainvälinen yhteistyö ja ESR:n tuki EAKR:n temaattisille tavoitteille

Innovatiivisin toimintatavoin voidaan edistää etenkin yhteiskunnasta syrjään joutuneiden ja huono-osaisten sosiaalista osallisuutta ja työllistymistä. Syrjäytymisriskissä olevat ovat parhaita omien tarpeidensa asiantuntijoita ja siten myös hyvinvointiaan parantavien tuotteiden ja palvelujen kehittäjiä. Tarpeiden kartoittamisessa tulee hyödyntää käyttäjiä ja asiakkaita innovatiivisten tuotteiden, palvelujen ja toimintatapojen löytämiseksi sekä erityisryhmien hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Toimissa voidaan hyödyntää kansainvälistä yhteistyötä. EU-maiden välisestä yhteistyöstä odotetaan lisäarvoa erityisesti maahanmuuttajien integroinnissa ja etnisten vähemmistöjen osallisuutta vahvistavassa toiminnassa.

Toimintalinjasta voidaan rahoittaa myös kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategiaan sisältyviä edellä mainittujen kohderyhmien siirtymävaiheidenpalveluihin liittyviä toimenpiteitä.

Toimien sisällöissä ja toteutettavissa toimintamalleissa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon vähähiilistä taloutta edistävät tavoitteet.

Toimintalinjan 5 tuloskehys on liitteessä 4.

Toimintalinjan tukitoimiluokat ovat liitteessä 5.

2.6 TL 6 Tekninen tuki (EAKR)

Erityistavoite 11.1 RR-ohjelman tehokkaan toimeenpanon varmistaminen

Tekninen tuki varmistaa ohjelman tehokkaan toimeenpanon. Teknisen tuen käytön keskeisenä tuloksena on ohjelmatyön laadun, ohjelman toimeenpanon, neuvonnan, tiedotuksen, seurannan ja hallinnon koordinaation tehostuminen. Teknistä tukea käytetään toimiin, jotka liittyvät toimenpideohjelman valmisteluun, hallinnointiin, seurantaan, arviointiin, tiedotukseen ja valvontaan sekä toimiin, joilla parannetaan rahastojen täytäntöönpanoa koskevia valmiuksia. Teknistä tukea käytetään myös kustannuksiin, jotka aiheutuvat ohjelman toimenpiteiden yhteensovittamisesta ja täydentävyyden varmistamisesta Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston sekä kalatalousrahaston tukitoimien kanssa.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Toimintalinjalla 6 tuettava toiminta

Teknistä tukea kohdistetaan rakennerahasto-ohjelman hallinnointiin, koordinoointiin, valvontaan ja petosten torjuntaan. Teknistä tukea kohdistetaan rakennerahasto-ohjelman toimeenpanosta vastaavien viranomaisten henkilöstön kustannuksiin ja seurantakomitean järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Lisäksi teknistä tukea käytetään koulutustilaisuuksiin, seminaareihin ja työkokouksiin, jotka tukevat ohjelman toimeenpanoa tai joilla edistetään eri rakennerahastotoimijoiden välistä moniammatillista verkostoitumista ja toinen toisiltaan oppimista. Tilaisuuksien avulla turvataan myös hyvät hallintomenettelyt ja niiden yhdenmukaisuus valtakunnallisesti uuteen hallintomalliin siirryttäessä.

Hallintoviranomainen laatii ohjelmatason hallinto- ja valvontajärjestelmän kuvauksen. Välittäviin toimielimiin suuntautuvilla ohjaus- ja valvontakäynneillään hallintoviranomainen varmistaa välittävän toimielimen hallinto- ja valvontajärjestelmää koskevan kuvauksen ajantasaisuuden ja kuvauksen mukaisesti perustetun järjestelmän toimivuuden.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- tuetaan ohjelman hallinto-, valmistelu- ja toimeenpanotehtäviä hoitavan henkilöstön palkka-, matka- ja hallintokuluja
- tuetaan seurantakomitean ja maakunnan yhteistyöryhmien kokousten järjestämistä;
- tuetaan ohjelman toteuttamista edistävän koulutuksen järjestämistä ja toimijoiden verkostoitumista;
- järjestetään ohjelman valvonta;
- hankitaan ohjelman toimeenpanoon liittyviä selvityksiä
- tuetaan ohjelman toteutusta edistävää viestintää

Toimintalinjan 6 tukitoimiluokat ovat liitteessä 5.

2.7 TL 7 Tekninen tuki (ESR)

Erityistavoite 11.2 RR-ohjelman tehokkaan toimeenpanon varmistaminen

Tekninen tuki varmistaa ohjelman tehokkaan toimeenpanon. Teknisen tuen käytön keskeisenä tuloksena on ohjelmatyön laadun, ohjelman toimeenpanon, neuvonnan, tiedotuksen, seurannan ja hallinnon koordinaation tehostuminen. Teknistä tukea käytetään toimiin, jotka liittyvät toimenpideohjelman valmisteluun, hallinnointiin, seurantaan, arviointiin, tiedotukseen ja valvontaan sekä toimiin, joilla parannetaan rahastojen täytäntöönpanoa koskevia valmiuksia. Teknistä tukea käytetään myös kustannuksiin, jotka aiheutuvat ohjelman toimenpiteiden yhteensovittamisesta ja täydentävyyden varmistamisesta Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston sekä kalatalousrahaston tukitoimien kanssa.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Toimintalinjalla 7 tuettava toiminta

Teknistä tukea kohdistetaan rakennerahasto-ohjelman hallinnointiin ja seurantaan tarvittavan tietojärjestelmän kehittämiseen, arviointiin, tiedotukseen tarkastustoimintaan ja petosten torjuntaan.

Ohjelmakaudella 2014–2020 rakennerahastojen sähköisessä hallinnoinnissa pääasiallinen käytössä oleva palveluratkaisu on EURA2014-tietojärjestelmä, johon suuri osa teknisestä tuesta kohdennetaan. Samalla kehitetään uusia sähköisiä prosesseja tavoitteena entistä yksinkertaisempi ja tehokas hankehallinnointi. Viranomaiskäyttäjäroolien lukumäärä tuottaa ajantasaista tietoa EURA2014-tietäjärjestelmän käyttäjistä ja muutoksista henkilöstön määrässä. Ajantasainen käyttäjätieto varmistaa tehokkaan viestinnän ja ohjeistuksen hallintoviranomaisen ja välittävien toimielinten välillä sekä henkilöstön vaihtuessa.

Teknisellä tuella hankitaan myös julkisen hankintamenettelyn kautta ohjelman arvioinnit erillisen hallintoviranomaisen arviointisuunnitelman mukaisesti sekä tarvittaessa tutkimuksia ja temaattisia erillisselvityksiä.

Ohjelman tiedotustoimien periaatteena on turvata EU:n osarahoittaman toiminnan avoimuus, läpinäkyvyys ja tehokkuus Suomessa. Teknistä tukea suunnataan viestintään ja viestintäaineistoihin (esim. lomakkeet, lehti-ilmoitukset, julisteet, kyltit ja tiedotusohje). Viestintätoimien erityisenä tarkoituksena on tiedottaa ohjelman rahoitusmahdollisuuksista potentiaalisille hanketoteuttajille. Lisäksi teknisellä tuella uudistetaan rakennerahastojen visuaalinen ilme ohjelmakaudelle 2014–2020.

Hallintoviranomainen laatii ohjelmatason hallinto- ja valvontajärjestelmän kuvauksen. Tarkastusviranomainen tarkastaa järjestelmätarkastuksissaan hallinto- ja valvontajärjestelmien toimivuutta. Tarkastusviranomainen vastaa myös yleisasetuksen mukaisten muiden tarkastusvelvoitteiden täyttymisestä. Tarkastusviranomaisen hankkimiin tarkastustoimiin käytetään teknistä tukea.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- hankitaan, kehitetään ja ylläpidetään ohjelman hallinnointiin liittyviä tietojärjestelmiä;
- hankitaan ohjelman toimeenpanoon liittyviä arviointeja ja selvityksiä;
- hankitaan ohjelman tarkastusviranomaisen vastuulla olevia tarkastustoimia;
- tuetaan ohjelman toteutusta edistävää viestintää ja uudistetaan ohjelman toimeenpanoon liittyvää viestintää;
- tuetaan ohjelman hallinto-, valmistelu- ja toimeenpanotehtäviä hoitavan henkilöstön palkka-, matka- ja hallintokuluja

Toimintalinjan 7 tukitoimiluokat ovat liitteessä 5.

2.8 Toimien valintaa ohjaavat periaatteet

Hankevalintojen pääperiaatteet (kaikki toimintalinjat):

Pääsääntöisesti kaiken ohjelmasta tuettavan toiminnan tulee tukea jonkin ohjelman erityistavoitteen toteuttamista ja myötävaikuttaa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Hankkeiden yleiset valintaperusteet tulee aina täyttää, jotta hanke voi saada rahoitusta. Lisäksi hankevalinnalle asetetaan erityisiä, erityistavoitekohtaisia valintaperusteita, joilla varmistetaan, että valitut hankkeet edistävät ohjelman erityistavoitteiden ja horisontaalisten tavoitteiden saavuttamista. Maakunnan yhteistyöryhmät ja rahoittajat voivat asettaa lisäksi muita erityisiä valintaperusteita, jotka vastaavat mm. maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen pohjalta tehtyihin painopistevalintoihin. Hankevalinnoissa tulee myös kiinnittää huomiota positiivisiin vaikutuksiin, joilla edistetään ilmastotavoitteiden saavuttamista yhteistyössä julkisen sektorin sekä koko tuotanto- ja palveluketjun kanssa mm. kehittämällä uusia toimintatapoja, sosiaalisia ja teknologisia innovaatioita sekä kokeiluja. Lisäksi hankevalinnoilla tulee edistää Itämeristrategian toteuttamista, kun se on tarkoituksenmukaista.

Yksityiskohtaiset, kaikkien rahoittajien noudatettaviksi tarkoitettavat yleiset ja erityiset valintaperusteet vahvistetaan seurantakomiteassa.

YLEISET VALINTAPERUSTEET

- Hakijan (tai tuen siirronsaajan) toteuttajaorganisaatio ja hankkeen tuettavan toiminnan toimenpiteet ovat ohjelman erityistavoitteen mukaisia
- Hakija (tai tuen siirron saaja) on yksityisoikeudellinen tai julkisoikeudellinen oikeushenkilö.
- Hankkeella on tunnistettuun tarpeeseen pohjautuva hankkeen etenemisen tarkastelun mahdollistava tavoitteellinen ja konkreettinen suunnitelma
- Hakijalla (tai tuen siirronsaajalla) on taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset hankkeen toteuttamiseksi. Hakija (tai tuen siirronsaaja) ei ole konkurssissa tai laiminlyönyt oleellisesti veroja tai sosiaaliturvamaksuja, eikä hanketoteuttajan avainhenkilö ole syylistynyt aiemmin rikokseen avustuksia haettaessa tai asetettu liiketoimintakieltoon.
- Hankkeelle esitetyt resurssit ovat realistiset hankesuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi
- Hakijalla (tai tuen siirronsaajalla) on edellytykset vastata hankkeella aikaansaadun toiminnan jatkuvuudesta hankkeen päättymisen jälkeen, ellei se hankkeen luonteen vuoksi ole tarpeetonta
- Hakijalla (tai tuen siirronsaajalla) ei ole ERI-rahastoihin kohdistuvaa täytäntöönpanokelpoista takaisinperintäpäätöstä (esim. pysyvyyssäännön rikkominen, aiemman myönnetyn valtiontuen takaisinperintäpäätöksen keskeneräisyys), jota ei ole maksettu
- Hankkeessa työskentelevillä on toteuttamisen kannalta tarvittava koulutus tai osaaminen
- Hankkeen saamaa tukea ei käytetä yleisenä toimintatukena
- Kehittämishankkeen tulokset ovat yleisesti hyödynnettävissä (*ei koske investointihankkeita, eikä yksittäisten yritysten kehittämishankkeita*)
- Hankkeen saamalla tuella on merkittävä vaikutus hankkeen toteutumiseen

3 Rahoitus

Taulukko 3 EU-rahoitus rahastoittain vuosittain (indikatiivinen)

	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		Yhteensä	
Rahasto ja alueluokka	Rahoituksen pääosa	Suoritus-varaus	Rahoituksen pääosa	Suoritus-varaus	Rahoituksen pääosa	Suoritus-varaus	Rahoituksen pääosa	Suoritus-varaus	Rahoituksen pääosa	Suoritus-varaus	Rahoituksen pääosa	Suoritus-varaus	Rahoituksen pääosa	Suoritus-varaus	Rahoituksen pääosa	Suoritus-varaus
EAKR; kehittyneet alueet	60 871 528	3 885 418	62 090 222	3 963 207	63 333 136	4 042 541	64 600 661	4 123 446	65 893 513	4 205 968	67 212 197	4 290 139	68 557 147	4 375 988	452 558 404	28 886 707
EAKR; harvan asutuksen erityisrahoitus	38 604 690	2 464 129	39 377 562	2 513 461	40 165 798	2 563 774	40 969 645	2 615 084	41 789 557	2 667 418	42 625 847	2 720 799	43 478 800	2 775 243	287 011 899	18 319 908
EAKR; yhteensä	99 476 218	6 349 547	101 467 784	6 476 668	103 498 934	6 606 315	105 570 306	6 738 530	107 683 070	6 873 386	109 838 044	7 010 938	112 035 947	7 151 231	739 570 303	47 206 615
ESR; kehittyneet alueet	64 821 277	4 137 527	66 119 032	4 220 363	67 442 581	4 304 846	68 792 340	4 391 000	70 169 071	4 478 877	71 573 307	4 568 510	73 005 518	4 659 928	481 923 126	30 761 051
Yhteensä	164 297 495	10 487 074	167 586 816	10 697 031	170 941 515	10 911 161	174 362 646	11 129 530	177 852 141	11 352 263	181 411 351	11 579 448	185 041 465	11 811 159	1 221 493 429	77 967 666

Taulukko 4 EU-rahoitus ja kansallinen vastinrahoitus toimintalinjoittain (indikatiivinen) – rahoitussuunnitelma

Toimintalinja	Rahasto	Alueluokka	EU:n tuen laskemis-peruste	EU-tuki	Kansallinen vastinrahoitus	Kokonais-rahoitus	Osa-rahoitus-suhde	Rahoituksen pääosa		Suoritusvaraus		Suoritusvarauksen osuus koko EU:n tuesta
								EU-tuki	Kansallinen vastinrahoitus	EU-tuki	Kans. vastinr.	
1	EAKR	Kehittyneet alueet	Julkinen rahoitus	197 110 579	197 110 579	394 221 158	50 %	184 674 213	184 674 213	12 436 366	12 436 366	6,31 %
1	EAKR	Harvan as. erityisrah.	Julkinen rahoitus	131 292 677	131 292 677	262 585 354	50 %	123 415 117	123 415 117	7 877 560	7 877 560	6,00 %
1	EAKR	Yhteensä	Julkinen rahoitus	328 403 256	328 403 256	656 806 512	50 %	308 089 330	308 089 330	20 313 926	20 313 926	6,19 %
2	EAKR	Kehittyneet alueet	Julkinen rahoitus	260 730 202	260 730 202	521 460 404	50 %	244 279 861	244 279 861	16 450 341	16 450 341	6,31 %
2	EAKR	Harvan as. erityisrah.	Julkinen rahoitus	174 039 130	174 039 130	348 078 260	50 %	163 596 782	163 596 782	10 442 348	10 442 348	6,00 %
2	EAKR	Yhteensä	Julkinen rahoitus	434 769 332	434 769 332	869 538 664	50 %	407 876 643	407 876 643	26 892 689	26 892 689	6,19 %
3	ESR	Kehittyneet alueet	Julkinen rahoitus	233 732 659	233 732 659	467 465 318	50 %	219 274 965	219 274 965	14 457 694	14 457 694	6,19 %
4	ESR	Kehittyneet alueet	Julkinen rahoitus	164 110 166	164 110 166	328 220 332	50 %	153 959 019	153 959 019	10 151 147	10 151 147	6,19 %
5	ESR	Kehittyneet alueet	Julkinen rahoitus	99 460 706	99 460 706	198 921 412	50 %	93 308 496	93 308 496	6 152 210	6 152 210	6,19 %
6	EAKR	Kehittyneet alueet	Julkinen rahoitus	23 604 330	23 604 330	47 208 660	50 %	23 604 330	23 604 330	0	0	0,00 %
7	ESR	Kehittyneet alueet	Julkinen rahoitus	15 380 646	15 380 646	30 761 292	50 %	15 380 646	15 380 646	0	0	0,00 %
Yhteensä	EAKR	Kehittyneet alueet	Julkinen rahoitus	481 445 111	481 445 111	962 890 222	50 %	452 558 404	452 558 404	28 886 707	28 886 707	6,00 %
Yhteensä	EAKR	Harvan as. erityisrah.	Julkinen rahoitus	305 331 807	305 331 807	610 663 614	50 %	287 011 899	287 011 899	18 319 908	18 319 908	6,00 %
Yhteensä	EAKR	Yhteensä	Julkinen rahoitus	786 776 918	786 776 918	1 573 553 836	50 %	739 570 303	739 570 303	47 206 615	47 206 615	6,00 %
Yhteensä	ESR	Kehittyneet alueet	Julkinen rahoitus	512 684 177	512 684 177	1 025 368 354	50 %	481 923 126	481 923 126	30 761 051	30 761 051	6,00 %
Kaikki yhteensä		Kehittyneet alueet	Julkinen rahoitus	1 299 461 095	1 299 461 095	2 598 922 190	50 %	1 221 493 429	1 221 493 429	77 967 666	77 967 666	6,00 %

Taulukko 5 EU-rahoitus ja kansallinen vastinrahoitus tavoitteittain (indikatiivinen)

Toimintalinja	Rahasto	Alueluokka	Temaattinen tavoite	EU-tuki	Kansallinen vastinrahoitus	Julkinen kokonaisrahoitus
1	EAKR	Kehittyneet alueet	3. Pk-yritysten kilpailukyvyyn parantaminen	154 619 897	154 619 897	309 239 794
			4. Vähähiiliseen talouteen siirtymisen tukeminen kaikilla aloilla	42 490 682	42 490 682	84 981 364
1	EAKR	Harvaan asutut alueet	3. Pk-yritysten kilpailukyvyyn parantaminen	102 990 212	102 990 212	205 980 424
			4. Vähähiiliseen talouteen siirtymisen tukeminen kaikilla aloilla	28 302 465	28 302 465	56 604 930
2	EAKR	Kehittyneet alueet	1. Tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin tehostaminen	188 766 469	188 766 469	377 532 938
			4. Vähähiiliseen talouteen siirtymisen tukeminen kaikilla aloilla	71 963 733	71 963 733	143 927 466
2	EAKR	Harvaan asutut alueet	1. Tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin tehostaminen	126 002 863	126 002 863	252 005 726
			4. Vähähiiliseen talouteen siirtymisen tukeminen kaikilla aloilla	48 036 267	48 036 267	96 072 534
3	ESR	Kehittyneet alueet	8. Kestävien ja laadukkaiden työpaikkojen edistäminen ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen	233 732 659	233 732 659	467 465 318
4	ESR	Kehittyneet alueet	10. Investoiminen koulutukseen, ammattitaidon hankkimiseen ja elinikäiseen oppimiseen	164 110 165	164 110 165	328 220 331
5	ESR	Kehittyneet alueet	9. Sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja köyhyyden ja syrjinnän torjunta	99 460 706	99 460 706	198 921 413
6	EAKR	Kehittyneet alueet	Tekninen tuki	23 604 330	23 604 330	47 208 660
7	ESR	Kehittyneet alueet	Tekninen tuki	15 380 646	15 380 646	30 761 292
Kaikki yhteensä		Kehittyneet alueet		1 299 461 095	1 299 461 095	2 598 922 190

Taulukko 6 Ilmastomuutostavoitteisiin käytettävän tuen ohjeellinen määrä

Toimintalinja	Ilmastomuutostavoitteisiin käytettävän tuen ohjeellinen määrä (EUR)	Osuus toimenpideohjelman kokonaismäärärahasta (%)
TL 1	75 122 612	5,8 %
TL 2	124 081 188	9,5 %
TL 3	37 397 225	2,9 %
TL 4	23 870 569	1,8 %
TL 5		0,0 %
TL 6		0,0 %
TL 7		0,0 %
YHTEENSÄ	260 471 594	20,0 %

4 Yhdennetty alueellinen kehittäminen

Alueilla toimivien ihmisten ja yritysten sekä julkisten toimijoiden menestyminen edellyttää jatkuvaa uudistumiskykyä, jossa olennaista on ajattelu- ja toimintamallien muutos sekä uuden tiedon luominen, yhdisteleminen ja soveltaminen. Tällä tavalla voidaan nostaa toiminnan tuottavuutta, parantaa kilpailukykyä ja ylläpitää laadukasta hyvinvointia. Osaamisen tuottamisessa koulutusjärjestelmällä ja erityisesti yliopistoilla ja korkeakouluilla on keskeinen rooli. Ne muodostavat yhdessä yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa innovaatiojärjestelmän perustan. Tätä täydentää laaja-alainen innovaatiopolitiikka, jonka lähteenä on myös kysyntä- ja käyttäjälähtöisyys sekä muutkin kuin teknologiaan perustuvat innovaatiot. Paikalliset toimijat voivat aktiivisia innovaatiotoimintaan osallistujia ja alueensa työllistymis- ja ansaintamahdollisuuksien kehittäjiä. Keskeistä on tieto käyttäjien tarpeista, olivatpa nämä tiedostettuja, piileviä tai tulevaisuudessa mahdollisesti herääviä.

Kaupunkiseutujen merkitys kansantalouden kannalta korostuu, kun suuri osa yrityksistä, työpaikoista ja väestöstä sijaitsee kaupunkiseuduilla. Kaupungit ovat merkittävässä asemassa Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden toteuttamisessa, koska ne ovat kehitys- ja innovaatiotoiminnan keskuksia. Alueet toimivat aktiivisesti ja joustavasti erilaisissa osaamis- ja arvoverkostoissa ja kansainvälisissä yhteistyöverkostoissa yli kansallisten rajojen. Kaupunkien kehittämistarpeet koskevat kaupunkien uudistumis- ja kilpailukykyyn vahvistamista, sosiaalisen kestävyuden vahvistamista ja vastaamista ilmastonmuutoksen haasteisiin mm. eheän yhdyskuntarakenteen kautta. Kaupunkiseudut tarvitsevat panoksia mm. innovaatioympäristöjen kehittämiseen, ulkomaisten investointien houkuttelemiseen, yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen, kaupunkiympäristöjen viihtyvyyden lisäämiseen, palveluiden innovointiin väestön ikääntyessä ja energiatehokkuuden lisäämiseen. Samalla on voitava panostaa maahanmuuttajien integroimiseen työvoimana ja voimavarana, sosiaalisen eheyden ja osallisuuden vahvistamisen ja alueiden välisen eriytymisen hillitsemiseen. Keskeinen tavoite on vahvistaa valtion ja kaupunkiseutujen välistä kumppanuutta ja aiempaa paremmin koota valtion, kaupunkiseutujen ja EU:n resursseja ja suunnata niitä vaikuttavasti.

Yhdennetyn alueellisen kehittämisen toimenpiteitä ovat kansalaistoimijälähtöinen kehittäminen kaupunkialueilla, kestävä kaupunkikehittäminen sekä Itämeren alueen strategian toteuttaminen yhteistyössä muiden Itämeren valtioiden kanssa. Kansalaistoimijälähtöisellä kehittämisellä voidaan tukea, mitä tahansa ohjelman erityistavoitetta. Käytännössä toimilla vaikutetaan pääasiassa toimintojen 4 ja viisi erityistavoitteiden toteutumiseen. Kestävän kaupunkikehittämisen toimenpiteet tapahtuvat kuuden suurimman kaupungin johdolla toimintalinjalla 2, mutta ovat kaikkia kaupunkialueita hyödyntäviä uutta kokeilevia projekteja.

EU:n Itämeren alueen strategialle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseen rakennerahasto-ohjelma tuo merkittäviä mahdollisuuksia. Vaikka strategian lähtökohtana on kansainvälinen yhteistyö, myös alueellisilla paikallistason hankkeilla voi olla huomattaviakin vaikutuksia erityisesti strategian ensimmäisen tavoitteen ”Meren pelastaminen” toteuttamisessa. Itämeristrategia pitää kuitenkin ensisijaisesti nähdä mahdollisuutena paikallistason toimijoille ja hankkeille laajentua ja verkostoitua myös maan rajojen ulkopuolelle jolloin hankkeiden vaikuttavuus ja keskinäinen synergia samalla kasvavat.

4.1 Kansalaistoimijälähtöinen kehittäminen kaupunkialueilla

Ohjelman EAKR- ja ESR-rahoitusta ei käytetä yhteisölähtöisen paikalliskehittämisen toimintamallin tukemiseen. Rakennerahasto-ohjelmalla tuetaan kuitenkin kansalaistoimijälähtöistä kehittämistä kaupunkialueilla. Ao. toimet kohdistuvat erityisesti niille alueille, joilla ei toteuteta maaseutu- ja kalatalousrahastosta rahoitettua yhteisölähtöistä paikallista kehittämistä. Tässä määritelty paikallinen kehittäminen kohdistuisi siten ensisijaisesti isoihin kaupunkeihin ja yli 23 000 asukkaan kuntien keskusta-alueille.

Kaupunkien kansalaistoimijälähtöisessä kehittämisessä tulee toteuttaa ohjelman tavoitteita ja valittujen investointiprioriteettien ja erityistavoitteiden mukaista toimintaa. Toiminnan muodot voivat vaihdella, mutta yhteisenä piirteenä on omaehtoinen, alhaalta ylös suuntautuva, kansalaistoimijälähtöinen paikallinen kehittämistoiminta. Tälle toiminnalle osoitettavasta rahoituksesta sekä käytettävistä investointiprioriteeteista sovitaan alueellisten rakennerahastotoimijoiden tasolla. Hallinnollisista menettelyistä sovittaessa otetaan huomioon alueelliset ja paikalliset puitteet.

Toiminnan tulee olla avointa, laaja-alaista ja osallistavaa. Kehittämistoiminnan suunnittelussa korostetaan strategisuutta. Toiminnan tulee perustua paikallisten toimijoiden yhdessä laatimaan kehittämissuunnitelmaan, jonka päätavoitteina ovat työllistymis- ja ansaintamahdollisuuksien edistäminen sekä sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden lisääminen. Toiminta-alue on perusteltava toiminnallisuuden ja paikallisten olosuhteiden näkökulmasta. Sen ei tarvitse noudattaa maakunta-, kunta- tai ELY-keskuksen maantieteellisiä rajoja.

Tukea myönnetään ohjelmassa määriteltyjen hallinnollisten periaatteiden puitteissa. Kansalaistoimijälähtöiseen kehittämiseen kaupunkialueilla liittyvät kunnat osallistuvat hankkeiden toimintaan omalla rahoituksellaan.

4.2 Kestävä kaupunkikehittäminen

Kaupungit ovat merkittävässä asemassa Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden toteuttamisessa. Kaupunkien kehittämisen kolme keskeistä haastekokonaisuutta ovat kaupunkien uudistumis- ja kilpailukyvyyn vahvistaminen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyys vahvistaminen ja vastaaminen ilmastonmuutoksen haasteisiin mm. eheän yhdyskuntarakenteen kautta. Kilpailukyvyyn vahvistaminen on perinteisesti ollut suomalaisen kaupunkipolitiikan keskeisin painopiste. Sosiaalisen kestävyys vahvistamiseen on Suomen kaupungeissa kuitenkin kasvavaa tarvetta. Kolmantena painopisteenä korostuvat ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaamisen toimenpiteet, erityisesti maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittaminen kaupunkiseuduilla. Yhdyskuntarakenteen eheys mahdollistaa kaupunkilaisille arjen sujuvuuden ja sen että palvelut, työpaikat ja asuminen ovat helposti saavutettavissa.

Kaupungit tai kaupungeissa sijaitsevat organisaatiot ovat ohjelmakaudella 2007–2013 hyödyntäneet rakennerahasto-ohjelman muuta rahoitusta eri tavoilla. Nämä hankkeet eivät kuitenkaan ole kaikilla kaupunkiseuduilla muodostaneet strategista kokonaisuutta. Tässä tarkoituksessa kaupungit laativat kaupunkiseudun rakennerahastosuunnitelman osana kasvusopimuksia. Suunnitelmassa kuvataan tiiviisti, miten kaupunkiseutu aikoo hyödyntää korvamerkittyä kaupunkikehittämisen rahoitusta, muuta EAKR-rahoitusta sekä ESR-rahoitusta. Suunnitelma on painopistetasoinen kaupunkiseudun aie tavoitelluista toimenpiteistä, eikä se muodollisesti sido rakennerahoitusta.

Kestävän kaupunkikehittämisen toimenpiteiden toteuttamiseksi työ- ja elinkeinoministeriö pyysi kaupunkiverkostoilta yhteisiä ehdotuksia kaupunkikehittämisen sisällöiksi. Ehdotukset pyydettiin kansallisten kaupunkien kasvusopimusten hakeutumisen yhteydessä suurilta kaupunkiseuduilta. Menettelyllä pyrittiin vahvistamaan tiivistä kansallisen alue- ja kaupunkipolitiikan ja EU:n koheesiopolitiikan yhteyttä. Kaupunkiverkoston valinnassa kiinnitettiin huomiota suunnitelman innovatiivisuuteen ja ohjelman

tavoitteiden mukaisuuteen. Ahvenanmaa ei toteuta erikseen kestävästä kaupunkikehittämisestä, vaan korvamerkitty rahoitus (taulukko 7) koskee koko Suomea.

Kestävä kaupunkikehittäminen (EAKR-asetus artikla 7) toteutetaan yhdenmukaisen alueellisen strategian pohjalta (ITI). Kestävän kaupunkikehittämisen teemaksi on kansallisessa valmistelussa yhdessä kaupunkien ja alueviranomaisten kanssa määritelty ”uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen” kaupunkien uudistumiskykyä tukevalla tavalla. Painopiste vastaa samansisältöistä rakennerahasto-ohjelman toimintalinjaa 2 (TO1 ja TO4) ja sisältää sen kaikki investointiprioriteetit. Lisäksi ITI-strategia sisältää ESR-toimenpiteitä toimintalinjalla 3 ”Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus ja toimintalinjalla 4 ”Koulutus, ammatitaito ja elinikäinen oppiminen” ja 5 sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta” (TO 8, TO9 ja TO 10). Tuettavien toimien tukea on ITI-strategian mukaisia.

Kestävän kaupunkikehittämisen yhdenmukaisen alueellisen strategian - 6AIKA - Avoimet ja älykkäät palvelut – laatijat ja toteuttajat ovat Suomen suurimmat kaupungit, ns. kuutoskaupungit Helsinki, Espoo, Vantaa, Oulu, Tampere ja Turku. ITI-Strategia on kansallisesti merkittävä: mukana olevissa kaupungeissa asuu 30 % Suomen väestöstä. Kuutoskaupungit ovat Suomen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan keskuksia. Kaupunkien yhteisenä haasteena on parempien palveluiden kehittäminen, kilpailukykyyn edistäminen sekä avoimet ja kestävät toimintamallit. Strategian ensisijainen tarkoitus on vahvistaa Suomen kilpailukykyä käyttämällä suurimpia kaupunkeja uusien innovaatioiden kehitys- ja kokeilu ympäristöinä. Suurimpien kaupunkiseutujen käyttö uusien innovaatioiden kehitysalustana vahvistaa Suomen kilpailukykyä, koska kehitysalusta on riittävän suuri maailmanluokan referenssi kohteeksi. Strategia perustuu kaupunkien omiin integroituihin strategioihin ja toimenpiteiden tuloksellisuutta arvioidaan suhteessa kunkin kaupungin asettamiin tavoitteisiin. Strategian tuloksena syntyvät uudet toimintamallit ovat kaikkien Suomen kaupunkien ja kuntien käytettävissä.

Strategiassa on kolme prioriteettialuetta: avoimet innovaatioalustat, avoin data ja rajapinnat sekä avoin osallisuus. Strategian toteuttamisessa hyödynnetään yhdenmukaisesti sekä EAKR- että ESR-toimenpiteitä. Kaupunkien uudistumis- ja kilpailukykyä vahvistavat mm. uusia innovaatioalustoja kehittävät toimenpiteet (työkalut ja toimintamallit). Ekologista ja sosiaalista kestävyttä vahvistavat ja ilmastonmuutosta torjuvat mm. kaupunkien yleisiä haasteita ratkovat pilottitoimenpiteet (liikenne, lähipalvelut, terveys ym) sekä kuutoskaupunkien avointa dataa hyödyntävät palvelupilotit (avaaminen, hyödyntäminen, julkaisu, eri sektorit ylittävät palvelukokonaisuudet) sekä kaupunkilaisten osallisuutta ja asiointia edistävät palvelumuotoilumalleja ja prosesseja tukevat toimenpiteet.

Kaupungit ovat vapaaehtoisesti muodostaneet strategiaa johtavan johtoryhmän, johon kuuluu kustakin kaupungista yksi edustaja. Johtoryhmä on strategian ylin päättävä toimielin, jonne hanke-esitykset tulevat päätettäväksi ohjausryhmän valmistelun kautta. Johtoryhmä vastaa myös strategian koordinoinnista ja seurannasta yhdessä rahoittajan kanssa. Ohjausryhmä koostuu kaupunkien edustajista, asiantuntijoista ja rahoittajien edustajista. Johtoryhmä valitsee toteutettavat ITI-strategian mukaiset EAKR-hankkeet avoimella ja läpinäkyvällä prosessilla (tarkoituksenmukaisuusharkinta) ja rahoittaja tekee rahoituspäätöksen (laillisuus- ja ohjelmanmukaisuusharkinta). ESR-hankkeiden osalta hankkeet käsitellään normaalin hankeprosessin mukaisesti, jolloin rahoittaja käyttää sekä tarkoituksenmukaisuus- että laillisuusharkintaa. EAKR- ja ESR-toimet käsitellään kuitenkin yhdessä strategian johtoryhmässä ja ohjelman rahoittajat tekevät yhteistyötä strategian tavoitteiden seurannassa. Maakunnat esittävät strategian toteuttamiseen varattavan ESR-rahoituksen, eikä sille aseteta etukäteen korvamerkittyä osuutta.

Taulukko 7 Indikatiivinen kestävä kaupunkikehittämisen EAKR rahoitus

Rahasto / toimintalinja	Indikatiivinen rahoitusosuus	Osuus koko rahaston osuudesta ohjelmassa
TL2 / EAKR	39 459 812 euroa	5 %
Yhteensä	39 459 812 euroa	5 %

4.3 Yhdennetyt alueelliset investoinnit (ITI)

Kestävää kaupunkikehittämistä mm. toteutetaan kuuden suurimman kaupungin muodostaman verkoston laatiman ITI-strategian pohjalta. Tästä kerrotaan tarkemmin edellä luvussa 4.2. Ohjelmakauden aikana voi lisäksi syntyä alueellisten toimijoiden tarpeista lähteviä muita yhdennettyjä investointistrategioita.

Taulukko 8 Indikatiivinen rahoitus muihin yhdennettyihin investointistrategioihin

Toimintalinja	Rahasto	Indikatiivinen rahoitusosuus
1	EAKR	6 568 865
2	EAKR	21 738 467
Yhteensä	EAKR	28 307 332

4.4 EU:n Itämeren alueen strategia

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) hyväksyttiin vuonna 2009 EU:n ensimmäisenä ns. makroaluestrategiana. Se ei sisältänyt uusia rahoitusinstrumentteja, vaan tavoitteena oli tehostaa olemassa olevien EU:n rahoitusvälineiden käyttöä strategiassa esitettyjen tavoitteiden ja painopisteiden toteuttamiseksi. Käytännössä aiemmin suunniteltujen ja jo käynnissä olleiden kansallisten rakennerahasto-ohjelmien uudelleensuuntaaminen kesken ohjelmakauden 2007–2013 osoittautui kuitenkin haasteelliseksi. Itämeren alueen strategiaa ei sisällytetty Suomen rakennerahasto-ohjelmissa hankkeiden valintakriteereihin, koska ohjelmien nähtiin joka tapauksessa yleisesti tukevan strategian tavoitteita. Sen sijaan EURA2007 -seurantajärjestelmää kehitettiin siten, että strategiaa sisällöllisesti tukevat hankkeet voitiin kirjata järjestelmään painopisteittäin mikä mahdollisti niiden seurannan ja raportoinnin.

Vaikka tietoisuus strategiasta näin levisikin viranomaisten ja hanketoimijoiden keskuudessa, pystyttiin Suomen neljästä EAKR-toimenpideohjelmasta vain Etelä-Suomen ohjelmassa merkittävämmässä määrin suuntaamaan rahoitusta Itämeren alueen strategiaa tukeviin hankkeisiin – osuus oli Etelä-Suomessa lähes kolmannes, kun se muissa ohjelmissa oli 5–15 %. Ohjelmakaudella 2007–2013 Itämeren alueen strategiaa tukevat EAKR-toimenpiteet ovat kohdistuneet erityisesti painopisteisiin, jotka liittyvät alueen tutkimus- ja innovointimahdollisuuksien täysimääräiseen hyödyntämiseen, mereen päästettävien ravinteiden määrän vähentämiseen sekä ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen.

Myös ESR-ohjelmassa toteutettiin ohjelmakaudella 2007–2013 Itämeren alueen strategiaa tukevia hankkeita erityisesti eurooppalaisia pk-yrityksiä tukevaan Small Business Act -aloitteeseen liittyvässä painopisteessä (yrittäjyyden edistäminen, pk-yritysten vahvistaminen ja henkilöresurssien käytön tehostaminen). Suomi on myös osallistunut aktiivisesti ESR:n Itämeri-verkoston toimintaan, jossa

tavoitteena on ollut lisätä Itämeren alueen yhteistyötä sekä linkittää Euroopan sosiaalirahaston toimintaa paremmin EU:n Itämeren alueen strategiaan.

Komission vuonna 2012 valmistelemassa Itämeren alueen strategian uudistetussa toimitasuunnitelmassa strategialle esitetään aiemman neljän pilarin sijaan kolmea yleistavoitetta:

- 1) meren pelastaminen
- 2) alueen yhdistäminen ja
- 3) vaurauden ja hyvinvoinnin lisääminen.

Samalla tavoitteita tukevien painopistealueiden määrä nousee 15:stä 17:ään joiden lisäksi strategialla on viisi horisontaalista painopistettä.

Yleistavoitteiden saavuttamista aiotaan myös ryhtyä seuraamaan aiempaa suunnitelmallisemmin mm. indikaattoreiden avulla. Komissio nostaa lisäksi vahvasti esille alueiden ja paikallistason toimijoiden osallistumisen ja sitoutumisen tärkeyden strategian toteutuksessa. Keskeinen periaate on älykäs erikoistuminen (Smart Specialization), joka tarkoittaa alueiden omien vahvuuksien tunnistamista ja niiden systemaattista vahvistamista riittävän kriittisen massan saavuttamiseksi erityisesti Suomen ja monien muiden Itämeren alueen maiden kaltaisissa pienissä jäsenmaissa. Tämä edellyttää oman alueen – maakunnan, suuralueen tai koko Itämeren makroalueen – monimuotoisuuden hyödyntämistä ja alueiden välisen yhteistyön kehittämistä kaikilla tasoilla.

Jotta suomalaisia osaamis- ja innovaatiokeskittymiä voitaisiin edelleen kehittää ja vahvistaa sekä turvata meren pelastamisen yleistavoite, tulee rakennerahastovaroin voida tukea niiden yhteistyötä muiden Itämeren alueen toimijoiden kanssa. Tässä suhteessa EU:n Itämeren alueen strategian linjaukset ohjaavat hanketoimintaa oikeaan suuntaan: yhteistyötä talouden avainsektoreilla ja -klustereissa tarvitaan Itämeren alueen maiden kesken ja laajemmassa kansainvälisessä kontekstissa. Yleisasetuksen artikla 70 tarjoaa mahdollisuuden toteuttaa EAKR-osarahoitteisia toimenpiteitä koko EU:n alueella; tuen määrä voi olla enintään 15 prosenttia kullakin toimintalinjalla. Tämä antaa hyvän lähtökohdan ja kannustaa avoimesti selvittämään uudentyyppisten hankekokonaisuuksien kehittämistä Itämeren alueella. Jo käynnistyneiden hankkeiden kansainvälistymispyrkimyksiä voidaan edesauttaa erikseen haettavan lisärahoituksen avulla. Tämän ”kansainvälisen komponentin” käyttöönottoa selvitetään osana ohjelman hallinnon järjestämistä. Esimerkiksi Tanskan vastuulla oleva pk-yritystoiminnan edistämisen painopistealue on luonteva kansainvälisen hankeyhteistyön foorumi. Itämeren alueen jäsenvaltioiden hallintoviranomaisyhteistyötä tulee tiivistää yhteisten intressien tunnistamiseksi myös muiden painopistealueiden, erityisesti Ruotsin ja Puolan yhdessä vetämän Suomelle tärkeän innovaatio-painopistealueen osalta. Vastaavasti tehostetaan työnjakoa ja yhteistyötä Euroopan alueellisen yhteistyön (EAY) ohjelmien kanssa sekä selvitetään yhteistyömahdollisuuksia myös muiden alueen toimijoiden (kuten HELCOM, Pohjoismaiden neuvosto ja Barentsin neuvosto) kanssa. Myös Bonus 185 –ohjelman 2010-2016 tarjoamia yhteistyömahdollisuuksia Itämeren alueen tutkimus- ja kehittämistoiminnassa pyritään hyödyntämään aktiivisesti. Konkreettisina välineinä yhteistyön parantamisessa ovat esim. ohjelmien väliset viranomais- ja hanketoimijatapaamiset sekä sähköisten hanketietopalvelujen parempi yhteensovittaminen. Myös rakennerahastorahoituksen väheneminen erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa edellyttää yhteistyön tiivistämistä ja päällekkäisyyksien poistamista erityisesti EAY-ohjelmien kanssa.

Etelä- ja Länsi-Suomen näkökulmasta keskeisin EU:n Itämeren alueen strategian tavoitteista on vaurauden ja hyvinvoinnin lisääminen ja tätä tukevia toimia tullaan rahoittamaan erityisesti toimintalinjoilla 2 ja 1. Clean tech -alan nousu yhdeksi uudeksi talouden veturiksi tulee vahvistamaan yrityselämän ja tutkijoiden yhteistyötä Itämeren alueella. Itämeren tilan kohentamiseen liittyviä toimia voitaneen pienessä mittakaavassa rahoittaa toimintalinjalla 2, mutta varsinainen ohjelman panos Itämeren tilan parantamiseen voi tulla epäsuoremmin T&K&I -toiminnan kautta toimintalinjalla 2 ja yritystoiminnan kehittämisen kautta toimintalinjalla 1. Koska logistiikkaan liittyvät infrastruktuuri-investoinnit eivät ole mahdollisia Etelä- ja Länsi-Suomessa, voi alueen mahdollinen panos EU:n Itämeren alueen yhdistämiseen tulla lähinnä T&K&I -

toiminnan myötä. Tällä sektorilla voidaan rakennerahastovaroilla esimerkiksi kehittää älykkäitä liikenne- tai energiaratkaisuja tukevia järjestelmäinnovaatioita. Erityisesti niiden osalta on tarpeellista hakea myös yhteistyökumppaneita Itämeren alueen naapurivaltioista. Itämeren alueen strategian kannalta tärkeitä ovat rakennerahasto-ohjelman lisäksi Etelä- ja Länsi-Suomen alueilla toteutettavat Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat (Itämeren valtioiden välinen ohjelma ja Keskisen Itämeren ja Botnia-Atlantica -rajat ylittävän yhteistyön ohjelmat) ja Kaakkois-Suomi – Venäjä ENI-ohjelma.

Itä- ja Pohjois-Suomen suuralue asemoituu Itämeren alueeseen EU:n pohjoisimpana alueena ja EU:n ulkoraja-alueena Venäjän Federaatioon. On merkille pantavaa, että pohjoinen harvaan asuttu alue on ympäristöllisesti omaleimainen ja Euroopan tasolla luonnonvarojensa ansiosta erityisen lupaava kehityskohde. Itämeren alueen strategian kannalta tärkeitä ovat rakennerahasto-ohjelman lisäksi Itä- ja Pohjois-Suomen alueilla toteutettavat Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat (Itämeren ja Pohjoisen Periferian valtioiden väliset ohjelmat ja Pohjoinen/Nord – rajat ylittävän yhteistyön ohjelma) ja ENI-ohjelmat (Kolarctic ja Karelia). Itä- ja Pohjois-Suomen roolia koko Itämeren alueen osana ja sen strategian toteuttajana selkeyttää ja vahvistaa se, että kaikissa EU-osarahoitteisissa ohjelmissa toteutetaan samansisältöisiä painopistevalintoja. Erityisen tärkeitä tässä mielessä ovat koko pohjoisia harvaan asuttuja alueita koskevat saavutettavuutta (vetovoimaisuutta ja hyviä yhteyksiä), innovaatiotoimintaa ja elinkeinojen kehittämistä koskevat toimenpiteet sekä niiden yhdenmukaisuus erityisesti Suomen ja Ruotsin välillä. Hanke- ja hallintoviranomaisyhteistyön tiivistäminen Ruotsin kanssa on toimien tehokkuuden ja synergiahyötyjen näkökulmasta erittäin tärkeää.

Myös ESR:n toimintaa tuodaan tiiviimmin mukaan strategian toteutukseen. ESR:n hallintoviranomaisten välisessä verkostossa etsitään keinoja tiiviimpään yhteistyöhön kunkin jäsenmaan valitsevien investointiprioriteettien puitteissa. Itämeren alueen ESR-hallintoviranomaisilla on mm. mahdollisuus järjestää yhteisiä temaattisia hankehakuja.

Itämeristrategian sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseksi Itämeren alueen yhteistyötä voidaan toteuttaa elinikäisen oppimisen ja muun koulutuksen osalta esimerkiksi tiivistämällä oppilaitosten, kuten korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen, rajat ylittävää yhteistyötä. Erityisesti nuorten osalta yhteistyön mahdollisuuksia voisivat olla koulutuksen ja työelämän yhteistyö, koulutuksen nivelvaiheisiin liittyvät toimenpiteet, erityisesti toisen asteen opiskeluun hakeutuminen ja opiskelun tehostaminen. Myös opiskelijoiden ja työntekijöiden liikkuvuuden edistäminen sekä sosiaalisen osallisuuden lisääminen ja köyhyyden torjunta erityisesti erilaisten etnisten ryhmien osalta ovat mahdollisia yhteistyökohteita samoin kuin esimerkiksi erilaiset työelämän ja työssä oppimisen kehittämishankkeet.

Itämeren alueen strategian 17:stä painopistealueesta (Priority Area, PA) ja viidestä horisontaalisesta toimenpiteestä (Horizontal Action, HA) Suomella on koordinaatiovastuu kuudessa (PA Nutrients, PA Agri, PA Safe, PA Crime, HA Neighbours ja HA Promo). Rakennerahasto-ohjelman toimenpiteillä on mahdollista vaikuttaa välillisesti niihin kaikkiin, mutta selvimmin naapurimaiden välistä yhteistyötä ja alueellista identiteettiä edistäviin kahteen horisontaaliseen toimenpiteeseen. Yhteistyötä ja yhteydenpitoa niin em. Suomen koordinoimien kuin Itämeristrategian muidenkin painopistealueiden ja horisontaalisten toimien kansallisten kontaktitahojen kanssa tulee tiivistää esim. Itämeristrategian kansallisen yhteyshenkilön johdolla. Kansallista yhteyshenkilöä informoidaan tiiviisti ohjelman toteutumisesta ja hänet kutsutaan aktiivisesti mukaan ohjelmatyöhön liittyviin tilaisuuksiin. Samalla tulee koordinoida myös toimenpiteitä muiden ERI-rahastojen ja EAY-ohjelmien kanssa. Konkreettisina välineinä yhteistyön ja molemminpuolisen tietämyksen parantamisessa ovat esim. ohjelmien väliset viranomais- ja hanketoimijatapaamiset sekä sähköisten hanketietopalvelujen parempi yhteensovittaminen.

Itämeren alueen strategia huomioidaan hankkeiden valintakriteereissä. Viranomaisia kannustetaan järjestämään Itämeristrategian painopisteisiin liittyviä kohdistettuja hankehakuja. Strategian toteutumista seurataan EURA 2014 -seurantajärjestelmässä kaksitasoisesti; viranomaiset merkitsevät järjestelmään erikseen strategian kutakin tavoitetta ja painopistettä suoraan tai vain välillisesti tukevat hankkeet.

Merkintäkriteerien johdonmukaisuuteen ja yksiselitteisyyteen kiinnitetään erityistä huomiota viranomaisten ohjeistuksella ja koulutuksella. Seurantajärjestelmään merkittyjen Itämeristrategiaa tukevien hankkeiden osalta on mahdollista raportoida myös niiden indikaattorituloksia, joista osalla on kytkentä myös Itämeristrategialle asetettuihin indikaattoritavoitteisiin. Näin voidaan konkreettisesti osoittaa Itämeristrategiaa suoraan ja välillisesti tukevien hankkeiden vaikutukset erityisesti Itämeristrategialle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Seurantajärjestelmän avulla hallintoviranomainen voi myös seurata Itämeristrategian toteutusta alue- ja viranomaiskohtaisesti ja tarvittaessa kannustaa ja ohjeistaa viranomaisia strategian toteutuksessa.

Taulukossa 9 on kuvattu ohjelman toimintalinjojen alaisten temaattisten tavoitteiden suoria ja välillisiä vaikutuksia Itämeren alueen strategian kolmeen päätavoitteeseen ja niiden alatavoitteisiin. Voimakkaimmin ohjelman toimenpiteillä voidaan tukea alueen vaurauden lisäämiseen liittyvän tavoitteen toteutumista.

Taulukko 9 Temaattisten tavoitteiden suorat ja välilliset vaikutukset Itämeren alueen strategian tavoitteisiin

		Toimintalinjat ja temaattiset tavoitteet						
		TL1		TL2		TL3	TL4	TL5
EU:n Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteet ja alatavoitteet		TT3	TT4	TT1	TT4	TT8	TT9	TT10
Meren pelastaminen	Meriveden puhtaus		○	○	○			
	Monipuolinen ja terve luonto		○	○	○			
	Puhdas ja turvallinen merenkulku	○	○	○	○			
	Yhteistyön kehittyminen	○	○	●	○	○		
Alueen yhdistäminen	Hyvät kuljetusolosuhteet	●						
	Luotettavat energiamarkkinat	○	○	○	○			
	Alueen ihmisten vuorovaikutus	○	○	○	○	●	●	●
	Yhteistyö taistelussa rajat ylittävää rikollisuutta vastaan					○	○	○
Vaurauden lisääminen	EUSBSR suunnannäyttäjänä sisämarkkinoiden hyödyntämisessä	●	○	●	○	●		
	EUSBSR Eurooppa 2020 -strategian toteuttajana	●	●	●	●	●	●	●
	Itämeren alueen kehittynyt globaali kilpailukyky	●	●	●	●	●	●	●
	Ilmaston muutokseen sopeutuminen, riskien ehkäisy ja hallinta	○	○	○	○			
		● Suora vaikutus			○ Välillinen vaikutus			

5 Harvaan asuttujen ja saaristoalueiden erityistoimet

Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityistoimet

Itä- ja Pohjois-Suomi on Lissabonin sopimuksen 174 artiklan mukainen pohjoinen alue, joka kärsii pysyvistä luontoon ja matalaan väestötiheyteen liittyvistä haitoista. Etelä- ja Länsi-Suomen pohjoisin osa, Saarijärven-Viitasaaren seutu on osa Suomen EU:n liittymissopimuksessa määriteltyä Suomen harvaan asuttua aluetta.

Isojen globaalien haasteiden edessä on oleellista, että pohjoiset harvaan asutut alueet osallistuvat tulevaisuuden haasteiden ratkaisemiseen. Alueen aktiivisuus ja sen tuottama lisäarvo edistävät paitsi Suomen myös Euroopan kasvun ja kehityksen haasteisiin vastaamista. Alueen panos hyvinvoinnin tuottamisessa on etenkin väkilukuun suhteutettuna merkittävä. Arktisen alueen taloudellisen painoarvon nouseminen lisää alueen merkitystä globaalissa taloudessa. Alueella on jo nyt tärkeä rooli teollisissa järjestelmissä paitsi raaka-aineiden tuottajana, myös t&k&i-toimijoina.

Itä- ja Pohjois-Suomi on erityisen haavoittuvainen alue harvan asutuksensa johdosta. Väestötiheys vaikuttaa laajasti yhteiskunnan eri alojen kehittymiseen. Harva asutus yhdistettynä pitkiin etäisyyksiin luo haasteellisen ympäristön alueen kehittämislle ja sen mahdollisuuksien täysimääräiselle hyödyntämiselle. Haasteellisuutta ja erityistoimenpiteiden tarvetta lisäävät alueen korkea työttömyys: Itä- ja Pohjois-Suomen työttömyys on korkeammalla tasolla kuin koko maassa keskimäärin. Lisäksi alueen maakuntien bruttokansantuote asukasta kohden on keskimäärin noin viidenneksen alhaisempi kuin maassa keskimäärin. Alue on hyvin altis maailmatalouden vaihteluille, esimerkkinä paperiteollisuuden ja ICT-toimialan rakennemuutokset. Keskeisin haaste on alueen työllistymismahdollisuuksien parantaminen.

Itä- ja Pohjois-Suomen alueellisen suunnitelman strategiana on vastata laajalla keinovalikoimalla alueen elinkeinotoiminnan kehittämistarpeisiin ja elinkeinorakenteen vahvistamiseen sekä monipuolistamiseen työllisyyden ja kasvun edistämiseksi. Käytettävien keinojen on oltava monipuoliset laajan vaikuttavuuden aikaansaamiseksi. Alueen kehittämisessä on panostettava kehityksen rakenteellisiin esteisiin. Kohteet, joihin voidaan selkeimmin vaikuttaa, ovat alueen saavutettavuus sekä institutionaaliset olosuhteet: erityistoimenpiteet kohdistetaan yritysten kehittämiseen, innovaatio- ja t&k-toimintaan sekä saavutettavuuden kehittämiseen. Itä- ja Pohjois-Suomen harva asutus sekä väestönkehitykseen liittyvät erityispiirteet vaikuttavat laajalti myös sosiaalisen ulottuvuuden kehittämiseen.

Itä- ja Pohjois-Suomi on pitkien etäisyyksien aluetta. Alueen sijainti kaukana Euroopan yhteismarkkinoiden ydinalueilta aiheuttaa merkittävän kilpailukykyhaitan alueen yritystoiminnalle lisäämällä kustannuksia ja vaikeuttamalla saavutettavuutta. Tähän vastataan liikenteeseen ja saavutettavuuteen liittyvien elinkeinotoiminnan kehittymisesteiden poistamisella liikenneinfrastruktuuria kehittämällä.

Yritystoiminnan kehittämisessä panostukset kohdistetaan sekä uuden yritystoiminnan aktivointiin että kasvuhakuisten yritystoiminnan uudistamiseen. Kysyntälähtöinen tuotekehitys, liiketoimintaosaamisen kehittäminen, kansainvälisten markkinoiden avaaminen ja viennin lisääminen sekä tuotannon tehostaminen ovat keskeisiä toimenpiteitä. Huomiota on kiinnitettävä myös pääomien saatavuuteen.

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan osalta panostuksia kohdistetaan alueen elinkeinoja edistävään älykkään erikoistumisen mukaiseen kehittämistoimintaan. Yritysten ja tutkimuslaitosten yhteistyö innovaatiotoiminnassa on keskeisimpiä välineitä. Panostuksia on kohdistettava kunkin alueen kilpailukykyisimpiin toimialoihin, mutta alueella on kyettävä vahvistamaan asemiaan myös uusilla teollisuus- ja palvelualoilla. Tavoitteena on, että korkea osaaminen luo alueelle uutta taloudellista perustaa ja harvaan asutun alueen toimijat pystyvät toimimaan kansainvälisen, korkeaan osaamiseen perustuvan taloudellisen toiminnan edistäjinä.

Harvaan asutun alueen moniin teollisuuden aloihin liittyy positiivisia tulevaisuuden odotuksia. Erityisen suuret odotukset kohdistuvat kaivosteollisuuden nousuun. Luonnonvarojen hyödyntämiseen ja niiden kansainväliseen kysyntään liittyy suuria toimeentulomahdollisuuksia sekä pitkän aikavälin työllisyysmahdollisuuksia. Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden luonnonvaroja on pystyttävä hyödyntämään ja jatkojalostamaan kestäväällä sekä energia- ja resurssitehokkaalla tavalla. Panostuksia kohdistetaan elinkeinotoiminnan ympäristövaikutusten vähentämiseen sekä ympäristömyönteisten innovaatioiden ja elinkeinomahdollisuuksien kehittämiseen.

Itä- ja Pohjois-Suomella on erityisen suuri uusiutuvan energian tuotantopotentiaali sekä metsä- ja maatalouden kehitysmahdollisuudet. Alue kykenee merkittäväällä tavalla edistämään Suomen energia- ja ilmastovaroitusten täyttämistä. Vaikuttavuuden saavuttamiseksi tavoitteita viedään eteenpäin osana kaikkia kehittämistoimenpiteitä. Energia- ja ilmastotavoitteita edistetään yritystoiminnan kehittämisen kautta, t&k-toiminnan kautta sekä liikenteen kehittämisen kautta. Energia- ja materiaalitehokkuuden edistäminen edellyttää harvan asutuksen ja pitkien etäisyyksien alueella hajautettujakin ratkaisuja.

Alueen kehittämisessä tarvitaan aktiivista työllisyyspolitiikkaa ja erityisosaajien huomioimista työelämän kehittämisessä ja työolosuhteiden luomisessa. Se voi tarkoittaa esimerkiksi etä- ja osa-aikatyön mallien kehittämistä tai muita työelämän ja alueen vetovoimatekijöiden yhdistämistä kilpailukykyisten työmarkkinoiden luomiseksi.

Pitkät etäisyydet asettavat erityisiä haasteita myös palveluiden, koulutuksen ja työpaikkojen saavutettavuudelle. Palveluiden turvaaminen edellyttää uudenlaisia toimintatapoja ja innovaatioita palveluiden tuottamiseen. Verkostomaisen toiminnan merkitys korostuu, jotta kaikkien aktiivisten toimijoiden resurssit ja osaaminen voidaan yhdistää ja hyödyntää. Syrjäisten seutujen elinkeinojen säilymiseen ja uusien synnyttämiseen ratkaisuja tuovat myös työntekijöiden muunto- ja lisäkoulutukset sekä työvoiman liikkuvuuden edistäminen. Erityisesti ammatillisen koulutuksen saavutettavuuteen tarvitaan uudenlaisia, paikallisiin osaamistarpeisiin vastaavia ratkaisuja. Tällaisia voivat olla räätälöidyt täydennys- ja oppisopimuskoulutukset, sekä etä- ja verkko-opetuksen tarjoamat mahdollisuudet. Tutkimus- ja oppilaitosten verkostoitumisella kansallisesti ja kansainvälisesti on mahdollista löytää harvaan asutulle alueelle uusia mahdollisuuksia ja sosiaalisia innovaatioita.

Nuorten koulutus- ja työmahdollisuudet turvaavat parhaiten ikääntyvän väestön mahdollisuudet saada palvelut ja jäädä alueella. Myös toimintakyvyn turvaamiseen työurien pidentämiseksi tarvitaan harvaan asutuilla alueilla toimia. Työorganisaatiot ovat hajallaan ja tarvitaan verkostoja ja kohdennettumpia toimia työntekijöiden saavuttamiseksi ja toimien vaikuttavuuden turvaamiseksi. Nuorten osallisuus ja koulutusmahdollisuuksien kehittäminen vaativat moniammatillista toimintaa sekä yhteisöllistä vastuuta nuorten asemasta. Tämän vuoksi on kehitettävä uudenlaista, harvan asutuksen alueelle soveltuvaa toimintaa sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Julkisten palveluiden saatavuuden heiketessä järjestöjen tuottamien palvelujen merkitys on lisääntynyt.

Lapin maakunnassa sijaitsee Euroopan ainoa alkuperäiskansan, saamelaisten, kotiseutualue. Pohjois-Suomessa ja Lapissa saamelaiset kehittävät aktiivisesti ja omaehtoisesti saamelaisalueen elinkeinoja ja kulttuuria rahoitusohjelmien luomilla resursseilla. Lapissa on vuodesta 1996 lähtien saamelaisilla on ollut kotiseutualueellaan kieltä ja kulttuuria koskeva perustuslain mukainen itsehallinto, jolle kuuluvia tehtäviä hoitaa saamelaisten vaaleilla valitsema parlamentti, Saamelaiskäräjät. Elinkeinojen ja kulttuurin välinen yhteys on erittäin tärkeä saamelaisessa yhteiskunnassa. Perinteiset saamelaiset elinkeinot, kuten poronhoito, metsästys, kalastus ja saamelainen käsityö ovat saamelaisen kulttuurin perusta ja sen vuoksi on ratkaisevaa, että niillä on myös jatkossa mahdollisuus kehittyä ja vahvistua. Osaamisen kehittäminen ja tiedonsiirto yhdistettynä saamelaiseen elinkeinoelämään, kulttuuriin ja perinteisiin ovat perusedellytyksiä saamelaisen kulttuurin ja identiteetin säilymiselle. Saamelaiskäräjät laativat oman saamelaiskulttuuriosionsa Lapin maakuntaohjelmaan 2014–2017. Siinä linjataan myös saamelaisalueella tehtävät rakennerahastohankkeet hankkeet.

Saariston erityistoimet

Saaristoisuus ja vesistöisyys on Suomelle tyypillinen laaja ilmiö. Suomi on suhteessa maa-alaan maailman suurin vesistömaa ja Euroopan suurin saaristomaa saarten määrällä mitattuna. Suomessa on kokonaisuudessaan 317 000 kilometriä rantaviivaa, 53 000 km² merta, 76 000 saarta (koko yli puoli hehtaaria), 56 000 järveä (koko yli hehtaarin) ja 647 jokea. Vesistöisyys rikkoo maan rakennetta aiheuttaen lisäkustannuksia elinkeinoelämälle ja yhdyskunnille. Se avaa kuitenkin myös laajoja mahdollisuuksia matkailulle ja muulle yritystoiminnalle, virkistykselle sekä laadukkaalle kokoaikaiselle ja osa-aikaiselle asumiselle.

Saariston taantuva väestökehitys on noudatellut muun maaseudun laskevaa väestökehitystä. Syynä on maatalouden, kalatalouden, jalostuksen ja palvelujen työpaikkojen väheneminen. Myös valtio on vähentänyt suuresti työpaikkojaan saaristossa. Ympäristöhallinto on luonut saaristoon uusia työpaikkoja, joilla on vähäiseltä osin korvattu valtion työpaikkavähennyksiä.

Saariston kehittämisen strategisena päämääränä on edesauttaa Suomen mahdollisuuksia hyödyntää laajassa saaristossaan olevia yritystoiminnan mahdollisuuksia ja näin vahvistaa elämyksiä tuottavan ja muun taloutensa kasvua sekä tasoittaa vesistön rikkoman rakenteen aiheuttamia haittoja saaristoalueille ja niiden yrityksille. Rakennerahastoilla tuetaan saaristossa toimivien tuotannollisten ja palveluyritysten kehittämistä ja uusien yritysten perustamista tukemalla koulutuksen, neuvonnan sekä taloudellisen tuen avulla yritysten kasvua, tuotteiden laatutason nostamista, markkinointia, verkottumista ja kansainväistymistä sekä paikkaan sitomattoman työn teon mahdollisuuksia.

Matkailu ja yksityiset palvelut, etätyö ja pendelöinti ovat saariston kasvavia elinkeinoja. Rakennerahasto-ohjelman toimet voivat kohdistua juuri saaristo- ja vesistömatkailun toimijoiden verkottamiseen, tuotteiden kehittämiseen sekä markkinoinnin parantamiseen. Pienimuotoisen kalatalouden ja maatalouden sekä näihin liittyvän jalostuksen ja suoramyyntin kehittämiseksi on avautumassa uusia mahdollisuuksia lähiruuan arvostuksen nousun ja matkailun kehityksen myötä. Saariston työttömiä nuoria voidaan kouluttaa matkailun sekä luonnon hoidon ja opastuksen sekä kiinteistönhoidon tehtäviin. Lisäksi voidaan turvata saaristo- ja vesistöalueiden yritysten ja ikääntyvien kansalaisten palvelut kehittämällä sähköisiä ja liikkuvia palveluja.

6 Hallinto

6.1 Viranomaiset

Viranomainen	Viranomaisen nimi ja yksikkö	Viranomaisen johtaja
Hallintoviranomainen	työ- ja elinkeinoministeriö/alueosasto	ylijohtaja Taina Susiluoto
Todentamisviranomainen	työ- ja elinkeinoministeriö/henkilöstö- ja hallintoyksikkö	henkilöstö- ja hallintojohtaja Mikko Salmenoja
Tarkastusviranomainen	valtiovarainministeriö/valtionvarain controller -toiminto	Apulaiscontroller Esko Mustonen
Komission maksujen saaja	työ- ja elinkeinoministeriö/henkilöstö- ja hallintoyksikkö	henkilöstö- ja hallintojohtaja Mikko Salmenoja

6.2 Kumppanit

Ohjelmatyö kumppanuudessa

Alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa säättävä lainsäädäntö määrää työ- ja elinkeinoministeriön 2007–2013 ohjelmakauden Suomen hallintoviranomaisena valmisteluvastuuseen rakennerahasto-ohjelman osalta.

Rakennerahasto-ohjelman valmistelua varten perustettiin EU:n alue- ja rakennepolitiikan 2014+ toteutusta valmisteleva työryhmä. Työryhmän muodostivat työ- ja elinkeinoministeriön johdolla seuraavat valtion hallinnon organisaatiotahot sekä aluekehitysviranomaistahot: opetus- ja kulttuuriministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä maakunnan liitot. Työryhmän työn osallistuvat kumppanuustahot on esitelty myöhempanä tässä tekstissä. Työryhmän tehtävänä oli mm. tehdä ehdotukset niiksi sisällöllisiksi painopisteiksi, joihin rakennerahastovarot keskitetään, tehdä esitys ohjelmarakenteesta, ohjelma-alueista ja ohjelmien painopistealueista sekä hallintomallista ja selvittää koheesiovarojen jakokriteereitä ja niiden vaikutuksia, jotta voidaan vaikuttaa lopullisiin budjetti- ja sisältöehdotuksiin sekä varojen jaon kriteereihin.

Valtioneuvoston nimeämä alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunta käsitteli rakennerahasto-ohjelman ja kumppanuussopimuksen valmistelua. Alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunnassa on ministeriöiden, ELY-keskusten ja maakunnan liittojen lisäksi tärkeimpien työmarkkina- ja elinkeinojärjestöjen, ympäristöjärjestöjen ja sukupuolten tasa-arvoa edistävien järjestöjen edustus (Valtioneuvoston asetus alueiden kehittämisestä 1837/2009, Art. 1). Ohjelman valmistelua on käsitelty myös ohjelmakauden 2007–2013 EAKR- ja ESR-toimenpideohjelmien seurantakomiteoissa, joiden jäsenistössä on edustettuina kumppanit (Valtioneuvoston asetus rakennerahastoista 311/2007, muutokset 799/2008 ja 1656/2009, Art.17). Ohjelman valmisteluun nimetyt tahot on valittu em. asetusperustan mukaisesti noudattaen kuluva kauden tilannetta.

EU:n alue- ja rakennepolitiikan 2014+ toteutusta valmisteleva työryhmä ja Alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunta ovat olleet keskeiset valmistelufoorumit, joissa eri tahot ml. talous- ja sosiaalipartnerijärjestöt ja sidosryhmät ovat keskustelleet rakennerahasto-ohjelman sisällöistä, arviointihavainnoista, painopistevalinnoista ja muista rakennerahasto-ohjelmaan liittyvistä kysymyksistä. Järjestökumppanit ovat vaikuttaneet kannaltaan keskeisten sisältökokonaisuuksien työstöön ja korostaneet ohjelman keskittämistä. EU:n alue- ja rakennepolitiikan 2014+ toteutusta valmistelevan työryhmän työskentelyn lisäksi TEM on järjestänyt valmistelua tukevia ja koordinoivia työkokouksia, fokustyöryhmiä muita keskustelua eri tahojen kanssa (mm. erityistavoitteet, indikaattorit). TEM on julkaissut keskeisen valmistelua tukevan materiaalin ja viimeisimmät versiot asiakirjoista verkkopalvelussaan. EU:n alue- ja rakennepolitiikan 2014+ toteutusta valmistelevan työryhmän aineistot ovat olleet verkkopalvelun ekstranet-versiossa.

Hallinnon ja alueiden kehittämisen ministerityöryhmän linjaukset

Kumppanuuselimissä ei saavutettu yhteistä näkemystä ja asioita linjattiin poliittisesti valmistelun vauhdittamiseksi. Hallinnon ja alueiden kehittämisen ministerityöryhmä (HALKE) linjasi maaliskuussa 2012 valmistelua ohjelmarakenteen, välittävien toimielimien ja maakunnan yhteistyöryhmien aseman osalta. HALKE linjasi syyskuussa 2012 rakennerahasto-ohjelman 2014–2020 painopisteet ja kesäkuussa 2013 ohjelman toimintalinjojen temaattiset tavoitteet, erityistavoitteet ja pääasiallisen tuettavan toiminnan. HALKE linjasi syyskuussa 2013, että elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskusten osalta neljä keskusta erikoistuvat rakennerahastohallintoon.

Kumppanuusperiaate valmistelussa

Rakennerahasto-ohjelman valmistelua ohjaa sekä suomalainen hallintoperinne, joka korostaa kuulemista että voimassa oleva alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa säättävä lainsäädäntö, jossa on määritelty kumppaneiden osallistumisesta EU:n rakennerahasto-ohjelmien valmisteluun ja toteutukseen.

Alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa koskevissa säädöksissä (Laki alueiden kehittämisestä 1651/2009, Art. 27; Rakennerahastolaki 1401/2006, Art. 4 ja 6) todetaan, että ohjelmia valmistellaan yhteistyössä valtion viranomaisten, maakuntien liittojen, kuntien ja muiden ohjelmien toteuttamiseen osallistuvien julkis- ja yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden ja yhteisöjen kanssa. Rakennerahasto-ohjelman valmistelua varten perustetussa EU:n alue- ja rakennepolitiikan 2014+ toteutusta valmistelevassa työryhmässä työhön osallistuivat seuraavat kumppanuustahot: Kuntaliitto, Sekes (Seudulliset kehittämisyhdistykset ry), Keskuskauppakamari, SAK, AKAVA, STTK, EK, MTK, Suomen yrittäjät, Nytkis (Naisjärjestöt Yhteistyössä ry) ja Suomen luonnonsuojeluliitto. Työryhmä kuuli myös muita tahoja. TEM on neuvotellut erikseen rakennerahasto-ohjelmasta saamelaisten edustajan kanssa 6.6.2013. Ohjelman valmisteluprosessissa on ollut mukana sukupuolten välisen tasa-arvon asiantuntijoita sekä ympäristöhallinnon asiantuntijoita. Kuulemistilaisuus ohjelman toteutuksen kannalta oleellisille järjestöille ja muille sidosryhmille järjestettiin 3.5.2013.

Alueiden valmistelussa kumppanuusperiaate on toteutettu sekä maakunnan yhteistyöryhmien (MYR) että avoimien kuulemis- ja keskustelutilaisuuksien kautta. MYR:ssä ovat edustettuina maakunnan liitot ja niiden jäsenkunnat, ohjelmaa rahoittavat valtion viranomaiset sekä alueen kehittämisen kannalta keskeiset tahot,

kuten työmarkkina- ja elinkeinojärjestöt, sekä muut kansalaisyhteiskuntaa edustavat tai ympäristöjärjestöt ja sukupuolten tasa-arvoa edistävät järjestöt. Mahdollisuus tiedonsaantiin ja vaikuttamiseen on toteutunut myös maakunnallisten ja suuralueittaisten kuulemis- ja informaatiotilaisuuksien kautta. Tilaisuuksissa on ollut mukana kuntien, järjestöjen, koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden, kehittämissyhtiöiden, teknologiakeskusten sekä elinkeino- ja yritysalamme edustajia. Ohjelman valtakunnallisen toiminnan valmistelussa kumppanien kuuleminen on toteutunut pääosin EU:n alue- ja rakennepolitiikan 2014+ toteutusta valmistelevassa työryhmän työskentelyn myötä. Kansalaisten ja sidosryhmien ohjelman valmisteluun osallistamisesta huolehditaan myös SOVA-prosessin kautta.

Ohjelman julkinen kuuleminen järjestettiin samanaikaisesti SOVA-lain mukaisen kuulemismenettelyn kanssa (24.9.-28.10.2013). Lausuntopyyntö kohdistettiin erillisellä kirjeellä mm. kaikille ministeriöille, ELY-keskuksille, maakunnan liitoille sekä alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunnassa edustettuina oleville järjestöille sekä saamelaiskäräjille. Lisäksi julkisesta kuulemisesta ilmoitettiin maakuntien pääasanomalehdissä, sosiaalisessa mediassa ja ministeriön Internet-sivuilla. Ohjelmasta jätettiin yhteensä 100 lausuntoa. Koska kumppanit olivat jo aiemmin olleet tiiviisti mukana ohjelman valmistelussa, kuulemisen yhteydessä ei noussut enää esille aivan uusia näkökulmia. Kumppanit ovat ohjelman rahoittajia, tuensaajia ja hyödynsaajia, joten heidän asiantuntemustaan ja käytännön kokemustaan hyödynnettiin parhaiten valmisteluprosessin alkuvaiheessa (mm. alueellisten suunnitelmien valmistelun yhteydessä). Ohjelman painopisteisiin, rahoituksen ja yhteen valtakunnalliseen ohjelmaan oltiin pääosin tyytyväisiä, vaikkakin täysin vastakkaisiakin mielipiteitä esitettiin. Ohjelmien julkisten kuulemisten kautta saadut kommentit vaikuttivat kun mm. rahastojen tulosten kuvaamisen terävöittämiseen ja kestävästä kaupunkikehittämisen toimien täsmentämiseen. Kumppanit korostivat näkökannoissaan mm. Suomen saamia maakohtaisia suosituksia ikääntyvän työvoiman ja pk-yritysten kilpailukykyyn osalta. Kumppanit vaikuttivat siihen, että naisten ja miesten välinen tasa-arvo näkyy ohjelmassa vahvemmin valtavirtaistettuna. Erityisesti alueelliset kumppanit vaikuttivat siihen, että Itä- ja Pohjois-Suomen alueella toteutettavaan elinkeinoelämää tukevaan pk-yritysten kannalta tärkeiden liikenne- ja logistiikkayhteyksien parantamiseen on kiinnitetty aluekehitysrahaston osalta huomiota. Kumppanit myös vaikuttivat siihen, että kaupunkiseutujen paikallista yhteisölähtöistä kehittämistä tuetaan omana kansallisenä sovelluksena rakennerahastoilla. Kuulemisen yhteydessä esitettiin laajasti alueellisen näkökulman vahvistamista ohjelmassa ja ohjelman rakenteen muuttamista asiakasystävällisemmäksi. Ohjelman tarkasti määritellyt sisältövaatimukset eivät kuitenkaan sallineet näitä muutoksia. Palautteen perusteella päätettiin liittää asiakirjaan myös puhtaasti kansallinen liite, jossa kuvataan alueiden erilaisuutta. Lisäksi alueelliset suunnitelmat voidaan muokata ohjelmaa paremmin hakijoiden käyttöön soveltuviksi asiakirjoiksi. Kuulemisen yhteydessä tuli esillä lisäksi lukuisia pienempiä täydennyksiä, korjauksia ja kehittämis ehdotuksia, jotka voitiin huomioida sellaisenaan.

SOVA-menettely

Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista vastaa työ- ja elinkeino-ministeriö. Yleisöllä ja viranomaisilla on ollut mahdollisuus esittää mielipiteensä ja vaikuttaa ohjelman ja ympäristöarvioinnin suunnitteluun sen aloitusvaiheessa ja arvioinnin aikana. Valtioneuvoston linjattua 27.9.2012 ohjelmavalmistelun sisällölliset painopisteet julkaistiin 5.10.2012 ilmoitus Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman 2014–2020 valmistelun ja siihen liittyvän ympäristöarvioinnin aloittamisesta sekä käynnistettiin ympäristöviranomaisten kuuleminen ympäristöselostuksen sisällöstä (5.10.–16.11.2012).

Syyskuussa 2012 laaditun osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) mukaisesti molemmista alueellisista suunnitelmista laadittiin niiden valmistelun yhteydessä ympäristöselostus (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005 sekä sitä täydentävä valtioneuvoston asetus 347/2005). Etelä- ja Länsi-Suomen alueellisen suunnitelman osalta ympäristöselostuksen laadinnasta vastasi Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Itä- ja Pohjois-Suomen alueellisen suunnitelman osalta Pohjois-

Pohjanmaan liitto. Molemmissa huomioitiin myös valtakunnalliset teemat. Ympäristöselostukset valmis-
tuivat tammikuussa 2013 samanaikaisesti alueellisten suunnitelmien kanssa.

Valtakunnallisia teemoja sekä alueellisia suunnitelmaluonnoksia ja niistä laadittuja ympäristöselostuksia
koskeva kuulemismenettely toteutettiin 25.1.–1.3.2013. Saatua palautetta käsiteltiin 18.3.2013 järjes-
tetyssä työpajassa, jossa käynnistettiin myös koko Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman ympäristö-
selostuksen valmistelu alueellisista suunnitelmista laadittujen selostusten pohjalta.

Yleisölle annettiin mahdollisuus esittää mielipiteitä ohjelmaluonnoksen sekä siitä laaditun ympäristö-
selostuksen sisällöstä 24.9. - 28.10.2013. Kuulemisesta ilmoitettiin maakuntien päälehdissä. Kuulemis-
aineisto oli nähtävillä työ- ja elinkeinoministeriön internet-sivuilla osoitteessa www.tem.fi/ohjelma2014.
Lisäksi ohjelmaluonnoksen osalta pyydettiin erikseen lausunnot keskeisiltä viranomaisilta ja järjestö-
tahoilta. Ohjelmaluonnoksesta ja ympäristöselostuksesta pyydettiin erikseen lausunnot myös ELY-keskuksilta,
ympäristöministeriöltä, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöltä ja opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Kuulemismenettelyn päättymispäivään mennessä saapui yhteensä 100 erillistä kannanottoa tai kom-
menttia. Saatu palaute liittyi sekä ohjelmaluonnokseen että ympäristöselostukseen ja siitä laadittiin
yhteenvedot päätyypeittäin. Osa palautteesta oli yleisluontoista ja osa liittyi asiakirjojen rakenteeseen tai
erillisiin yksityiskohtiin. Palaute on soveltuvien osien otettu huomioon ohjelman valmistelussa.

Kumppanuusperiaate ohjelman toteutuksessa

Rakennerahasto-ohjelman toteutuksen kannalta oleelliset järjestöt ja muut sidosryhmät osallistuvat
ohjelman toimeenpanoon, seurantaan ja arviointiin valtakunnallisella tasolla seurantakomitea-
työskentelyssä ja alueellisella tasolla maakuntien yhteistyöryhmätyöskentelyssä. Järjestö- ja
sidosryhmäkumppanien aktiivinen osallistuminen ohjelmaan liittyvään tiedottamiseen järjestetään osana
TEM:n vetämää rakennerahastoviestintää. Välittävänä toimieliminä toimivat viranomaiset ohjaavat ja
neuvovat järjestötoimijoita rahoituksen hakemisessa ja hankkeiden toteutuksessa samoin kuin muita
hanketoimijoita erityisesti huomioiden pienten järjestöjen ja toimijoiden tarpeet.

7 Koordinaatio

Rakennerahastojen, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston ja Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (myöh. ERI-rahastot) kesken pyritään rahoituksen täydentävyyteen, mikä ei tarkoita tiukkaa työnjakoa, vaan tuloksellista rahoituskokonaisuutta. Usein hankkeet sisältävät elementtejä, jotka soveltuvat useamman rahaston rahoitettavaksi. Näissä tapauksissa rahoittava rahasto valitaan pääsääntöisesti hankkeen ensisijaisen tavoitteen ja toiminnan mukaisesti. Aina kuitenkin noudatetaan myös muiden rahastojen yleisiä periaatteita. Kansalliset ja alueelliset säädökset, ohjeet ja koordinaatiomekanismit varmistavat, että rahastot toimivat täydentävästi ja välttävät kaksoisrahoitusta.

Maantieteellisesti maaseuturahaston rahoitus painottuu harvaan asutulle maaseutualueelle ja ydinmaaseudulle, kun taas EAKR- ja ESR-rahoitus kohdistuvat pääasiassa taajamiin ja kaupunkikeskustoihin. Yhteisiä rahoituksen kohteita ovat mm. maaseudun mikroyritykset ja liiketoiminta-alueista matkailu, uusiutuva energia, biotalous, tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta sekä saavutettavuus.

Maaseuturahastosta voidaan rahoittaa toimialaa rajoittamatta investointeja maaseutualueilla ilman maatilakyläkenttää tai maatilayhteydessä toimivissa mikroyrityksissä. EAKR:sta ei rahoita maataloutta tai maataloustuotteiden ensiasteen jalostuksen yrityksiä eikä pääsääntöisesti maataloilla toimivia yrityksiä, mutta EAKR-toimet voivat tukea niitä välillisesti erilaisten kehittämishankkeiden kautta sekä rahoittamalla mm. biotaloutta ja uusiutuvan energian käyttöön liittyviä hankkeita.

EAKR-toimet täydentävät ja tukevat maaseudun kehitystä erityisesti laajoissa, alueellisissa ja sitä laajemmissa kehittämistoimissa sekä investoinneissa, jotka tukevat yhteyksien ja infrastruktuurin kehittämistä, asukkaiden elinolosuhteiden ja palveluiden kehittämistä. Myös, tutkimustoiminta ja yhteistyö eri toimijoiden, verkostoitumisen tukeminen sekä innovaatioiden käyttöönoton tehostaminen, joka ulottuu maaseutualueille, ovat merkittäviä EAKR-rahoitteisia toimia maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistamisen kannalta. Maaseuturahaston toimin tuetaan erityisesti *paikallistason* kehitystoimintaa maaseudun elämänlaadun parantamiseksi ja vastaavasti EAKR rahoittaa paikallistason toimia kaupunkialueilla. ESR:n tukemilla toimilla voidaan kehittää eri teemoihin ja aihe-alueisiin liittyvää osaamista ja osaamistarjontaa ja siten varmistaa ao. aloilla toimivien yritysten ja organisaatioiden tarvitseman työvoiman saatavuutta. Rakennerahastoilla voidaan luoda edellytyksiä ja kehittää osaamista Horisontti 2020 -ohjelman hankkeisiin osallistumiseksi ja vastaavasti hyödyntää rakennerahastohankkeissa Horisontti 2020-ohjelman tuloksia. EAKR:n avoimen dataa liittyvissä hankkeissa yritykset ja yhteisöt saavat käyttöönsä tietoa standardisoiduilla alustoilla, jota voivat hyödyntää esim. Verkkojen Eurooppa (CEF) hankkeissa.

EAKR- ja ESR-toimien täydentävyyttä ja yhteensovittamista edistää molempien rahastojen toimien sisällyttäminen samaan ohjelmaan. Rahastojen keskinäinen synergia on parhaimmillaan, kun EAKR:n taloudellista kasvua tukevat investointipanokset mm. pk-yritysten kilpailukykyyn ja innovaatiojärjestelmän kehittämiseen yhdistetään ESR:n sosiaalista ja inhimillistä pääomaa lisääviin toimiin työllisyyden koulutuksen ja sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi. Rahastojen työnjako on myös aiempaa selvempi. Mm. pk-yritystoiminnan kehittäminen on pääosin EAKR-toimintaa ja ESR täydentää sitä keskittymällä älykkään erikoistumisen edellyttämään kasvu- ja rakennemuutosalojen osaamisen kehittämiseen.

ERI-rahastojen toimien keskinäinen täydentävyys tulee käytännössä hyvin esiin *EU:n Itämeren alueen strategian* toteutuksessa. Maaseuturahaston ja EMKR:n rahoittamat hankkeet kohdistuvat korostetummin Itämeristrategian yleistavoitteeseen ”Meren pelastaminen”, esim. meriveden laadun parantumiseen vaikuttavien kala- ja maataloudessa tehtävien ympäristötoimien kautta. Vastaavasti rakennerahastojen toimenpiteillä edistetään sekä strategian yleistavoitetta ”Alueen yhdistäminen” (lähinnä kuljetusolosuhteiden ja alueen ihmisten vuorovaikutusmahdollisuuksien parantamisen osalta) että erityisesti yleistavoitetta ”Vaurauden lisääminen” jonka alatavoitteissa mainitut teemat muodostavat myös rakennerahasto-ohjelman sisällöllisen ytimen.

Keskushallinnon tasolla ERI-rahastojen täydentävyyden koordinoinnista ja yhteensovittamisesta vastaa valtioneuvoston asettama alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunta. Toimintaa johtaa työ- ja elinkeinoministeriö tiiviissä yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Lisäksi seurantakomiteat käsittelevät eri ohjelmien tilannetta ja yhteensovituksessa esiin nousevia kysymyksiä.

ERI-rahastojen seurantakomiteoiden jäsenistössä huomioidaan rahastojen edustus. Ristikkäiset jäsenyydet vahvistavat koordinaatiota ja varmistavat tiedon leviämisen ohjelmien tuloksista ja pullonkauloista. Seurantakomiteat voivat pitää tapauskohtaisesti myös yhteiskokouksia. Yhteiskokous voidaan järjestää esimerkiksi yhteisten arviointitulosten analysoimiseksi tai mikäli kumppanuussopimukseen kohdistuu muutostarpeita.

ERI-rahastojen yhteisten tavoitteiden pohjalta voidaan toteuttaa rahastojen toimien yhteistä arviointia. Yhteinen arviointi mahdollistaa tulosten tarkastelun kokonaisuutena, jolloin ERI-rahastojen täydentävyys tulee parhaiten esiin. Yksilöidyt teemat määritellään yhteisessä arviointisuunnitelmassa.

ERI-rahastojen tehokkaan hyödyntämisen turvaamiseksi tiedonsaanti ohjelmien sisällöistä, hakuajoista, rahoitettavista hankkeista, rahoittajista ja hyödynsaajista tulee olla helposti hakijoiden saatavilla. ERI-rahastoille avataan yksi yhteinen internet-portaali, joka sisältää helposti ja lyhyesti keskeiset asiat tavoitteista ja rahoitettavista toimista. Sivusto sisältää edelleen linkkejä tarkempiin ohjelmakohtaisiin sivustoihin.

Toimintalinjan 2 toimilla on mahdollista välillisesti edistää Suomen Natura-alueiden hoidon priorisointisuunnitelman (PAF) toteutumista, mutta pääasiassa Suomi käyttää suunnitelman rahoittamiseen muita EU- tai kansallisia rahoituslähteitä.

Alueellisella tasolla kansallisten ja Euroopan unionin osarahoittamien ohjelmien toimeenpanon yhteensovittamista varten asetetaan maakunnan yhteistyöryhmä (MYR). Yhteistyöryhmä voi lisäksi perustaa erillisen jaoston maaseuturahastosta rahoitettavien toimenpiteiden alueellista tarkastelua ja muihin alueellisiin toimenpiteisiin tapahtuvaa yhteensovitusta varten.

Maakunnan kehittämisen tavoitteet määritellään neljävuotisessa maakuntaohjelmassa. Se sisältää maakunnan mahdollisuuksiin, tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, kuvauksen maakunnan kehittämisen kannalta keskeisistä hankkeista ja muista olennaisista toimenpiteistä sekä suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. Lapin maakunnassa maakuntaohjelmaan sisältyy saamelaiskulttuuria koskeva osio. Saamelaiskulttuuria kehitetään sekä kansallisten rakennerahastovarojen että kansainvälisten ohjelmien (Interreg IV A Pohjoinen - ohjelma, Kolarctic CBC -ohjelma ja Pohjoinen periferia ja Arktinen –ohjelma) kautta. Saamelaiskulttuurin kehittämishankkeet ovat luonnostaan monen maan välisiä ja siksi kansainvälisten ohjelmien rooli on merkittävä erityisesti saamelaisten kieleen, kulttuuriin sekä palveluiden saavutettavuuteen liittyvissä hankkeissa. Lapin maakuntaohjelman tavoitteiden toteutumisen osalta Interreg Nord, ENI sekä pohjoisen periferian ohjelmilla on kokonaisuudessaan kansallisen kehittämisen rinnalla merkittävä rooli.

Maakunnan liiton johdolla valmistellaan kahden vuoden välein maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma MYR:n hyväksyttäväksi. Toimeenpanosuunnitelmassa suunnataan maakuntaan osoitettua rakennerahastorahoitusta sekä muuta alueen kehittämiseen vaikuttavaa rahoitusta. MYR edesauttaa laajojen, aluekehittämisen kannalta merkittävien hankkeiden toteuttamista sekä niiden rahoitusta monirahastoisesti. MYR voi antaa lausunnon sen alueelle kohdistuvista rakennerahasto-ohjelman valtakunnallisista teemoista. MYR saa tiedoksi maaseudun ja kalatalouden kehittämiseen liittyvät suunnitelmat ja raportit yhteensovituksen turvaamiseksi. Se myös raportoi rakennerahasto-ohjelman toteuttamisesta ja tarvittaessa esittää hallintoviranomaiselle rakennerahasto-ohjelmaa koskevista muutostarpeista, sekä tiedottaa rakennerahasto-ohjelman toimeenpanosta.

ELY-keskukset ovat suurin ERI-rahastojen toimien rahoittaja. ELY-keskukset vastaavat oman toimintansa organisoinnista ja koordinoinnista siten, ettei niiden rahoittamisessa hankkeissa synny päällekkäistä rahoitusta (erityisesti yritysrahoitus). Alueellisella tasolla työnjako ja menettelyt määritetään toimivaltaisten viranomaisten keskinäisillä neuvotteluilla ja kirjallisesti tehtävillä sopimuksilla eri toimijoiden välillä tuenhakijoiden tasavertaisuuden varmistamiseksi ja päällekkäisen Alueellisella tasolla työnjako ja menettelyt määritetään maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmassa toimivaltaisten viranomaisten keskinäisten neuvottelujen pohjalta.

Suomen kumppanuussopimuksessa esitetään tarkemmin koordinaatio ja täydentävyyden varmistaminen koordinaatiomekanismien ja yksittäisten kansallisten ja EU-rahoitteiden välineiden osalta. Ohjelman täydentävyyttä kansallisten politiikoiden toimeenpanoon edistetään myös ohjelman ns. valtakunnallisten teemojen kautta. Toimeenpanossa mukana olevat ministeriöt (TEM, OKM, STM) määrittelevät innovaatio-, työllisyys-, koulutus- ja sosiaalipolitiikkoihin liittyviä toimenpidekokonaisuuksia, joilla on vahva yhteys kansallisten politiikkojen ja asiaan liittyvien strategioiden toimeenpanoon. Hankkeet valtakunnallisiin teemoihin valitaan pääsääntöisesti ministeriöiden valmistelemien yksityiskohtaisten sisältöomääritelmien mukaisesti rakennerahasto-ohjelman valintaperiaatteita noudattaen.

8 Ennakkoehdot

Erityiset ja yleiset ennakkoehdot on kuvattu liitteessä 1.

9 Hallinnollisen taakan vähentäminen

Ohjelmakautta valmisteltaessa on analysoitu rakennerahastohankkeiden hallinnoinnin prosesseja ja yksinkertaistettu menettelytapoja mahdollisuuksien mukaan. Rakennerahastohankkeiden hallinnointi tapahtuu tietojärjestelmävusteisesti. Sähköisen asioinnin palveluratkaisuja on kehitetty tuensaajan hallinnollisen taakan vähentämiseksi, kuten uudistamalla hakemuksia loogisemmaksi kokonaisuudeksi ja poistamalla turhia tai päällekkäisiä tietoja ja liitteitä sekä parantamalla järjestelmässä eri prosessien linkittymistä toisiinsa. Lisäksi erityistä huomiota on kiinnitetty siihen, että tuensaajan tarvitsee syöttää tietojärjestelmään samaa asiaa koskevat tiedot vain kerran. Myös toisten viranomaisten tietojen hyödyntämistä tuensaajan puolesta lisätään (only once encoding -periaate) esimerkiksi verovelvoitteiden osalta, joiden tarkastaminen voidaan tehdä sähköisesti eikä tuensaajan tarvitse toimittaa välittävälle toimielimelle asiaa koskevia liitteitä erikseen.

Ohjelmakaudella 2014 – 2020 rakennerahastotietojärjestelmässä on käytössä sähköinen tunnistautuminen, joka mahdollistaa kokonaan sähköisen asioinnin tuensaajan ja välittävän toimielimen välillä. Sähköinen asiointi lyhentää sekä hankehakemusten että maksatushakemusten käsittelyaikaa, koska paperihakemuksia ei tarvitse enää erikseen allekirjoittaa ja toimittaa liitteineen viranomaiselle, vaan hakemukset tulevat vireille heti. Lisäksi sähköinen asiointi mahdollistaa hakemusten ja muiden asiakirjojen sähköisen arkistoinnin, mikä vähentää myös tuensaajan arkistointiin liittyvää hallinnollista taakkaa.

Ohjelmakaudella 2007–2013 on otettu käyttöön yksinkertaistetuista kustannusmalleista prosenttimääräisenä korvattavat kustannukset (flat rate) ja kertakorvausmalli (lump sum). Ohjelmakauden 2007–2013 maksatushakemusten käsittelyaikatietojen analyysin perusteella flat rate -kustannusmalli lyhentää maksatushakemusten käsittelyaikaa keskimäärin neljänneksen verrattuna tosiasiallisesti maksettujen kustannusten korvaustapaan ja lump sum -kustannusmalli vastaavasti lähes kaksi kolmasosaa. Maksatushakemusten käsittelyajan keskiarvo on flat rate -hankkeissa noin 75 ja lump sum -hankkeissa 34 päivää.

Välittävien toimielinten ja tuensaajien kokemuksia yksinkertaistettujen kustannusmallien käytöstä on hyödynnetty ohjelmakauden suunnittelussa. Hallintoviranomainen on mm. toteuttanut laajan kaikkia välittäviä toimielimiä koskeneen kyselyn yksinkertaistettujen kustannusmallien käyttökokemuksista. Kokemusten ja kyselyn tulosten perusteella ohjelmakaudella 2014 – 2020 on laajennettu yksinkertaistettujen kustannusmallien käyttöä. Lisäksi välittäviä toimielimiä ja tuensajia on tuettu niiden käyttöön otossa mm. ohjauksella, koulutuksella ja tietojärjestelmäteknisillä ratkaisuilla.

Kansallisilla säädöksillä on yhdenmukaistettu, selkeytetty ja yksinkertaistettu myös tukikelpoisuussääntöjä, mikä osaltaan edesauttaa tuensaajan hallinnollisen taakan vähentämistä.

10 Horisontaaliset periaatteet

10.1 Kestävä kehitys

Rakennerahastoja koskevan yleisasetuksen mukaan kestävä kehitys on yksi keskeisistä rakennerahastotoimintaa ohjaavista periaatteista. Periaate edellyttää ympäristönäkökulman sisällyttämistä ohjelmatyöhön sen eri vaiheissa. Tavoitteena on varmistaa, että toiminta tukee yhteisön kestävän kehityksen sosiaalisten, ekologisten, kulttuuristen ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamista ja että kokonaisvaikutukset ympäristöön, ilmastoon ja ihmisten hyvinvointiin ovat myönteisiä.

Eurooppa 2020 -strategiassa kestävä kasvu on ymmärretty resurssitehokkaamman, vihreämmän ja kilpailukykyisemmän talouden edistämiseksi. Priorisoituja asiakokonaisuuksia ovat EU:n ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttaminen sekä siirtyminen kohti resurssitehokkaampaa taloutta. Keskeisenä toimenpiteenä on edistää energia- ja materiaalitehokkuutta sekä lisätä uusiutuvien energialähteiden käyttöä. Merkillä pantavaa on myös EAKR-toimenpiteille asetettu tavoite, että 20 % rahoituksesta tulee kohdistua vähähiilisyttä edistäviin toimiin.

Näiden ohella jäsenvaltiot ja komissio varmistavat, että kumppanuussopimuksen ja ohjelman valmistelussa ja täytäntöönpanossa otetaan huomioon mm. ympäristön suojelua koskevat vaatimukset ja ilmastomuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen (yleisasetus artikla 8).

”Kestävää kasvua ja työtä 2014 – Suomen rakennerahasto-ohjelmassa” kestävän kehityksen tarkastelu jakautuu kolmeen ulottuvuuteen: ekologiseen, taloudelliseen sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen. EURA 2014 –seurantajärjestelmässä kaikkia kolmea ulottuvuutta arvioidaan erilliskysymyksin jokaisen rahoitettavan EAKR- ja ESR-hankkeen osalta sekä välittömien että välillisten vaikutusten näkökulmasta.

Haitallisten vaikutusten lieventämistoimenpiteet

Rakennerahasto-ohjelmaa toteutetaan erilaisilla kehittämishankkeilla, investoinneilla ja yrityksille myönnettävillä tuilla. Olennaista on, että tuettavien hankkeiden ympäristö- ja muut vaikutukset tunnistetaan hankkeiden suunnitteluvaiheessa ja tukipäätösten valmisteluvaiheessa, jolloin vaikutukset tulevat otetuksi huomioon systemaattisesti ja toimenpiteiden mahdollisia haitallisia ympäristövaikutuksia voidaan ehkäistä ja vähentää. Merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia omaavia hankkeita ei tulisi ohjelmassa rahoittaa. Tällaisia ovat hankkeet, joilla on olennaisia pysyviä haitallisia vaikutuksia esim. luonnon monimuotoisuuteen, eliöstöön, kasvillisuuteen, maaperään, vesistöön, ilmaan ja ilmastoon.

Keskeisiä toimeenpanovaiheen keinoja ovat:

- 1) seurantakomitean hyväksymät hankevalintakriteerit, joiden avulla voidaan varmistaa ettei ohjelmasta rahoiteta merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia omaavia hankkeita,
- 2) ympäristömyönteisiä ratkaisuja sisältävien toimenpiteiden suosiminen rahoitettavien toimien priorisoinnissa sekä
- 3) aktiivinen seuranta ja arviointi.

Ekologinen kestävyys

EU:n luonnonpääoman strategia antaa perustan ekologiselle kestävyydelle. EU:n monimuotoisuuden vuoteen 2050 ulottuvassa visiossa luonnon monimuotoisuutta ja sen tuottamia ekosysteemipalveluja eli sen luonnonpääomaa suojellaan, arvostetaan ja asianmukaisesti ennallistetaan luonnon monimuotoisuuden luontaisen arvon vuoksi, ihmisten hyvinvointiin ja taloudelliseen vaurauteen vaikuttavina tekijöinä ja niin, että vältetään luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen aiheuttamat katastrofaaliset muutokset. Lisäksi UNEP:n TEEB (The Economics of Ecosystem Biodiversity) korostaa kestävämmästä luonnonpääoman käytöstä koituvia kustannuksia (on edullisempaa hoitaa luonnonpääomaa, kuin korjata kestävämmästä käytöstä aiheutuneita vahinkoja).

Ohjelman eri toimintalinjat vaikuttavat kestävä kehityksen ekologiseen, ympäristölliseen ulottuvuuteen eri tavoin.

Toimintalinjan 1 myönteisten ympäristövaikutusten kannalta on olennaista, että pk-yritysten ympäristöosaamisen ja -vastuullisuuden tasoa nostetaan liittyen mm. materiaali- ja energiatehokkuuteen sekä puhtaisiin teknologioihin ja kevennettyihin ympäristöjärjestelmiin. Merkittävää on myös, missä määrin rahoitettavia hankkeita valittaessa priorisoidaan vähähiilisyiden tavoitteita edistäviä hankkeita sekä miten luonnonvaroja (esim. metsät, turve, mineraalit) hyödyntävässä elinkeinotoiminnassa huomioidaan toiminnan ympäristövaikutukset, mm. luonnon monimuotoisuus ja erilaisten intressien yhteensovittaminen ekologisesti kestävällä tavalla. Raaka-aineiden, materiaalien ja kuljetuskustannusten lisääntyessä kilpailukykyä parannetaan panostamalla materiaalitutkimukseen ja –tekniikkaan, tuotantoteknologiaan, toimivaan logistiikkaan sekä sivuvirtoja ja jätteiden energiasisältöjä hyödyntävään toimintaan. Yrittäjyyden edistämisen osalta erityistavoitteeksi on ohjelmassa asetettu pk-yritysten energiatehokkuuden edistäminen.

Erityistavoitteessa 1.2 (Pk-yritysten kannalta tärkeiden liikenne- ja logistiikkayhteyksien parantaminen), jota toteutetaan vain Itä- ja Pohjois-Suomessa, pitkien etäisyyksien olosuhteissa, hajautetun energian, liikkumisen sekä ruoka- ja jätehuollon paikallisten ratkaisujen kehittäminen on tärkeää. Kestävä liikenteen osalta alueella on mahdollista kehittää vähähiilisiä liikennejärjestelmiä ja tätä kautta vaikuttaa liikenteen päästöjen vähentämiseen.

Toimintalinjan 2 myönteisten ympäristövaikutusten kannalta on olennaista, missä määrin hankkeiden valinnassa priorisoidaan ympäristön korkeaa laatua ja luonnonvarojen kestävä käyttöä. Toimintalinja sisältää yritysten sekä tutkimus- ja oppilaitosten pilottihankkeina toteutettuja ympäristön tilaa parantavia toimenpiteitä. Luonnonvarojen kestävä käytön edistämisen osalta keskitytään innovaatiotoimintaan, joka etsii ratkaisuja elinkeinotoiminnan ympäristökysymyksiin ennen kaikkea luonnonvarojen hallintaan, kestäväan ja tehokkaaseen käyttöön liittyen. Panostuksia kohdistetaan lisäksi elinkeinoelämän kilpailukykyä ja toimintaedellytyksiä edistäviin ympäristömyönteisiin innovaatioihin.

ESR-toimintalinjojen 3-5 myönteisten ympäristövaikutusten kannalta on olennaista, että hankkeita valitessa huomioidaan toimintalinjojen yhteydet EAKR-toimintalinjojen kanssa (sosiaaliset vaikutukset) ja että ympäristöosaaminen ja -vastuullisuus sisällytetään osaamisen ja ammattitaidon kehittämiseen kattavasti (ekologiset ja kulttuuriset vaikutukset) esim. priorisoimalla hankevalinnoissa tällaisia hankkeita. Lisäksi olennaista on, että kohderyhmät tavoitetaan mahdollisimman kattavasti (sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset). Luotavissa ja kehitettävissä oppimis- ja työmahdollisuuksissa painotetaan ympäristö-,

energia- ja materiaalitehokkuutta sekä ympäristön ja luonnon huomioon ottamista kestävällä tavalla sekä tätä koskevia yleisiä ja ammatillisia valmiuksia.

Ympäristöllisesti kestävää kehitystä tuetaan myös mm. maahanmuuttajamiesten ja -naisten osaamista kehittävässä palveluissa, esim. erilaisten koulutustoimenpiteiden sisällöissä ammatillisen osaamisen ja kansalaisten perustietojen parantamiseksi. Alueellista liikkuvuutta koskevia tukijärjestelmiä kehitettäessä ja tukea annettaessa otetaan huomioon myös ympäristölliset näkökohdat. Lähtömaakoulutukseen sisällytetään elementtejä, jotka tukevat Suomeen aikovan työntekijän valmiuksia työ- ja yksityiselämässä ja uudessa yhteiskunnassa, kun vastataan vähähiilisuuden, ilmastönäkökohtien, energiatehokkuuden ja ympäristönsuojelun kasvaviin vaatimuksiin. Nämä näkökohdat otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon myös esim. tiedotuskampanjoissa yms.

Yrityksiä/yrittäjiä ja työpaikkoja tuetaan asiantuntija- ja muilla palveluilla löytämään uusia keinoja mm. energian säästämiseksi ja päästöjen vähentämiseksi niin, että ympäristöllisesti kestävä kehitys sisältyy lopulta normaaleihin työ- ja yritystoiminnan käytäntöihin, ja kehittämään uutta puhdasta teknologiaa ja palveluita siten, että otetaan huomioon vähähiilisyys, energia- ja materiaalitehokkuus sekä ympäristön- ja luonnonsuojelun näkökulmat. Yrityksiä, yrittäjiä ja työorganisaatioita tuetaan näkemään ympäristöllisesti kestävään kehitykseen liittyvät seikat paitsi kilpailu- ja menestystekijänä, joka tulee yhä tärkeämmäksi kansainvälisillä markkinoilla, myös julkisuus- ja työnantaja-/yrityskuvan olennaisena osana. Näiden ESR:lla tuettujen periaatteiden liittäminen työelämän kehittämiseen sekä mikro- ja pk-yritysten kehittämis-toimintaan voi osaltaan parantaa alueiden vahvuuksia ja vetovoimaisuutta esim. ulkomaisten sijoitusten ja yhteistyökumppaneiden suhteen.

Taloudellinen kestävyys

Taloudellinen kestävyys tarkoittaa vähähiilistä, luonnonvara- ja energiatehokasta taloutta, joka ylläpitää tai jopa kasvattaa luontopääomaa ja sen tarjoamia hyötyjä. Vihreä talous perustuu elinkeinotoiminnan jatkuvuuden turvaamiseen. Se luo uudenlaista kilpailukykyä, joka perustuu hyvinvoinnin luomiseen talouden haitallisia vaikutuksia vähentämällä ja maailman biokapasiteettiä turvaamalla. Se tarjoaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia mm. biotalouden ja cleantechin avulla ja kasvattaa kestävää kehitystä tukevien ratkaisujen ja toimintamallien kysyntää maailmalla. Kestävä talous mahdollistaa talouden kasvun, jos hyvinvoinnin lisääminen kyetään irtikykemään aineellisten resurssien käytöstä. Se luo työllisyyttä, uudenlaisia kestävästä kulutuksen ja tuotannon toimintamalleja ja yhteistyömahdollisuuksia sekä tukee paikallisten voimavarojen hyödyntämistä. Alueellisten toimien avulla tavoitellaan taloudellisesti kestävästä elinkeinopoliittista vaikuttavuutta. Tavoitteena on, että alueet kykenevät kohtaamaan tulevaisuuden haasteet esimerkiksi väestön ikääntymiseen liittyen. Erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa toimenpiteillä vaikutetaan myös alueen luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen.

Manner-Suomen valtakunnallisessa ESR-toiminnassa päätavoite on Suomen julkisen talouden kestävyysvajeen pienentäminen työurien pidentämisen kautta. Jotta työvoiman ennustettu poistuma saadaan paikattua, lisää työvoimaa tulee löytää muun muassa työmarkkinoiden ulkopuolella olevista osatyökykyisistä. Lisäksi, jotta työllisyys saadaan sekä määrällisesti että suhteellisesti pysymään vähintään nykyisellä tasolla tai jopa nousemaan, työttömien ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien työllistyminen on olennaista. Valtakunnallisessa ESR-toiminnassa kehitetään myös uusia keinoja ja kannustimia työikäisen väestön työssä jaksamiseksi ja jatkamiseksi työuran eri vaiheissa.

Jotta työvoiman poistumaa saataisiin paikattua ja työuria pidennettyä, em. tavoitteiden sekä niiden taloudellisen ja yhteiskunnallisen merkityksen tulee tavoittaa työpaikat, erityisesti työnantajat, joille työntekijöiden terveydestä ja työkyvystä huolehtiminen on tärkeää kunkin yksittäisen työpaikan kannalta, mutta samoilla tekijöillä työvoiman tarjonnan riittävyyteen vaikuttaen on merkitystä myös koko työmarkkinoiden näkökulmasta.

Sosiaalisesti kestävä yhteiskunta kohtelee ihmisiä yhdenvertaisesti, varmistaa kaikkien osallisuuden sekä edistää jokaisen hyvinvointia ja toimintakykyä. Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa kaikilla kansalaisilla on oikeus ja mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen. Kansalaisilla on oikeus peruspalveluihin ja toimeentuloon, jos niitä ei itse pysty hankkimaan. Hyvinvointivaltion rahoitus edellyttää sitä, että kaikki voivat kykyjensä mukaan elättää itsensä työllä ja osallistua yhteiskunnan rahoittamiseen.

Sosiaalisen kestävyys haasteita Suomessa ovat erityisesti suuret kuolleisuus- ja terveyserot, korkealle tasolle jäänyt pitkäaikainen työttömyys, köyhyyden ja eriarvoistumisen kasvu sekä alkoholin käyttöön ja mielenterveyteen liittyvät ongelmat. Näihin ongelmiin voidaan vastata erityisesti Euroopan sosiaalirahaston avulla tukemalla toimintaa, joka edistää ihmisten hyvinvointia, tasa-arvoisia mahdollisuuksia, syrjimättömyyttä sekä sosiaalista yhteenkuuluvuutta. ESR:ssä kestävä kehityksen pääpaino on sosiaalisessa näkökulmassa. Toiminta kohdistuu työmarkkinoille pääsyyn ja siellä pysymiseen samoin kuin ”hyvään” työelämään, osaamiseen sekä sosiaalisen osallisuuden edistämiseen ja köyhyyden torjuntaan. Miesten ja naisten syrjäytymisen riskitekijöihin pyritään puuttumaan jo varhaisessa vaiheessa. Kun yleisenä tavoitteena on tulevaisuuden työvoimatarpeisiin vastaaminen eri aloilla ja työurien pidentäminen alusta, lopusta ja keskeltä, on tärkeää puuttua rakennetyöttömyyteen ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien väestöryhmien asemaan sekä vahvistaa työllisyyttä, työoloja, terveyttä ja työhyvinvointia uusilla lähestymistavoilla, esim. nuorisotakuulla. Alueellisessa liikkuvuudessa sosiaalisen kestävyys näkökulma ilmenee esim. työsuhteiden laadussa. Toisaalta siihen sisältyy tuki erilaisista lähtömaista ja kulttuureista töihin saapuville miehille ja naisille uuteen maahan asettautumisessa.

Yrityksiä/yrittäjiä ja työorganisaatioita/-yhteisöjä voidaan tukea valtakunnallisesti kehitettävillä asiantuntija- ja muilla palveluilla sekä viestinnällä, tiedotuksella ja verkostoitumisella sosiaalisen kestävyys ja vastuuntunnon integroinnissa esim. johtamiseen, tuotantomenetelmiin, palveluketjuihin, yhteistyösuhteisiin, markkinointiin jne. Alueen hyvinvointi, elinvoimaisuus ja rauhallisuus ovat osaavan työvoiman, liikenneyhteyksien, luonnonvarojen ym. edellytysten ohella kilpailutekijöitä, kun esim. kansainvälinen yritys etsii itselleen uutta toimipaikkaa.

Horisontaalisiin periaatteisiin kuuluu myös saavutettavuus (accessibility): esteiden poistaminen ja kynnysten alentaminen vammaisten ja osatyökykyisten miesten ja naisten osallistumiselle ja osallisuudelle työelämään, yrittäjyyteen, koulutukseen ja palveluihin.

Kestävässä yhteiskunnassa ihmisillä on mahdollisuus vaikuttaa omaan kulttuuriseen, aineelliseen ja aineettomaan ympäristöönsä ja olla mukana rakentamassa sitä. Suomen omasta kulttuurisesta ominaislaadusta on pidettävä huolta, sillä yhteisötasolla vahva kansallinen perintö ja muiden kulttuurien tuntemus lisäävät vakautta ja suvaitsevaisuutta. Kulttuurisen monimuotoisuuden säilymistä Suomen alueiden sisällä tulee edistää ja ottaa huomioon kulttuurinen näkökulma kaikessa päätöksenteossa. Kulttuuri lujittaa yhteiskuntien koheesiota, ja luo pohjaa keskinäiseen kanssakäymiseen ja kunnioitukseen, ja lopulta myös rauhan ylläpitämiseen. ESR:n toimintaan sisältyvien mm. koulutuksellisten toimenpiteiden pyrkimyksenä on lisätä ymmärrystä omasta kulttuuriperinnöstä, erilaisista kulttuureista, ihmisryhmien välisen luottamuksen edellytyksistä ja oikeudenmukaisuudesta sekä kehittää valmiuksia kulttuurien väliseen ja kansainväliseen vuorovaikutukseen.

Kulttuurilla on suuri taloudellinen ja työllistävä merkitys. Erilaisilla alueilla (kaupungit, maaseutu ja saaristo) toimeenpantavissa palveluissa voidaan tukea esim. hyvin hoidetun ja elinvoimaisen kulttuuriperinnön ja -ympäristön sekä luonnon käyttöä, ylläpitoa ja kehittämistä asiakkaille kehitettävien työllistämisen- ja yrittäjyyspalveluiden avulla myös yhteistyössä erilaisten kulttuurilaitosten kanssa. Kulttuurin avulla voidaan löytää mahdollisuuksia eri elämänvaiheissa ja -tilanteissa olevien miesten ja naisten työllistymisen, osaamisen ja osallisuuden sekä työssä jaksamisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

10.2 Yhdenvertaisuus

ESR-asetuksella selkeytetään ja vahvistetaan ESR:n panosta unionin sitoutumiseen yhtäläisten mahdollisuuksien edistämiseen ja syrjinnän torjuntaan. Jäsenvaltioiden tulee yhdistää näiden yleinen valtavirtaistaminen ohjelmatyössä sekä erityistoimet syrjinnän torjumiseksi. Rakennerahasto-ohjelmalla edistetään yhdenvertaisuutta kaksoisstrategian periaatteella: yhdenvertaisuutta valtavirtaistetaan läpi toimintalinjojen ja erityistoimilla tuketaan syrjinnän ehkäisemistä ja saavutettavuuden parantamista.

ESR:sta rahoitettujen prioriteettien täytäntöönpanolla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja syrjimättömyyttä perussopimuksen artiklan 10 mukaisesti. Syrjinnän tunnistaminen on perusedellytys yhdenvertaisuuden toteutumiselle. Ohjelmassa huomioidaan, että ketään ei saa syrjiä sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Ohjelman suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa lähtökohtana on, että toiminnan laatu paranee, kun ihmisten erilaisuus otetaan huomioon.

Yhdenvertaisuuden valtavirtaistamisella tarkoitetaan, että kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa syrjimättömyys tulee ottaa huomioon. Ihmisillä tulee olla taustatekijöistään riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet osallistua palveluihin, jotka edistävät heidän työllistymistään, osaamistaan ja osallisuuttaan. Ohjelman ja siitä rahoitettavien toimien valmistelussa ja toteutuksessa mitään ryhmiä ei saa syrjiä. Rakennerahasto-ohjelman toimeenpanossa noudatetaan seurantakomitean suosituksia ja sen hyväksymiä valintakriteerejä (ml. yhdenvertaisuus) sekä hallintoviranomaisen ja rahoittajaviranomaisen antamaa ohjeistusta yhdenvertaisuudesta. Ohjelman toteutukseen ja suunnitteluun liittyvät menettelyt varmistavat syrjimättömyyden huomioon ottamisen ohjelmaa toteutettaessa. Tämä tulee näkymään ohjelman hallinto- ja toimeenpanojärjestelmässä, ohjelman arvioinnin ohjeissa ja menettelyissä sekä hankkeiden haku- ja arviointilomakkeissa ja -prosesseissa.

Jäsenvaltiot ja EU:n komissio edistävät yhtäläisiä mahdollisuuksia ja kaikenlaista syrjinnän torjuntaa asetuksen 7 artiklassa tarkoitetulla valtavirtaistamisella ja 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetuilla erityistoimilla, jotka tähtäävät syrjäytymisen ehkäisyyn ja parempaan saavutettavuuteen (vammaiset henkilöt). Erityistoimien tavoitteena on lisätä osallistumista työelämään ja koulutukseen, edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja vähentää epätasa-arvoa koulutuksen ja työelämän saavutettavuudessa terveydentilasta riippumatta.

Syrjintä voi esiintyä välittömästi, välillisesti, häirintänä sekä ohjeena tai käskynä syrjiä. Yhdenvertaisuuslaissa välittömällä syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että jotakuta kohdellaan jonkun laissa kielletyn syrjintäperusteen perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Suomessa esimerkiksi romanihenkilöihin kohdistuu välitöntä syrjintää, kun heitä ei palvella kaupassa. Välillisellä syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että näennäisesti puolueeton sääntö, peruste tai käytäntö asettaa henkilöt jonkin kielletyn syrjintäperusteen nojalla epäedulliseen asemaan muihin henkilöihin nähden. Maahanmuuttaja voi joutua rekrytointitilanteessa välillisen syrjinnän kohteeksi, jos esimerkiksi siivoojalta edellytetään täydellistä suomen kielen taitoa.

Syrjinnän torjunnassa on edelleen suuri haaste asenteisiin vaikuttamisella. Rakennerahasto-ohjelman toimenpiteillä voidaan vähentää välitöntä ja välillistä syrjintää esimerkiksi lisäämällä tietoisuutta syrjinnän uhan alaisina olevista ryhmistä. Työnantajille kohdistetuilla toimenpiteillä voidaan edistää rekrytointien tasapuolisuutta. Syrjinnän uhan alaisten ryhmien osaamista voidaan lisätä ohjelman toimenpiteillä ja siten parantaa heidän yhteiskunnallista osallisuuttaan ja työllistymistään. Maahanmuuttajien integroimiseksi kehitetään ja tuoteistetaan kotoutumista edistäviä toimintatapoja sekä edistetään palveluiden saatavuutta ja palvelutarpeiden tunnistamista.

Ohjelmalla voidaan edistää mm. romanien yhteiskunnallista osallisuutta ja työllisyyttä. Romaneihin kohdistuvissa hankkeissa on tärkeää, että romanijärjestöt ja romanihenkilöt ovat mukana hankkeiden toteuttamisessa ja hankeorganisaatioissa. Asenteiden vaikuttamiseen keskittyvissä hankkeissa voidaan tukea seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa työmarkkinoilla.

Syrjimättömyyttä edistetään ohjelmassa monin tavoin. On esimerkiksi mahdollista tukea naisten ja erityisryhmien yrittäjyyttä. Toimivat rakenteet parantavat kaikkien ryhmien osallisuutta. Ohjelmassa on mahdollista kehittää toimivia joukkoliikennetkaisuja, jolloin erityisryhmien tarpeet huomioon ottavalla kehittämistoiminnalla on mahdollista parantaa esimerkiksi vanhusten, lasten ja nuorten sekä vammaisten henkilöiden osallisuutta.

ESR-rahaston tuettavassa toiminnassa kiinnitetään erityistä huomiota sukupuolten tasa-arvoon, erityisryhmien asemaan sekä syrjäytymisen ja syrjinnän torjuntaan. Ohjelma mahdollistaa sellaisen työelämän ja osaamisen kehittämistoiminnan, jossa huomioidaan erityisryhmien tilanne ja palvelutarpeet sekä parannetaan mm. osatyökykyisten, vammaisten henkilöiden, romanien ja maahanmuuttajien pääsyä työelämään ja koulutukseen. Palveluja kehitettäessä huomioidaan myös, etteivät fyysiset esteet vaikeuta niiden saavutettavuutta. Esteettömyys on lähtökohtana ja sitä edellytetään kaikkien toimintamallien, palveluiden ja rakenteiden kehittämisessä. Ohjelmalla edistetään työelämän monimuotoisuutta ja sitä kautta yhdenvertaisuuden toteutumista.

Ohjelmassa pyritään myös tunnistamaan ja torjumaan syrjintää työmarkkinoilla ja työpaikoilla esim. sukupuolen, etnisen taustan tai vamman perusteella. Työnantajia tuetaan moniarvoisuuden ja monimuotoisuuden edistämiseksi työyhteisöissä osana työelämän laadun tuottavuuden parantamisesta. Työnantajia voidaan kouluttaa ottamaan huomioon entistä paremmin esimerkiksi maahanmuuttaja tai vammaisen työntekijänä. Myös erilaiset syrjäytymisen torjunnan erityistoimet edistävät eri ryhmien asemaa työmarkkinoilla.

Suomalaisen yhteiskunnan eriarvoisuutta vähennetään kohdistamalla toimia heikoimmassa asemassa oleviin väestöryhmiin, jotka tarvitsevat erityistä tukea hyvinvointinsa ja osallisuutensa varmistamiseksi. Kokonaisvaltaista, työ- ja toimintakykyä vahvistavaa tukea tarjotaan esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiville, vankilasta vapautuville, asunnottomille ja vakavan syrjäytymisuhan alla oleville nuorille. Hyvinvoinnin tukeminen avaa tietä laajemmalle yhteiskunnalliselle osallisuudelle, mukaan lukien koulutukseen ja työelämään osallistuminen. Työllistymisen myötä voi päästä köyhyydestä, mutta köyhyyttä voidaan torjua myös tukemalla kokonaisvaltaisesti esimerkiksi palveluiden käytössä ja sosiaalietuuksien hakemisessa.

Vammaisten henkilöiden ja muiden haasteellisten ryhmien osallistumista työelämään, yrittäjyyteen, koulutukseen ja palveluihin voidaan vahvistaa ohjelman tuella. Yritystoiminnan synnyttämistä näiden ryhmien kohdalla edistetään ja kannustetaan käyttäjälähtöiseen innovaatiotoimintaan. Tiedotuksessa ja viestinnässä kiinnitetään erityistä huomiota tiedon saavutettavuuteen. Verkkopalveluiden esteettömyys turvataan nykyaikaisin teknisin ratkaisuin.

10.3 Sukupuolten tasa-arvo

Jäsenvaltiot ja komissio edistävät naisten ja miesten tasa-arvoa ESR-asetuksen 7 artiklassa tarkoitetuilla valtavirtaistamistoimilla ja kohdennetuilla erityistoimilla, joilla pyritään erityisesti lisäämään naisten kestäväää osallistumista työelämään ja siellä etenemistä, vähentämään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla, torjumaan sukupuolistereotyyppioita koulutuksessa sekä edistämään naisten ja miesten työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista.

Rakennerahasto-ohjelman tavoitteena on sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa että poistaa sukupuolisyryntää. Sukupuolten moninaisuus tulee huomioida osana sukupuolten tasa-arvoa. Ohjelmassa sukupuolten tasa-arvon edistämisen kaksoisstrategiaa toteutetaan erityisillä tasa-arvohankkeilla omalla investointiprioriteetilla. Lisäksi tasa-arvoa edistetään valtavirtaistamalla sukupuolinäkökulma kaikkien hankkeiden toimintaan sen kaikissa vaiheissa.

Sukupuolinäkökulma tarkoittaa sitä, miten jokin asia, tavoite tai toimenpide vaikuttaa eri sukupuolten asemaan, työllisyyteen, toimeentuloon ja osallisuuteen. Eri sukupuolten asemaa voidaan tarkastella sekä naisten että miesten kannalta ja huomioiden sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun sekä yhdenvertaisuuteen liittyvät kysymykset. Asiaa sukupuolinäkökulmasta tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota myös siihen, minkälaisia käsityksiä sukupuoliin liitetään eri tilanteissa ja miten nämä käsitykset vaikuttavat tasa-arvon toteutumiseen. Tarkastelu sukupuolinäkökulmasta tuo esiin huomioon otettavia asioita ja tasa-arvon kehittämiskohteita.

Valtavirtaistamisella tarkoitetaan, että kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa sukupuolten välinen tasa-arvo tulee ottaa huomioon. Eri sukupuolilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet osallistua palveluihin, jotka edistävät heidän työllistymistään, osaamistaan ja osallisuuttaan. Sukupuolinäkökulma otetaan huomioon valtavirtaistamisen periaatteella sisällyttämällä se teemojen ja toimien valmisteluun, toteutukseen, seurantaan, raportointiin ja arviointiin. Sukupuolinäkökulma sisällytetään hankkeiden hakumenettelyyn ja hankkeiden valintakriteereihin, joiden avulla tehdään päätökset rahoitettavasta toiminnasta. Rakennerahasto-ohjelman toimeenpanossa noudatetaan seurantakomitean suosituksia ja sen hyväksymiä valintakriteerejä (ml. tasa-arvo) sekä hallintoviranomaisen ja rahoittajaviranomaisen antamaa tasa-arvo-ohjeistusta.

Identifioitua sosiaalista tarvetta tarkastellaan ja tilannetta/tietoa ja mahdollisia toiminnan eri vaihtoehtoja tarkastellaan ja vaikutuksia analysoidaan eri sukupuolten osalta erikseen ja tulokset hyödynnetään toimintasuunnitelmissa. Raportoinnin ja arvioinnin pohjalta suunnitelman toteutumista seurataan ja sen toiminnan vaikutuksia arvioidaan kohderyhmään kuuluville miehille ja naisille. Tarvittaessa toimintaa suunnataan uudelleen sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja syrjinnän ehkäisemiseksi.

Sukupuoli on kaikkia ihmisiä koskeva muuttuja, jota seurataan kokonaisvaltaisesti kaikessa tilastoinnissa ja sisällytetään kattavasti kaikkiin tulosten seurantajärjestelmiin. Seurantajärjestelmiin sisällytetään kummankin sukupuolen tiedot erikseen, jotta esim. heikossa työmarkkina-asemassa olevien miesten ja naisten erilaiset tarpeet ja tilanteet voidaan ottaa huomioon palveluja kehitettäessä. Indikaattoreita seurataan, analysoidaan ja hyödynnetään sukupuolten osalta erikseen. Sukupuolen ja muiden olennaisten muuttujien mukaan tuotettua koottua yksilöintitietoa hyödynnetään hanketoimien suunnittelussa.

Jokaisessa rahoitettavassa hankkeessa on selvitettävä sitä, onko sukupuolinäkökulmalla merkitystä kyseisessä hankkeessa. Toimintaympäristön ja ratkaistavan ongelman analysointi sukupuolinäkökulmasta on arvioinnin lähtökohta. Hankkeen lähtötilanteen arvioinnissa tulee hyödyntää laadullista ja jo julkaistua tietoa sukupuolen merkityksestä hankkeen toiminnan kohteena olevassa asiassa. Hankkeen voi todeta sukupuolineutraaliksi vasta sen jälkeen, kun sukupuolinäkökulman merkitystä on tietoon pohjautuen arvioitu. ESR-osarahoitteisissa hankkeissa sukupuolinäkökulmalla on säännönmukaisesti merkitystä, koska

niiden toimenpiteet ja vaikutukset kohdistuvat pääsääntöisesti ihmisiin. Sukupuolinäkökulma myös parantaa hankkeen tarvelähtöisyyttä, laatua ja vaikuttavuutta.

Toimeenpano-ohjelman erityistavoitteena 8.1 on työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaisen horisontaalisen ja vertikaalisen eriytymisen lieventäminen, mihin liittyy tasa-arvoinen palkkaus ja yhtäläiset mahdollisuudet edetä työuralla.

LIITTEET

Liite 1 Ennakkoehdot

Erityiset ennakkoehdot

Sovellettava ennakkoehto	Toimintali nja(t) joihin ehto soveltuu	Ennako ehto täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kriteeristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
A.1.-1 <i>Tutkimus ja innovointi:</i> Tutkimus ja innovointi: On laadittu kansallisen uudistusohjelman mukaisesti älykkääseen erikoistumiseen tähtäävä kansallinen tai alueellinen strategia yksityisten tutkimus- ja innovointi-investointien lisäämiseksi; strategian on oltava hyvin toimivien kansallisen tai alueellisten tutkimus- ja innovointijärjestelmien ominaispiirteiden mukainen.	TL 2 Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR)	Kyllä	– Käytössä on kansallinen tai alueellinen älykkään erikoistumisen strategia, – joka perustuu SWOT- tai vastaavaan analyysiin resurssien kohdentamiseksi vain tiettyihin tutkimus- ja innovointiprioriteetteihin; – jossa hahmotellaan toimenpiteet yksityisten investointien lisäämiseksi tutkimukseen ja teknologian kehittämiseen; – johon sisältyy seurantamekanismi. – On hyväksytty kehys, jossa määritellään tutkimukseen ja innovointiin käytettävissä olevat talousarviomäärärahat.	Kyllä	(1) Kansallinen innovaatiostrategia Research and Innovation Policy Guidelines for 2011-2015: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/tutkimus-ja_innovaationeuvosto/julkaisut/liitteet/Review2011-2015.pdf (2) Älykäs erikoistuminen Suomessa; kuvaus kansallisen innovaatiostrategian, kansallisen INKA-ohjelman sekä alueiden älykkään erikoistumisen prosessien muodostamasta tutkimuksen ja innovaatioiden kehittämisen strategisesta kokonaisuudesta sekä niiden välisistä yhteyksistä. Kuvaukseen on liitetty maakuntien älykkään erikoistumisen painopistealat, avainteknologiat sekä lyhyesti maakuntien osallistuminen INKA-ohjelman teemojen toteuttamiseen.

Selvitys

Kansallinen innovaatiostrategia laaditaan hallituskausittain. Seuraavalle hallituskaudelle vuoden 2015 keväästä alkaen laaditaan uusi innovaatiostrategia.

Kansallista INKA-ohjelmaa toteutetaan myös rakennerahastovaroin. INKA-ohjelmassa toteutetaan älykkään erikoistumisen ideoita ja toimintatapoja. INKA-ohjelman tavoitteena on muun muassa yhteen sovittaa kansallisen innovaatiostrategian ja alueellisten T&I –strategioiden tavoitteita.

Alueilla on jo vuosia toteutettu älykkään erikoistumisen toimintatapaa ja strategioita, jotka tähtäävät tulevaisuuden potentiaalisten kasvualojen tunnistamiseen ja kehittämiseen. Keskeistä on ollut päällekkäisten tukitoimien välttäminen sekä resurssien kohdentaminen harvoin valittuihin kehittämiskärkien tukemiseen. Uutena toimintatapana on ollut erityisesti eri osaamisalojen uudenvuoden yhdistäminen uusien liiketoimintamahdollisuuksien löytämiseksi sekä maakunnasta puuttuvan osaamisen hakeminen ulkopuolelta. Myös erilaisten kehittämissympäristöjen (innovaatioalustat ym.) käyttöä on lisätty.

Älykkään erikoistumisen strategia-ajattelu sisällytetään eri toimialoja koskien kansallisten maakuntaohjelmien valmisteluun. Maakuntaohjelma laaditaan vuosille 2014 – 2017. Maakuntavaltuustot hyväksyvät ohjelmat keväällä 2014. Tämän avulla myös tarkennetaan maakuntien rakennerahastovarojen käytännön toteutusta erityisesti tutkimuksen ja innovaatioiden osa-alueilla.

Sovellettava ennakkoehdotus	Toimintalinja(t) joihin ehto soveltuu	Ennakkoehdotus täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kriteeristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
A.1-2 Tutkimus- ja innovointi- infrastruktuuri: On laadittu monivuotinen suunnitelma, joka koskee investointien budjetointia ja priorisointia.	TL 2 Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR)	Kyllä	On hyväksytty alustava monivuotinen suunnitelma, joka koskee unionin prioriteetteihin liittyvien investointien budjetointia ja priorisointia ja soveltuvin osin Euroopan tutkimusinfrastruktuurien strategiafoorumia (ESFRI).	Kyllä	Suomen tutkimusinfrastruktuurien strategia ja tiekartta 2014 – 2020 http://www.aka.fi/Tiedostot/Tiekartta/Tutkimusinfrastruktuurine_strategia_ja_tiekartta_2014_20.pdf

Selvitys

Kansallisen tutkimusinfrastruktuurien tiekartaksi kutsuttu kehittämissuunnitelma-vuosille 2014 – 2020 on päivitetty helmikuussa 2014. Tutkimusinfrastruktuurien asiantuntijaryhmä arvioi hankkeiden kiireellisyyden ja tärkeysjärjestyksen (edellinen tiekartta on vuodelta 2009). Valtion talousarvioon lisättiin vuonna 2012 tutkimusinfrastruktuurien rahoittamiseksi Suomen Akatemian hallinnoima budjettimomentti. Vuodelle 2012 budjetoitiin 10,14 M€, vuodelle 2013 17,8 M€ ja vuodelle 2014 18,5 M€. Tulevina vuosina on suunnitelmissa säilyttää rahoituksen nykyinen taso.

Sovellettava ennakkoehto	Toimintalinja(t) joihin ehto soveltuu	Ennakkoehto täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kriteeristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
A.3.1 – Uusien liiketoimintamallien luominen ja käyttöönotto pk- yrityksille etenkin niiden kansainvälistymistä varten (EAKR-asetuksen 3 b artikla) – Pk-yritysten tukeminen siten, että ne voivat osallistua kasvuun alueellisilla, kansallisilla ja kansainvälisillä markkinoilla sekä innovointiprosesseihin	TL 1 Pk- yritystoiminnan kilpailukyky (EAKR)	Kyllä	toimenpiteet, jotka on toteutettu, jotta lyhennetään uusien yritysten perustamisaikaa ja alennetaan perustamiskustannuksia ottaen huomioon SBA-aloitteen tavoitteet; – toimenpiteet, jotka on toteutettu, jotta lyhennetään aikaa, joka kuluu yrityksen tietynlaisen toiminnan käynnistämiseen ja harjoittamiseen tarvittavien lisenssien ja lupien saamiseen, ottaen huomioon SBA-aloitteen tavoitteet; – toimenpiteet, joiden tavoitteena on seurata käyttöön otettujen SBA- aloitteen toimenpiteiden täytäntöönpanoa ja arvioida lainsäädännön vaikutusta pk- yrityksiin.	Kyllä	www.yritys-suomi.fi http://www.tem.fi/savy http://www.om.fi/fi/index/valmisteilla/lakihankkeet/velvoiteoikeusjakulutta/ajansuoja/uudistetunmaksuviivastysdirektiivintaytantonpanojaperintalainuudistaminen.html
Selvitys Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämästä Yritys Suomi –sivustosta yrityksen perustaja saa kaikki tarpeelliset yrityksen perustamiseen liittyvät tiedot. Sivustolta on myös linkit yrityksen perustamisessa tarvittaviin palveluihin. Sähköisten palveluiden jatkuvalla kehittämisellä on edistetty yritysten perustamisen nopeuttamista ja siihen tarvittavien lupien hankkimista. Yrityksen perustamista on helpotettu siten, että esim. osakeyhtiön voi perustaa verkossa. On nimetty pk-yrityslähettiläs, jonka johdolla toteutetaan SBA:n toteuttamisen seuranta. Lupaprosessit ovat tehokkaita ja nopeita. Lainsäädännössä on huomioitu yritysvaikutusten arviointi. Direktiivi 2011/7/EU on tullut Suomessa voimaan 16.3.2013.					

Sovellettava ennakkoehdotus	Toimintalinjat joihin ehdotus soveltuu	Ennakkoehdotus täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kriteeristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
A.8.1. Suunnitellaan ja toteutetaan aktiivista työmarkkinapolitiikkaa työllisyyden suunta- viivojen mukaisesti	TL 3 Kestävien ja laadukkaiden työpaikkojen edistäminen ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen	kyllä	Työvoimapalveluilla on valmiudet järjestää ja ne järjestävät – kaikkien työnhakijoiden saatavilla olevia yksilöllisiä palveluita sekä aktiivisia ja ennalta ehkäiseviä työmarkkinatoimenpiteitä varhaisessa vaiheessa keskittyen niihin henkilöihin, joilla on suurin riski syrjäytyä sosiaalisesti, myös marginalisoituneisiin yhteisöihin kuuluviin henkilöihin; – kattavaa ja avointa tiedotusta uusista avoimista työpaikoista ja työmahdollisuuksista ottaen huomioon työmarkkinoiden muuttuvat tarpeet Työllisyyspalvelut ovat luoneet virallisia ja epävirallisia yhteistyöjärjestelyjä asiaan kuuluvien sidosryhmien kanssa.	kyllä	Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012) http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120916 Asetus julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (1073/2013) http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20121073 TEM Työllisyys- ja yrittäjyysstrategia http://www.tem.fi/files/24196/TYstrategiaLOPULLINEN.pdf Työ- ja elinkeinoministeriön ohje julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain ja asetuksen soveltamisesta (TEM 1198/03.10.02/2013) http://www.finlex.fi/data/normit/41205-TEM1198180613.pdf Työvoiman palvelukeskus - toimintaa koskevat valtakunnalliset linjaukset http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/aek/tyollisyys/palvelukeskukset/Documents/Valtakunnalliset%20linjaukset%202010.doc Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386

Selvitys

Laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta määritellään työnhakijoille tarjottavat palvelut, työnhakijan palveluprosessi, työllistymissuunnitelma sekä työnhakijan oikeudet ja velvollisuudet. Laissa säädetään myös työ- ja elinkeinoviranomaisen tehtävistä julkaista ja välittää tietoa avoimista työpaikoista.

Asetuksessa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (pykälä 6) määritellään työ- ja elinkeinotoimistojen rooli kansainvälisessä työnvälityksessä, mikä antaa pohjan EURES-palvelun kansalliselle toteuttamiselle. EURES-neuvoja on suurimmissa työ- ja elinkeinotoimistoissa. EURES-palveluista on kattavasti tietoa niin työnhakijoille kuin työnantajillekin TE-palvelujen internetsivuilta.

TEM:n työllisyys- ja yrittäjyysstrategia ohjaa työhallinnon toimintaa työllisyyspalveluiden tarjoajana. Strategiassa korostetaan mm. nopeaa työllistymistä ja heikoimmassa asemassa olevien tukemista työelämäkynnyksen madaltamisessa. TEM:n ohje työnhakijan palveluprosessista sisältää yksityiskohtaisen kuvauksen työllistymissuunnitelman laatimisesta ja asiakkaan palveluprosessista.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalveluista (4§ 4. momentti) säätelee yhteistyöstä palvelun tarjoamisessa muiden tärkeiden toimijoiden kanssa.

Heikoimmassa asemassa oleville tarkoitetut työvoiman palvelukeskukset kokoavat työ- ja elinkeinopalvelujen, kuntien ja kansaneläkelaitoksen palvelut yhden luukun alle. TEM:ssä on käynnistetty lainsäädäntöhanke työvoiman palvelukeskusten toimintamallista, jossa valmistellaan palvelukeskuksia koskevaa lainsäädäntöä vuoden 2013 aikana.

Laki kotoutumisen edistämisestä määrittelee mm. työ- ja elinkeinotoimistojen ja kuntien tarjoamat palvelut maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi sekä maahanmuuttajan palveluprosessin osana työ- ja elinkeinotoimistojen ja kuntien palvelua.

Sovellettava ennakoehto	Toimintalinja(t) joihin ehto soveltuu	Ennakoehto täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kriteeristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
A.8-5 On laadittu toimintapolitiikka, joilla pyritään kannustamaan muutoksen, myös rakennemuutoksen, ennakointia ja hyvää hallinnointia	TL 3 Kestävien ja laadukkaiden työpaikkojen edistäminen ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen	kyllä	Käytössä on seuraavia välineitä, joilla työmarkkinaosapuolia ja viranomaisia tuetaan muutokseen, myös rakennemuutokseen, reagoivien ennakoivien lähestymistapojen kehittämisessä ja seurataan niitä - toimenpiteet muutoksen ennakkoinnin edistämiseksi; - toimenpiteet rakennemuutokseen valmistautumisen ja sen hallinnan edistämiseksi; - toimia työntekijöiden rohkaisemiseksi sopeutumaan haasteisiin, etenkin sellaisten politiikkojen ja toimenpiteiden laatiminen, joiden tarkoituksena on panna täytäntöön direktiivin 2000/78/EY 5 artikla.	kyllä	Laki julkisesta työvoima- ja yrittäjäpalvelusta (916/2012) http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120916 Strateginen ohjelma: Rakennemuutos ja työmarkkinoiden toimivuus http://www.tem.fi/index.phtml?s=4610 ja hallituksen työpoliittinen periaatepäätös 31.5.2012 Valtioneuvoston tutkimus-, ennakointi- ja arviointitoimintaa koordinoiva työryhmä http://vnk.fi/hankkeet/TEA/fi.jsp Valtakunnallinen ammatillisten osaamistarpeiden ennakointi (VOSE) - projektin tulokset http://www.oph.fi/tietopalvelut/ennakointi/osaamistarpeiden_ennakointi/vose-projekti/yleista
Selvitys Julkisesta työvoima- ja yrittäjäpalveluista annetun lain 4:nnessä pykälässä todetaan, että työvoima- ja yrittäjäpalvelujen tarjoaminen perustuu elinkeinoelämän ja työmarkkinoiden tarpeisiin ja muutosten ennakointiin. Rakennemuutos ja työmarkkinoiden toimivuus -ohjelmassa on hallituksen työpoliittisen periaatepäätöksen mukaisesti yhtenä painopisteenä elinkeinoelämän rakennemuutokseen varautuminen ennalta. Valtioneuvoston tutkimus-, ennakointi- ja arviointitoimintaa koordinoiva työryhmä on ministeriöiden välinen yhteistyöelin ja tiedonvaihdon foorumi, jonka tavoitteena on mm. vahvistaa hallinnonalojen välistä horisontaalista ennakointitoiminnan ohjausta sekä kehittää toimintatapoja tutkimus, ennakointi- ja arviointitiedon välittämiseen päätöksentekijöille ja yhteiskuntaan. VOSE-projektin tavoitteena on ollut luoda ennakointimalli, jonka avulla ammatillisia osaamistarpeita voidaan ennakoida kaikilla koulutusasteilla ja kaikilla ammattialoilla. Ennakointimalli koostuu osaamistarpeiden ennakkoinnissa tarvittavista menetelmistä, ennakointiprosesseista, toimijoiden välisistä verkostoista ja tiedonkulkujärjestelmästä.					

Sovellettava ennakkoehto	Toimintalinja(t) joihin ehto soveltuu	Ennakkoehto täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kriteeristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
A.10-3 Elinikäinen oppiminen: On laadittu elinikäistä oppimista varten kansallinen ja/tai alueellinen strateginen toimintapoliittinen kehys SEUT-sopimuksen 165 artiklan rajoissa.	TL 4 Investoiminen koulutukseen, ammatti- taidon hankkimiseen ja elinikäiseen oppimiseen	kyllä	Käytössä on elinikäisen oppimisen kansallinen ja/tai alueellinen strateginen toiminta- poliittinen kehys, johon sisältyy - toimia, joilla tuetaan elinikäisen oppi- sen täytöntöönpanoa ja osaamisen kehittämistä (eli validointia, ohjausta ja koulutusta) ja joihin sisältyy asianomaisten sidosryhmien osallistuminen ja kumppanuuksien muodostaminen niiden kanssa; - toimenpiteitä, joilla kehitetään taitoja, jotka vastaavat eri kohderyhmien tarpeita, jos kohderyhmät on priorisoitu kansallisissa tai alueellisissa strategisissa toimintapoliittisissa kehyksissä (esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa olevat nuoret, aikuiset, työmarkkinoille palaavat lasten vanhemmat, kouluttamattomat ja iäkkäät työntekijät, maahanmuuttajat ja muut heikossa asemassa olevat ryhmät, erityisesti vammaiset henkilöt); - toimenpiteitä, joilla laajennetaan pääsyä elinikäisen oppimisen piiriin pyrkimällä hyödyntämään tehokkaasti avoimuutta lisääviä välineitä (esim. eurooppalainen tutkintojen viitekehys, kansallinen tutkin- tojen viitekehys, eurooppalainen ammatillisen koulutuksen opinto- suoritusten ja arvosanojen siirtojärjestelmä, ammatillisen koulutuksen eurooppalainen	kyllä	Koulutustakuu osana nuorisotakuuta: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulut_ustpolitiikka/Hankkeet/koulutustakuu/ Nuorten aikuisten osaamisohjelma: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulut_ustpolitiikka/Hankkeet/osaamisohjelma/index.html Elinikäisen oppimisen neuvosto ja sen jaostot: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/aikuis_koulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/elinikaisten_oppimisen_neuvosto/index.html?lang=fi Työelämän kehittämisstrategia ja kansallinen työelämän kehittämisshanke: http://www.tem.fi/?s=4698 Koulutuksellisen tasa-arvon toimenpide- ohjelma: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2012/12/tasaarvo.html Ammatillisen koulutuksen laatutyö: http://www.hare.vn.fi/mHankePerusSelaus.asp?tVNo=1&hild=18464 ; http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/Ammatillisen_koulutuksen_laatustrategia_2011_2020.html Kansallisen tutkintojen ja muun osaamisen

			laadunvarmistusjärjestelmä - toimenpiteitä, joilla parannetaan koulutuksen tarkoituksenmukaisuutta työmarkkinoiden kannalta mukauttamalla sitä esille tuotujen kohderyhmien tarpeisiin (esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa olevat nuoret, aikuiset, työmarkkinoille palaavat lasten vanhemmat, kouluttamattomat ja muut työntekijät, maahanmuuttajat ja muut heikossa asemassa olevat ryhmät, erityisesti vammaiset henkilöt).		viitekehyksen valmistelu (HE): http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+38/2012&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WORD Ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittäminen: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/tutke/index.html Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016 , Kehittämissuunnitelma http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/asiakirjat/Kesu_2011_2016_fi.pdf
--	--	--	---	--	---

Selvitys

Koulutustakuu osana nuorisotakuuta: Jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan jatkomahdollisuus lukioissa, ammatillisessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin.

Nuorten aikuisten osaamisohjelma: Nuorten aikuisten osaamisohjelmassa 20–29-vuotiaiden, pelkän peruskoulun varassa olevien nuorten on mahdollisuus suorittaa ammatti- tai erikoisammattitutkinto tai ammatillinen perustutkinto. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot suoritetaan näyttötutkentona. Näyttötutkintoihin valmistavaa koulutusta järjestetään oppilaitoksissa ja oppisopimuskoulutuksena.

Elinikäisen oppimisen neuvosto ja sen jaostot: Elinikäisen oppimisen neuvosto käsittelee elinikäisen oppimisen edellytyksiin ja aikuiskoulutuspolitiikan kehittämiseen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi neuvosto edistää koulutuksen ja työelämän välistä yhteistyötä. Neuvosto tuottaa asiantuntijapäätöksiä koulutus- ja työvoimapolitiittisen keskustelun virittäjiksi ja tuoreita ratkaisuja elinikäisen oppimisen edistämiseksi.

Koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelma: Tavoitteena on vähentää merkittävästi sukupuolten välisiä osaamis- ja koulutuseroja sekä vähentää sosioekonomisen taustan vaikutusta koulutukseen osallistumiseen ja parantamalla vähentää sosioekonomisen taustan vaikutusta koulutukseen osallistumiseen ja parantamalla heikommassa asemassa olevien ryhmien asemaa. Ohjelma vahvistaa jokaisen yksilön mahdollisuutta oppimiseen sekä luovuuden, osaamisen ja erilaisten lahjakkuuksien kehittämiseen sekä torjuu koulutuksen sukupuolista eriytymistä ja edistää sukupuolisensitiivisyyttä koulutuksessa.

Ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittäminen: Tutkintojen osaamisperusteista määrittelyä edistetään ja ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen uudistamista jatketaan tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa. Lisäksi vahvistetaan näyttötutkintojärjestelmää työelämässä hankitun osaamisen osoittamisen välineenä. Uudistusten tavoitteena on selkeämpi ja paremmin työelämän vaatimuksia vastaava tutkintorakenne ja tutkinnot. Ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten eurooppalaisen siirtojärjestelmän käyttöönoton valmistelu on osa ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämistä.

Ammatillisen koulutuksen laatutyö ja laatustrategia, joissa on huomioitu ammatillisen koulutuksen eurooppalainen laadunvarmistusjärjestelmä.

Sovellettava ennakkoehdotus	Toimintalinjat joihin ehdotus soveltuu	Ennakkoehdotus täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kriteeristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
A.9-1 On laadittu ja pantu täytäntöön köyhyyden vähentämiseen tähtäävä kansallinen strateginen toimintapolitiittinen kehys, jolla pyritään aktiivisesti osallistamaan työmarkkinoilta syrjäytyneitä työllisyyden suuntaviivojen mukaisesti	TL 5 Sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja köyhyyden torjunta	kyllä	Käytössä on köyhyyden vähentämisen kansallinen strateginen toimintapolitiittinen kehys, jossa pyritään aktiiviseen osallistamiseen ja - joka tarjoaa riittävän tietopohjan köyhyyden vähentämiseen tähtäävien toimien kehittämiseksi ja kehityksen seuraamiseksi; - joka sisältää toimenpiteitä, jotka tukevat (kansallisessa uudistusohjelmassa määritetyn) köyhyyteen ja syrjäytymiseen liittyvän kansallisen tavoitteen saavuttamista, mukaan lukien niiden henkilöiden mahdollisuuksien parantaminen kestävien ja laadukkaiden työpaikkojen saannissa, joilla on suurin riski syrjäytyä sosiaalisesti, mukaan lukien marginalisoituneisiin yhteisöihin kuuluvat henkilöt; – jonka nojalla työmarkkinaosapuolet ja asianmukaiset sidosryhmät osallistuvat köyhyyden torjumiseen; Asianomaisille sidosryhmille annetaan pyynnöstä ja perustelluissa tapauksissa tukea hankehakemusten laatimiseen ja valituksi tulleiden hankkeiden toteuttamiseen ja hallinnointiin.	kyllä	Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpide- ohjelma http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaytymisen_ehkaisy Eurooppa 2020 -strategia, Suomen kansallinen ohjelma http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asia_kirjat/01_julkaisut/02_taloudelliset_katsaukset/20130418Euroop/Eurooppa_2020_NETTI.pdf Hallintolaki http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434

Selvitys

Hallituksen syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpideohjelma sisältää lukuisia toimenpiteitä, joiden puitteissa mm. raportoidaan toimenpideohjelmaan sisältyvien aihealueiden kehityssuunnista. Toimenpideohjelman toimeenpanossa myös hyödynnetään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tuottamia tilastoja (http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/syrjailyminen). Toimenpideohjelman ohjausryhmään kuuluu virkamiesten lisäksi sosiaalipartnereiden ja muiden järjestöjen edustajia.

Syrjäytymisen torjunnan ja köyhyyden vähentämisen kansalliset, Eurooppa 2020 -strategiaan liittyvät tavoitteet esitetään Suomen kansallisessa ohjelmassa.

Hallintolaissa on säädetty hyvän hallinnon periaatteet, joihin sisältyy mm. palveluperiaate ja neuvontavelvoite. Rakennerahastojen hallinnoinnissa sovelletaan hallintolakia, joten rahoittavien viranomaisten on lain puitteissa annettava neuvontaa hankehakemusten laadinnassa ja hankkeen toteuttamisessa.

Yleiset ennakkoehdot

Sovellettava ennakkoehto	Toiminta- linja(t) joihin ehto soveltuu	Ennakkoehto täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kriteeristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
G1. Syrjinnän torjunta On olemassa hallinnolliset valmiudet syrjinnän vastaisen unionin lainsäädännön ja toimintapolitiikan täytäntöönpanoa ja soveltamista varten ERI-rahastojen alalla.	kaikki	kyllä	— jäsenvaltioiden institutionaalisten ja oikeudellisten puitteiden mukaiset järjestelyt kaikkien henkilöiden yhdenvertaisesta kohtelusta vastaavien elinten osallistumisen mahdollistamiseksi ohjelmien valmistelun ja täytäntöönpanon kaikkiin vaiheisiin, mukaan luettuna tasa-arvoa koskevan neuvonnan antaminen ERI-rahastoihin liittyvässä toiminnassa; — järjestelyt ERI-rahastojen hallinnointiin ja valvontaan osallistuvien viranomaisten henkilöstön kouluttamiseksi syrjinnän vastaisen unionin lainsäädännön ja toimintapolitiikan alalla	kyllä	Hallintoviranomaisen koulutusaineisto www.rakennerahastot.fi Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21 http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609 http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609 Työsopimuslaki 26.1.2001/55 http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055 Vähemmistövaltuutettu http://www.ofm.fi/ Syrjintälautakunta http://www.syrjintalautakunta.fi/ Etnisten suhteiden neuvottelukunta Etno http://www.intermin.fi/etno
Selvitys Suomen lainsäädännössä säädetään yhdenvertaisuudesta läpileikkaavasti. Yhdenvertaisuuslaki (2004/21) määrittelee syrjinnän ja luo pohjan lakiin perustuvalla ihmisten yhdenvertaiselle kohtelulle. Kaikki viranomaiset edistävät yhdenvertaisuutta omilla toimialoillaan. Lisäksi on olemassa erillisiä yhdenvertaisuusasioista tai syrjinnän valvonnasta vastaavia viranomaisia. Etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän valvonnasta vastaavat vähemmistövaltuutettu ja syrjintälautakunta, jotka toimivat sisäasiainministeriön yhteydessä. Vähemmistövaltuutetun tehtäviin kuuluu mm. seurata ja parantaa etnisten vähemmistöjen asemaa ja oikeuksia. Lisäksi valtuutettu valvoo etnisestä alkuperästä riippumattoman tasa-arvoisen kohtelun toteutumista yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Syrjintälautakunta on itsenäinen oikeusturvaelin, jonka toimintavaltaan kuuluu etniseen alkuperään perustuva syrjintä. Työ- ja palvelussuhteissa kaikkien syrjintäperusteiden osalta yhdenvertaisuuslain noudattamista valvovat työsuojeluviranomaiset.					

Sisäasiainministeriö hoitaa yhdenvertaisuus- ja syrjintäasioita poikkihallinnollisessa yhteistyössä muun valtionhallinnon, paikallis- ja alueviranomaisten, kansalaisjärjestöjen, työelämän osapuolten ja erityisesti eri ryhmiä edustavien järjestöjen, yhteisöjen ja neuvottelukuntien kanssa. Etnisten suhteiden neuvottelukunta, Etno, toimii laajapohjaisena neuvoa-antavana elimenä pakolaisuuteen ja siirtolaisuuteen sekä rasismiin ja etnisiin suhteisiin liittyvissä asioissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön edustaja on mukana ohjelman valmisteluryhmissä. Kansalaisjärjestöt tulevat kuulluiksi ja osallisiksi ohjelman valmisteluun julkisen kuulemisen yhteydessä. Järjestökenttä otetaan huomioon seurantakomiteita nimettäessä.

Hallintoviranomainen järjestää välittävälle toimielimille tukitoimena koulutusta, joihin sisältyy rakennerahasto-ohjelman horisontaalisista tavoitteista. Hallintoviranomainen laatii koulutussuunnitelman ohjelmakaudelle 2014 – 2020. Tärkeä osa koulutusta on hakemuksiin ja luokittelu- ja seurantatietoihin liittyvä koulutus, jota toteutetaan painotetusti ohjelmakauden alussa. Hallintoviranomainen laatii tietopaketin ja ohjeistusta internetiin ohjelmakautta 2014 – 2020 varten.

Sovellettava ennakkoehto	Toimintalinja(t) joihin ehto soveltuu	Ennakkoehto täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kriteeristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
G.2 Sukupuolten tasa-arvo On olemassa hallinnolliset valmiudet sukupuolten tasa-arvoa koskevan unionin lainsäädännön ja toimintapolitiikan täytäntöönpanoa ja soveltamista varten ERI-rahastojen alalla.	kaikki	kyllä	— jäsenvaltioiden institutionaalisten ja oikeudellisten puitteiden mukaiset järjestelyt sukupuolten tasa-arvosta vastaavien elinten osallistumisen mahdollistamiseksi ohjelmien valmistelun ja täytäntöönpanon kaikkiin vaiheisiin, mukaan luettuna sukupuolten tasa-arvoa koskevan neuvonnan antaminen ERI-rahastoihin liittyvässä toiminnassa; — järjestelyt ERI-rahastojen hallinnointiin ja valvontaan osallistuvien viranomaisten henkilöstön kouluttamiseksi sukupuolten tasa-arvoa koskevan unionin lainsäädännön ja toimintapolitiikan sekä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen alalla		Hallintoviranomaisen koulutusaineisto www.rakennerahastot.fi Yhdenvertaisuuslaki (2004/21) http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609 http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609 Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen tasa-arvo-ohjelmasta 2012-2015 http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/tasa-arvo-ohjelma Työturvallisuuslaki 738/2002 http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738 Laki tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1986/

					<u>19860610</u> Valtava-kehittämisohjelma http://www.tem.fi/valtava Community of Practice on Gender Mainstreaming http://www.gendercop.com/
Selvitys Suomessa yhdenvertaisuuslaki (2004/21) määrittelee syrjinnän ja luo pohjan lakiin perustuvalle ihmisten yhdenvertaiselle kohtelulle. Sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (<u>609/1986</u>). Tasa-arvoasiat kuuluvat Suomessa sosiaali- ja terveysministeriölle, johon on sijoitettu neljä sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävää viranomaista. Tasa-arvoyksikkö vastaa hallituksen tasa-arvopolitiikan valmistelusta ja koordinoinnista. Tasa-arvovaltuutettu on itsenäinen lainvalvontaviranomainen, joka valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain noudattamista ja antaa ohjeita ja neuvoja tasa-arvolakiin liittyvistä kysymyksistä. Tasa-arvolautakunta on ministeriön riippumaton lautakunta, joka valvoo tasa-arvolain noudattamista sekä käsittelee ja ratkaisee siihen liittyviä asioita. Parlamentaarinen tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) toimii naisten ja miesten välisen yhteiskunnallisen tasa-arvon edistämiseksi. Ensisijaisesti se on tasa-arvopoliittinen toimija, joka tekee aloitteita ja edistää käynnissä olevien tasa-arvopoliittisten kysymysten käsittelyä. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmalla koordinoidaan poikkihallinnollista tasa-arvopolitiikkaa valtioneuvostossa. Ohjelma kokoaa yhteen keskeisiä hallituksen toimenpiteitä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamiseksi. Tasa-arvoa edistetään kaksoisstrategialla, joka pitää sisällään sekä erityistoimia tasa-arvon esteiden poistamiseksi että sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen kaikkeen päätöksentekoon. Tasa-arvo-ohjelma sisältää kaikkia ministeriöitä koskevia toimia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi valtioneuvoston päätöksenteossa. Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvoyksikkö on eri tavoin mukana ohjelman valmistelu- ja työryhmissä, kansainvälisessä Community of Practice on Gender Mainstreaming verkostossa ja seurantakomiteassa. Tasa-arvon edistämiseksi toimivat järjestöt ovat edustettuina ohjelman valmisteluryhmissä ja tulevat kuulluiksi ja voivat vaikuttaa ohjelman valmisteluun julkisen kuulemisen yhteydessä. Työ- ja elinkeinoministeriön koordinoima sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja valtavirtaistaminen (Valtava) –kehittämisohjelma ja hallintoviranomainen järjestävät välittävälle toimielimille tukitoimina koulutusta ja ohjausta sukupuolten tasa-arvosta ja valtavirtaistamisesta. Hallintoviranomainen on sitoutunut kansainvälisessä Community of Practice on Gender Mainstreaming verkostossa laaditun minimistandardin pilotointiin Suomessa ja laatii koulutussuunnitelman ohjelmakaudelle 2014-2020 osana tätä pilotointityötä, joka päättyy vuoden 2014 lopussa. Tärkeä osa koulutusta on hakemuksiin ja luokittelu- ja seurantatietoihin liittyvä koulutus, jota toteutetaan painotetusti ohjelmakauden alussa. Lisäksi hallintoviranomainen laatii tietopaketin ja ohjeistusta horisontaalisista periaatteista internetiin ohjelmakautta 2014-2020 varten.					

Sovellettava ennakkoehto	Toiminta- linja(t) joihin ehto soveltuu	Ennakkoehto täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kritee- ristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
G3. Vammaiset henkilöt On olemassa hallinnolliset valmiudet YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanoa ja soveltamista varten ERI-rahastojen alalla neuvoston päätöksen 2010/48/EY mukaisesti	kaikki	kyllä	— jäsenvaltioiden institutionaalisten ja oikeudellisten puitteiden mukaiset järjestelyt vammaisten henkilöiden oikeuksien suojelusta vastaavien elinten tai vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen ja muiden asiaan kuuluvien sidosryhmien kuulemisen ja niiden osallistumisen mahdollistamiseksi ohjelmien valmistelun ja täytäntöönpanon kaikissa vaiheissa; — järjestelyt ERI-rahastojen hallinnointiin ja valvontaan osallistuvien viranomaisten henkilöstön kouluttamiseksi vammaisia henkilöitä koskevan unionin ja jäsenvaltioiden sovellettavan lainsäädännön ja toimintapolitiikan alalla, mukaan lukien tarvittaessa saavutettavuuden ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen käytännön soveltaminen unionin ja jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaisesti; — järjestelyt, joilla varmistetaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 artiklan täytäntöönpanon seuranta ERI-rahastojen yhteydessä ohjelmien valmistelun ja täytäntöönpanon kaikissa vaiheissa	Kyllä	Hallintoviranomaisen koulutusaineisto www.rakennerahastot.fi Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21 http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021 Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380 http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380 Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 18.9.1987/759 http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870759 Laki vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta 19.2.2010/133 http://plus.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/20100133 Sosiaali- ja terveysministeriö http://www.stm.fi/sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/lainsaadanto/vammaiset Sosiaaliportti - Vammaisfoorumi ry – valtakunnallinen vammaisjärjestöjen keskusjärjestö http://www.vammaisfoorumi.fi/ Kynnys ry – kansallinen vammaisten etujärjestö http://www.kynnys.fi/

Selvitys

Vammaisten henkilöiden asemaa turvataan Suomen lainsäädännössä laaja-alaisesti.

Vammaisten henkilöiden aseman turvaaminen yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan. Lisäksi Suomessa on keskeisessä asemassa vammaisjärjestöjen valtakunnallinen etujärjestö Vammaisfoorumi ry, joka turvaa vammaisten yhdenvertaista osallistumista, ja vammaisten etujärjestö Kynnys ry, joka tarjoaa tukea kattavaa vammaisille henkilöille. Vammaisfoorumi ry on yhtenä kumppanijärjestönä mukana rakennerahastotoiminnassa.

Sosiaali- ja terveysministeriön edustaja on mukana ohjelman valmisteluryhmissä. Kansalaisjärjestöt tulevat kuulluiksi ja osallisiksi ohjelman valmisteluun julkisen kuulemisen yhteydessä. Järjestökenttä otetaan huomioon seurantakomiteoita nimettäessä.

Hallintoviranomainen järjestää välittävälle toimielimille tukitoimena koulutusta, joihin sisältyy rakennerahasto-ohjelman horisontaalisista tavoitteista. Hallintoviranomainen laatii koulutussuunnitelman ohjelmakaudelle 2014 – 2020. Hallintoviranomaisen koulutussuunnitelmaan sisältyy koulutus YK:n yleissopimuksesta ERI-rahastojen toimeenpanossa. Hallintoviranomainen laatii tietopaketin ja ohjeistusta internetiin ohjelmakautta 2014 – 2020 varten.

YK:n vammaissopimuksen artiklan 9 osalta tulee olla järjestelyt sen täytäntöönpanon seurannan varmistamiseksi ERI-rahastojen alalla (UN Convention on the rights of persons with disabilities, UNCPRD) neuvoston 26.11.2009 tekemän päätöksen mukaisesti (2010/48/EC). Suomen hallitusohjelman mukaan ratifiointiprosessi tullaan saattamaan loppuun kuluvan hallituskauden aikana. Sisällöllisesti kansallisen lainsäädännön ja sen täytäntöönpanon voidaan arvioida olevan sopusoinnussa artiklan 9 velvoitteiden kanssa.

Sovellettava ennakkoehto	Toiminta- linja(t) joihin ehto soveltuu	Ennakkoehto täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kritee- ristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
G 4. Julkiset hankinnat On olemassa järjestelyt, joilla varmistetaan julkisia hankintoja koskevan unionin lainsäädännön tehokas soveltaminen ERI-rahastojen alalla.	Kaikki	Kyllä	– järjestelyt julkisia hankintoja koskevan unionin lainsäädännön tehokasta soveltamista varten asianmukaisten mekanismien avulla; – järjestelyt, joilla varmistetaan läpinäkyvät sopimusten myöntämismenettelyt; – järjestelyt ERI-rahastojen täytäntöönpanossa toimivan henkilöstön koulutusta ja tiedotusta varten; – järjestelyt hallinnon valmiuksien	Kyllä	<u>Laki julkisista hankinnoista (348/2007)</u> (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/18/EY) <u>Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista (349/2007)</u> (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/17/EY) Hallintoviranomaisen ohjeet tukikelpoisuudesta ja paikan päällä tehtävästä tarkastuksesta http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/fi/04_viranomaisille/01_hvo_ohjeet/04_HV

			varmistamiseksi julkisia hankintoja koskevien unionin sääntöjen täytäntöönpanon ja soveltamisen osalta.	O ohje 2_2010/index.jsp http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/fi/04_viranomaisille/01_hvo_ohjeet/06_Paikan_paaella_tehdaevaet_tark_ohje_6.3.2009/index.jsp Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa julkisten hankintojen säätelystä: https://www.tem.fi/index.phtml?s=102 Hankinnat.fi verkkopalvelu tukee julkisten hankintojen neuvontayksikön työtä: http://www.hankinnat.fi/fi/Sivut/default.aspx Hallintoviranomaisen antama ohjeistus ja tuki 2007-2013 EAKR- ja ESR-toimenpideohjelmissa: http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/fi/04_viranomaisille/01_hvo_ohjeet/index.jsp Hallintoviranomaisen järjestämää koulutusta välittäville toimielimille http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/fi/04_viranomaisille/08_tilaisuuksia/index.jsp Hallintoviranomaisen antama ohjeistus ja tuki 2007-2013 EAKR- ja ESR-toimenpideohjelmissa: http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/fi/04_viranomaisille/01_hvo_ohjeet/index.jsp Julkisten hankintojen neuvontayksikkö: http://www.hankinnat.fi/fi/yhteystietoja/neuv
--	--	--	--	--

					ontayksikko/Sivut/default.aspx
Selvitys EU:n julkisia hankintoja koskeva lainsäädäntö on saatettu voimaan. Julkisissa organisaatioissa on pääsääntöisesti osana taloussääntöä kansallisen lainsäädännön soveltamista koskevat omat hankintaohjeet. Hallintoviranomainen (TEM) on rakennerahastolain säädösten nojalla delegoinut rakennerahastojen hallinnointi- ja toimeenpanotehtäviä välittävälle elimille. <u>Ohjelmakausi 2007–2013</u>: HVO on omassa menojen tukikelpoisuutta koskevassa ohjeistuksessaan ottanut huomioon COCOFin hankintamenettely-virheiden käsittelyä koskevan ohjeen. HVO on edellyttänyt, että välittävät toimielimet soveltavat ohjetta määrittäessään hankintamenettely virheen euromääristä vaikutusta maksatushakemuksen käsittelyn ja paikan päällä tarkastusten yhteydessä sekä korjaavia toimenpiteitä tehdessään. HVO on menojen varmentamisesta (maksatushakemukset, paikan päällä tarkastukset) huolehtivaa välittävien toimielinten henkilöstöä kouluttaessaan käsitellyt em. COCOF- ohjetta. Art. 13 paikan päällä tarkastusten yhteydessä käytettävä tarkistuslista sisältää hankintamenettelyjen tukikelpoisuuden varmentamisen päävirhetyyppien luokituksen mukaisesti. Tarkistuslistan tiedot dokumentoidaan tietojärjestelmään ja ovat sieltä raportoitavissa virheluokittain. <u>Ohjelmakausi 2014–2020</u>: Em. ohjelmakauden 2007-2013 menettelyt COCOF-ohjeen soveltamisesta jatkunevat. Lisäksi hankevalinnan yhteydessä kiinnitetään entistä systemaattisemmin huomiota hankintamenettelyvirheiden ennalta ehkäisemiseen. HVO on ohjeistanut tukikelpoisuusohjeen yhteydessä kynnysarvot alittavista hankinnoista (pienhankinnat ja alle kansallisten kynnysarvon jäävät hankinnat). Myönteisen rahoituspäätöksen saaneelle tuensaajalle rahoituksen myöntänyt välittävä toimielin lähettää tietojärjestelmästä tulostettavan tukipäätöksen, mikä sisältää HVO:n määrittelemät vakioehdot ja välittävän toimielimen täydentämät erityisehdot tuensaajan tekemissä hankinnoissa noudatettavista menettelyistä. Tukipäätöksen hankintamenettelyjä koskevien ehtojen noudattaminen varmistetaan maksatushakemuksen käsittelyn ja paikan päällä tarkastusten yhteydessä. HVO on käsitellyt EU:n julkisia hankintoja koskevia sääntöjä erityisesti järjestäessään art. 13 menojen varmentamiseen (maksatushakemusten käsittely, paikan päällä tarkastukset) sekä korjaavien toimenpiteiden tekemiseen liittyvää koulutusta välittävien toimielinten henkilöstölle. Menojen varmentamisesta koskevassa koulutuksessa on käyty systemaattisesti läpi julkisia hankintoja koskevat EU:n ja kansalliset säännöt. Koulutuksessa on myös käyty läpi julkisia hankintoja koskevat tarkastushavainnot. Välittävät toimielimet ovat myös aktiivisesti itse hankkineet itselleen hankintalainsäädäntöön liittyvää koulutusta. HVO:n ohjeet ovat saatavilla rakennerahastojen verkkopalvelussa. HVO järjestää rahoittajille ja maksajille työkokouksia, joiden yhtenä teemana on julkisia hankintoja koskevat säännöt ja niiden soveltaminen rakennerahastohankkeisiin. Hallintoviranomaisen järjestämissä työkokouksissa on mahdollista jakaa kokemuksia. Tilaisuudet lisäävät välittävien toimielimien virkailijoiden keskinäistä verkostoitumista ja tiedonvaihtoa aiheeseen liittyvissä kysymyksissä. Välittävät toimielimet käsittelevät tuensaajan kanssa pidettävissä aloituspalavereissa tuen myöntämiseen liittyviä ehtoja ml. hankintamenettelyt. Välittävät toimielimet vastaavat tuensaajien ohjeistuksesta. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa julkisten hankintojen säätelystä. TEM:n ja Kuntaliiton yhteistyönä on kehitetty julkisten hankintojen neuvontayksikkö. Hankinnat.fi verkkopalvelu julkisten hankintojen neuvontayksikön työtä. Julkisten hankintojen neuvontayksikkö käsittelee julkista hankintaa, erityisesti kuntasektorilla.					

Sovellettava ennakkoehto	Toiminta- linja(t) joihin ehto soveltuu	Ennakkoehto täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kriteeristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
G 5. Valtiontuet On olemassa järjestelyt, joilla varmistetaan unionin valtiontukilainsäädännön tehokas soveltaminen ERI-rahastojen alalla.	Kaikki	Kyllä	- järjestelyt unionin valtiontukisääntöjen tehokasta soveltamista varten - järjestelyt ERI-rahastojen täytäntöönpanossa toimivan henkilöstön koulutusta ja tiedotusta varten - järjestelyt hallinnon valmiuksien varmistamiseksi unionin valtiontukisääntöjen täytäntöönpanon ja soveltamisen osalta	Kyllä Kyllä Kyllä	Menettelytapa-asetuksen (659/1999) voimaansaattamiseen liittyvää kansallista lainsäädäntöä https://www.tem.fi/index.phtml?s=501 Valtion tuiksi määriteltyjen tukimuotojen kuvaus ja sovellettavat menettelyt kuvattu ao. lainsäädännössä ks. http://www.finlex.fi/fi/ Kunkin tukijärjestelmän toimivaltainen viranomainen on käytännöllisen ja tukeen liittyvän juridisen neuvonnan ja koulutuksen vastuutaho. Opas de minimis tuesta (2011) http://www.tem.fi/files/29704/TEM_ESITE_DeMinimisTuki_korj260811.pdf Hallintoviranomaisen ohjaus ja koulutus http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/fi/04_viranomaisille/index.jsp TEM:n työelämä- ja markkinaosasto vastaa valtiontukien koordinoinnista pl. MMM:n hallinnonala https://www.tem.fi/index.phtml?s=86 Hallintoviranomaisen ohjaus ja koulutus http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/fi/04_viranomaisille/index.jsp

Selvitys

EAKR- ja ESR-osarahoitteista tukea myönnetään kansallisen lainsäädännön perusteella. Valtion tueksi määritellyistä tukimuodoista säädetään soveltuvassa substanssilainsäädännössä. EU:n valtiontukisääntöjen soveltamista on kuvattu 2007–2013 ohjelmakauden osalta hallinto- ja valvontajärjestelmien kuvauksissa. Lakiviitteet ko. aineistossa. Säädökset ovat saatavilla keskitetysti Finlexin verkkopalvelussa. Säädöksiä tarkentavat toimivaltaisen viranomaisen antamat ohjeet. Ohjeita täsmennetään koulutuksella ja neuvonnalla.

Kunkin tukijärjestelmän toimivaltainen viranomainen on käytännöllisen ja tukeen liittyvän juridisen neuvonnan ja koulutuksen vastuutaho. ERI-rahastojen tukea myöntävä viranomainen vastaa valtiontukisääntöjen noudattamisesta, tarvittaessa konsultoiden tukijärjestelmän vastuuviranomaista. Institutionaaliset järjestelyt ovat yhteiset ERI-rahastoista ja muista julkisista rahoituslähteistä myönnettävälle tuelle. Suomessa EU:n valtiontukisääntelyyn liittyvästä yleisestä koordinoinnista ja konsultoinnista vastaa työ- ja elinkeinoministeriön työelämä- ja markkinaosasto.

Valtion tuen kasautumisesta ja tarkemmasta seurannasta säädetään tukimuotojen osalta niitä koskevassa substanssilainsäädännössä. Säädöksiä tarkentavat toimivaltaisen viranomaisen antamat ohjeet.

TEM on julkaissut oppaan de minimis -tuesta. Oppaassa kuvataan de minimis -ehtoisen valtion tuen myöntämistä rakennerahastohankkeissa ja yleisesti. Opas tullaan päivittämään uuden voimaan astuvan valtiontukisääntelyn mukaiseksi.

Hallintoviranomainen on järjestänyt valtiontukia rakennerahastohankkeissa myöntäville viranomaisille koulutusta niistä erityispiirteistä, jotka liittyvät rakennerahastotoimintaan. Lainsäädännön muutoksista tiedotetaan toimijoille aktiivisesti kerran kuussa ilmestyvässä rakennerahastojen uutiskirjeessä ([esimerkiksi artikkeli ”Ajankohtaisia valtiontukiasioita EU:ssa”](#)). Koulutusaineistot ja hallintoviranomaisen ohjeet ovat saatavilla rakennerahastojen verkkopalvelussa. Hallintoviranomainen seuraa valtiontukien modernisaatioprosessia ja ohjeistaa ja kouluttaa välittäviä toimielimiä niistä muutoksista, joilla on erityistä vaikutusta rakennerahastotoimintaan. Valtiontukiasiat ovat osa hallintoviranomaisen koulutussuunnittelua ja koulutusta, jota toteutetaan osin teknisen tuen rahoituksella.

Hallintoviranomainen (TEM) on rakennerahastolain säädösten nojalla delegoinut rakennerahastojen hallinnointi- ja toimeenpanotehtäviä välittävälle elimille. Välittävä toimielin rahoitusta myöntäessään selvittää sen, että myönnettävä tuki ei ole valtion tukisääntöjen vastainen. Kumulaatiosääntöjen noudattaminen (de minimis) tarkistetaan eri tietolähteistä/ rekistereistä. Menojen varmentamista koskevat tarkistuslistat sisältävät kysymykset valtiontukisääntöjen noudattamisesta. Ohjelmakausi 2014-2020: Välittävä toimielin tukea myöntäessään selvittää tuen myöntämisen valtiontukisääntöjen mukaisesti. Hankkeeseen sovellettava valtiontukisääntö kirjataan tietojärjestelmään. Kumulaatiosääntöjen (de minimis) noudattamisen varmistamiseksi tuenhakija ilmoittaa hakemuksessaan saamansa de minimis -tuen. Tieto tästä ja päätöksellä myönnetystä vähämerkityksisestä tuesta talletetaan järjestelmään. Kumulaatiosääntöjen noudattaminen (de minimis) tarkistetaan eri tietolähteistä/ rekistereistä. Osana menojen varmentamista maksaja varmistaa rahoitetun toiminnan valtiontukisääntöjen mukaisuuden. Kumulaation noudattamista valvotaan menojen varmentamisen yhteydessä. Tieto tehdyistä tarkistuslistan mukaisista tarkastuksista talletetaan järjestelmään.

Kansalliset, tukijärjestelmäkohtaiset säädökset sisältävät säädökset tukien takaisinperinnästä. HVO on antanut ohjeen korjaavista toimenpiteistä ml. tuen takaisinperintä. Tuen myöntänyt viranomainen vastaa säädösten vastaisesti myönnetyn/ käytetyn tuen takaisinperinnästä. Tieto tehdyistä päätöksistä ja toteutetuista takaisinperinnöistä talletetaan tietojärjestelmään.

Työ- ja elinkeinoministeriön työelämä- ja markkinaosasto vastaa komissiolle tehtävästä valtiontukien vuosiraportoinnista komissiolle ilmoitettujen tukiohjelmien ja ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisten tukiohjelmien osalta. Työmarkkinaosasto vastaa valtiontukien kansallisen seurannan koordinoinnista.

Menettelytapa-asetuksen (659/1999) määräysten kansalliseksi toteuttamiseksi annettiin maaliskuussa 2001 laki eräiden valtion tukea koskevien Euroopan yhteisön säännösten soveltamisesta (300/2001). Laissa säädetään tuen takaisinperinnästä komission päätöksen perusteella, yrityksissä paikan päällä tapahtuvista tarkastuksista ja niihin liittyvästä poliisiin antamasta virka-avusta. Laki mahdollistaa asetuksen antamisen tukien ilmoitusmenettelyn kansallisesta järjestämisestä.

Valtioneuvoston asetus valtiontukien ilmoittamisessa komissiolle noudatettavista menettelyistä (89/2011) sisältää yksityiskohtaisemmat säännökset tukiohjelmien ja yksittäisten tukien ilmoittamisessa noudatettavasta menettelystä sekä ilmoitusmenettelyn poikkeukset kuten de minimis -tuen ja yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen. Asetus koskee myös muuta tukia koskevaa tiedonantovelvollisuutta.

Laki eräitä yrityksiä koskevasta taloudellisen toiminnan avoimuus- ja tiedonantovelvollisuudesta (19/2003) tehostaa komission mahdollisuuksia valvoa EU:n kilpailu- ja valtiontukisääntöjen noudattamista jäsenvaltioissa. Lain tiedonantovelvollisuuden soveltamisalaan kuuluvat sekä julkiset että yksityiset yritykset. Yksityisten yritysten osalta edellytetään, että ne hoitavat omien kaupallisten toimintojensa ohella myös julkisia palvelutehtäviä (niin kutsutut yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvät palvelut, joita tarkoitetaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 106 (2) artiklassa). Lain tarkoituksena on antaa komissiolle työväline varmistaa ensinnäkin se, ettei julkisille yrityksille kanavoida tukea valtiontukisääntöjen vastaisesti. Toiseksi lailla varmistetaan komissiolle mahdollisuus tarkistaa se, ettei julkisten palveluvelvoitteiden hoitamisesta maksettavat korvaukset ole tukea myös yritysten muulle kaupalliselle toiminnalle. Lakia ei sovelleta mm. sellaisiin yrityksiin, joiden liikevaihto on alle 40 miljoonaa euroa vuodessa.

					avuksi
Selvitys Lait saatettu voimaan, lakeja täydentävät asetukset. Ympäristöhallinnon YVA- ja SOVA-nettisivut; tiedotus kaikille toimijoille YVasta ja SOVasta; sivuilla laajasti YVAn ja SOVAn liittyvää perustietoa ja ajankohtaista aineistoa http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=467&lan=fi YVA-tukiaineisto; opastaa laadukkaan YVA:n toteuttamiseen, suunnattu erityisesti YVA-menettelyä ohjaaville yhteysviranomaisille (ELY-keskukset) mutta myös hankkeesta vastaaville ja YVAa tekeville konsulteille sekä kansalaisille ja muille YVA-menettelyyn osallistuville tahoille http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=14140&lan=fi SOVA-tukiaineisto; Tukiaineisto on tarkoitettu tukemaan suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin käytännön toteutusta sekä suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia koskevan lain toimeenpanoa. http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=139960&lan=fi YM järjestää vuosittain kaksipäiväiset YVA/SOVA-päivät ELYjen YVA-yhteysviranomaistehtäviä ja SOVA-tehtäviä (mm. lausunnot ympäristöarvioinneista) hoitaville henkilöille Vuoden 2012 maaliskuussa YM järjesti SOVA-seminaarin, jonka tavoitteena oli tukea suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnin soveltamista valtionhallinnossa. Tilaisuus oli tarkoitettu suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinneista vastaaville tai arviointeihin osallistuville keskus- ja aluehallinnon viranomaisille sekä konsulteille. Tilaisuudessa tiedotettiin mm. uuteen EU-ohjelmakauteen liittyvistä suunnitelmista. Tilaisuuteen osallistui n. 40 henkilöä. TEM:n järjestämä ”Kestävä kehitys – Hyvä ympäristö ja hyvä elämä” -seminaari rakennerahastotoimijoille 29.8.2012 (Helsinki, Paasitorni), rakennerahastojen uutiskirjeen teemanumero 29.8.2012. YM tiedottaa sähköpostitse ajankohtaisista YVA/SOVA -asioista aktiivisesti ELYjen YVA- ja SOVA-tehtävistä vastaaville.					

Sovellettava ennakkoehto	Toiminta- linja(t) joihin ehto soveltuu	Ennakkoehto täytetty: kyllä/ei /osittain	Kriteeristö	Kritee- ristö täytetty: kyllä/ei	Lähteet
G 7. Tilastojärjestelmät ja tulosindikaattorit On olemassa tilastopohja, joka on tarpeen ohjelmien tehokkuuden ja vaikutusten arvioinnissa. On olemassa tehokas tulosindikaattorijärjestelmä, jonka avulla valitaan toimet, joilla edistetään tehokkaimmin haluttuja tuloksia, seurataan tulosten toteutumista ja suoritetaan vaikutusten arviointeja.	Kaikki	Kyllä	tilastotietojen oikea-aikaista keräämistä ja yhdistämistä koskevat järjestelyt, joissa esitetään – lähteet ja menetelmät tilastollisen validoinnin varmistamiseksi; – yhdistettyjen tietojen julkistamista ja julkista saatavuutta koskevat järjestelyt; tehokas tulosindikaattorijärjestelmä, mukaan lukien – kunkin ohjelman tulosindikaattorien valinta siten, että ne tuottavat tietoa ohjelmasta rahoitettavien toimenpiteiden valinnan perusteena olevista asioista; – tavoitteiden vahvistaminen kyseisille indikaattoreille; – seuraavien ehtojen noudattaminen kaikkien indikaattorien osalta: tietojen uskottavuus (robustisuus) ja tilastollinen validointi, normatiivisen tulkinnan selkeys, reagoitiherkkyys toimintapolitiikan suhteen, oikea-aikainen keruu; – menettelyt, joilla varmistetaan, että kaikkia ohjelmasta rahoitettavia toimia varten on hyväksytty tehokas indikaattorijärjestelmä.	Kyllä	Suomen tilastokeskus http://www.tilastokeskus.fi EURA2007 ja 2014-tietojärjestelmät http://www.eura2007.fi https://www.eura2014.fi/ http://www.rakennerahastot.fi Julkinen tietoportaaali: https://www.eura2007.fi/rrtiepa/vrt.selvitys alla Hankehakijat hakevat rahoitusta avoimen hakumenettelyn kautta hankkeilleen määrämuotoisella hankehakemuslomakkeella EURA2014- tietojärjestelmässä. Jo hakemusvaiheessa tuensaaja ilmoittaa hankkeen suunnitellut toimenpiteet ja niistä syntyvät tuotosindikaattorit sekä laadulliset tulostavoitteet. Valintakriteerit täyttäneet ja hankerahoituksen saanut hanke raportoi toteutuneet seurantatiedot aina maksatushakemuksen jättämisen yhteydessä rahoittajalle. Seuranta- ja maksatuskauden pituus voidaan sopia hankekohtaisesti. Seurantatietojen ilmoittamisesta rahoittajan ohjeiden mukaisesti vastaa tuensaaja, mutta rahoittaja tarkastaa seurantatietojen oikeellisuuden ennen tietojen hyväksymistä tietojärjestelmässä. Seurantatietojen tulee olla myös rahoittajan hyväksymät ennen kuin ko. seuranta- ja maksatuskauden maksatushakemus voidaan ratkaista ja tuki maksaa tuensaajalle. EURA2014 järjestelmässä on oma seurantaosio,

					jossa hallinnoidaan seurantatiedon tuottaminen ja raportointi.
Selvitys Tilastot Suomessa Vuonna 1865 perustettu Tilastokeskus on ainoa suomalainen viranomainen, joka on perustettu tilastointia varten. Se tuottaa valtaosan Suomen virallisista tilastoista ja on tilastoalan merkittävä kansainvälinen toimija. Tilastokeskuksen palveluksessa on noin tuhat eri alojen asiantuntijaa. Päätoimipaikka sijaitsee Helsingissä ja aluepalvelupisteet Turussa, Tampereella, Seinäjoella ja Oulussa. Tilastokeskuksen tutkimus- ja kehittämistoimintatilasto kuvaa tutkimukseen sekä tuote- ja prosessikehittämiseen käytettyjä resursseja. T&k -tietoja tarkastellaan sektoreittain, maakunnittain ja seutukunnittain. Tilasto perustuu eri lähteistä kerättyihin tietoihin. Tilaston laadinnassa noudatetaan OECD:n ja EU:n suosituksia. Tilastokeskuksen yritysrekisterin vuositilasto pitää tietoja Suomessa toimivista yrityksistä, toimipaikoista ja konserneista. Tiedot on luokiteltu mm. toimialoittain, alueittain ja suuruusluokittain. ESR:n henkilötason seurantatiedot kerätään ja talletetaan seurantajärjestelmäkokonaisuuteen, jonka pääjärjestelmä on EURA2014. Henkilötason tiedot syötetään ja tallennetaan esijärjestelmään, josta tuotetaan raportointia varten summattuja tietoja EURA2014-järjestelmään. Pitkän aikavälin tulosindikaattoreiden seurannassa hyödynnetään tilastokeskuksen tietoja siltä osin kuin on mahdollista. Tulosindikaattorijärjestelmä EAKR:n tulosindikaattorien valmistelussa on hyödynnetty Euroopan komission alue- ja kaupunkipolitiikan pääosaston ohjeluistia seurannasta ja arvioinnista huhtikuulta 2013. Valmistelussa on kiinnitetty erityisesti huomiota ohjelman interventio-logiikan toimivuuteen. ESR:n tulosindikaattoreiden valmistelun taustalla on Euroopan komission työllisyyspääosaston evaluointiyksikön ohje seurannasta ja arvioinnista helmikuulta 2013. Valmistelussa on kiinnitetty erityisesti huomiota ohjelman interventio-logiikan toimivuuteen. Tulosindikaattorit asetetaan siten, että ne kuvaavat ohjelman keskeisiä tavoitteita. Ne ovat myös kytköksissä tuettavaan toimintaan eli ohjelman toimenpiteet vaikuttavat osaltaan tulosindikaattorien arvoihin. Tulosindikaattorien arvoihin vaikuttavat myös ohjelman ulkopuoliset tekijät, kuten esim. yleinen taloudellinen tilanne. Ohjelman arvioinnissa pyritään selvittämään kunkin tulosindikaattorin osalta ohjelman toimenpiteiden vaikutus niiden toteutumiseen. Koska tulosindikaattorit ovat linjassa tuettavaan toimintaan eli ohjelman toimenpiteisiin, hankkeiden valintakriteereillä varmistetaan hankkeen myönteinen vaikutus tulosindikaattorin kuvaamaan haluttuun muutokseen alueilla. Tulosindikaattorit siten myös motivoivat hankevalmistelua alueilla, koska niissä korostetaan haluttua muutosta alueilla. Tulosindikaattorin tavoitetasot arvioidaan lähtötasojen pohjalta. Lähtötasot asetetaan viimeisimpien saatavilla olevien aluetason tilastotietojen pohjalta. Tavoitetason arvioimisessa otetaan huomioon alueen vuosittainen ohjelmarahoitus ao. toimintalinjaan ja investointiprioriteetteihin. Siinä otetaan huomioon myös tietämys EU-tuen aiemmasta vaikutuksesta vastaavan tyyppisten toimenpiteiden osalta. Myös ohjelman ennakoarvioitsijat ovat osaltaan mukana tavoitetasojen määrittelyssä. Ohjelmaviranomaiset sekä alueilla että keskushallinnossa ovat aktiivisesti osallistuneet tulosindikaattorien valmisteluun ml. niiden lähtö- ja tavoitetasojen asettaminen. Tällä varmistetaan yhteinen käsitys ja ymmärrys indikaattoreista ohjelman toteutuksen kuluessa. Tämä on hyvin tärkeää myös sen varmistamiseksi, että eri tahoilla on sama näkemys halutusta muutoksesta alueilla ja siten myös yhteinen tahtotila halutusta muutoksesta ja sen suunnasta. Tilastoviranomaisten kanssa yhteistyössä varmistetaan, että tarvittavat yhteiskunnalliset mittarit löytyvät riittävän yksityiskohtaisella aluejaolla.					

Tilastojärjestelmä

Suomessa rakennerahastot.fi on palveluportaali Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoituksen hakijoille, viranomaisille ja kaikille EU-rahoituksesta kiinnostuneille. Palveluportaalin tietoja päivitetään jatkuvasti ja tiedot ovat kaikkien saatavilla.

EURA2014- tietojärjestelmä on uudella ohjelmakaudella Euroopan sosiaalirahaston ja Euroopan aluekehitysrahaston osarahoittamien projektien hallinnointiin tarkoitettu selainjärjestelmä, jota käyttävät projektien hakijat ja toteuttajat sekä rahoittajaviranomaiset. Tietojärjestelmän avulla hoidetaan projektihakemusten, projektipäätösten, maksatushakemusten, seurantatietojen ja loppuraporttien toimittaminen ja hallinnointi sekä rakennerahastotoiminnan toteutumista kuvaavien raportointitietojen tuottaminen EU:n komissiolle ja kansallisiin tarkoituksiin. Tietojärjestelmää kehitetään jatkuvasti vastaamaan uuden ohjelmakauden tarpeita.

Järjestelmässä on projektin hakijoiden ja toteuttajien käyttöön tarkoitettu osuus sekä projekteja hallinnoivien viranomaisten käyttöön tarkoitettu osuus. Hakijan ja toteuttajan palveluiden kautta projektien hakija/toteuttaja pääsee ylläpitämään ja toimittamaan oman hakemuksensa/projektinsa tietoja. Viranomaisen puolelta projekteja hallinnoivat viranomaiset pääsevät käsittelemään projektiensa tietoja. Viranomaisen puoli sisältää paljon projektien hallinnointiin ja rahoitukseen liittyviä tietoja, jotka eivät ole julkisesti näkyvissä, mutta eivät varsinaisesti ole salassa pidettäviä tietoja. Salassa pidettäviä tietoja ovat henkilöhakijoiden henkilötunnukset sekä tietyt Tuki 2000 -järjestelmästä siirtyvät yritystukiprojektien tiedot. Täysin julkista tietoa osasta EURA 2014 -järjestelmän tiedoista julkaistaan rakennerahastotietopalvelussa.

Liite 2 Ohjelmakohtaiset tulosindikaattorit

Toimintalinja 1

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Lähtötaso	Lähtötason vuosi	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
1	Elinkeinoelämän dynamiikkaindeksi (TL 1 yhteinen tulosindikaattori)	indeksiluku	1	2009-2011 (ka)	1,1 (vuosien 2021-2023 ka)	Tilastokeskus (osatekijät); TEM (dynamiikkaindeksi)	Vuosittain
2 (1.1)	Pk-yritystoimipaikat	lkm	16 761	2009-2011 (ka)	10 %:n lisäys (vuosien 2021-2023 ka)	Tilastokeskus	Vuosittain
3.1 (1.2)	Kasvavat yritykset (Itä- ja Pohjois-Suomi)	lkm	1 318	2009-2011 (ka)	10 %:n lisäys (vuosien 2021-2023 ka)	Tilastokeskus	Vuosittain
3 (1.1, 2.1)	Kasvavat yritykset (työllisyys vähintään 3 hlöä ja hlöstön keskimääräinen kasvu ylittää 10 %)	lkm	4 326	2009-2011 (ka)	10 %:n lisäys (vuosien 2021-2023 ka)	Tilastokeskus	Vuosittain
4 (3.1.)	Päästökauppaan kuulumattomat päästöt	CO2-ekv	33,07 milj.t	2008-2010 ka	29 milj.t (vuosien 2021-2023 ka) (Tavoite on yhteinen TL 2 vastaavan tavoitteen kanssa)	Tilastokeskus	Vuosittain

Toimintalinja 2

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Lähtötaso	Lähtötason vuosi	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
5 (4.1, 5.2)	T&K-investoinnit	eur	3,973 mrd.	2009-2011 ka	15 %:n lisäys (vuosien 2021-2023 ka)	Tilastokeskus	Vuosittain
4 (3.1)	Päästökauppaan kuulumattomat päästöt	CO2-ekv	33,07 milj.t	2008-2010 ka	tavoite sisältyy TL 1 tavoitelukuun 29 milj.t (2021-2023 ka)	Tilastokeskus	Vuosittain

Toimintalinja 3

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Pohjautuu tuotosindikaattoriin	Lähtötaso	Lähtötason ja tavoitteen mittayksikkö	Lähtötason vuosi	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
30 (6.1)	alle 30-vuotiaat osallistujat, jotka ovat työelämässä jättäessään toimen	%	työttömät, työelämän ulkopuolella olevat; alle 25-vuotiaat ja 25–29 -vuotiaat	23	%	2013	30	EURA 2014	jatkuva raportointi
31 (6.1)	yli 54-osallistujat, jotka ovat työelämässä jättäessään toimen	%	työttömät, työelämän ulkopuolella olevat; yli 54-vuotiaat	16,7	%	2013	23	EURA 2014	jatkuva raportointi
32 (7.1)	hankkeisiin osallistuneiden työorganisaatioiden parantunut hyvinvointi	%	n.a.	80	%	2014	80	Erillisselvitys	2018 ja 2023
33 (8.1)	hankkeet, jotka ovat saaneet validoinnin kehittämälleen tasa-arvoa edistävälle tuotteelle	lkm	n.a.	23	lkm	2014	15	EURA 2014	2018 ja 2023

Toimintalinja 4

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Pohjautuu tuotosindikaattoriin	Lähtötaso	Lähtötason ja tavoitteen mittayksikkö	Lähtötason vuosi	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
34	Alle 25-vuotiaat osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen	%	työttömät, työelämän ulkopuolella olevat; alle 25-vuotiaat	39	%	2013	50	EURA 2014	jatkuva raportointi
35	Osallistujille osuvampi koulutus työelämän vaatimuksiin	%	n.a.	75,9	%	2014	81,7	Erillisselvitys	2018 ja 2023

Toimintalinja 5

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Pohjautuu tuotosindikaattoriin	Lähtötaso	Lähtötason ja tavoitteen mittayksikkö	Lähtötason vuosi	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
36	osallistujien parantunut työ- tai toimintakyky	Arvosana	n.a.	5,5	Arvosana	2014	5,9	erillisselvitys /arviointi	2018 ja 2023

Toimintalinja 6 (tekninen tuki EAKR)

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Lähtötaso	Lähtötason vuosi	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
111	Ohjelman täysimääräinen ja tehokas toteuttaminen	%	2007 – 2013 maksatusennuste 98 %	2015	Ohjelmavarojen täysi käyttöaste (100%)	EURA 2014	vuosittain

Toimintalinja 7 (tekninen tuki ESR)

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Lähtötaso	Lähtötason ja tavoitteen mittayksikkö	Lähtötason vuosi	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
111	Ohjelman täysimääräinen ja tehokas toteuttaminen	%	2007 – 2013 maksatusennuste 96 %	%	2015	Ohjelmavarojen täysi käyttöaste (100%)	EURA 2014	vuosittain

Liite 3 Yleiset ja ohjelmakohtaiset tuotosindikaattorit

Toimintalinja 1

Investointiprioriteetti 1

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
CO05	Uusi tuella aikaan saatu yritys	lkm	EAKR	1 200	EURA 2014	jatkuva raportointi
6	Yritykset, jotka aloittavat uuden liiketoiminnan tuen seurauksena	lkm	EAKR	850 (yhteinen tavoite IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
7	Yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	lkm	EAKR	1 010	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO08	Uudet tuella aikaan saadut työpaikat	htv	EAKR	7 800	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO01	Tuotannollinen investointi: Tukea saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	2 465	EURA 2014	jatkuva raportointi
8	Vähähiilisyttä edistävät yritykset	lkm	EAKR	615	EURA 2014	jatkuva raportointi
9 (1.2)	Hankkeen aikaansaamat yrittäjyyttä edistävät muut investoinnit	euroa milj	EAKR	13,7	EURA 2014	jatkuva raportointi
10 (1.2)	Pk-yritykset, joissa saavutettavuuden paraneminen hankkeen seurauksena	lkm	EAKR	220	EURA 2014	jatkuva raportointi

CO06	Tuotannollinen investointi: Julkista tukea vastaavat yksityiset investoinnit yrityksiin (avustukset)	euroa milj	EAKR	516,97	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO07	Tuotannollinen investointi: Julkista tukea vastaavat yksityiset investoinnit yrityksiin (muut kuin avustukset)	euroa milj	EAKR	10 (Tavoite on yhteinen IP 2 ja 3 kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO03	Tuotannollinen investointi: Muuta rahoitustukea kuin avustuksia saavien yritysten lukumäärä (pääomasijoitukset)	lkm	EAKR	10	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO02	Tuotannollinen investointi: Avustuksia saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	2 455	EURA 2014	jatkuva raportointi

Toimintalinja 1

Investointiprioriteetti 2

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
11	Yritykset hankkeissa, joissa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta	lkm	EAKR	5 170 (tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
12	Yritykset, jotka aloittavat viennin taikka laajentavat uudelle vientimarkkina-alueelle	lkm	EAKR	1 330 (tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
7	Yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	lkm	EAKR	1 340 (tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi

CO08	Uudet tuella aikaan saadut työpaikat	htv	EAKR	4 900 (tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO01	Tuotannollinen investointi: Tukea saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	3 195 (tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO03	Tuotannollinen investointi: Muuta rahoitustukea kuin avustuksia saavien yritysten lukumäärä (pääomasijoitukset)	lkm	EAKR	20 (tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
8	Vähähiilisyttä edistävät yritykset	lkm	EAKR	650	EURA 2014	jatkuva raportointi
13	Säästetty energia	MWh	EAKR	460 435 (tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO06	Tuotannollinen investointi: Julkista tukea vastaavat yksityiset investoinnit yrityksiin (avustukset)	euroa milj	EAKR	337,15	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO07	Tuotannollinen investointi: Julkista tukea vastaavat yksityiset investoinnit yrityksiin (muut kuin avustukset)	euroa milj	EAKR	10 (Tavoite on yhteinen IP 1 ja 3 kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO02	Tuotannollinen investointi: Avustuksia saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	3 175 (tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi

Toimintalinja 1

Investointiprioriteetti 3

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
13	Säästetty energia	MWh	EAKR	tavoite sisältyy IP 2 indikaattorin tavoitelukuun (460 435)	EURA 2014	jatkuva raportointi
14	Yrityksissä toteutettavat vähähiilisyttä edistävät demonstraatiot	lkm	EAKR	150	EURA 2014	jatkuva raportointi
8	Vähähiilisyttä edistävät yritykset	lkm	EAKR	800	EURA 2014	jatkuva raportointi
11	Yritykset hankkeissa, joissa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta	lkm	EAKR	tavoite sisältyy IP 2 tavoitelukuun (5 170)	EURA 2014	jatkuva raportointi
12	Yritykset, jotka aloittavat viennin taikka laajentavat uudelle vientimarkkina-alueelle	lkm	EAKR	tavoite sisältyy IP 2 tavoitelukuun (1 330)	EURA 2014	jatkuva raportointi
7	Yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	lkm	EAKR	tavoite sisältyy IP 2 tavoitelukuun (1 340)	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO08	Uudet tuella aikaan saadut työpaikat	htv	EAKR	tavoite sisältyy IP 2 tavoitelukuun (4 900)	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO01	Tuotannollinen investointi: Tukea saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	tavoite sisältyy IP 2 tavoitelukuun (3 195)	EURA 2014	jatkuva raportointi
6	Yritykset, jotka aloittavat uuden liiketoiminnan tuen seurauksena	lkm	EAKR	tavoite sisältyy IP 1 tavoitelukuun (850)	EURA 2014	jatkuva raportointi

CO03	Tuotannollinen investointi: Muuta rahoitustukea kuin avustuksia saavien yritysten lukumäärä (pääomasijoitukset)	lkm	EAKR	20 (tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO06	Tuotannollinen investointi: Julkista tukea vastaavat yksityiset investoinnit yrityksiin (avustukset)	euroa milj	EAKR	141,59	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO07	Tuotannollinen investointi: Julkista tukea vastaavat yksityiset investoinnit yrityksiin (muut kuin avustukset)	euroa milj	EAKR	10 (Tavoite on yhteinen IP 1 ja 2 kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO02	Tuotannollinen investointi: Avustuksia saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	3 175 (tavoite on yhteinen IP 2 vastaavan tavoitteen kanssa)	EURA 2014	jatkuva raportointi

Toimintalinja 2

Investointiprioriteetti 4

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
CO27	Tutkimus ja innovointi: Julkista tukea vastaavat yksityiset investoinnit innovointiin tai tutkimus- ja kehittämishankkeisiin	euroa milj	EAKR	24,4	EURA 2014	jatkuva raportointi
25	Uudet tuella aikaan saadut t&k&i -työpaikat	htv	EAKR	1 360	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO04	Tuotannollinen investointi: Muuta tukea kuin rahoitustukea saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	190	EURA 2014	jatkuva raportointi
15	Tutkimus- ja kehittämis-instituutioiden vetämiin hankkeisiin osallistuneet yritykset	lkm	EAKR	5 180	EURA 2014	jatkuva raportointi
16	Yritykset, jotka käynnistävät t&k&i-toiminnan tai t&k&i-yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa	lkm	EAKR	890	EURA 2014	jatkuva raportointi
17	Uudet innovaatioalustat	lkm	EAKR	1 000	EURA 2014	jatkuva raportointi
18	Innovaatioalustoissa kehitetyt ja pilotoidut tuotteet ja palvelut	lkm	EAKR	1 000	EURA 2014	jatkuva raportointi
19	Kaupunkien kanssa innovaatioympäristöissä yhteistyötä tekevät yritykset	lkm	EAKR	5 00	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO01	Tuotannollinen investointi: Tukea saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	190	EURA 2014	jatkuva raportointi

Toimintalinja 2

Investointiprioriteetti 5

ID	Indikaattori	Mitta-yksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
CO04	Tuotannollinen investointi: Muuta tukea kuin rahoitustukea saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	400	EUR 2014	jatkuva raportointi
CO28	Niiden yritysten lukumäärä, jotka tuen seurauksena kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille (tuote on uusi markkinoilla)	lkm	EAKR	235	EUR 2014	jatkuva raportointi
CO29	Niiden yritysten lukumäärä, jotka tuen seurauksena kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen yrityksille (tuote on uusi yritykselle)	lkm	EAKR	620	EUR 2014	jatkuva raportointi
15	Tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden vetämiin hankkeisiin osallistuneet yritykset	lkm	EAKR	Tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa TL:ssa 2 (2 910)	EUR 2014	jatkuva raportointi
16	Yritykset, jotka käynnistävät t&k&i-toiminnan tai t&k&i-yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa	lkm	EAKR	Tavoite on yhteinen IP 3 vastaavan tavoitteen kanssa TL:ssa 2 (310)	EUR 2014	jatkuva raportointi
20	Yritykset, joihin syntyy uusiutuviin energiaratkaisuihin/vähähiilisyyden tukemiseen perustuvaa uutta liiketoimintaa	lkm	EAKR	260	EUR 2014	jatkuva raportointi
21	Start-up -yritykset, joilla on merkittävät valmiudet uuden tuotteen, palvelun tai tuotantomenetelmän	lkm	EAKR	565	EUR 2014	jatkuva raportointi

	kehittämiseen					
22	Yritysten avoimen tiedon ja rajapintojen avulla toteuttamat uudet sovellukset	lkm	EAKR	265	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO27	Tutkimus ja innovointi: Julkista tukea vastaavat yksityiset investoinnit innovointiin tai tutkimus- ja kehittämishankkeisiin	euroa milj	EAKR	314,77	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO01	Tuotannollinen investointi: Tukea saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	1 000	EURA 2014	jatkuva raportointi

Toimintalinja 2

Investointiprioriteetti 3

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
CO04	Tuotannollinen investointi: Muuta tukea kuin rahoitustukea saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	80	EURA 2014	jatkuva raportointi
23	Yritykset, jotka tuovat markkinoille uuden tai aiemmasta versiosta merkittävästi kehitetyn vähähiilisyttä edistävän tuotteen tai materiaalin	lkm	EAKR	250	EURA 2014	jatkuva raportointi
24	Yhdyskuntien vähähiilisyttä edistävät uudet ratkaisut	lkm	EAKR	200	EURA 2014	jatkuva raportointi

14	Yrityksissä toteutettavat vähähiilisyyttä edistävät demonstraatiot	lkm	EAKR	200	EURA 2014	jatkuva raportointi
15	Tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden vetämiin hankkeisiin osallistuneet yritykset	lkm	EAKR	Tavoite on yhteinen IP 5 vastaavan tavoitteen (2 910)	EURA 2014	jatkuva raportointi
16	Yritykset, jotka käynnistävät t&k&i-toiminnan tai t&k&i-yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa	lkm	EAKR	Tavoite on yhteinen IP 5 vastaavan tavoitteen kanssa (310)	EURA 2014	jatkuva raportointi
13	Säästetty energia	MWh	EAKR	609 565	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO27	Tutkimus ja innovointi: Julkista tukea vastaavat yksityiset investoinnit innovointiin tai tutkimus- ja kehittämishankkeisiin	euroa milj	EAKR	48	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO01	Tuotannollinen investointi: Tukea saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	80	EURA 2014	jatkuva raportointi

Toimintalinja 3

Investointiprioriteetti 6

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
40	työttömät ja työelämän ulkopuolella olevat alle 30-vuotiaat osallistujat	lkm	ESR	26 000	EUR2014	jatkuva raportointi
41	työttömät ja työelämän ulkopuolella olevat yli 54-vuotiaat osallistujat	lkm	ESR	8 600	EUR2014	jatkuva raportointi

Toimintalinja 3

Investointiprioriteetti 7

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
44	työttömät ja työlliset, ml. itsenäiset ammatinharjoittajat, yli 54-vuotiaat osallistujat	lkm	ESR	8 000	EUR2014	jatkuva raportointi
CO23	tuettujen mikroyritysten sekä pk-yritysten lukumäärä	lkm	ESR	10 000	EUR2014	jatkuva raportointi

Toimintalinja 3

Investointiprioriteetti 8

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
45	työelämän ulkopuolella olevat miehet ja työttömät miehet	lkm	ESR	1 300	EURA2014	jatkuva raportointi
46	yrittäjinä toimivat naiset	lkm	ESR	380	EURA2014	jatkuva raportointi

Toimintalinja 4

Investointiprioriteetti 9

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
CO09	henkilöt, joilla on alemman perusasteen (ISCED 1) tai ylemmän perusasteen (ISCED 2) koulutus	lkm	ESR	28 200	EURA 2014	jatkuva raportointi
47	osallistuvat opinto-ohjaajat, uraneuvojat ja muut ohjauspalveluiden asiantuntijat	lkm	ESR	21 000	EURA 2014	jatkuva raportointi

Toimintalinja 5

Investointiprioriteetti 10

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
CO20	työmarkkinaosapuolten tai kansalaisjärjestöjen täysin tai osittain toteuttamien hankkeiden lkm	lkm	ESR	55	EURA 2014	jatkuva raportointi
CO04	työelämän ulkopuolella olevat, jotka eivät ole koulutuksessa	lkm	ESR	4 100	seurantajärjestelmä	jatkuva raportointi
CO02	pitkäaikaistyöttömät	lkm	ESR	11 250	seurantajärjestelmä	jatkuva raportointi

Toimintalinja 6 (Tekninen tuki EAKR)

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
11.2	Hallintoviranomaisen koulutustilaisuudet ohjelman toimeenpanon varmistamiseksi	lkm	EAKR	ei aseteta tavoitetta	Erillisseuranta	vuosiraportoinnin yhteydessä
11.1	Henkilötyövuodet	lkm	EAKR	ei aseteta	EURA 2014	vuosiraportoinnin yhteydessä
11.3	Hallintoviranomaisen järjestämät viestintätilaisuudet	lkm	EAKR	ei aseteta	EURA 2014	vuosiraportoinnin yhteydessä

Toimintalinja 7 (Tekninen tuki ESR)

ID	Indikaattori	Mittayksikkö	Rahasto	Tavoite (2023)	Lähde	Raportointitiheys
12.1	Eura2014 järjestelmään myönnetty viranomaiskäyttäjaoikeudet	lkm	ESR	ei aseteta tavoitetta	Eura2014	vuosiraportoinnin yhteydessä
12.2	Arviontien määrä	lkm	ESR	ei aseteta	Eura2014	vuosiraportoinnin yhteydessä
11.3	Hallintoviranomaisen järjestämät viestintätilaisuudet	lkm	ESR	ei aseteta	Eura2014	vuosiraportoinnin yhteydessä
11.1	Henkilötyövuodet	lkm	ESR	ei aseteta	Eura2014	vuosiraportoinnin yhteydessä

Liite 4 Tuloskehys

Toimin- talinja	Indikaat- torityyppi	ID	Indikaattorin määritelmä	Mittayksikkö	Rahas-to	Tavoite 2018	Lopullinen tavoite (2023)	Lähde
TL 1	rahoitus- indikaattori	25	Todentamis- viranomaisen kirjanpitojärjes- telmään viety tukikelpoisten menojen kokonaismäärä	milj. eur	EAKR	164,0	656,806512	EURA 2014
TL1	tuotos- indikaattori	CO01	Tukea saavien yritysten lukumäärä	lkm	EAKR	1 132	5 660	EURA 2014
TL 1	tuotos- indikaattori	CO08	Uudet tuella aikaan saadut työpaikat	htv	EAKR	2 540	12 700	EURA 2014
TL 1	tuotos- indikaattori	7	Yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	lkm	EAKR	470	2 350	EURA 2014

TL2	rahoitus-indikaattori	25	Todentamis-viranomaisen kirjanpitojärjestelmään viety tukikelpoisten menojen kokonaismäärä	milj. eur	EAKR	217,4	869,538664	EURA 2014
TL2	tuotos-indikaattori	15	Tutkimus- ja kehittämisinstituutien vetämiin hankkeisiin osallistuneet yritykset	lkm	EAKR	1618	8 090	EURA 2014
TL2	tuotos-indikaattori	25	Uudet tuella aikaan saadut t&k&i -työpaikat	htv	EAKR	272	1 360	EURA 2014
TL 2	tuotos-indikaattori	16	Yritykset, jotka käynnistävät t&k&i-toiminnan tai t&k&i-yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa	lkm	EAKR	240	1 200	EURA 2014

TL 3	rahoitus-indikaattori	25	Todentamis- viranomaisen kirjanpitojärjes- telmään viety tukikelpoisten menojen kokonaismäärä	milj. eur	ESR	158,2	467,4	Eura2014
TL 3	tuotos-indikaattori	40	Työttömät ja työelämän ulkopuolella olevat alle 30-vuotiaat osallistujat	lkm	ESR	8 562	26 000	Eura2014
TL 3	tuotos-indikaattori	(41+44)= 50	Yli 54-vuotiaat osallistujat	lkm	ESR	5 471	16 600	Eura2014
TL 4	rahoitus-indikaattori	25	Todentamis- viranomaisen kirjanpitojärjes- telmään viety tukikelpoisten menojen kokonaismäärä	milj. eur	ESR	111,1	328,2	Eura2014
TL4	tuotos-indikaattori	CO09	Henkilöt, joilla on alemman perusasteen (ISCED 1) tai ylemmän perusasteen (ISCED 2) koulutus	lkm	ESR	9 299	28 200	Eura2014
TL4	tuotos-indikaattori	47	Osallistuvat opinto- ohjaajat, uraneuvojat ja muut ohjaus- palveluiden asiantuntijat	lkm	ESR	6 799	21 000	Eura2014

TL 5	rahoitus-indikaattori	25	Todentamis-viranomaisen kirjanpitojärjestelmään viety tukikelpoisten menojen kokonaismäärä	milj. eur	ESR	67,3	198,9	Eura2014
TL5	tuotos-indikaattori	CO04	Työelämän ulkopuolella olevat, jotka eivät ole koulutuksessa	lkm	ESR	1 345	4 100	Eura2014
TL5	tuotos-indikaattori	CO02	Pitkäaikais-työttömät	lkm	ESR	3 698	11 250	Eura2014

Liite 5 Tukitoimiluokat

1. Tukitoimen ala		
Kehittyneet alueet		
Toimintalinja	Koodi	Euroa
1	001	87 719 781
1	004	2 750 931
1	030	4 063 719
1	031	5 439 185
1	032	4 063 719
1	034	6 639 497
1	044	8 127 438
1	062	2 778 950
1	063	7 410 535
1	064	14 421 068
1	065	5 031 584
1	066	32 668 616
1	067	25 211 820
1	068	39 596 730
1	069	45 281 259
1	071	9 130 819
1	072	7 202 169
1	074	4 976 403
1	075	8 681 670
1	077	1 852 635
1	082	5 354 728
2	013	19 372 263
2	015	2 869 559
2	056	19 507 636
2	057	2 674 429
2	058	64 428 461
2	059	5 739 119
2	060	69 683 479
2	061	10 172 237
2	062	68 616 550
2	063	33 861 851
2	064	27 169 359
2	065	75 639 545
2	068	17 443 700
2	069	5 159 840
2	087	6 692 185
2	092	5 739 119

3	102	163 612 861
3	105	11 686 633
3	106	58 433 165
4	117	164 110 166
5	109	99 460 706

2. Rahoitusmuoto		
Kehittyneet alueet		
Toimintalinja	koodi	Euroa
1	01	320 193 174
1	03	8 210 082
2	01	434 769 332
3	01	233 732 659
4	01	164 110 166
5	01	99 460 706

3. Aluetyyppi		
Kehittyneet alueet		
Toimintalinja	Koodi	Euroa
1	01	68 964 684
1	02	131 361 303
1	03	118 225 172
1	04	6 568 065
1	07	3 284 032
2	01	177 385 888
2	02	129 561 261
2	03	112 170 488
2	04	7 825 848
2	07	7 825 847
3	01	46 746 532
3	02	58 433 165
3	03	23 373 266
3	04	11 686 633
3	06	11 686 633
3	07	81 806 431
4	01	32 822 033
4	02	41 027 542
4	03	16 411 017
4	04	8 205 508
4	06	8 205 508
4	07	57 438 558
5	01	19 892 141
5	02	24 865 177
5	03	9 946 071
5	04	4 973 035
5	06	4 973 035
5	07	34 811 247

4. Alueelliset täytäntöönpanomekanismit		
Kehittyneet alueet		
Toimintalinja	Koodi	Euroa
1	03	6 568 065
1	07	321 835 191
2	01	39 459 812
2	03	21 738 467
2	07	373 571 053
3	02	58 433 165
3	05	46 746 532
3	07	128 552 962
4	02	41 027 542
4	05	32 822 033
4	07	90 260 591
5	02	24 865 177
5	05	19 892 141
5	07	54 703 388

Tekninen tuki

6. ESR:n toissijaiset aihepiirit		
Kehittyneet alueet		
Toimintalinja	Koodi	Euroa
3	01	37 397 226
3	02	63 107 818
3	03	51 421 185
3	06	11 686 633
3	07	21 035 939
3	08	49 083 858
4	01	23 870 569
4	02	18 452 579
4	03	33 214 641
4	04	23 988 352
4	05	16 607 321
4	06	25 833 610
4	07	14 762 062
4	08	7 381 032
5	02	29 838 212
5	05	4 973 035
5	06	9 946 071
5	07	9 946 070
5	08	44 757 318

1. Tukitoimen ala		
Kehittyneet alueet		
Toimintalinja	Koodi	Euroa
6	121	19 705 845
6	122	1 559 394
6	123	2 339 091
7	121	15 380 646

2. Rahoitusmuoto		
Kehittyneet alueet		
Toimintalinja	koodi	Euroa
6	01	23 604 330
7	01	15 380 646

3. Aluetyyppi		
Kehittyneet alueet		
Toimintalinja	Koodi	Euroa
6	07	23 604 330
7	07	15 380 646

Tukitoimiluokkia koskevat koodit

Tukitoimen ala (taulukko 1)

I Tuotannolliset investoinnit:

001 Yleiset tuotannolliset investoinnit pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset)

002 Tutkimus- ja innovointiprosessit suurissa yrityksissä

003 Vähähiiliseen talouteen liittyvät tuotannolliset investoinnit suurissa yrityksissä*

004 Tuotannolliset investoinnit suurten yritysten ja pk-yritysten väliseen yhteistyöhön, jolla kehitetään tieto- ja viestintätekniikan tuotteita ja palveluja sekä verkkokauppaa ja lisätään tieto- ja viestintätekniikan kysyntää

II Peruspalveluja tarjoava infrastruktuuri ja siihen liittyvät investoinnit:

Energiainfrastruktuuri

005 Sähkö (varastointi ja siirto)

006 Sähkö (varastointi ja siirto, TEN-E)

007 Maakaasu

008 Maakaasu (TEN-E)

009 Uusiutuva energia: tuuli**

010 Uusiutuva energia: aurinkovoima**

011 Uusiutuva energia: biomassa**

012 Muut uusiutuvat energialähteet (myös vesivoima sekä maalämpö- ja merienergia) ja niiden integrointi (myös varastointi sekä kaasuun ja uusiutuvaan vetyyn perustuvien infrastruktuurien käyttövoima)**

- 013 Julkisen infrastruktuurin energiatehokkuutta parantava peruskorjaus, esittelyhankkeet ja tukitoimenpiteet**
- 014 Asuntokannan energiatehokkuutta parantava peruskorjaus, esittelyhankkeet ja tukitoimenpiteet**
- 015 Keski- tai pienjännitteiset älykkäät energianjakelujärjestelmät (myös älykkäät verkot ja tieto- ja viestintätekniiset järjestelmät)**
- 016 Korkeahyötysuhteinen yhteistuotanto ja kaukolämmitys**

Ympäristöinfrastruktuuri

- 017 Kotitalouksien jätehuolto (myös jätteiden vähentäminen, lajittelu ja kierrätystoimet)
- 018 Kotitalouksien jätehuolto (myös jätteiden mekaanis-biologinen käsittely, lämpökäsittely, poltto ja kaatopaikalle vienti)
- 019 Yritysten, teollisuuden ja vaarallisten jätteiden jätehuolto
- 020 Ihmisten käyttöön tarkoitetun veden tarjonta (otto-, käsittely-, varastointi- ja jakeluinfrastruktuuri)
- 021 Vesihuolto ja juomaveden suojeleminen (myös valuma-alueiden hoito, veden hankinta, erityistoimenpiteet ilmastomuutokseen sopeutumiseksi, mittaus vesipiirin ja yksittäisen kuluttajan tasolla, laskutusjärjestelmät ja vuotojen vähentäminen)*
- 022 Jäteveden käsittely
- 023 Muut kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen ja/tai välttämiseen tarkoitetut ympäristötoimet (myös metaanikaasun käsittely ja varastointi ja kompostointi)**

Liikenneinfrastruktuuri

- 024 Rautatiet (TEN-T-runkoverkko)*
- 025 Rautatiet (kattava TEN-T-verkko)*
- 026 Muut rautatiet*
- 027 Rautatiekalusto*
- 028 TEN-T-moottori- ja maantiet – runkoverkko (uudet)
- 029 TEN-T-moottori- ja maantiet – kattava verkko (uudet)
- 030 Toissijaiset maantieyhteydet TEN-T-tieverkkoon ja -solmukohtiin (uudet)
- 031 Muut kansalliset ja alueelliset maantiet (uudet)
- 032 Paikalliset liittymätiet (uudet)
- 033 Uudelleen rakennetut tai parannetut TEN-T-tiet
- 034 Muut uudelleen rakennetut tai parannetut tiet (moottoritiet sekä kansalliset, alueelliset ja paikalliset tiet)
- 035 Multimodaaliliikenne (TEN-T)*
- 036 Multimodaaliliikenne*
- 037 Lentoasemat (TEN-T) (koskee ainoastaan investointeja, jotka liittyvät ympäristönsuojeluun tai joiden yhteydessä tehdään investointeja, jotka ovat tarpeen ympäristöön kohdoistuvien haittavaikutusten lieventämiseksi tai vähentämiseksi)
- 038 Muut lentoasemat (koskee ainoastaan investointeja, jotka liittyvät ympäristönsuojeluun tai joiden yhteydessä tehdään investointeja, jotka ovat tarpeen ympäristöön kohdoistuvien haittavaikutusten lieventämiseksi tai vähentämiseksi)
- 039 Merisatamat (TEN-T)*
- 040 Muut merisatamat*
- 041 Sisävesiväylät ja -satamat (TEN-T)*
- 042 Sisävesiväylät ja -satamat (alueelliset ja paikalliset)*

Kestävä liikenne

- 043 Puhdas kaupunkiliikenneinfrastruktuuri ja sen edistäminen (myös laitteisto ja liikkuva kalusto)*
- 044 Älykkäät liikennejärjestelmät (myös kysynnän hallinnan sekä tiemaksu- seuranta-, valvonta- ja tietojärjestelmien käyttöönotto)*

Tieto- ja viestintätekniinen infrastruktuuri

- 045 Tieto- ja viestintätekniikka: runko-/runkoliityntäverkko
- 046 Tieto- ja viestintätekniikka: Nopea laajakaistaverkko (käyttöoikeus/tilaajayhteys; ≥ 30 Mbp/s)
- 047 Tieto- ja viestintätekniikka: Erittäin nopea laajakaistaverkko (käyttöoikeus/tilaajayhteys; ≥ 100 Mbp/s)
- 048 Tieto- ja viestintätekniikka: Muuntotyypiset tieto- ja viestintätekniiset infrastruktuurit / mittavat tietotekniset resurssit/laitteet (myös sähköinen infrastruktuuri, tietokeskukset ja tunnistimet; myös muuhun infrastruktuurin sisäänrakennetut, kuten tutkimuslaitokset, ympäristöinfrastruktuuri ja sosiaalinen infrastruktuuri)

III Sosiaali-, terveydenhuolto- ja koulutusalan infrastruktuuri ja siihen liittyvät investoinnit:

- 049 Korkea-asteen koulutuksen infrastruktuuri
- 050 Ammatti- ja aikuiskoulutuksen infrastruktuuri
- 051 Kouluopetuksen infrastruktuuri (alempi ja ylempi perusasteen koulutus)
- 052 Varhaiskasvatuksen infrastruktuuri
- 053 Terveydenhuollon infrastruktuuri
- 054 Asumisinfrastruktuuri
- 055 Muu alueellista ja paikallista kehitystä edistävä sosiaalialan infrastruktuuri

IV Omien mahdollisuuksien kehittäminen:

Tutkimus, kehitys ja innovointi

- 056 Investoinnit pk-yritysten infrastruktuuriin, valmiuksiin ja laitteisiin, jotka ovat suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin
- 057 Investoinnit suurten yritysten infrastruktuuriin, valmiuksiin ja laitteisiin, jotka ovat suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin
- 058 Tutkimus- ja innovointi-infrastruktuuri (julkinen)
- 059 Tutkimus- ja innovointi-infrastruktuuri (yksityinen, myös tiedepuistot)
- 060 Tutkimus ja innovointi julkisissa tutkimus- ja osaamiskeskuksissa, myös verkottuminen
- 061 Tutkimus ja innovointi yksityisissä tutkimuskeskuksissa, myös verkottuminen
- 062 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät teknologian siirto sekä korkeakoulujen ja yritysten välinen yhteistyö
- 063 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät klusterituki ja yritysverkostot
- 064 Tutkimus- ja innovointiprosessit pk-yrityksissä (myös seteliohjelmat sekä prosesseihin, suunnitteluun, palveluihin ja sosiaalialaan liittyvät innovaatiot)
- 065 Tutkimus- ja innovointi-infrastruktuuri, prosessit, teknologian siirto ja yhteistyö yrityksissä, jotka keskittyvät vähähiiliseen talouteen ja kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta**

Yritystoiminnan kehittäminen

- 066 Pitkälle kehitetyt tukipalvelut pk-yrityksille ja niiden ryhmittymille (myös johtamis-, markkinointi- ja suunnittelupalvelut)
- 067 Pk-yritysten kehittäminen, tuki yrittäjyydelle ja yrityshautomoille (myös tuki spin-off- ja spin-out-yrityksille)
- 068 Energiatohokkuus ja esittelyhankkeet pk-yrityksissä ja tukitoimenpiteet**
- 069 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle*
- 070 Energiatohokkuuden edistäminen suurissa yrityksissä**
- 071 Vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta edistävien palvelujen tarjoamiseen erikoistuneiden yritysten kehittäminen ja edistäminen (myös tuki tällaisille palveluille)**
- 072 Pk-yritysten liiketoimintainfrastruktuuri (myös teollisuusalueet)
- 073 Tuki sosiaalisille yrityksille (pk-yritykset)
- 074 Kaupalliseen matkailuun liittyvän omaisuuden kehittäminen ja edistäminen pk-yrityksissä
- 075 Kaupalliseen matkailuun liittyvien palveluiden kehittäminen ja edistäminen pk-yrityksissä tai niitä varten
- 076 Kulttuuriomaisuuden ja luovan omaisuuden kehittäminen ja edistäminen pk-yrityksissä
- 077 Kulttuuripalveluiden ja luovien palvelujen kehittäminen ja edistäminen pk-yrityksissä tai niitä varten

Tieto- ja viestintätekniikka — kysynnän edistäminen, sovellukset ja palvelut

- 078 Sähköisen hallinnon palvelut ja sovellukset (myös sähköiset hankinnat, julkishallinnon uudistamista tukevat tieto- ja viestintätekniset toimenpiteet, tietoverkkoturvallisuus, luottamusta ja yksityisyyttä tukevat toimenpiteet sekä sähköinen oikeudenkäyttö ja demokratia)
- 079 Julkisen sektorin tietojen saatavuus (myös avoin data, sähköiset kulttuuripalvelut, digitaalkirjastot, digitaalinen sisältö ja sähköiset matkailupalvelut)
- 080 Digitaaliseen osallisuuteen, esteettömään tietoyhteiskuntaan ja verkko-opiskeluun liittyvät palvelut ja sovellukset, digitaalinen lukutaito
- 081 Tieto- ja viestintätekniset sovellukset, joilla ratkotaan aktiivisen ikääntymisen terveyshaasteita, sekä sähköisen terveydenhuollon palvelut ja sovellukset (myös sähköiset hoivapalvelut ja tietotekniikka-avusteinen asuminen)
- 082 Tieto- ja viestintätekniset palvelut ja sovellukset pk-yrityksille (myös verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, elävät laboratoriot, verkkoyrittäjät ja tieto- ja viestintätekniikan start-up-yritykset)

Ympäristö

- 083 Ilmanlaatua koskevat toimenpiteet*
- 084 Ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistäminen (IPPC)*
- 085 Biologisen monimuotoisuuden suojeleminen ja lisääminen, luonnonsuojelu ja vihreä infrastruktuuri*
- 086 Natura 2000 -alueiden suojeleminen, ennallistaminen ja kestävä käyttö*
- 087 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmatorjuntariskien, esim. eroosion, tulipalojen, tulvien, myrskyjen ja kuivuuden, ehkäisy ja hallinta, myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infrastruktuurit**
- 088 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet (esim. maanjäristys) ja ihmisen toimintaan liittyvien riskien (esim. teknisen vian aiheuttama onnettomuus) ehkäisy ja hallinta, myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infrastruktuurit
- 089 Teollisuusalueiden ja saastuneiden maa-alueiden ennallistaminen
- 090 Pyöräily- ja kävelyreitit**
- 091 Luonnonvaraisten alueiden matkailumahdollisuuksien kehittäminen ja edistäminen
- 092 Matkailuun liittyvän julkisen omaisuuden suojeleminen, kehittäminen ja edistäminen
- 093 Julkisten matkailupalvelujen suojeleminen, kehittäminen ja edistäminen
- 094 Julkisen kulttuuri- ja kulttuuriperintöomaisuuden suojeleminen, kehittäminen ja edistäminen
- 095 Julkisten kulttuuri- ja kulttuuriperintöpalvelujen kehittäminen ja edistäminen

Muut

- 096 Julkishallintojen institutionaaliset valmiudet ja julkiset palvelut, jotka liittyvät EAKR:n täytäntöönpanoon tai institutionaalisia valmiuksia koskevia ESR:n aloitteita tukeviin toimiin
- 097 Yhteisön vastuulla olevat paikalliskehitysalitteet kaupungeissa ja maaseudulla
- 098 Syrjäisimmät alueet: heikoista kulkuyhteyksistä ja alueellisesta pirstoutumisesta mahdollisesti aiheutuvien lisäkulojen korvaaminen
- 099 Syrjäisimmät alueet: erityiset toimet markkinoiden kokoon liittyvistä tekijöistä aiheutuvien lisäkulojen korvaamiseksi
- 100 Syrjäisimmät alueet: tukea ilmasto-olosuhteista ja pinnanmuodostukseen liittyvistä haittatekijöistä aiheutuvien lisäkulojen korvaamiseksi*
- 101 Ristiraudoitus EAKR:n puitteissa (tuki ESR:n tyyppisille toimille, jotka ovat tarpeen toimen EAKR-osuuden täyttävän täytäntöönpanon kannalta ja suoraan yhteydessä siihen)

V Työllisyyden kestävyys ja laadun parantaminen ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen:

- 102 Työnhakijoiden ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömien ja kaukana työmarkkinoista olevien henkilöt, työllistyminen, myös paikallisten työllistymisalitteiden ja työvoiman liikkuvuustuen avulla
- 103 Nuorten, varsinkin niiden nuorten, jotka eivät ole työelämässä eivätkä koulutuksessa, sekä syrjäytymisvaarassa olevien ja syrjäytyneisiin ryhmiin kuuluvien nuorten, kestävä työmarkkinoille integrointi, myös nuorisotakuun täytäntöönpanon avulla
- 104 Itsenäisen ammatinharjoittaminen, yrittäjyys ja yritysten, myös innovatiivisten mikro- ja pk-yritysten, perustaminen
- 105 Sukupuolten tasa-arvo kaikilla aloilla, myös työllistymisessä, urakehityksessä ja työ- ja yksityiselämän yhteensovittamisessa, ja samapalkkaisuuden edistäminen
- 106 Työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien sopeutuminen muutoksiin
- 107 Aktiivisena ja terveenä ikääntyminen
- 108 Työmarkkinolaitosten, kuten julkisten ja yksityisten työvoimapalvelujen, nykyaikaistaminen ja työmarkkinoiden tarpeisiin paremmin vastaaminen, myös rajat ylittävää työvoiman liikkuvuutta lisäävillä toimilla, liikkuvuusohjelmilla sekä parantamalla laitosten ja asianomaisten sidosryhmien välistä yhteistyötä

VI Sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden ja syrjinnän torjuminen:

- 109 Aktiivinen osallistaminen, myös yhtäläisten mahdollisuuksien ja aktiivisen osallistumisen edistämiseksi, ja työllistettävyyden parantaminen
- 110 Syrjäytyneiden yhteisöjen, kuten romanien, sosioekonominen integroituminen
- 111 Kaikenlaisen syrjinnän torjuminen ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistäminen
- 112 Kohtuuhintaisten, kestävien ja korkealaatuisten palveluiden, myös terveydenhoitopalvelujen ja yleishyödyllisten sosiaalipalvelujen, saatavuuden parantaminen

- 113 Sosiaalisen yrittäjyyden ja sosiaalisten yritysten palvelukseen pääsyn tukeminen sekä talouden yhteisöllisyyden ja solidaarisuuden edistäminen työllistymisen helpottamiseksi
- 114 Yhteisön vastuulla olevat paikalliset kehittämisstrategiat

VII Investoinnit yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen osaamisen ja elinikäisen oppimisen tukemiseksi:

- 115 Koulupudokkuuden vähentäminen ja ehkäiseminen sekä korkealaatuiseen esiasteen ja alemman ja ylemmän perusasteen koulutukseen pääsyä koskevien yhtäläisten mahdollisuuksien edistäminen, mukaan lukien formaali, nonformaali ja informaali oppiminen keinona palata koulutuksen pariin
- 116 Korkea-asteen ja vastaavan koulutuksen laadun ja tehokkuuden parantaminen ja koulutukseen pääsyn helpottaminen keinoina lisätä varsinkin vähäosaisten ryhmien osallistumista ja tutkinnon suorittamista
- 117 Kaikille ikäryhmille yhtäläisten elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien edistäminen formaaleissa, nonformaaleissa ja informaaleissa puitteissa työvoiman tietojen, taitojen ja pätevyyden kehittämiseksi sekä joustavien oppimisväylien edistäminen, myös ammatillisen ohjauksen ja hankitun pätevyyden validoinnin avulla
- 118 Koulutusjärjestelmien kehittäminen työmarkkinoiden näkökulmasta, koulutuksesta työelämään siirtymisen helpottaminen sekä ammattikoulutusjärjestelmien ja niiden laadun parantaminen, muun muassa osaamisen kysyntää ennakoiden mekanismeilla, opintosuunnitelmia mukauttamalla sekä ottamalla käyttöön ja kehittämällä työperäisiä oppimisjärjestelmiä, teorian ja käytännön yhdistävä opetus ja oppisopimukset mukaan lukien

VIII Viranomaisten ja sidosryhmien institutionaalisten valmiuksien parantaminen ja tehokas julkishallinto:

- 119 Investoinnit julkishallintojen ja julkisten palvelujen institutionaalsiin valmiuksiin ja tehokkuuteen kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla uudistusten, paremman sääntelyn ja hyvän hallintotavan tukemiseksi
- 120 Kaikkien yleissivistävästä ja ammatillisesta koulutuksesta, elinikäisestä oppimisesta sekä työllisyys- ja sosiaalipolitiikasta vastaavien sidosryhmien valmiuksien kehittäminen, myös alakohtaisilla ja alueellisilla järjestelyillä, joilla tuetaan kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason uudistuksia

IX Tekninen apu:

- 121 Valmistelu, täytäntöönpano, seuranta ja tarkastus
- 122 Arviointi ja selvitykset
- 123 Tiedotus ja viestintä

*) Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin 40 %

**) Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin 100 %

Muissa tukitoimiluokissa laskukerroin on 0 %.

Rahoitusmuoto (taulukko 2)

- 01 Avustus, jota ei tarvitse maksaa takaisin
- 02 Takaisinmaksettava avustus
- 03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: riskipääoma ja oma pääoma tai vastaava
- 04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina tai vastaava
- 05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus tai vastaava
- 06 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: korkotuki, vakuuspalkkiohyvitys, tekninen tuki tai vastaava
- 07 Palkinto

Aluetyypit (taulukko 3)

- 01 Suuret kaupunkialueet (tiheästi asutut, > 50 000 asukasta)
- 02 Pienemmät kaupunkialueet (keskitiheästi asutut, > 5 000 asukasta)
- 03 Maaseutualueet (harvaan asutut)
- 04 Makroalueellinen yhteistyöalue
- 05 Yhteistyö kansallisten tai alueellisten yhteistyöalueiden kesken maatasolla
- 06 ESR:n puitteissa tehtävä valtioiden välinen yhteistyö
- 07 Ei sovelleta

Alueelliset täytäntöönpanomekanismit (taulukko 4)

- 01 Alueelliset integroidut investoinnit – Kaupunkialueet
- 02 Muut integroidut lähestymistavat kestävään kaupunkikehitykseen
- 03 Alueelliset integroidut investoinnit – Muut
- 04 Muut integroidut lähestymistavat kestävään maaseutukehitykseen
- 05 Muut integroidut lähestymistavat kestävään kaupunki-/maaseutukehitykseen
- 06 Yhteisön vastuulla olevat paikalliset kehittämisaloitteet
- 07 Ei sovelleta

Taulukon 5 (Temaattiset tavoitteet (EAKR ja koheesiorahasto)) tietosisältö saadaan muuta kautta

ESR:n toissijaiset aihepiirit (taulukko 6)

- 01 Vähähiiliseen ja resurssitehokkaaseen talouteen siirtymisen tukeminen**
- 02 Sosiaaliset innovaatiot
- 03 Pk-yritysten kilpailukyvyyn parantaminen
- 04 Tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin vahvistaminen
- 05 Tieto- ja viestintätekniiikan saatavuuden, käytön ja laadun parantaminen
- 06 Syrjimättömyys
- 07 Sukupuolten tasa-arvo
- 08 Ei sovelleta

**) Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin 100 %
Muissa tukitoimiluokissa laskukerroin on 0 %.

Liite 6 Ohjelmavalmistelussa mukana olleet tahot

Valmistelutyöryhmien jäseninä tai kutsuttuina

asiantuntijoina

AKAVA

Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskukset (15)

Espoon kaupunki

FINNVERA

Helsingin kaupunki

Keskuskauppakamari

Suomen Kuntaliitto

Liikenne- ja viestintäministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö

Maakuntien liitot (18)

MTK

NYTKIS

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Oulun kaupunki

SAK

SEKES

Sosiaali- ja terveysministeriö

STTK

Suomen luonnonsuojeluliitto

Suomen yrittäjät

Tampereen kaupunki

TEKES

Turun kaupunki

Työ- ja elinkeinoministeriö

Ulkoministeriö

Valtiovarainministeriö

Vantaan kaupunki

Ympäristöministeriö

Sidosryhmien kuulemistilaisuuteen osallistujina (edellisten lisäksi)

Business Oulu/ Oulun kaupunki

Frami Oy / Seinäjoen kaupunki

Koulutusavain Oy

Kouvola kaupunki

Kulturforum Luckan rf

Kuntoutussäätiö

Lappeenrannan kaupunki

Salon kaupunki

Sisäasiainministeriö

Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto

Suomen e-oppimiskeskus ry

Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry

Suomen sosiaali- ja terveys ry

Suomen yrittäjänaiset ry

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Työttömien valtakunnan yhteistoimintajärjestö

Vaasan kaupunki

Vates-säätiö

World of Management Wom Oy

Yrityssalo Oy

Julkisen kuulemisen (+SOVA) yhteydessä lausunnon jättivät:

AKAVA

Aluehallintokeskukset (4)

Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskukset (15)

Energiateollisuus Oy

Espoon kaupunki

Helsingin kaupunginosayhdistykset Helka ry

Helsingin kaupunki

Jyväskylän kaupunki

Kaustisten seutukunta

Keskuskauppakamari

Koulutusavain Oy

Kuntoutussäätiö

Lappeenrannan kaupunki

Lestijärven kunta

Liikenne- ja viestintäministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö

Maakunnan liitot (18)

Maaseudun yhteistyöryhmä

MTK

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Oulun kaupunki

Päihdekeskus Portti

Raahen kaupunki

Romaaniasian neuvottelukunta

Saarijärvi-Viitasaaren seutukunta

Saaristoasiain neuvottelukunta

SAK

Salon kaupunki

Sisäasiainministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriö

SOSTE ry

Suomen kuntaliitto

Suomen luonnonsuojeluliitto

Suomen yrittäjät

Tampereen kaupunki

Toholammin kunta

Turun kaupunki

Työ- ja elinkeinoministeriö/työllisyys- ja yrittäjyysosasto

Ulkoministeriö

Vaasan kaupunki

Valtiovarainministeriö

Vantaan kaupunki

Virtavesien hoitoyhdistys

Wom Oy

Ympäristöministeriö

Alueellisten suunnitelmien valmisteluun osallistuivat Itä- ja Pohjois-Suomen ja Etelä- ja Länsi-Suomen alueella:

Maakunnan yhteistyöryhmät

Maakuntien liitot

ELY-keskukset

Kaupungit/kunnat

Yrittäjäjärjestöt

Työmarkkinajärjestöt

Ympäristöjärjestöt

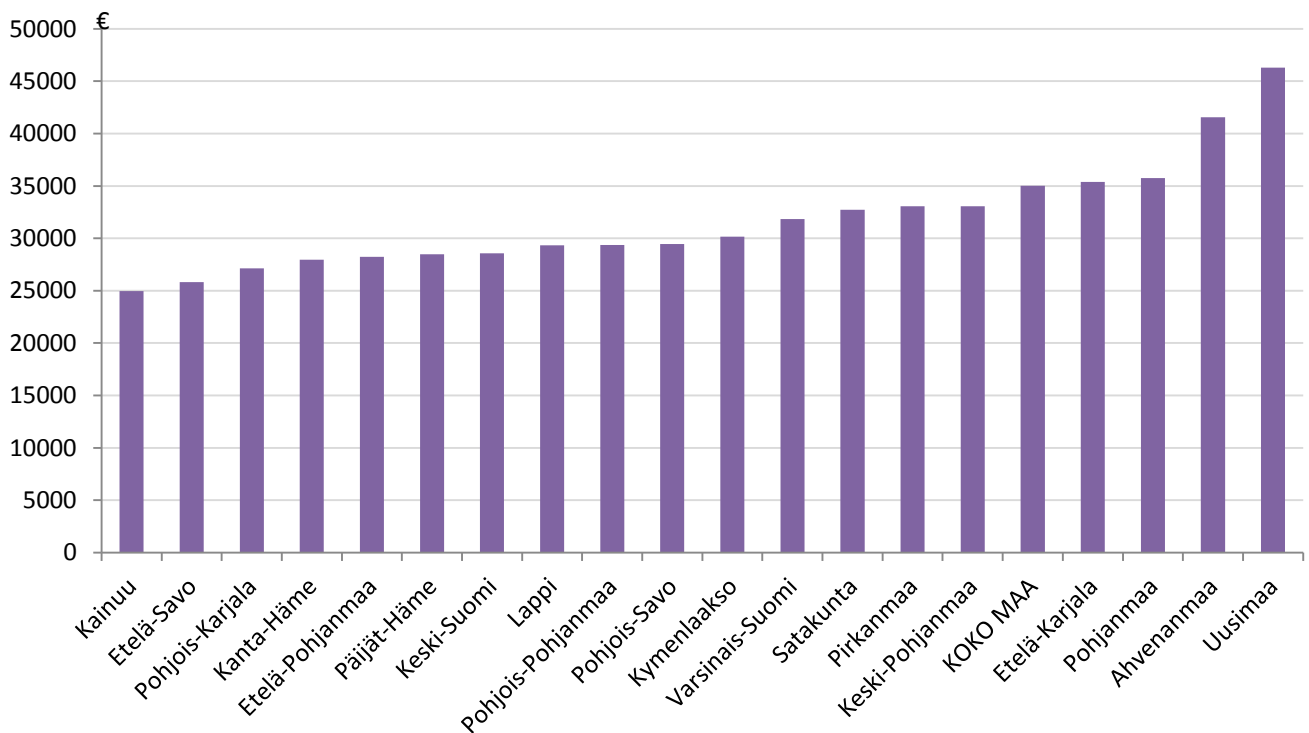
Yliopistot ja korkeakoulut

Ammattikorkeakoulut

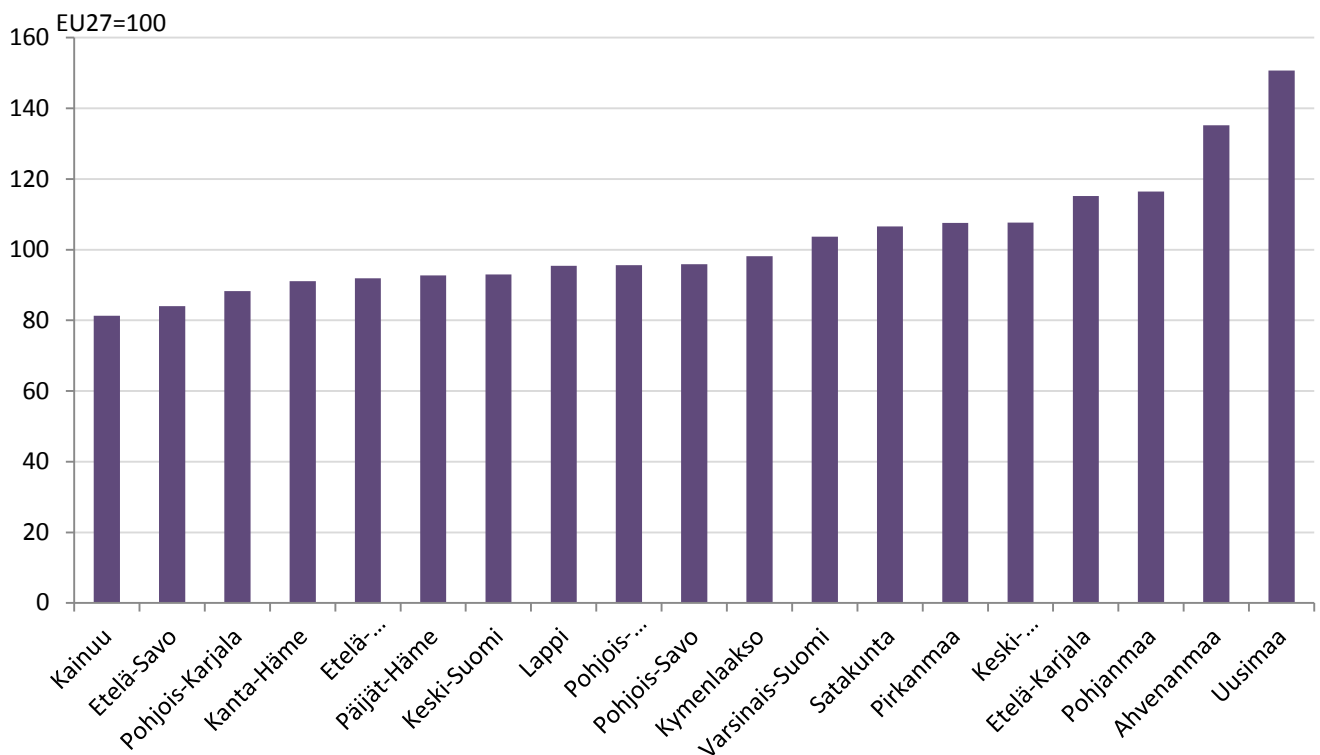
Seudulliset kehittämissyhtiöt

Muut järjestöt

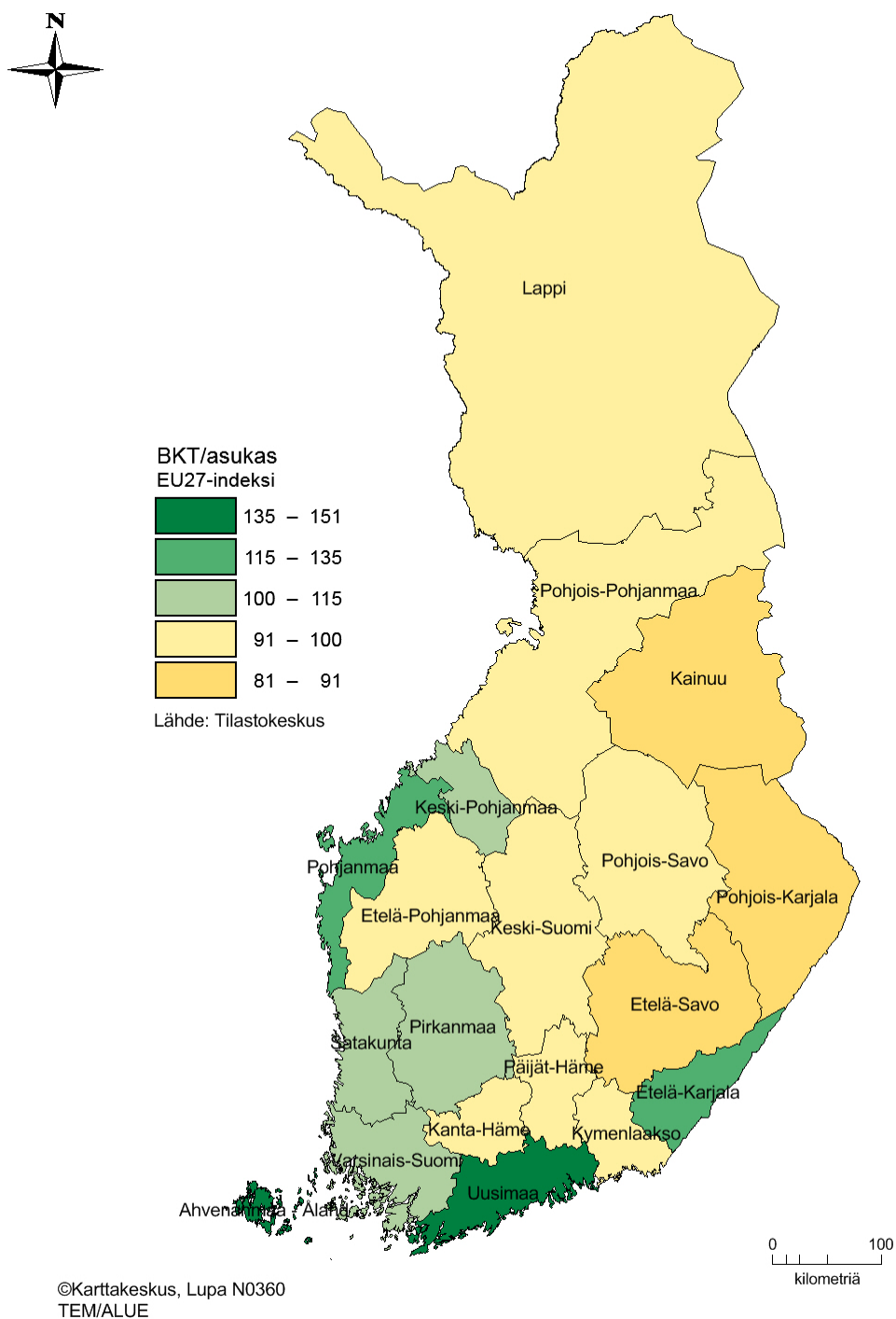
Liite 7 Maakuntakohtaisia taustatietoja

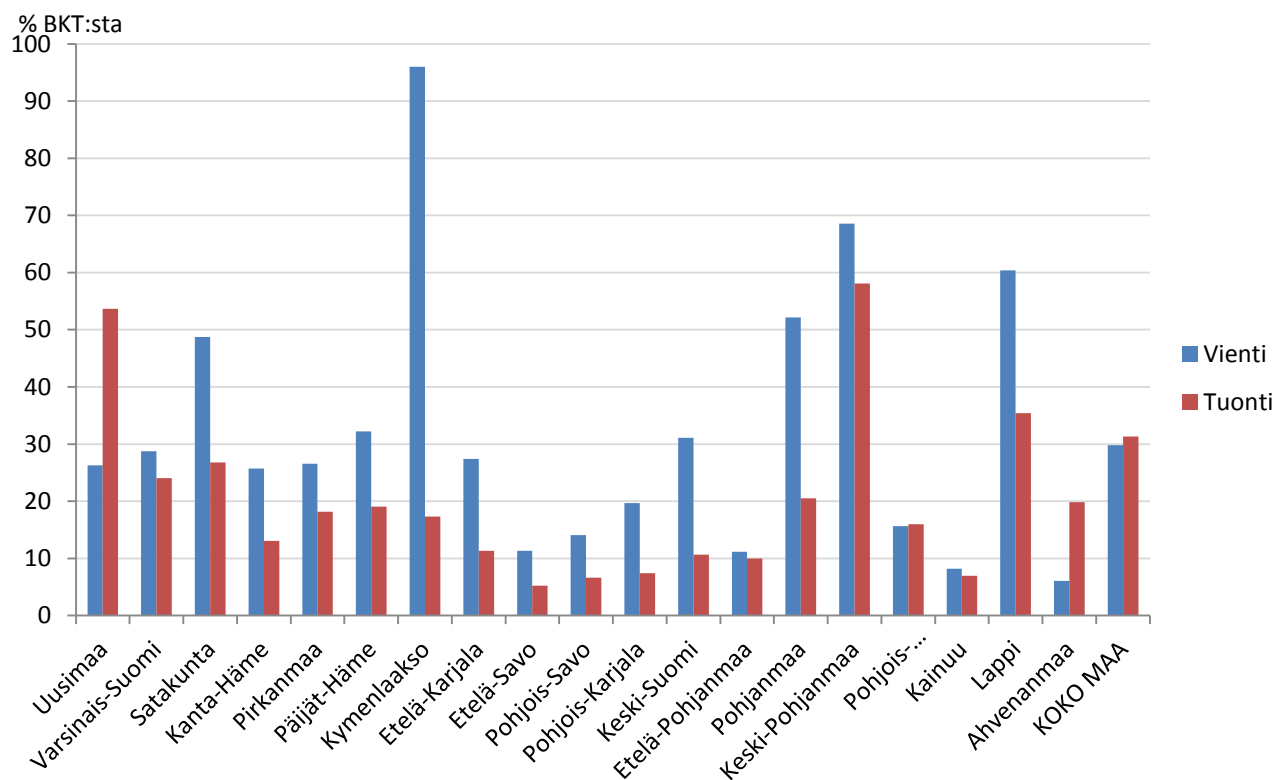
Kuva 1. Bruttokansantuote/asukas vuodessa maakunnittain 2011. Lähde: Tilastokeskus/Aluetilinpito.

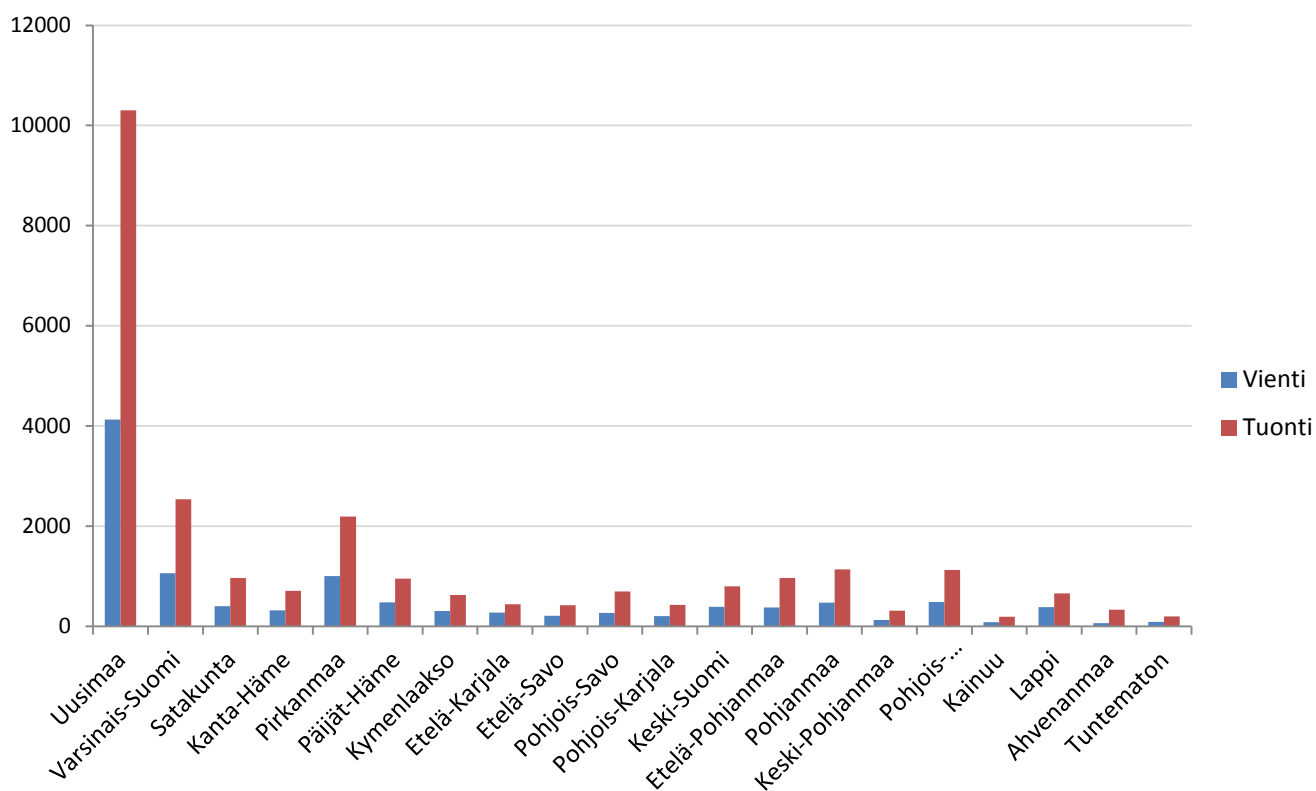
Kuva 2. Bruttokansantuote asukasta kohden maakunnittain 2011, suhteessa EU27-maiden keskitasoon (=100). Lähde: Tilastokeskus/Aluetilinpito.

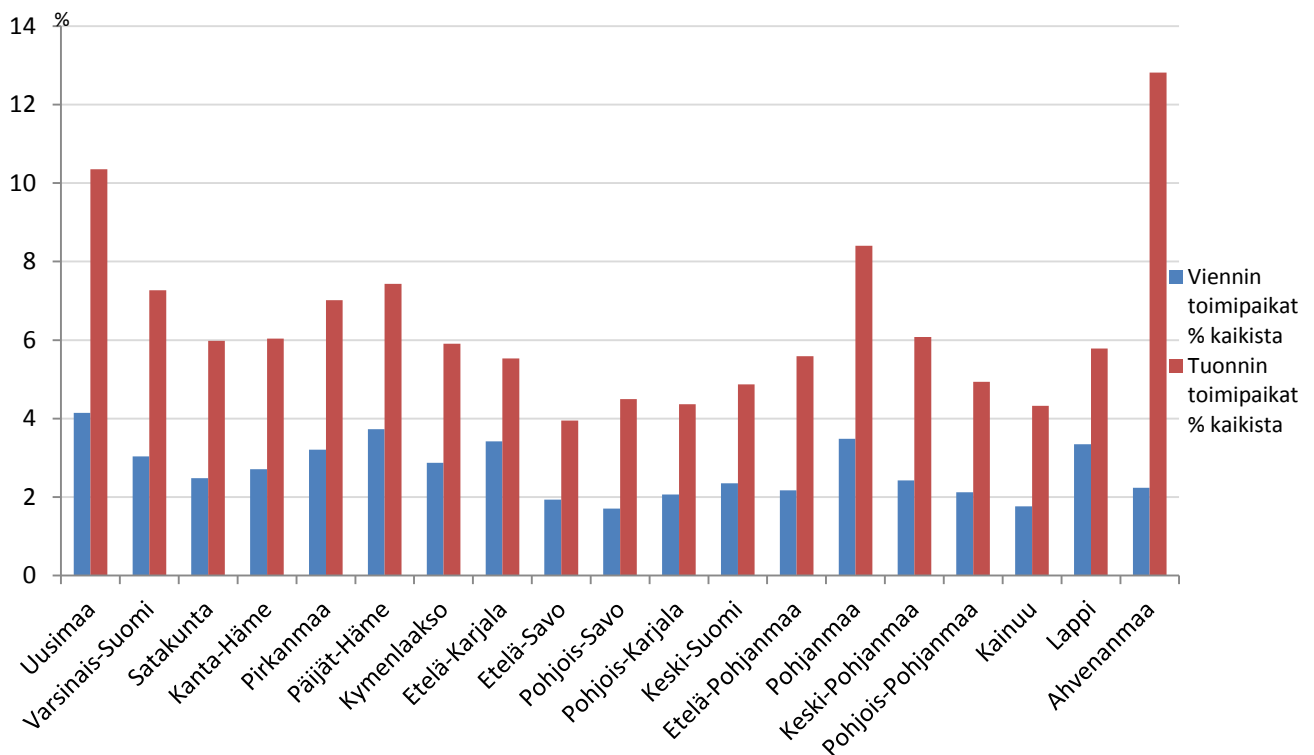
Kuva 3. Bruttokansantuote asukasta kohden maakunnittain 2011 suhteessa EU27-maiden keskitasoon.
Lähde: Tilastokeskus/Aluutilinpito.

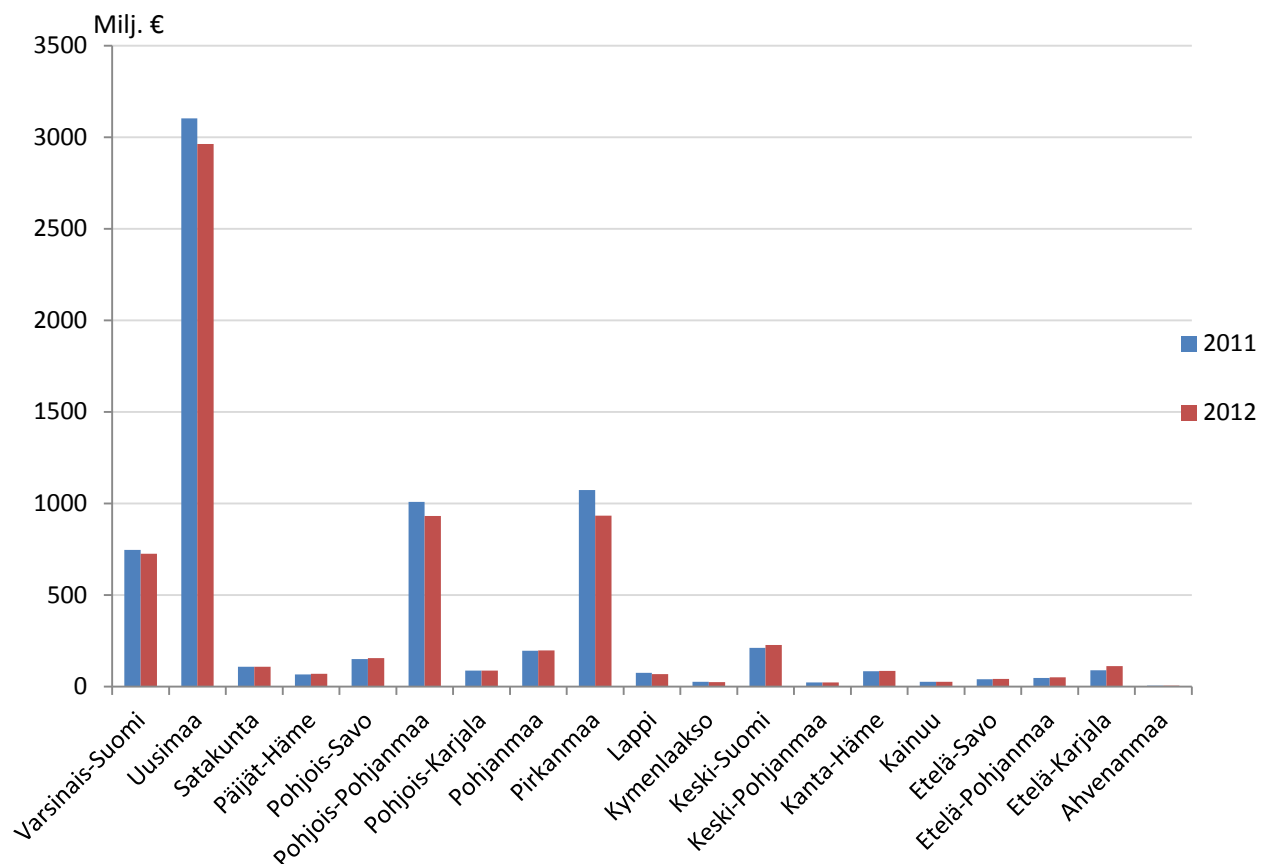
Kuva 4. Tavaratuonnin ja -viennin rahallisen arvon osuus maakuntien bruttokansantuotteesta 2011. Itä-Uusimaan tiedot yhdistetty Uusimaan kanssa. Lähde: ToimialaOnline, Tullihallitus, Tilastokeskus

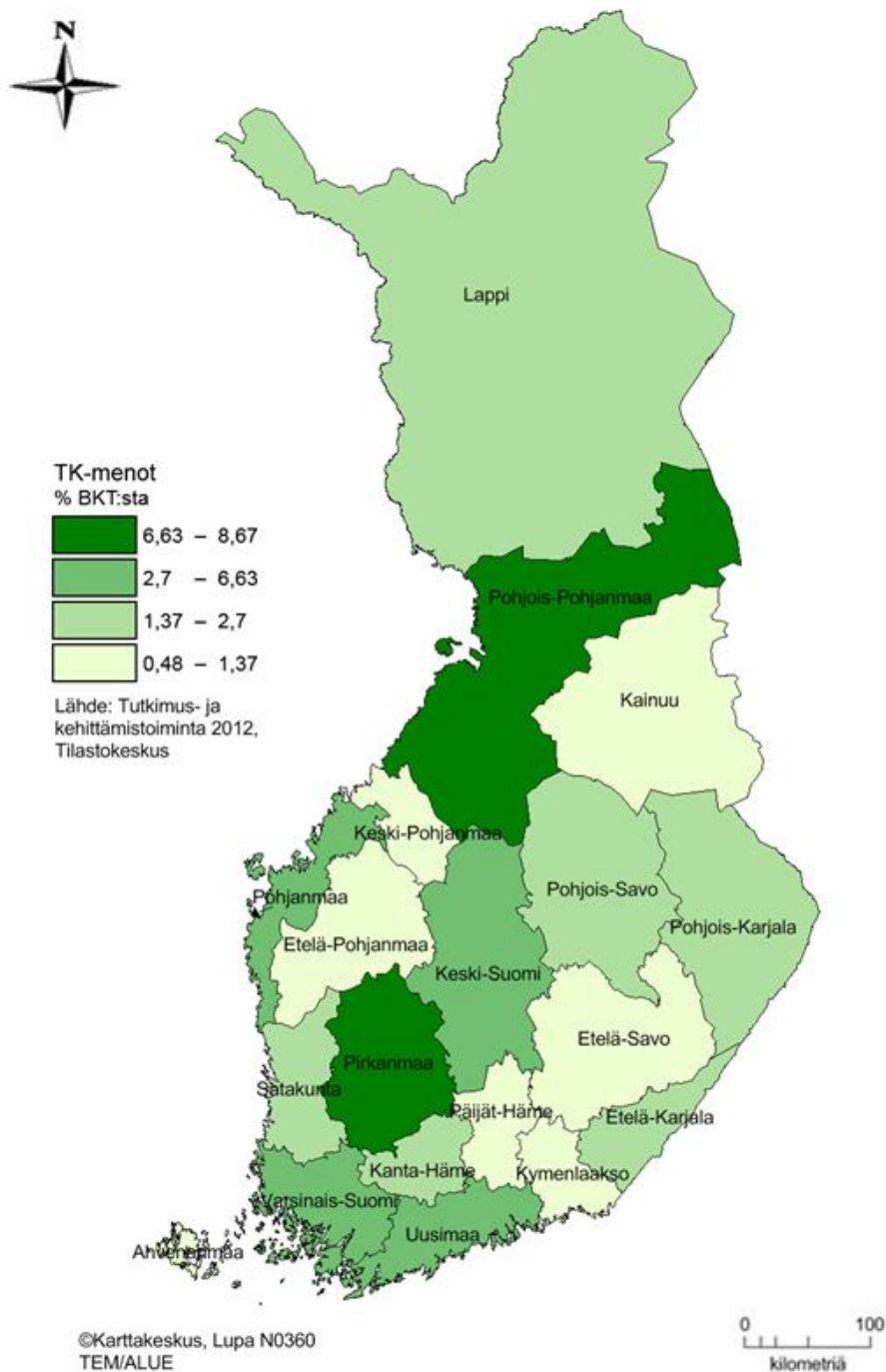
Kuva 5. Tavaravienti- ja -tuontiyritysten lukumäärä maakunnittain 2011. Lähde: ToimialaOnline, Tullihallitus

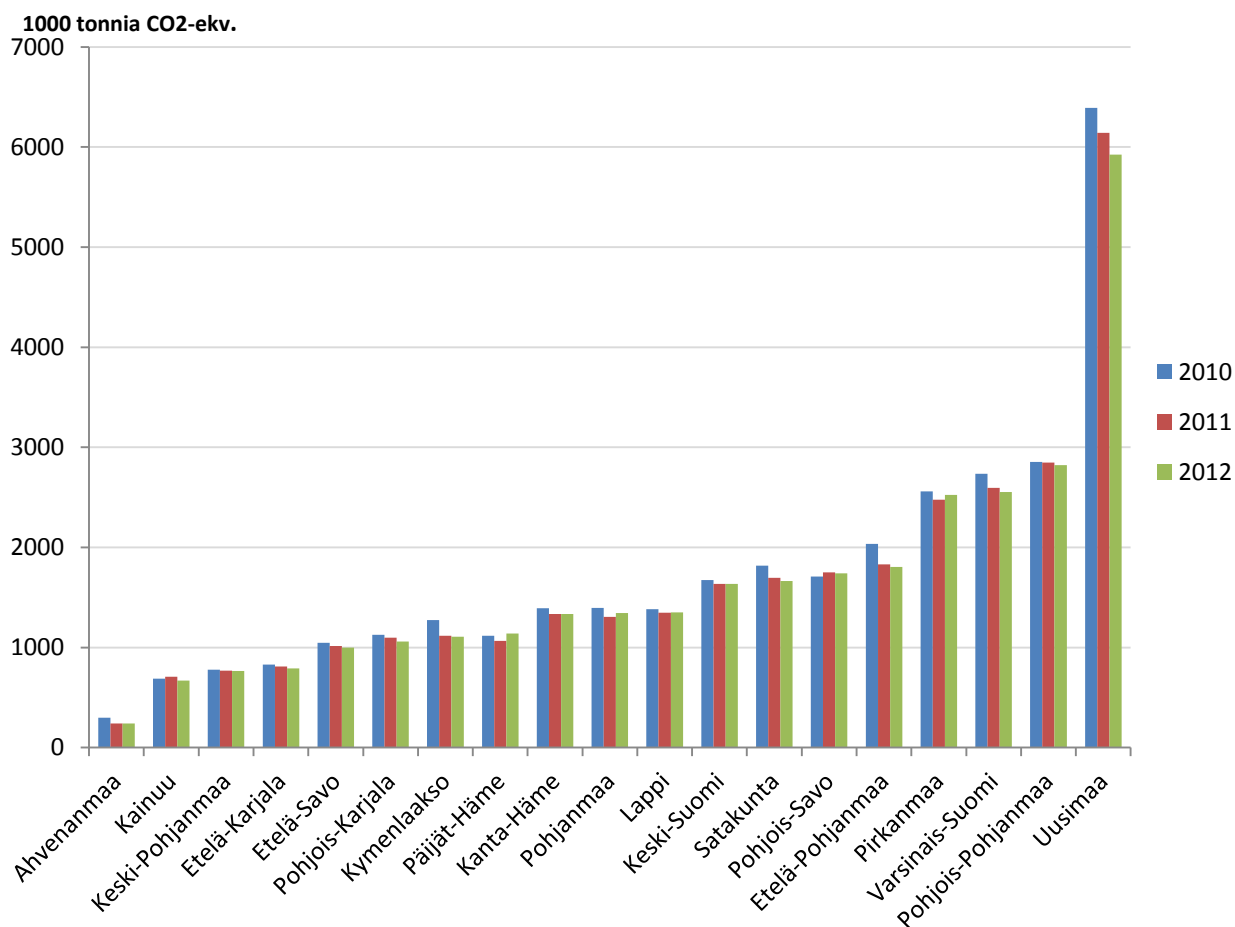
Kuva 6. Tavaravienti- ja -tuontiyritysten toimipaikkojen osuus kaikista maakunnan toimipaikoista 2011. Lähde: ToimialaOnline, Tullihallitus, Tilastokeskus, Yritys- ja toimipaikkarekisteri.

Kuva 7. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot maakunnittain 2011 ja 2012. Lähde: Tutkimus- ja kehittämistoiminta 2012, Tilastokeskus.

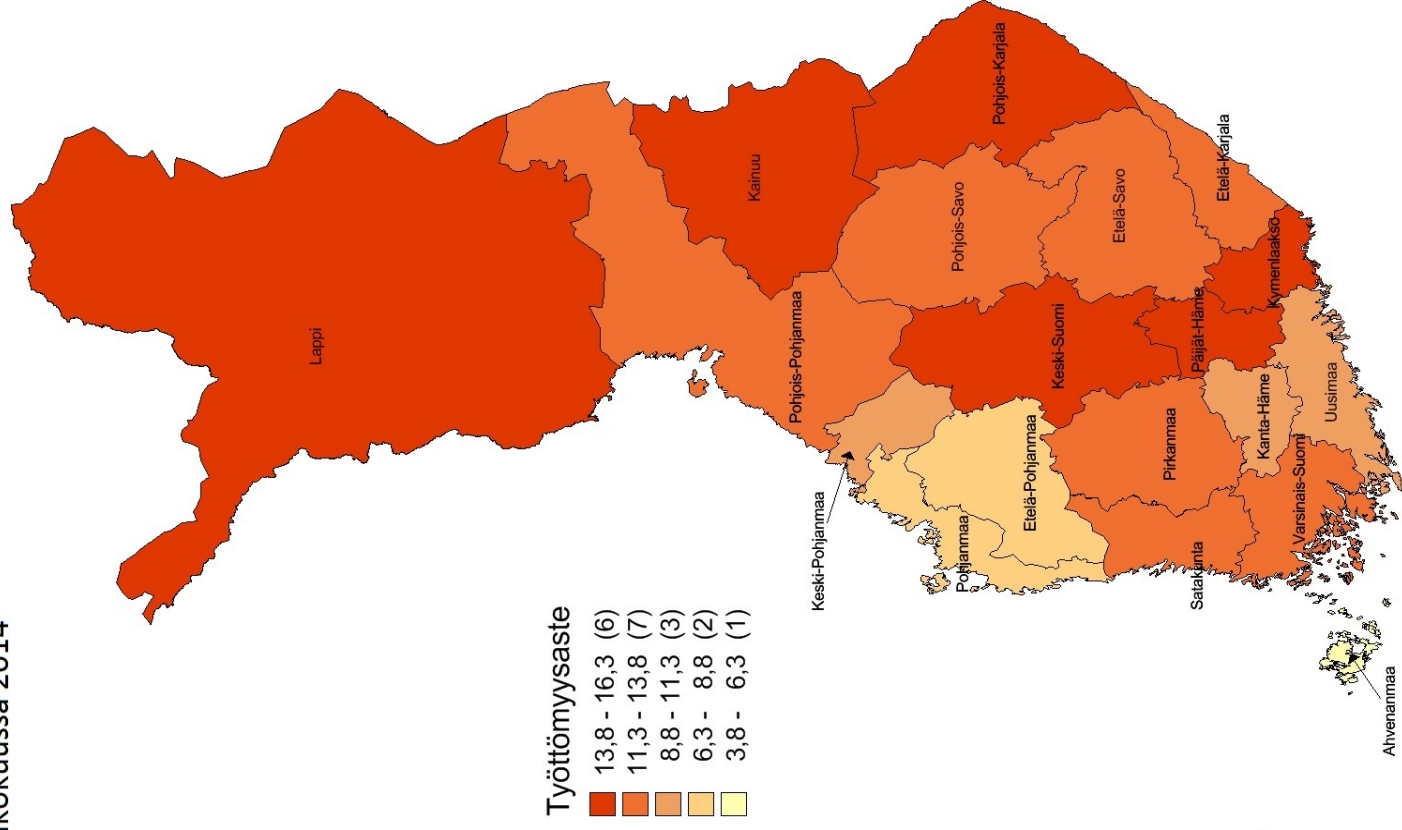
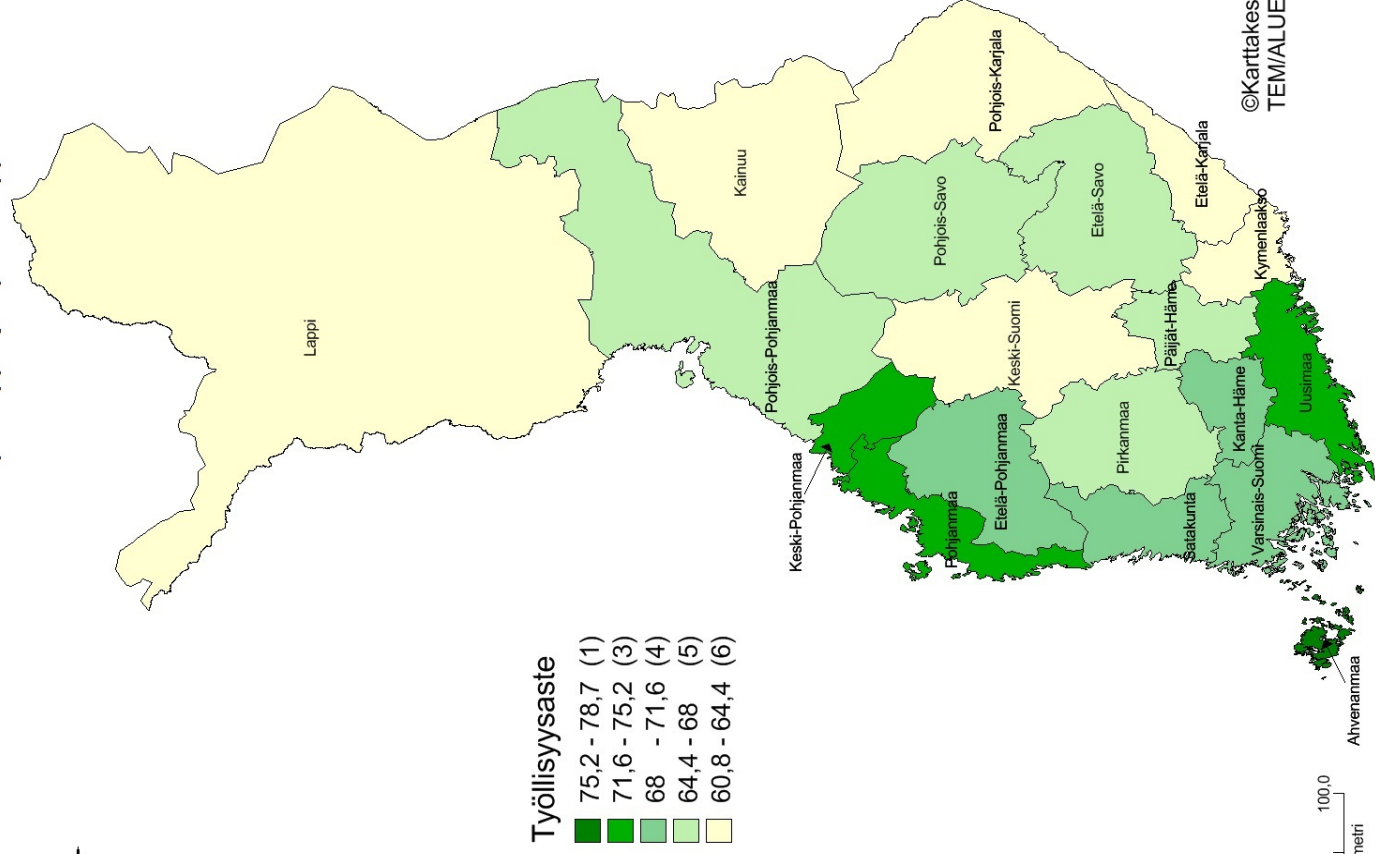

Kuva 8. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menojen osuus maakuntien BKT:sta 2011 (ennakkotieto). Lähde: Tutkimus- ja kehittämistoiminta 2012, Tilastokeskus

Kuva 9. Päästökaupan ulkopuoliset kasvihuonekaasupäästöt maakunnittain 2010–2012, tuhatta tonnia hiilidioksidiekvivalentteja. Lähde: Tilastokeskus

Työllisyys- ja työttömyysaste maakunnittain toukokuussa 2014

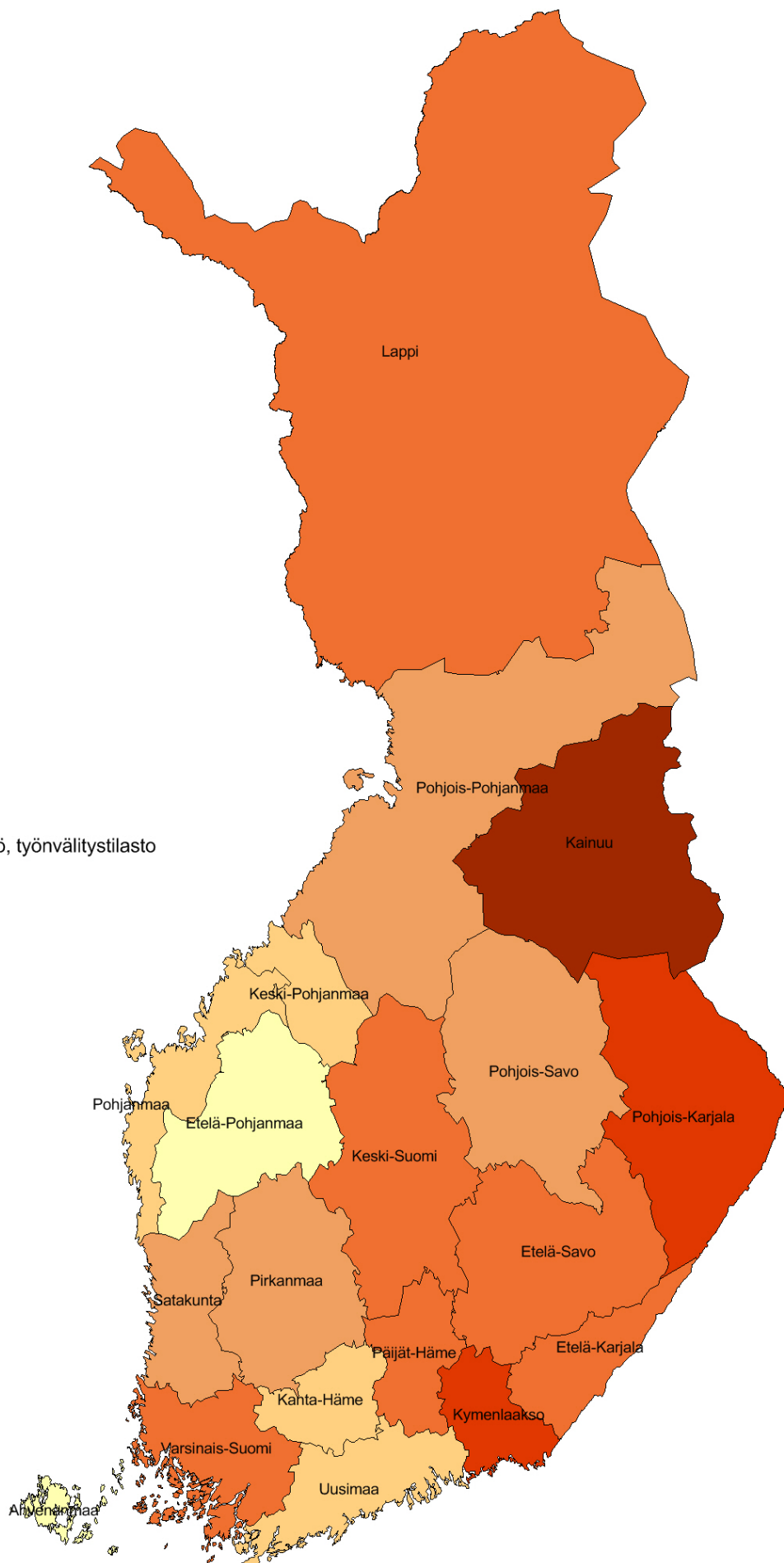

Ulkomaalaisten työttömyysaste maakunnittain 2014

Työttömyysaste

51 - 58	(1)
43 - 51	(2)
35 - 43	(6)
27 - 35	(4)
19 - 27	(4)
11 - 19	(2)

Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto

©Karttakeskus, Lupa N0360
TEM/ALUE

0 100,0
kilometri

Pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta maakunnittain 2014

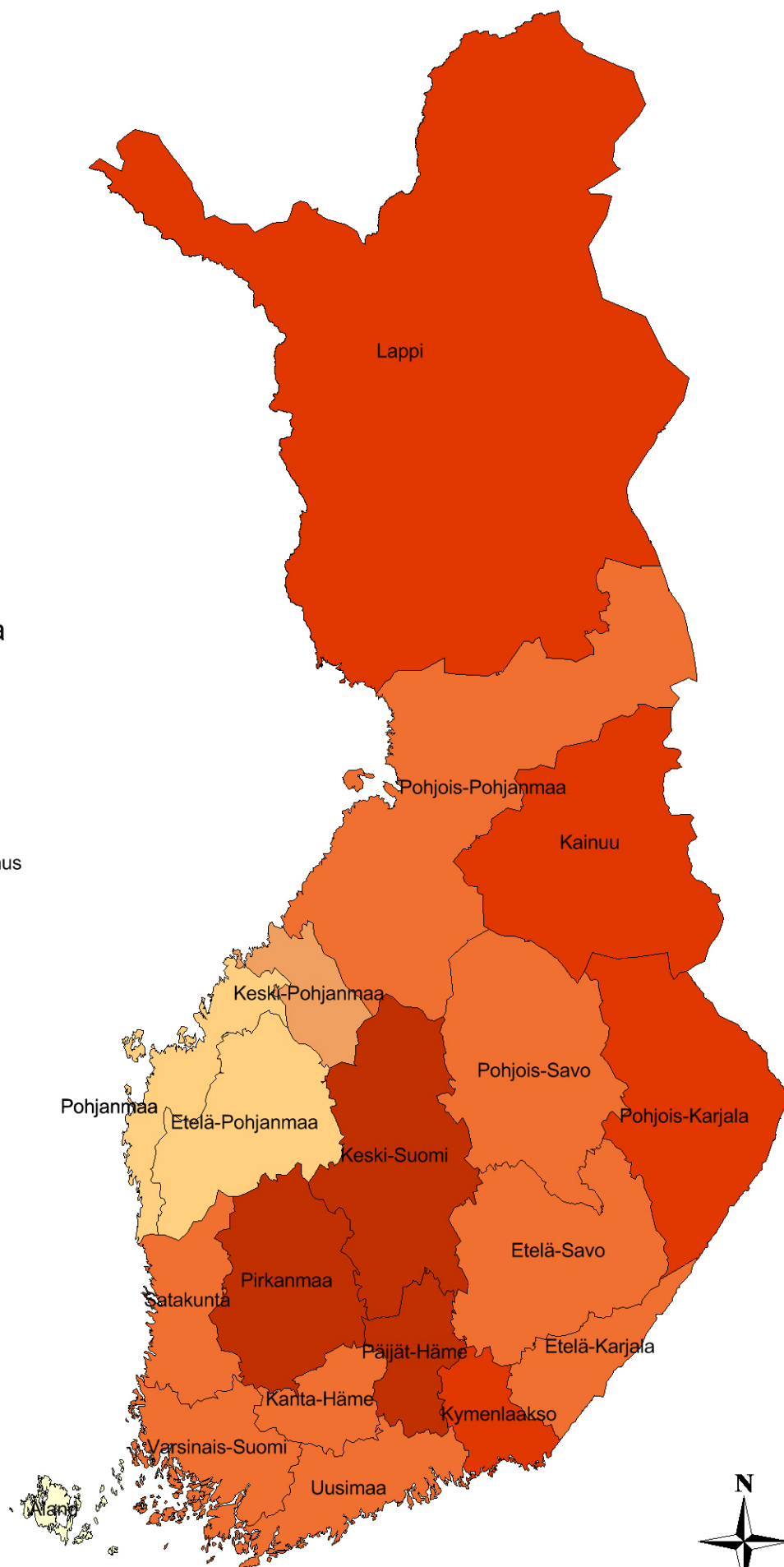
Osuus työvoimasta

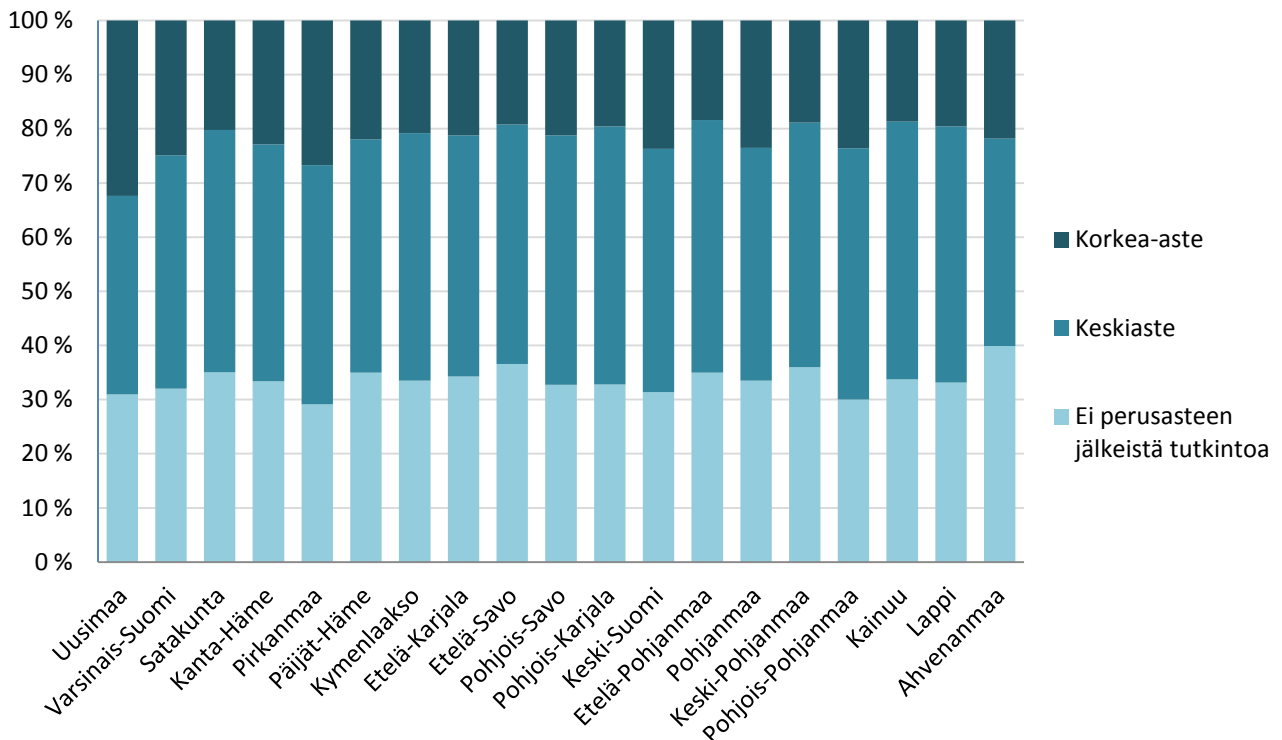
■ 4,4 - 5	(3)
■ 3,6 - 4,4	(4)
■ 2,8 - 3,6	(8)
■ 2 - 2,8	(1)
■ 1,2 - 2	(2)
■ 0,4 - 1,2	(1)

Lähde: TEM, työnvälitystutkimus

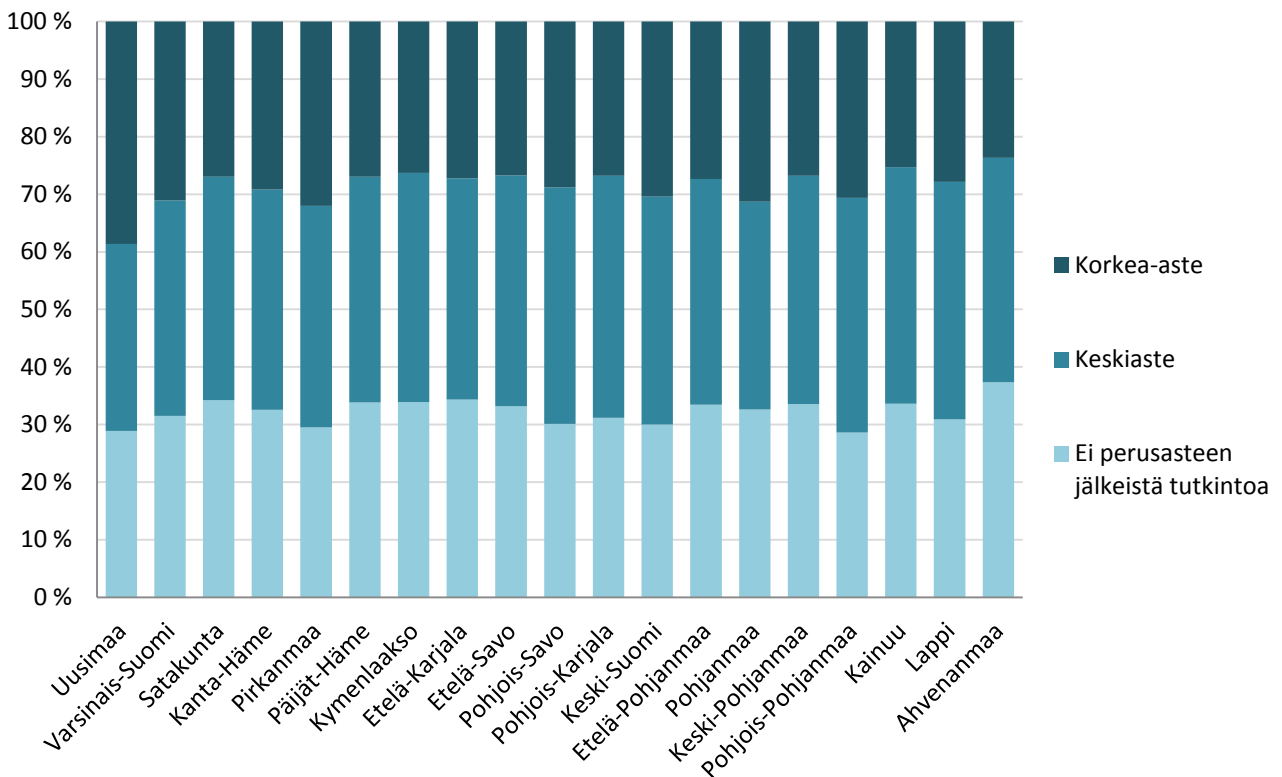
©Karttakeskus, Lupa N0360
TEM/ALUE

0 100,0
kilometri

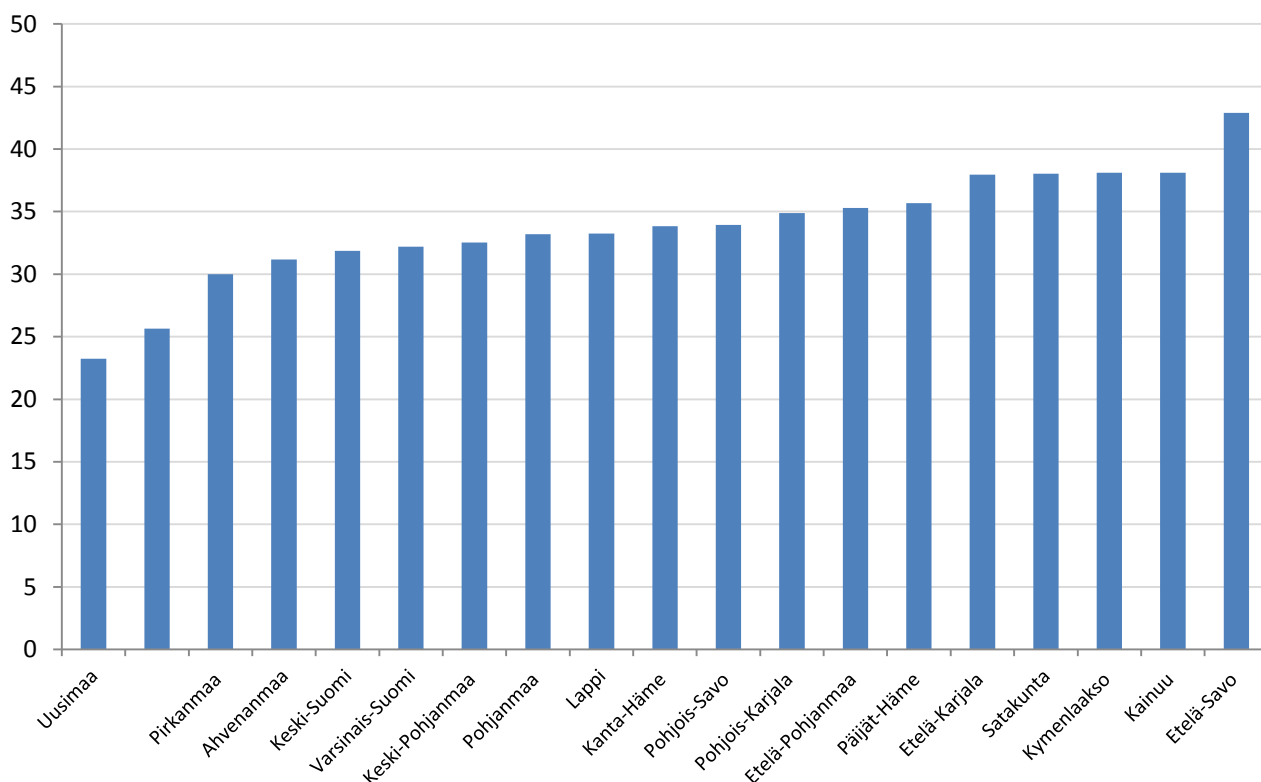

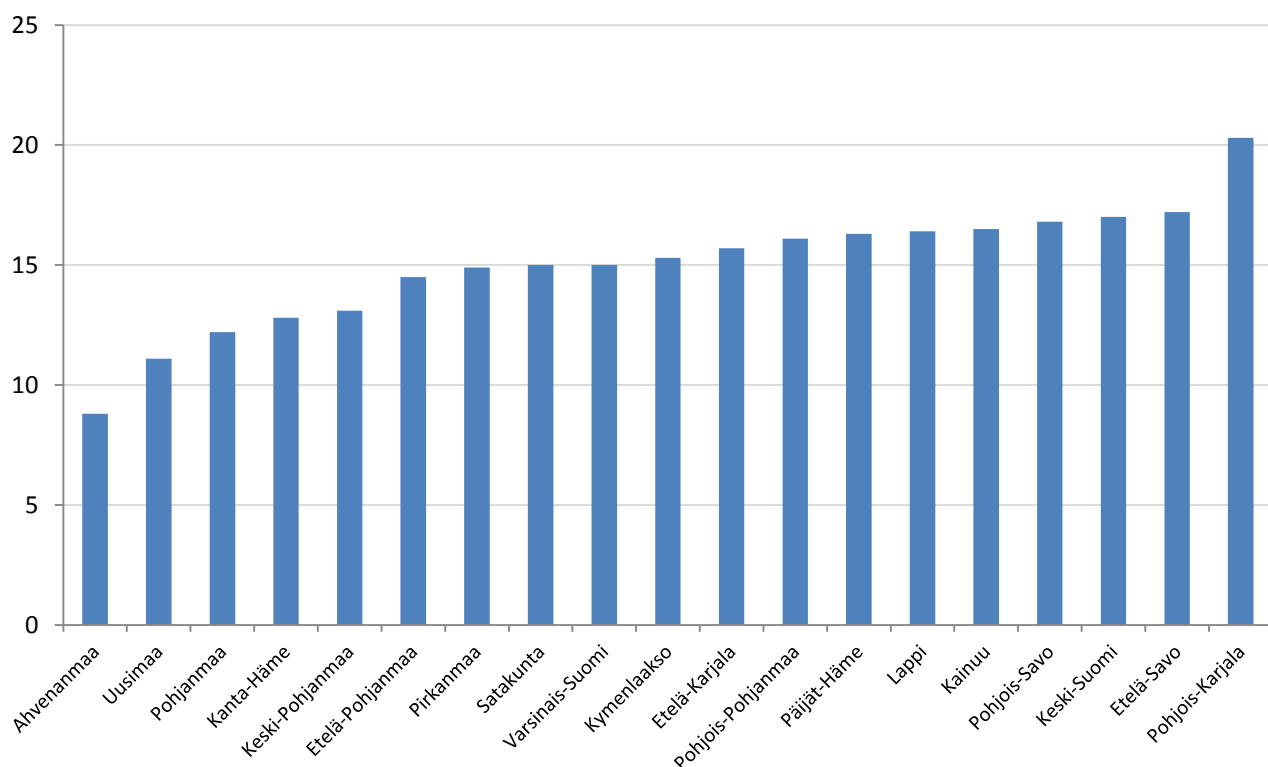
Kuva 10. Tutkinnon suorittaneet miehet maakunnittain koulutusasteen mukaan 2012. Korkea-asteeseen on yhdistetty alin korkea-aste, alempi korkeakouluaste, ylempi korkeakouluaste ja tutkijakoulutusaste. Lähde: Tilastokeskus

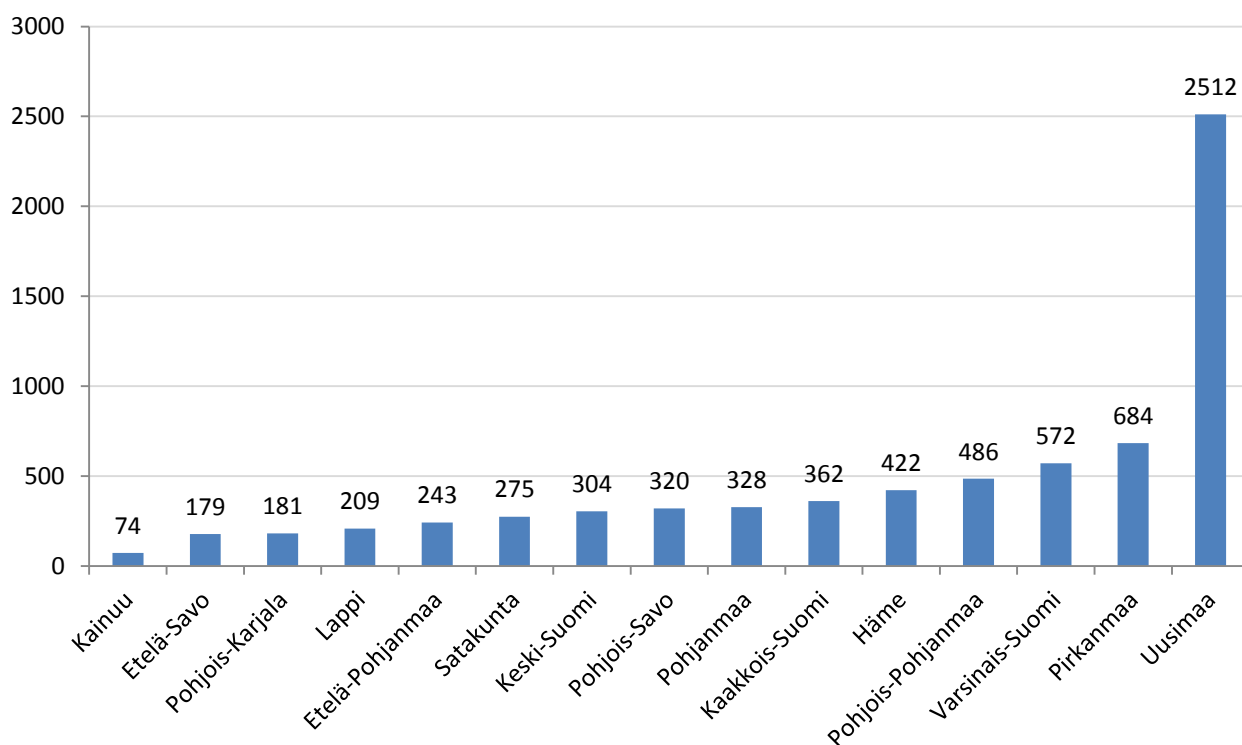
Kuva 11. Tutkinnon suorittaneet naiset maakunnittain koulutusasteen mukaan 2012. Korkea-asteeseen on yhdistetty alin korkea-aste, alempi korkeakouluaste, ylempi korkeakouluaste ja tutkijakoulutusaste. Lähde: Tilastokeskus

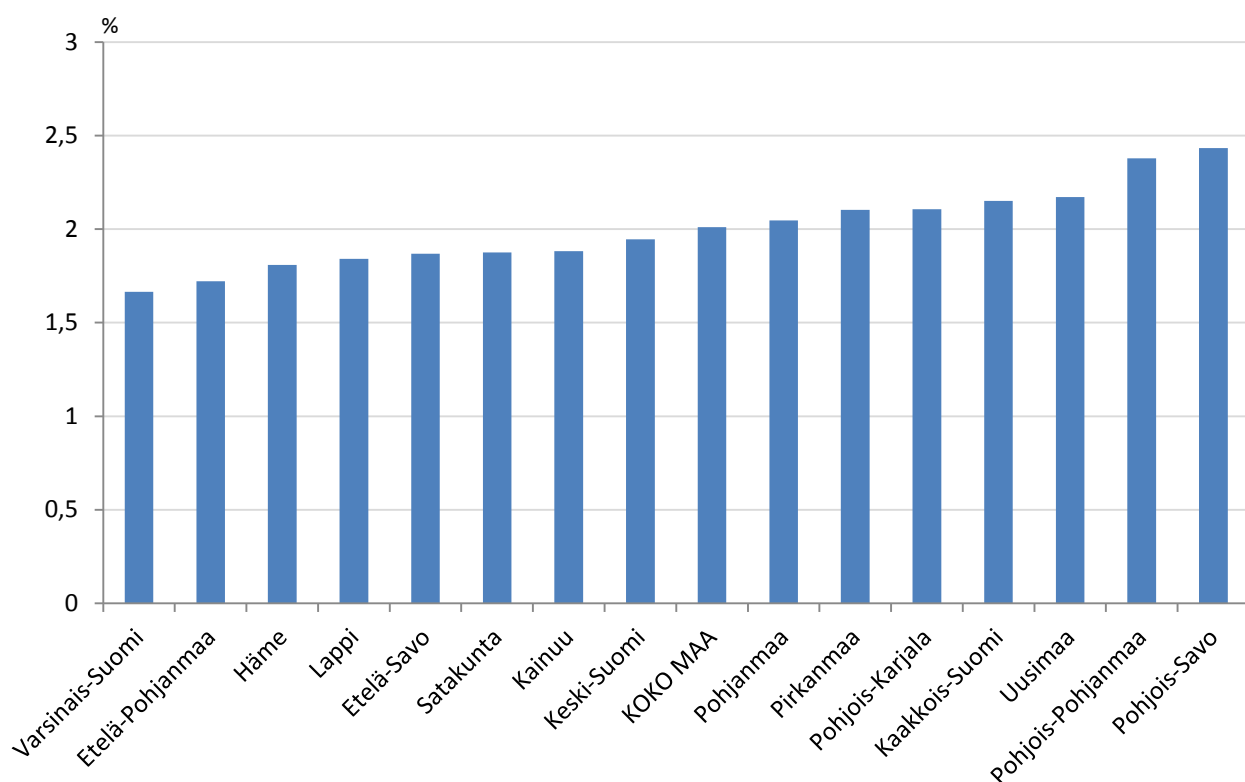
Kuva 12. Vanhushuoltosuhte (65 tai yli 65-vuotiaiden suhteellinen osuus 15–64-vuotiaasta väestöstä) maakunnittain 2013. Lähde: Tilastokeskus

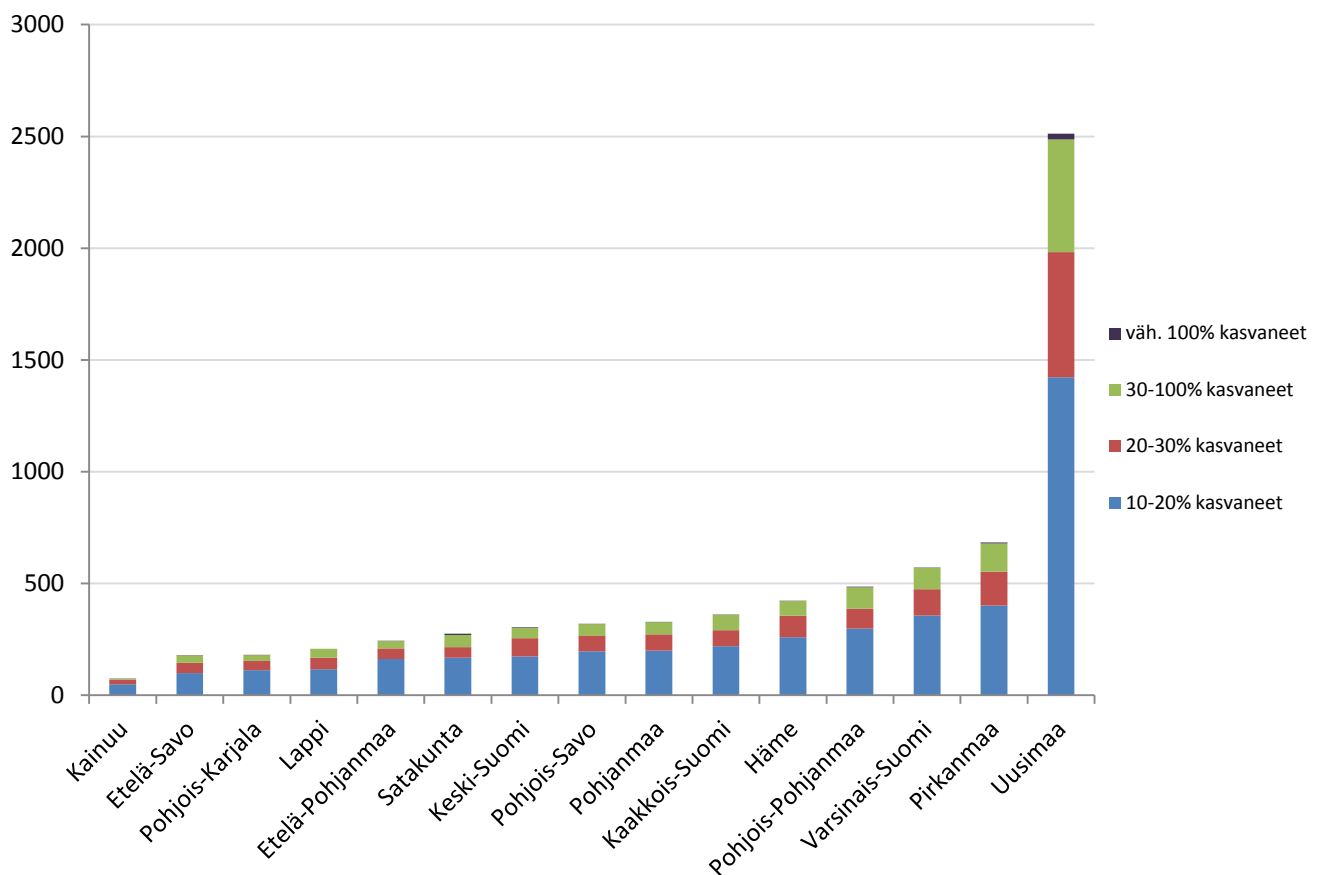
Kuva 13. Pienituloisuusaste maakunnittain 2012. Indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon (uudistetulla OECD-skaalalla laskien) mediaanista kunakin vuonna. Lähde: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005 - 2013

Kuva 14. Kasvuyritysten määrä ELY-keskuksittain kaudella 2009–2012. Kasvuyritykseksi on määritelty yritys, joka työllistää vähintään 3 henkilöä ja on kasvanut vähintään 10 % tarkastelujakson aikana. Lähde: ToimialaOnline.

Kuva 15. Kasvuyritysten osuus yrityskannasta ELY-keskuksittain 2012. Kasvuyritykseksi on määritelty yritys, joka työllistää vähintään 3 henkilöä ja on kasvanut vähintään 10 % tarkastelujakson (2009–2012) aikana. Lähde: ToimialaOnline.

Kuva 16. Kasvuyritysten määrä eri kasvuluokissa ELY-keskuksittain kaudella 2009-2012. Kasvuyritykseksi on määritelty yritys, joka työllistää vähintään 3 henkilöä ja on kasvanut vähintään 10 % tarkastelujakson aikana. Lähde: ToimialaOnline